VITRAY TAMÁS

AMERIKAI MOZAIK

© *Vitray Tamás, 1972*

VITRAY TAMÁS

Amerikai mozaik

BUDAPEST, 1972

A KÜLÖN NEM JELÖLT FÉNYKÉPEKET A SZERZŐ,
A TÖBBIT DR. MÁTHÉ LEVENTE,
ILLETVE AZ MTI KÜLFÖLDI KÉPSZOLGÁLATA
BOCSÁTOTTA RENDELKEZÉSÜNKRE

TN 2119—b—7273

A kiadásért
a Táncsics Könyvkiadó igazgatója felel
Felelős szerkesztő: Ponori Thewrewk Aurél
Műszaki vezető: Kiss Károly
Műszaki szerkesztő: Sándor Dénes
A védőborítót Varga Győző tervezte
Készült 29 850 példányban, 12 (A/5) ív
+ 32 oldal mélynyomású melléklet
MSZ 5601—59. Budapest, 1972
72.1166 — Ságvári Nyomda Budapest VII., Garay u. 36.

ELŐSZÓ

... amit utólag írtam. Mégpedig azért mert amikor befejeztem — nem kis keservek árán — az írást, rádöbbentem, hogy bizonyos magyarázatok nélkül aligha lehet olvasóim kezébe adni ezt a könyvet.

Magyarázattal tartozom mindenekelőtt azoknak, akik szabályos útleírást vártak, mert — bár hozzávetőleg huszonkétezer kilométert utaztam az Egyesült Államok területén — egyáltalán nem az volt a törekvésem, hogy tájakat, közigazgatási, földrajzi vagy társadalmi egységeket ismerjek meg. Így ez a könyv nem ezekről szól.

Természetesen magyarázat jár azoknak is, akik fő foglalkozásomnak — remélem, nem ok nélkül! — a sportriporteri mesterséget tekintik, mert — noha alaposan megismertem, sőt megszerettem az úgynevezett amerikai futballt, amit nálunk általában rögbinek neveznek, továbbá felfedezhettem a magam számára végre az eddig csak messziről csodált profi hokit is — mégsem sportélményeim leírását adom a következőkben.

Azoknak is magyarázattal kell szolgálnom, akik — ugyancsak televíziós pályafutásom kapcsán — politikai riporternek tekintenek, és elvárnák, hogy a mai Amerika vendégeként többé-kevésbé elmélyült politikai rajzát adjam ennek az országnak. Sajnos, erre sem vagyok képes.

No most kérem, milyen lehet az a könyv, amelyikhez ennyi magyarázatot, használati utasítást kell adni?! És amelyik ennyi mindenről „nem szól"?!

Hát olyan, mint amilyen ez után következik.

Főképpen azt kell hangsúlyoznom — ez ugyan semmire sem mentség —, hogy nem azért voltam csaknem száz napot az Egyesült Államokban, hogy erről könyvet írjak. Azért voltam, hogy végre oly sok év után biztonságos mércét kaphassak munkámhoz. Hogy megnézhessem: vajon amit mi, magyar tévések, elsősorban pedig a „riporter" gyűjtőnéven ismert emberpéldányok, évek óta ösztönösen tanulgatunk, kóstolgatunk, alakítgatunk, hogyan mérhető a sok évtizedes gyakorlattal rendelkező, könyörtelen „business-világban" edzett amerikai kollégáink munkájához.

Vagyis: tanuló voltam az amerikai televíziózás iskolájában, és mellékesen, a fenti cél érdekében, utazó is ebben a fantasztikus világban.

Ehhez még tessék hozzáképzelni, hogy egy (a szó valódi értelmében is) színes, nemzetközi „osztály" diákjai és noha meglett, felnőtt emberek voltunk, a diák-pszichózis rajtunk is erőt vett. Klikkek alakultak, barátságok szövődtek, persze ellenszenvek is, és függetlenül attól, hogy hazájában teszem azt négy gyermek apja és a képernyőről jól ismert személyiség vagy éppen neves filmrendező az illető, ebben az öreg fejjel megért „pótiskolában" stréberek vagy iskolakerülők lettünk, egyikünk mindenáron tanáraink kedvét kereste, a másik örökös kételyeivel tüntetett, és volt csendes, szorgalmas meg üresfejű hangoskodó, hencegő és túl szerény.

Szinte kísértetiesen olyanok voltunk, mint egy igazi osztály.

Csak sajnos, egy kissé „túlkorosak"....

Ami tehát a következő oldalakon olvasható, az nem más, mint ennek az alkalmi, nemzetközi tanulócsoportnak a mozaikszerű naplója. Persze elkerülhetetlenül átmeg átszőve a magam, tárgyilagosnak nem mindenkor nevezhető véleményével.

Csoporttársaim, akikről a továbbiakban szó lesz, egyáltalán nem bizonyos, hogy olyanok, mint amilyennek én láttam őket.

A professzorok, amerikai tévés személyiségek sem feltétlenül hitelesek az én leírásomban.

De egy bizonyos: én olyannak láttam és ítéltem meg őket, mint amilyennek leírtam.

Mint ahogyan az is meglehet, hogy az Egyesült Államok éppen olyan, mint amilyennek én itt lefestettem.

Vagy egészen más...

De én arról sem tehetek...!

1607-ben, néhány Anglia keleti részén élő, a puritán felekezethez tartozó család elhatározta, hogy vallása szabad gyakorlása érdekében Hollandiába menekül. A kísérlet kudarcot vallott. Elfogták és a lincolshire-i Boston városkában börtönbe zárták őket.

De mert örökké mégsem tarthatták fogva ezeket a több gyermekes családokat, végül kiszabadultak, sőt Hollandiába is elmehettek. Itt határozták el e családok fejei, hogy kivándorolnak az Újvilágba.

1620 szeptemberében, Plymouth kikötőjéből útnak indult egy *Mayflower* nevű, nem túl biztonságos, meglehetősen ódivatú hajó, fedélzetén harminchat, Leydenből visszatelepült angollal, akikhez Angliában még hatvanhat személy csatlakozott. Ez utóbbiak között bizony akadt néhány pettyes tisztességű is.

Ők százketten voltak a „Zarándok Atyák". Ők százketten a mai Egyesült Államok megalapítói. Illetve: nem is százketten, hiszen az első és rettenetesen zord télen elpusztult mintegy a fele.

Akik pedig életben maradtak, 1621 márciusában lassan építkezni kezdtek — addig a hajón éltek —, majd ahogy javult az idő, hozzáláttak a föld megmunkálásához is.

Mindez az új világrész északkeleti partján történt. A helyet hamarosan el is nevezték az új telepesek Plymouth-nak, a vidéket pedig, ahogy egyre több hajóval

érkeztek követőik Angliából, évekkel később Új Angliának.

Természetesen az indiánok is megjelentek a jövevények táboránál. A sors különös játéka, hogy a „zarándok atyák" egyik első indián barátja az a Squanto volt, aki egyedül élte túl egy azelőtt ott járt angol úr, bizonyos Hunt kapitány látogatását. A kiváló Hunt ugyanis huszonhét indiánt elrabolt és Spanyolhonban rabszolgaként eladott. Squanto megszökött, és mert ezekből az együgyű indiánokból a bosszú érzése még hiányzott, megkereste az új telepeseket, kibékítette a közeli indián törzsekkel, megtanította őket halászni, angolnát enni, kukoricát termeszteni: életben maradni.

Maguk az új telepesek is érezték ezt, főként amikor az első aratás idején kiderült, hogy az általuk elvetett árpa és borsó tönkrement, míg az „indián búzának" nevezett kukorica — Squanto adománya — gyönyörű termést hozott. Brandford „kormányzó", a telepesek vezetője, az éhség, a pusztulás veszélyének múltán úgy rendelkezett, hogy a kis település lakói hálaadással, „Thanksgiving"-gel tartoznak Istennek, amiért életben tartotta őket. Ez hollandiai tartózkodásuk hagyománya volt, ahol ugyancsak hasonló ünnepséget ültek évente Leydenben annak örömére, hogy a várost megszabadították a spanyol hódítóktól.

A telepesek meghívták a szomszédos indián törzset annak fejével, Massosoittal együtt. Massosoit, akit még nem „művelt ki" az európai civilizáció, tudta, mi illik: a mintegy kilencven indián vendég öt megnyúzott szarvassal, teméntelen hallal és vadpulykával érkezett.

A vidám ünnepség három napig tartott, és — ahogy a történetírók feljegyezték — semmiféle vallási színezete nem volt. Ettek, ittak, és „atlétikai versenyekben mérték össze erejüket..."

Befejezésül pedig egy idézet Peter Bromhead „Life in Modern America" (Élet a modern Amerikában) című könyvéből:

„Ennek a hálaadó ünnepségnek az évfordulója minden esztendő novemberében nemzeti ünnep. Az amerikaiak ilyenkor nemzeti történelmük, országuk megalapításának nagy pillanatát ünneplik..."

New Yorkban, a világ legnagyobb városában, közelebbről az öt nagy New York-i városrész egyikében, még közelebbről Queensben, legközelebbről a Queens Boulevard 104—20 szám alatt, legeslegközelebbről pedig a ház 22. emeletén, a H jelzésű lakás szobájának ablakában ülök 1971. november 25-én kora este, és „Thanksgiving" ünnepséget tartok. Én, Vitray Tamás, budapesti illetőségű, budapesti születésű, budapesti vérkeringésű lakos, televíziós dolgozó. Sőt, már több mint két hónapja amerikai látogató. Ösztöndíjas. Egy nemzetközi rádió—tv szeminárium hallgatója és tagja. A háziak — szállásadóim — ünnepi vacsorára mentek, és jómagam egyedül tisztelgek a „zarándok atyák", valamint Squanto, Massosoit és társaik emléke előtt. Jé — jut eszembe —, éppen háromszázötven esztendeje, hogy az egész história lezajlott. Most este fél nyolc. Három és fél évszázaddal ezelőtt, ugyanebben az időben, ki-ki ízlése szerint rágcsálta a szarvascombcsontról a húst, vagy éppen vadpulykát majszolt, mások — főként férfiak — súlyos köveket dobáltak, vagy futottak, erejüket, gyorsaságukat próbálva.

Kibámulok az ablakon. A Népköztársaság út szélességű Queens Boulevardon egyetlen gyalogos sem látható. Autók százai állnak a széles úton mindkét irányban, mozdulatlanul. Piros a lámpa. Aztán meglódulnak a kocsisorok, és a 22. emeletről figyelve hangtalanul, mintegy láthatatlan láncra fűzve peregnek jobbra is, balra is. Szemben, a gyorsmosoda villogó neonreklámja értesít, hogy megvárhatom a kabát- és ruhatisztítást. Jobbra messzebb, egy modern olasz étterem fényeit látom. Egy hete valaki ott két golyót küldött asztaltársába, majd szanaszét lövöldözve kirohant és eltűnt az egyik mel-

lékutcában. Az asztaltárs elvérzett, őt még nem találták meg...

Uramisten, de vágyódom haza. Kíméletlenül ront rám a honvágy, s mint ezen az úton már nemegyszer, a legváratlanabb pillanatban. Előkotrom nagyobbik fiam, Tomi levelét, és újra elolvasom. „Kedves Apu, örömmel mondhatom, hogy tegnap leesett az első hó. Ahhoz képest, hogy most esik először, elég nagy adag. Remélem jól vagy, én egy kicsit náthás vagyok. Új sorozat indult a tévében. Címe: Colt és muzsika. Egész jó film. Már vásárolgatok karácsonyra. Az ikreknek két rugós nyakú faállatot, Petinek egy könyvet, Jutkának levelezőkártyákat, levélpapírt, borítékot, kis naptárt vettem. Nem akarlak elszomoritani, de van már tornából egy kettesem és egy hármasom! (Van egy négyesem és egy ötösöm is.) Van számtanból is egy kettesem, de még mindig ötösre állok! Így állok a tárgyakból: Irodalom: 4-esre. Nehéz az irodalom eléggé! Számtan: 5-ösre. Nehéz! Biológia: 5-ösre. Ez könnyebb. Történelem: 4-esre. Nem nehéz. Földrajz: 5-ösre. Egyik kedvencem! Rajz: 5-ösre. Könnyű! Torna: 3-asra. (Ajajajaj!!!) Ének: 4-esre. Utálom! Gyakorlati: 5-ösre. Másik kedvencem! Összesen 4,5. Ezek a jegyek csak az osztályzatok alapján ilyenek. Ha az órai munkát, szorgalmat stb. veszik figyelembe, nem biztos, hogy ilyenek maradnak. Most már búcsúzom, mert lefekszünk. Ezerszer csókol: Tomi."

Persze, persze, kicsi fiam, ha órai munkát, szorgalmat is értékelnek, nem biztos, hogy a számok, a könyörtelen érdemjegyek döntenek...

Milyen szépen ír ez a fiú.. Azt hiszem, hogy a könyvben majd facsimilében kellene közölni a levelét, hadd lássák, milyen szépen ír az én fiam...

Az ám, a könyv! Az amerikai élménybeszámoló. Ennek a fent nevezett pesti tévériporternek a jelentése kilencven amerikai napjáról. Megírom-e? Erőt veszek-e lustaságomon és az írástól való örökös rettegésemen? *Scripta*, bizony, *manent!* Locsogni, mosolyogni, élcelődni,

kedveskedni, „tüsténkedni" a képernyőn milyen könnyű —, de az írás marad. Az írás — hát még, ha nyomtatott — megmarad, és legalább a szerzőnek örök mementó: „Ez és nem több jutott eszedbe, így és nem másként tudtad gondolataidat formába önteni . . .!"

Majd arra gondolok, hogy a Kiadó üzent, küld egypár golyóstollat, ha kell, csak jegyezzek, mert várják a könyvet. Jó-jó, tudom nem azért, mintha egy új Thomas Mann vagy — újságíróról lévén szó — Egon Ervin Kisch képességét hordoznám. Ördögöt! De jutott-e el magamfajta tévés valaha is az Egyesült Államokba? Vett-e részt magyar szaktársam nemzetközi szemináriumon, amelynek keretében csaknem huszonkétezer kilométert utazhatott ebben a fantasztikus országban? Adatott-e meg lehetőség bárkinek is, hogy az Államoknak mind a keleti, mind pedig a nyugati partján meglátogathassa a nagy tv-központokat, a filmgyárakat, megismerkedhessen a „show-business" és a „tv-ipar" világával?

Egyszóval: ma november 25-e van, barátom. December 20-a táján hazaérsz, átesel a viszontlátás örömein, és mához egy hónapra, — ha mégannyira is karácsony napja volna — szépen leülsz a géphez, gondosan bedugod a füled, hogy a fiúk zajos gyönyörködése a frissen kapott ajándékokban, no meg a tévé állandó kornyikálása ne zavarhasson, és két, kissé tömpe, de izmos mutatóujjaddal gépelni kezdesz.

Hogy mivel lehetne egy ilyen könyvet kezdeni?

Mondjuk „Hálaadással" . . .

HOGYAN IS KEZDJEM?...

Az ám, hogyan?! Gondolom, legegyszerűbb a bevált módszer: mit kérdezne, mire lenne kíváncsi a mélyen tisztelt publikum. Hát ugyebár azt, hogy hogyan került ilyen jó „buliba" a magamfajta... Így:

Augusztus végén az országos úszóbajnokságot közvetítettem, azaz közvetítettem volna, ha nem jött vón hírnök pihegve — úgy öt perccel az adás megkezdése előtt —, hogy mennék rohanvást a közvetítő kocsiba, mert telefonon keresnek.

A vonal túlsó végén Radnai János, oly sok jóbanrosszban társam, aki mellesleg nem erre a legbüszkébb, hanem arra, hogy ő a mi tévénk sportosztályának vezetője. Hát arra lehet is!... De most nem erről akart beszélni, hanem hogy felhatalmazása van: közölje velem, miszerint egy három hónapos amerikai ösztöndíj áll rendelkezésemre, feltehetően valamikor október közepe vagy vége táján, és nekem csupán az a dolgom, hogy eldöntsem, kell-e. Időm van rá, kapkodnom nem kell, hiszen a közvetítés még csak jó három perc múlva kezdődik...

Esküdni mernék, hogy most valamennyien elhúzták a szájukat, vagy más, nem éppen hízelgő gesztust tettek. Hogy mire nem képes ez a fickó egy jó poén kedvéért! — mondják magukban. Én meg az igaztalan váddtól mélyen megsértve állítom, hogy szóról szóra így történt. Ott és azonnal kellett eldöntenem, hogy vállalom-e az októberrel kezdődő három hónapot, hogy elmegyek-e az Egyesült Államokba, és lemondok-e arról, hogy saját

és két fiam születésnapját, valamint a karácsonyt és újévet családommal ünnepeljem, hogy feladom-e a következő hónapokra tervezett műsor-ötleteimet, a kora őszre álmodott következő „Jó estét Magyarország!" adást, az első olyan nagyszabású műsort, amelynek szerkesztője is voltam és vagyok, meg még sok egyebet. Hogy miért kellett ezt ilyen hipp-hopp megválaszolnom, azt voltaképpen még ma, az események után csaknem négy hónappal sem tudom.

Igent nyögtem, majd rohantam közvetíteni. Otthon azután családi tanács elé vittem az ügyet, nem mintha elhatározásomat bármi is megmásíthatta volna, csupán hogy mindannyian osztozzunk a felelősségben. Családom érzelmei enyhén szólva vegyesek voltak, és különösen az időpont, a többszörös ünnep tette kérdésessé a vállalkozást. Végül azzal vágtuk el a latolgatást, hogy ha majd magam, saját anyagi erőmből vállalkozom hosszabb szakmai tanulmányútra, akkor én dönthetek az időpont és időtartam kérdésében, amíg azonban mások — ez esetben az Egyesült Államok „illetékes szervei" — hívnak meg, időm felett is ők rendelkezhetnek. Ebben még Peti fiam is megnyugodott, pedig ő köztudomás szerint szigorú.

Megdöbbentően érdekes napok következtek: ugyanis nem történt semmi! Tulajdonképpen ha nem olvastam volna az újságban az úszóbajnokság pár nappal azelőtti eredményeit, akár azt is hihettem volna, hogy csupán álmodtam az egészet. A kutya sem keresett, nem szólt, nem hívott ebben az ügyben. Jó — mondottam —, hiszen ez mindig így van. Most szeptember eleje, majd október elején, amikor már nyakamon az utazás, egyszerre kell elintéznem, beszereznem mindent. Útlevelet, vízumot, himlőoltást, hamuban sült pogácsát, vagyis mindazt, ami egy ilyen nagyobb lélegzetű úthoz kell. Mekkora és milyen kellemes volt a családásom, amikor megérkezett a hivatalos meghívás, magának a nagykövetnek az aláírásával! Lám-lám, azért nemhiába, nagy horderejű dolgokban mégiscsak rendes a szervezés — mormoltam, míg a

borítékot nyitogattam, rám nem jellemző óvatossággal. Nem fárasztom most Önöket az egyébként behízelgően kedves levél tartalmával, itt csak a legelső mondatát közlöm, tőlem telhető pontos fordításban:

„Kedves Mr. Vitray!

Örömmel továbbítom Önnek azt a meghívást, amely az Egyesült Államokba szólítja egy nemzetközi rádió- és televízió-szemináriumban való részvételre, amely különben 37 napig tart, folyó év *szeptember 18-i kezdettel*..." (Kiemelés természetesen tőlem! V. T.)

Ez derék! Teljes két hetem van ügyeim rendezésére. Nem mondhatom, hogy nem kaptam időt a felkészülésre. Különösen, ha figyelembe veszem, hogy három perc alatt kellett igent mondanom...

Feltehetően tovább bosszankodtam volna, ha nem tör rám a felismerés: ha tehát szeptember 18-án jelentkeznem kell Washingtonban, a szeminárium pedig — mint tudjuk — nyolcvanhét napig tart, akkor az év végi ünnepekre már itthon leszek! Csak a születésnapomat töltöm egy másik kontinensen, de az én koromban már kissé idétlen dolog születésnapot ünnepelni. Majd ráérek a hetvenediktől folytatni...

Megbékéltem, és vagy ettől, vagy mert annyi mindent kellett elintéznem, a következő két hét úgy múlt el, mint egy rossz vetítőgépen a túl gyorsan pergetett film.

Azután egyszer csak ott ültem a repülőtéren szűk családi és munkatársi körben, hogy Frankfurtig, majd onnan Washingtonig repüljek.

Milyen mérhetetlenül utálok búcsúzkodni! Már ne haragudjanak a túlontúl személyes közlésért, de kíváncsi vagyok, van-e Önök között, aki szeret. Minden elutazás egy kis elmúlás — ezt most én mondom, de előttem már többen és okosabbak is mondták. Ettől persze még igaz. Minek még súlyosbítani is búcsúzkodással? Szavamra, olyan ez, mintha az embernek a saját temetésén kellene részt vennie. A búcsúztatók vagy humor nélkül élcelődnek, vagy komolyak, és szabályos temetési szertartást ren-

deznek, míglen végül kölcsönösen felszólítják egymást a távozóval, aki a legderekabb férj, apa, munkatárs, gyermek és sógor, hogy írjanak, és ne ám lapot, hanem levelet. Amire már maradéktalanul elmegy az ember kedve az egésztől, indulhat is a gépbe.

Mennyivel egyszerűbb volt az átszállás Frankfurtban Washington felé! Udvarias légikisasszony megkérdezte, hogy dohányzom-e avagy nem, mert eszerint utalja ki helyemet a gépen, valamint, hogy az érettebb közönségnek szánt filmre vagyok-e az úton kíváncsi, vagy beérem a bármely korú, rendű, rangú és értelmi fokú publikumnak szánt filmóriással. Mondtam, hogy teljesen mindegy. Tudniillik a magamfajta hamisítatlan világutazó már tudja, hogy a transzatlanti gépeken évek óta a közfelkiáltással legrosszabbnak ítélt filmeket vetítik, függetlenül attól, hogy érettebbnek, vagy még kissé zöld, fogyasztásra nem teljesen alkalmas hallgatóságnak szánják. Ezeken a gépeken ugyanis egytől egyig olyan a mozi, tetszik tudni, hogy akár jó a film, akár rossz, otthagyni nem lehet. Világos?! Ez az újítás, hogy egy „érettebb", meg egy „szolidabb" film tekinthető meg, tetszés és előzetes bejelentés szerint, mindössze annyit jelent, hogy az egyikben legalább háromszor mutatják a főhősnő fedetlen vagy alig fedett keblét. No és persze ebben a filmben szakadatlanul fájni fog a hősök lelke.

Engem már ilyesmivel nem lehet megvenni. Nem bizony! A mexikói olimpiáról írt beszámolómban már hosszasan fejtegettem, hogy mennyire nem szeretek repülni, azaz hogy félek a repülőgépektől. De félreértés ne essék: csak benne ülni félek, és azt is csak akkor, ha a levegőben van. Amúgy egy cseppet sem! Úgy kívülről, ha a földön áll, még csak nem is idegenkedem tőle. Akár meg is érintem! No jó. ezt a már egyszer megírt történetet nem kezdem elölről, csupán annyit még, hogy ilyen körülmények közt nyilván érthető, hogy számomra mindegy volt, melyik filmhez kapok helyet. Nincs az a kebel, ha mégoly fedetlen is, nincs az a lélek, ha még úgy sajog,

amely el tudja terelni figyelmemet a lényegről: ti., hogy tíz kilométerre vagyunk a talajtól, és hogy ezt a magas helyzetünket Frankfurt és Washington között csekély hét és fél óra hosszat tartjuk.

Félelem ide, nyugalom és hidegvér oda, hét és fél óra az mégiscsak kis híján egy teljes műszak. Mégpedig olyan, amelyet meglehetősen szűk és kényelmetlen helyen, ülve tölt a dolgozó. Hogyan és főként mivel telik az ember ideje? Ezt pontosan feljegyeztem. Tehát:

a) Felszállás. Ez kigurulással, motorbőgetéssel, ijesztgetéssel, fülbugulással, majd kibugulással együtt, mintegy harmincöt perc.

b) 1 óra 10 perc. A megígért azonnali löncs — vagyis ebéd — helyett kis kerekes kocsijával jön az italos szép lány, és bájos, bár teljesen kifejezéstelen mosollyal megkérdi, hogy mit óhajtasz inni. Vigyázz, gyanútlan utas! Mindent kérhetsz, hisz a bűbájos leányzó kocsiján minden van. Kaphatsz gint, whiskyt, rumot, konyakot, brandyt, vermutot vagy — ha ilyen virágos a kedved — finom francia pezsgőt is. De kérhetsz — ha ily józan életű volnál — szörpöt, szódát, paradicsomlét, colát vagy más szeszmentes nedűt. Bármit kérj is, a kisasszony arcán azonos a mosoly, egy szemvillanása sem árulja el, hogy mi a véleménye rólad: részeges disznónak tart-e, ha alkoholosat kérsz, vagy száraz és unalmas szamárnak, ha csak üdítő italra vágyol. Egyetlen aprócska, mondhatnám elhanyagolható különbség van a kétféle döntés közt: minden szeszes italért fizetsz, mégpedig sokat, míg az „egyéb" ingyen van.

c) 2 óra. Azaz ennyi telt el. Jön az ebéd. Ma finom disznósültünk van, mindenféle zöldfőzelékkel és egy darab héjában főtt burgonyával körítve. Itt a gépen mindenki megtanul szépen, illedelmesen enni. Mintaszerűen szoritjuk a kést és villát tartó kezünkhöz tartozó könyököket oldalunkhoz, mert ha nem így tennénk, szomszédunk akaratlanul is beleharapna a csontos falatba, hisz épp a szájába meredne. Ha kicsit zsíros is az a darab disznó-

csont, amit hús gyanánt felszolgálnak, gyomorrontástól nem kell félni: kapunk kávét. A héjában főtt és ugyanabban tálalt egy szem burgonyát is igen könnyen lehet a gép térviszonyai közt fogyasztani. Én például, miközben villával kaparom ki hajából a belét, azon kapom magam, hogy a finom, bár kissé forró, fehér krumplicska mind az ölemben van, de ottmaradt a tányéron a szépen kimunkált haja.

A kávé is megér egy percet. Amíg iszom, elképzelem, hogy ezt már vérbeli amerikai gyorsasággal készíthették. nem bíbelődtek azzal, hogy beletegyék a főzőbe a kávét, csupán kapták nagyhirtelen a dobozt, megmutatták egyszer-kétszer a főzőnek, hogy az jól emlékezetébe vésse, azután már csak a vizet kellett felforralni és kész volt a kávé. Istenem, a főzőnek egy kicsit kurta volt az emlékezete...

d) 2 óra 45 perc. Elviszik az edényeket az ebéd roncsaival, letakarítják kinek-kinek öléből az ott rejtegetett legfinomabb falatokat.

e) 3 óra. Kezdődik a filmvetítés. A sors különös játéka folytán az én helyem az érettebbeknek szánt film vetítéséhez szólt. A cím igen sokatmondó: A nászutas lakosztály. A férfi főszereplő mindhárom epizódban Walter Matthau. Ez érdekes. Ennek a színésznek feltehetően pilóta a papája vagy stewardess a mamája, esetleg valamelyik légitársaság főrészvényese, mert amikor a mexikói foci-VB-re repültünk, akkor is ő játszott a gépen A kaktusz virágában. Lehet, hogy ő bírja legjobban a repülést... Meg a nagyon rossz filmeket. Mert ez aztán dermesztő volt. El nem mondom, miről szólt...

f) 5 óra. Bizony már ennyi telt el, mire vége a filmnek. amelyről még azt a nagyon fontosat felejtettem el, hogy aki nemcsak látni, hanem hallani is akarta, annak szert kellett tennie egy fejhallgatóra. Ezt pedig a készséges stewardessek adtak bárkinek. Kettő dollár ötven centért!...

Mindegy, fő, hogy túl vagyunk rajta, és a hét és fél órából már elmúlt:

g) 5 óra és 30 perc. Viszont most már nem bírom tovább: ki kell mennem. Felállítom hát a mellettem ülő két útitársat. Aztán újra, amikor visszaülök.

h) 6 óra 30 perc. Jön a „snack". Ez amolyan harapnivaló. Icipici, szóra sem érdemes étkezés. De van hozzá kávé, mert az mindenhez van, csak minek.

Mire megisszuk a kávét, megesszük a „snack"-et (ha megölnének, sem tudnám megmondani mi volt, nem mert elfelejtettem, hanem mert agnoszkálhatatlannak bizonyult), hallga, másként búgnak a motorok, másként hall a fül (mert bedugult), szállunk szépen lefelé.

Egy döccenés, egy huppanás, a visszafelé pörgetett hajtóművek fülsiketítő vijjogása, és már itt is vagyunk.

Washington D. C., a főváros. Ezt, hogy D. C., mindig hozzá kell tenni, hogy össze ne tévesszék Washingtont, a fővárost, Washingtonnal, az állammal. Az utóbbi ugyanis pontosan az ellenkező oldalán terül el az Egyesült Államoknak, Californiától északra, a fővárostól legalább ötezer kilométerre. A D. C. pedig annyit jelent, hogy District of Columbia, ez meg azt, hogy Washington, a főváros, nem tartozik egyik állam közigazgatása alá sem. Önálló, és mint ilyen, a Columbia körzetet vagy kerületet alkotja.

A repülőteret John Foster Dullesről, az egykori külügyminiszterről nevezték el, de nem erről nevezetes, hanem arról, hogy itt óriás teherautó módjára odagurul a gép ajtajához egy szabályos váróterem, amelyben szépen elhelyezkedünk, és hamarosan odagurulunk a főépülethez, az útlevél- és vámvizsgálathoz.

Tele volt a gép, sok az utas, így három-négy helyen is kezelik az útleveleket. Az egyik tisztviselő nő. Most nem szeretném, ha akár Önök, akár a feleségem messzemenő következtetéseket vonna le ebből, de tény, hogy én ehhez a hölgyhöz sorakoztam fel. Amikor színe elé kerültem, csakhamar meg is bántam.

— Hello, hogy van ma?

Hát ez meg honnan ismer engem? Mi az, hogy hogy vagyok *ma?!* Hogy tegnap hogyan voltam, azt tudja? A múltammal annyira tisztában van, hogy csupán a pillanatnyi lelki és testi állapotom érdekli?! Jól mondta egy öreg barátom, hogy ezek az amerikaiak mindent kinyomoznak az emberről, mielőtt beengedik az országba. Akkor viszont miért nem tudja, hogy ma hogy vagyok? Egész nap a TWA amerikai légitársaság gépén repültem, szinte önként kínálkozott a lehetőség, hogy mindent tudjon a napomról, sőt, elég ha megérdeklődi, milyen filmet adtak a gépen és mi volt az étrend, máris tudhatja, hogy vagyok ma. Azért sem mondom meg! Helyette visszakérdezem:

— Hello, és maga hogy van?

Akkor még nem tudtam, amit most tudok és ezennel közrebocsátok: a lehető legszabályszerűbben jártam el. Tíz ismeretlen ember közül legalább hét így üdvözli az embert Amerikában:

— Hello, hogy van ma?

És minden esetben ez a szabályszerű felelet:

— Hello, és maga hogy van?

Voltaképpen egy kicsit csalok, mert azt nem is mondják, hogy „hello", hanem csak azt, hogy „hi", amit úgy kell ejteni, hogy „háj" és annyit tesz, mint nálunk a „szia!".

A kis aranyos még megkérdezi, hogy miért jöttem és meddig maradok, hol tartózkodom majd és ki fizeti a számláimat, jártam-e már az Egyesült Államokban és mikor, meg vagy még tíz-tizenöt apróságot, amivel igazolja, hogy mégsem tud rólam mindent, ha egyszer meg kell kérdeznie. De válaszaim láthatólag kielégítik, mert végül mosolyogva kellemes itt-tartózkodást kíván, és átenged szine előtt a forgókorláton.

Most már benn vagyok. Az Egyesült Államokban. Három hónapra idetartozom. Igen ám, de hova? Most kit kell keresnem, merre kell mennem, mit kell tennem?

Alig tűnődöm el ezen, midőn mögöttem egy erőteljes amerikai bariton így harsog:

— Magyarországnak is itt kell lennie valahol...

De mennyire! Itt van uram, Magyarország, itt vagyok biz én! Az érces bariton nem hozzám szólt, hanem egy csokoládébarna, szélesen mosolygó, vékony, hosszú fiúhoz. De gondolom, rólam beszélt, engem titulált Magyarországnak. Mondom is neki hozzálépve, hogy ez meg ez vagyok innen meg innen. Ő meg se szó, se beszéd, átadja a névjegyét, miszerint ő Mr. David Scott, a State Department (minszterelnökség és külügyminisztérium „egyszemélyben") „fogadó tisztje", ami — tán mondanom sem kell — nem azt jelenti, hogy a State Department nevében ő köti a különböző fogadásokat, hanem csupán annyit, hogy minden magas látogató elé őt zavarják ki a repülőtérre. Egyes vendégek elé — gondolom — azért nem ő, hanem Rogers külügyminiszter megy ki. Elém — a jelek szerint és feltehetőleg Rogers más irányú elfoglaltsága, esetleg évi rendes szabadsága miatt — maga Mr. Scott.

Borzasztóan megörült nekem. Vagy azért, mert tudja, milyen kedves és melegszívű ember érkezett személyemben az Egyesült Államokba, vagy mert már nem kell tovább várnia, és mehet végre haza Mrs. Scotthoz és a kis Scottokhoz. Társa pedig még mindig mosolyogva bemutatkozott, hogy ő Mohammed Ibrahim Nigériából. Akkor még nem értettem, mi van ezen mosolyogni való, később világossá vált, hogy ez a bölcs, mosolyos derű Mohammed egész lényéből árad, és még a legunalmasabb pillanatokban sem hagyja el. Pedig akadt egyszer-egyszer unalmas pillanat a következő három hónapban.

Most viszont minden izgalmas volt. Mr. Scott megkért bennünket, hogy szólítsuk Davidnek, amit — bár tudtuk, hogy nem látjuk többet — készségesen meg is tettünk. David tehát elmondta, hogy a csoport létszáma huszonnégy fő lesz, és ez a már jó néhány éve rendszeresen megtartott nemzetközi rádió- és tévé-szeminárium még soha ilyen nagy létszámú nem volt. Tíz napig Washingtonban

maradunk, de részleteket nem tud, az összes résztvevő még csak holnapra érkezik meg, csakúgy, mint vezető-tanárunk, vagy ahogy ő mondta, az „adminisztrátor", John Hottenstein. Tőle mindent megtudunk, sőt még az első két hétre szóló napidíj-csekket is megkapjuk.

Időközben kocsink megérkezett a Manger-Hamilton szállodához, amely az elkövetkező tíz napon át otthonunk lesz. Washington belterületének utcái mértani szabályossággal és alfabetikus rendszerben helyezkednek el. A párhuzamosan északnyugat-délkeleti irányban húzódó utcákat sorszámok, míg az északkelet-délnyugati irányú merőleges utcákat betűk jelzik. Szállodánk, ennek megfelelően, a K és a 14-es utca sarkán állt.

— Fiúk, ez a szálloda a város központjában fekszik. A Fehér Ház és a nagy középületek innen legfeljebb tíz percnyi sétaútra vannak. De — és ezt jól jegyezzék meg —, ha kimennek a szálló kapuján, csak balra és előre menjenek. Jobbra és a szálló mögötti városrészekbe menni életveszélyes! Ha megveszik a washingtoni napilapokat, mindennap találnak bennük egy hosszú rovatot, amely pontos hely- és időmegjelöléssel közli az előző napi utcai erőszakos cselekményeket, rablásokat, késeléseket, nőkkel szembeni testi erőszakot. A K utca például igen jó helyen áll (így mondta) a nappali rablások tekintetében. Tehát vigyázzanak... Ja, még egy! Ha netán mégis feltartóztatnák magukat az utcán és a pénzüket követelnék, habozás nélkül adják át az utolsó centig! Higgyék el, így úszszák meg legolcsóbban! Mellesleg: éppen ezért soha ne tartsanak maguknál tíz-húsz dollárnál többet, és soha ne kevesebbet ötnél. Mert ha túl keveset adnak át, még felingerelhetik az útonállót, aki többnyire nem ura akaratának, mert kábítószer hatása alatt áll, vagy pedig annak hiányában őrjöng... Végül: sötétedés után egyáltalán ne igen járjanak gyalogosan az utcán...

Hát ez az! Ezért szeretem én annyira a világvárosi életet. Mert itt az embert nem korlátozzák mindenféle kisvárosi regulák, korai lefekvés, sötétedés utáni csend az

utcán, néptelenség. Ez az igazi, szabad nagyvárosi élet. pezsgő éjszakai világ az én elemem! Nem is tudom, hogy miért nézek össze döbbenten Mohammed Ibrahimmal...

Már fenn vagyok a szobámban, már megfürödtem, átöltöztem, már örültem a tv-készüléknek is (ez egyébként minden valamirevaló szállodai szobában van), késő sem volt még, de valahogy nem volt kedvem elmenni. Kézenfekvő: máris meg kell kezdeni az amerikai televízió tanulmányozását. Módszeres ember lévén, magával a készülékkel kezdem. Jó félóráig kutatom, hogyan kell ezt a vacakot bekapcsolni, miglen rá nem jövök, hogy az egyik gombot szépen ki kell húzni — ennyi az egész. Szép, szomorú játékfilm megy. Az egyik csatornán. De mi van a többin? Jó, megnézni könnyű, ez igaz, de teszem azt, megállapodok valamelyiknél, és közben a másik csatornán elmulasztok egy kiváló műsort. Ez bizony komoly dilemma, ami elé a mi tévénk bezzeg nemigen állítja az embert. Félre az ostoba élcelődéssel, most inkább egy tévéműsort kell szerezni, hogy állandóan tudjam, mi megy a különféle adókon.

Lenn a hallban kérdem a portást, hol lehet tévéműsort venni.

— *Sorry*, George, itt nálunk nem lehet, de a mai lapokban benne van a műsor, odaadhatom kölcsön az enyémet...

Először azt hittem, összetéveszt valakivel, hogy Georgenak szólít, ám hamarosan rájöttem, hogy ez igencsak természetes, és hogy magától értetődően voltam George a portásnak. Itt mindenki, a lehető leggyorsabban, keresztnevén szólítja a másikat, társadalmi különbségekre való tekintet nélkül. Ehhez persze legalább kölcsönösen illik bemutatkozni és ennek során egymás keresztnevét megjegyezni. Ha azonban erre nincs mód, mint például a portás sem kívánhatta tőlem, hogy gondosan bemutatkozzam, akkor egy közismert és meglehetősen elterjedt ke-

resztnevet választ az ember. Így lettem George, bár a későbbiekben voltam én Jim, Joe, Charlie satöbbi.

No, hogy egyik szavamat a másikba ne öltsem (ámbár nem tudom, miért ne?...), ott álltam az újsággal, de „kisegítve" nem voltam, mivelhogy ez nekem a szobában kell. Szerencsémre Jimet (ahogy én a portást viszontneveztem magamban) elszólították, mert egy akkor érkezett „Charlie" bőröndjét kellett kézbe vennie, így semmi akadálya nem volt, hogy újságját felvigyem a szobámba. Ha szüksége lesz rá, majd megtalál, ha egyszer már a keresztnevemet is tudja...

„Truth or Consequences!" — azaz: Igazság, vagy a Következmények — ez volt az első amerikai tévé-műsor, amelyet látni volt szerencsém. És mindjárt vetélkedő...

A műsor kacagással, tapsorkánnal indult. A közönség, amely zsúfoltságig megtöltötte a stúdiót, alig bírt féktelen jókedvével, pedig még el sem kezdődött a játék, meg sem érkezett a játékmester, Bob Baker. Talán épp ezért...

Aztán bejött, és a viharos jókedv még csak fokozódott. A legnagyobb nehézségek árán tudott rendet teremteni, igazán sajnáltam. Két hónap múlva győződtem meg személyesen arról, hogy ez a mindent elsöprő tetszésnyilvánítás egy roppant egyszerű elektromos berendezésnek köszönhető. Egy kis táblának, amelyre egyetlen szót írtak: *Applause*. Ez meg lényegében annyit jelent: Taps. Vagy mondjuk: Tetszésnyilvánítás. Amikor pediglen ez a kis felirat egy elektromos kapcsológomb utasítására elkezd villódzni, a közönséget mintha ló rúgta volna meg — nem, bocsánat, ez nem jó —, mintha láthatatlan szalmaszálakkal csiklandoznák, úgy kezd el nevetni. Meg tapsolni is, de ezt már nem a láthatatlan szalmaszáltól, hanem egyszerűen attól, hogy ez a dolga, ezért járhat ingyen a show-ra.

Szóval, hogy az így felkavart spontán tetszésnyilvánítás vihara elült, Bob bemutatott egy ifjú házaspárt. A csinos asszonykának mond egy-két kedves bókot, végül beszólít

egy manekent, akit szintén keresztnevén nevez, teszem azt Lindának, és kéri, mutatná be gyönyörű szőrmekabátját a közönségnek és a hölgynek, azaz Elsie-nek. Míg Linda térül-fordul, a villogó fogsorú, szép egyenletesen barna arcbőrű, jó karban levő, ötvenes benyomását keltő Bob hangos szóval magasztalja a kabátot, de még inkább az ilyen-meg-ilyen céget, amely ezt a kabátot gyártja és a játék díjaként felajánlotta. Bob ontja az információt: megtudjuk, milyen állat irhájából készült a kabát, menynyi az ára, de most az őszi „sale" — vagyis vásár — idején mennyivel olcsóbban kapható, meg még sok minden szépet, jót és főként hasznosat elmond. Kísértetiesen egyszerre fejezik be: Linda a térülést-fordulást, Bob az információt.

— Akkor most, kedves Elsie, megkérdem magától, szeretne ilyen remek szőrmekabátot? — így hamiskásan Bob.

— Igen — leheli Elsie.

— Mondjon nekem öt olyan indokot, amiért ilyen kabátot szeretne.

Elsie mond is ötöt. Csupa eredetit, olyat, hogy: mert szép, mert jól állna neki, mert Joe is örülne...

Bob most a férjhez fordul, akiről egy sorral feljebb megtudtuk, hogy Joe.

— Mikor veszekedtek Elsie-vel először? Mióta házasok? Mit szeret a legjobban Elsie-ben? Sok nő volt-e előtte az életében?

Joe derekasan felelget, míglen Bob hirtelen közbevág:

— Míg Elsie indokait sorolta, kire figyelt: a feleségére, vagy Lindát, a szép manekent bámulta?

Óriási kacagás a közönség soraiban, a vérbeli, ízes humor (meg az elektromos jelzőtábla) megtette a hatást. Joe pedig azt feleli, hogy ő bizony a feleségét figyelte inkább, mintsem a szép Lindát.

— No jó, akkor mondja el felesége öt indokát! — így a diadalittas Bob.

Joe bizony alig-alig emlékszik Elsie körmönfont indo-

kaira, de Bob Baker, a játékmester, kegyes hangulatban van.

— Általában szigorúbb vagyok, mint ezt jól tudják rólam, de most azt akartam, hogy ez a bájos kis Elsie megkapja a szőrmekabátot.

Át is adják, bár nem kell felvennie, mert vagy három számmal nagyobb a méreténél. Tombolás, ujjongás, féktelen ünneplés a stúdióban...

De ez még semmi! A következő két szereplő egy nagyon hájas és elég visszataszító külsejű fiatalember és egy egészen vékony, magas hölgy. Mielőtt feladatukat megkapnák, Bob a már elbeszélt módon ismerteti a nyereménnyel kapcsolatos tudnivalókat. Maga a díj, amelyet egyikük elnyer, egy teljes konyhaberendezés, mosogató- és szárítógéppel, hatalmas hűtőszekrénnyel és minden korszerű, konyhai gépi berendezéssel. Tudjuk már menynyit ér, ki adta, most éppen mennyiért és hol vásárolható, szemben az eredeti sokkal magasabb árral, de még nem tudjuk, mit kell tudnia a két versenyzőnek, hogy megnyerhesse és hadd vigye. De a nagy mókamester, Bob, máris közli:

— Önöknek kettejüknek, fejenként „egy láb orrot" kell gyűjteniök a nézők soraiban. Aki pontosabb, azé a csodás nyeremény!

Hogy mit jelent ez? Hát, kérem szépen, orr az ugye orr. Amin át a levegőt beszívjuk. Amivel szagolunk. Láb pedig? Hát az meg mértékegység... Körülbelül harminc és fél centiméter. A két versenyzőnek szépen ki kell szólítania sorban embereket, körülbelül annyit, amennyi elég ahhoz, hogy az orruk hossza lemérve együttesen éppen egy lábat (harminc és fél centimétert) tegyen ki. Elementárisan mókás...

Ki is szólítja a kövér úr és a soványka hölgy a maga csapatát, Bob pedig még fokozza is a már amúgy is végsőkig feszített derűs hangulatot, mert elővesz egy vonalzót és így kiált:

— Ez meg a „nózográf", amivel lemérem és eldöntöm a versenyt...

Már nem tudom ki nyert, ki „saccolta" meg jobban a „lábnyi orrot", csak arra emlékszem, hogy a közönség, ott a stúdióban, pukkadásig jól mulatott, alig-alig engedte el Bob Bakert. Én meg határozottan elszomorodtam...

Nyolc harminckor, egy másik csatornán, a David Frost Show-t hirdetik. Még van jó háromnegyed órám, legokosabb, ha fogom magam és lefekszem, ágyból nézem a nagy misztikus példakép, a nálunk is híres-nevezetes David Frost műsorát.

Frost voltaképpen angol, bár amerikai rokonai is vannak. A hatvanas években tűnt fel, előbb a BBC, majd az ITV (angol kereskedelmi tévé) műsoraiban, és hamarosan világhírűvé vált hallatlanul merész, tekintélyt nem tisztelő, rámenős műsoraival. Ezeket a show-kat ugyan egész kollektíva írta, készítette elő, sőt Frost maga nem sok szabadságot élvezett a műsoron belül, mindez mit sem von le érdeméből, abból, hogy ő az „eladó", akinek személyéhez fűződik a műsor sikere. Később hírneve Amerikába is eljutott, és a hatalmas honorárium vonzerejének hatására — meg — persze hiúságát is csiklandozta a meghívás —, David Frost rendszeresen átrepült Amerikába, hogy ott is szerepeljen a maga „talk show"-ival (beszélő show). Mondják, hogy hosszú ideig például hetenként három napot Angliában, hármat-négyet Amerikában töltött, és szakadatlanul vette fel, rögzítette képszalagra műsorait. Ma köztudottan milliomos.

Felmerülhet a kedves olvasóban a kérdés, hogy ilyen köztudottan milliomos „riporter" (bár ördög tudja, illik-e rá ez az elnevezés) vajon hányszor szerepel műsoraival az amerikai tévé programján. Ötször. Nem évente, nem havonta — hetenként... Ötször kilencven percet tölt hetenként — csak az amerikai tévében! — a képernyőn. És ugyan mivel tölti ki ezt az ötször kilencven percet? Hát beszélgetéssel... Bizony, bizony, ked-

ves türelmetlen magyar nézők, heti négyszázötven percet beszélget különböző vendégeivel David Frost. Nem táncolnak, nem énekelnek, nem muzsikálnak, nem mutatnak izgalmas állóképeket, nincs semmilyen illusztráció. Csak beszélgetés van, csak duma vagy „vaker", ha így jobban tetszik!

— Jó, jó — vetik ellen —, de ez a Frost bizonyára tud is kérdezni, tudja, hogyan kell jól megizzasztani az alanyt, bátran csipked, sőt mar, ha kell. Így nyilván izgalmas a beszélgetés.

Hát erre most nem válaszolok, csak annyit jegyzek meg, hogy erre még visszatérek...

A Frost-show úgy kezdődik, hogy még senkit nem látni, csak a közönséget mutatják a kamerák és mindenki önfeledten tapsol. (Mi már tudjuk, miért.) Egy hang, amely kísértetiesen emlékeztet gyerekkorom cirkuszi kikiáltóira, harsányan üvölti: „A David Frost Show!..." A taps fokozódik, a kamera most a színpadot mutatja, amelyen mindössze két szék, közte egy állványon rögzített mikrofonnal. Belép David Frost, akit most látok életemben első alkalommal.

Nem tudom, most kell-e hitet tennem szakmám mellett, újra el kell-e mondanom, hogy életem igazi nagy szenvedélye, egyetlen hobbym a szakmám, a tévé, és ezen belül az amit gyűjtőnéven riporteri hivatásnak szokás nevezni. Nem tudom, ízléses-e hosszasan ecsetelni, milyen elmondhatatlan gyönyörűség „csinálni", és egy-egy jól sikerült (vagy szerényebben: elfogadhatóan sikerült) műsor után érezni, hogy ismét néhány apró tapasztalatot szűrhetek le az évekig ösztönösen kóstolgatott műfajból.

Mégis, legalább ennyit el kell itt mondanom, hogy érthetőbbé tegyem, miért és hogyan lestem ennek a képernyőn feltűnő, közepesnél semmivel sem magasabb termetű, oldalt fésült hajú fiatal angolnak minden mozdulatát. Íme a híres Frost, akiről legendákat meséltek, akik látták és főként, akik nem látták.

Nem, nem, egy pillanatig se higgyék, hogy féltékeny

ellenszenvvel figyeltem! Persze, az ember aligha védekezhet ilyen helyzetben a benne megbúvó enyhe szkepszis ellen, de ezúttal még ezt is elnyomta a féktelen kíváncsiság. Mit tud hát Frost? Mi az a titokzatos misztérium, amire mi — kis ország kis tévései — alkalmatlanok vagyunk, vagy nem jöttünk még rá?!

A közepesnél semmivel sem magasabb termetű, oldalt fésült hajú fiatal angol a közönség őrjöngő tapsa közepette besietett a színpadra, két karját magasba emelve, a nem látható karzat felé integetve hajlongott és ismételgette:

— *Thank you, thank you, thank you...* Köszönöm, köszönöm...

Közeli kép. Milyen táskás a szeme. Többnek látszik harmincnégynél.

Mondja a bevezetőjét, amelyet bizonnyal megírnak számára, hisz ideje sem nagyon volna, hogy ezzel maga foglalkozzék. Arról beszél, hogy ez ma különlegesen érdekes show lesz, sikerült nagyon izgalmas embereket és témákat felkutatni.

Közeli kép. A szeme mozdulatlan, míg arról beszél, hogy milyen különlegesen érdekes lesz a mai show. Olyan, mint az operaénekes, aki a legdrámaibb csúcsponton is a karmestert figyeli, szeme mit sem árul el „lelke viharából".

Modora, beszéde természetes. Mondhatnám európai. Nincs benne semmi abból a „feldobós" stílusból, amelyet oly tökéllyel alkalmazott alig egy órája Bob Baker, és amelynek nyomait, noha kiveszőben, még nemegyszer viszontláttam amerikai kollégáimnál. Sőt, mi tagadás, imitt-amott még otthon is kísért.

A bevezető konferansznak vége, Frost beszólítja az első vendéget. Itt már enged a helyi szokásoknak, és bizony kissé kikiáltó módra jelenti be:

— Oscar Kolombapovich, a párbajvívás és a különféle szúró-, vágó-fegyverek kiváló szakembere következik!

Ötvenes, kopasz úr lép be. Hatalmas taps. (No per-

sze!) Frost hellyel kínálja, majd elkezdődik a beszélgetés a bajvívás történetéről. Hogyan, mely korban és miként alakult ki, milyenek voltak a fegyverek és hogyan változtak az idők során. Oscar valóban nagy szakértő és élvezetesen, egyszersmind nagy élvezettel beszél. Az ilyenre mondják nálunk, hogy nagyszerű „riportalany". Frost alig kérdez, Oscar jóformán magától nyilatkozik.

Közeli kép. Frost nem figyel. Fáradtnak és kissé unottnak látszik. Hagyja beszélni partnerét, és szerencsére az beszél is szépen. Frost időnként rá sem néz, hanem az ölében fekvő csipeszes mappát szemlélgeti. Ezt a témát, ezt az embert aligha ő választotta...

Később kissé felélénkül, amikor Oscar arról szól, hogy miért kellett feltalálni a vívótőrökhöz a kosarat. Tudniillik rengeteg markolatot tartó ujj hullott le feleslegesen a harcmezőn, meg a bajvívó páston. Az ellenfelek szinte utaztak arra, hogy odavágjanak a markolatra, és csak úgy röpködtek a levágott ujjak. Itt Frost közbevág:

— Ugyan mit csinálhattak azzal a rengeteg ujjal, ami így elhullott a csatamezőkön?

Mire Oscar:

— Bizonyára gulyást főztek belőle a magyarok...

Szavamra, ezek frocliznak engem! Minek kell első amerikai estémen a tévében ilyen rossz viccbe belekeverni minket? Mire jó ez Frost-kám?!...

Körülbelül itt, ennél a pontnál aludtam el.

Ha valaki nekem egyszer azt mondja, hogy én három hónapra, ösztöndíjjal, a televíziózás tanulmányozására az Egyesült Államokba utazom, és ott, washingtoni szállodai szobámban az első este már alkalmam lesz az oly régen áhított Frost műsort nézni — már ezen is csak nevetni tudtam volna. De, ha mondjuk még hozzáteszi, hogy a helyi idő szerint este fél kilenctől, háromnegyed tízig tartó show első harmadában elalszom — akkor meg is sértődöm.

Igaz, hogy nem jutott volna eszembe, hogy otthoni idő szerint már éjjel három óra...

Azt mondja a feleségem, miután felolvastam neki amit eddig írtam, hogy kétséges, érdekli-e az olvasót ennyi szakmai részlet, ilyen sok apróság az amerikai televíziózásról. Meg azt is mondja, hogy jó-jó ez az enyhén ironikus hang, de vajon nem alakul-e ki olyan benyomás az olvasóban, hogy nekem a szakma legnagyobbjai, a leghíresebbek és nevezetesebbek csak azért nem tetszenek maradéktalanul, hogy ezzel is hangsúlyozzam saját jelentőségemet.

Mond valamit a feleségem . . . Nem tudom, érdekli-e az olvasót ennyi szakmai részlet (hát még az a sok, ami majd ezután következik!), mint ahogy azt sem tudom, nem kelt-e furcsa benyomást az olvasóban, hogy én bizony alig-alig esem hasra a nagy nevek előtt. De ezen nem tudok segíteni. Elmondom a véleményem, elbeszélem a kalandjaimat, tapasztalataimat, és cserébe az én kedves olvasóimban olyan benyomás alakul ki rólam, amilyen ennek alapján kialakulhat. Ez nem hetykeség — ez tehetetlenség. Két dologra soha életemben nem voltam képes: úrrá lenni a kíváncsiságomon, és tartani a számat, amikor úgy helyesebb. Talán ezért lettem riporter . . .

Van nekem úgyis elég bajom . . . Ezen az úton számtalan emberrel ismerkedtem meg. Amerikaiakkal és más nemzetbeliekkel, magyarokkal, akik 1956-ban vagy később, esetleg jóval előbb jöttek el hazulról. Nemzetiségi hovatartozásra, a magyarok esetében pedig a távozás

okára és időpontjára való tekintet nélkül, kedvesen, vendégszeretően fogadtak. Nemcsak új barátokat szereztem, hanem régi ismeretségeket, barátságokat is felújítottam. Nemegyszer a magam kamaszkorával, gimnáziumi vagy egyetemi éveivel találtam magam szemben egy-egy régi társammal való találkozáskor.

Hogyan írjak róluk? Mi vezéreljen? A viszontlátás öröme, vagy a hosszú távollét után érthetően tárgyilagosabb ítélet? Elmondjam, ha boldogtalannak, kicsiny, bár kényelmes toronyba zárkózott emberként láttam viszont egyikét-másikát, aki kamaszkora álmait feladva, egyik napról a másikra él — bár nagyon jól? Vagy tekintettel legyek rájuk, homályosítsa el szemem elragadó vendégszeretetük, és kegyesen hazudjak? Még az is nehezemre esik, hogy a nevüket elváltoztassam. Voltaképpen a legegyszerűbb, ha megfeledkezem róluk, nem írok semmit. Ezzel meg ezt a beszámolót hamisítom meg.

Majd meglátjuk. Még magam sem tudom, mit tegyek. Végtére is ez még csak az írásom 29. gépelt oldala. És még csak az első amerikai napok krónikája a washingtoni Manger-Hamilton szállóból.

E pillanatban készülök a hallba, ahol sor kerül a nagy találkozásra: először jövünk össze, mi a nemzetközi szeminárium résztvevői és első ízben látjuk szemtől szembe professzorunkat, csoportunk vezető tanárát, W. John Hottensteint!

Fél tízkor kell az előcsarnokban lennem, de én már régóta talpon vagyok, sőt már meg is reggeliztem a túloldali *drugstore*-ban, ahol újság, cigaretta, mosószerek, kölnik, fogkefék, fogkrémek, képes levelezőlapok, bélyeg és még legalább ötezer más cikk mellett reggeli is kapható.

Szórakozottan felemelek az asztalról egy nyomtatványt, amelyben gépelt levél formában az alábbi szöveg áll:

„Kedves Vendég! Nagy örömünkre szolgál, hogy nálunk szállt meg. Nem kevésbé óriási segítséget nyújta-

na, ha őszinte véleményt mondana szolgáltatásainkról. Nagyon jól tudjuk, milyen fontos, hogy valamennyi alkalmazottunk udvarias és hibátlan kiszolgálást nyújtson, és mennyire jelentős, hogy valamennyi berendezésünk, rádió, tv, klímaberendezés, vízvezeték stb. hibátlan állapotban legyen. Ilyen hatalmas szervezetben, mint a mienk, bármikor előfordulhat hiba, ami elkerüli figyelmünket. Ezzel a kérdőívvel, amelyet kézben tart, segíthetne megszüntetni. Tetszése szerint írhatja névvel vagy névtelenül, továbbíthatja lezárva vagy nyitott borítékban. Az elismerést haladéktalanul átadjuk alkalmazottainknak, az építő bírálattal azonnal foglalkozunk.

Szívélyesen üdvözli
Julius Manger Jr.
elnök

Utóirat.

A kitöltött ívet adja át a portásnak, vagy még jobb, ha a vezérigazgató irodájában adja át. Vagy még inkább: ismerkedjék meg személyesen a vezérigazgatóval, ha ideje engedi."

Kicsit sajnáltam, hogy nincs elég időm, mert remekül elképzeltem, amint beugrom a vezérigazgatóhoz, és bejelentem, hogy csupán a szíves meghívásnak kívánok eleget tenni, és mindössze annyi megjegyezni valóm van, miszerint egyelőre minden teljesen rendben. — Csak így tovább Julius, nem lesz itt semmi baj, fiú! — hallottam magam, amint az ifjabb Manger vállára veregetek.

Hiába, ilyen apró-cseprő, csip-csup dolgokra nem futja az időmből. Gyerünk le ismerkedni!

Odalenn, a hatalmas hall sarkában, gyorsan rábukkantam a csoportra. Már csak azért is, mert nem lehetett nem észrevenni a mintegy húsz embert, akik egymást körbejárva, szemmel láthatólag már hosszú percek óta csak kezet ráznak. Odaléptem és készültem magam is a szertartáshoz, amikor egy szemüveges, a csoport korát-

lagához képest feltűnően fiatal férfiú megszólított: Hello, hát te honnan vagy?!

Ez a „te" és „maga" dolog meglehetősen csalárd, mert az angol nyelv nem tesz különbséget, nincs tegeződés és magázódás, vagyis az előbbi kérdés — anélkül, hogy egyetlen szót módosítanék — így is hangozhatott.

— Halló, ön honnan?!...

„Mecsoda" különbség! Magam részéről, általában a kérdés barátságos, vagy kimért hangsúlya szerint fordítom az ilyesmit „te"-nek, vagy „magá"-nak. Tehát.

— Helló, hát te honnan vagy?!

— Magyarországról...

— Akkor te Tom Vitray vagy?!

— Pontosan.

— Hát ez remek! Hogy vagy ma, Tom?

— És te hogy vagy, Charlie?

Amint észrevehetik, itt már korszerű amerikai—angol tudásom javát alkalmaztam, egyrészt a visszakérdezéssel, másrészt a sebtiben előráncigált keresztnévvel.

A srác arcán zavar futott át. Ennek meg mi baja?

— Valami félreértés lehet, Tom. Én nem Charlie vagyok. Ami azt illeti, nincs is ilyen nevű az egész csoportban, így hát nem is tudom, kivel tévesztesz össze. Az én nevem John. Én W. John Hottenstein vagyok Syracuseból, az egyetemről, és én vagyok a szemináriumi „adminisztrátora"...

Igen. Most bemutatkozott. Azaz én mutatkoztam be. No mindegy. Ne firtassuk, inkább azon csodálkozzunk, hogy ez a szemüveges „kölyök" hogyan lehet tanár a syracuse-i egyetem rádiós-televíziós fakultásán?

És a többiek?!... Hát meglehetősen színes csoport! Ahogy körbejárok és megnevezem magam, ködösen rémlik, hogy jószerével valamennyi kontinensről, csaknem az összes úgynevezett „egzotikus" országból akad csoporttársam. Várjunk csak!... Mintha európai nem lenne más. Még ott áll az a vállra omló hajú magas szőke, ab-

ban a nagykockás, bordó-sárga zakóban. Hozzálépek, mondom, hogy ki fia-borja vagyok, mire ő:

— Jerzy Gruza, Poland...

Ez a lengő hajú, kockás kabátos rock-opera tenorista —, lengyel volna?! Nahát!... Mi ketten képviseljük tehát a vénséges vén Európát. Van azután tajvani, dél-koreai. Hong Kong-i és dél-vietnami, van jamaikai (egy szép szemű, hatalmas termetű és láthatóan erélyes hölgy), trinidadi, panamai, no meg jordániai, szaúd-arábiai, libanoni (egy finom arcú, vézna kislány), kuwaiti; akad szudáni, nigériai (a vigyorgó Mohammed), etióp, tanzániai, zambiai, mexikói, becsuán-földi, indonéz, ugandai és ausztrál.

Ez valóban nemzetközi szeminárium lesz — állapítottam meg. Sokat nem töprenghetek, mert indulunk a State Departmentbe, amelyről már elmondtam, hogy voltaképpen átmenet a külügyminisztérium és afféle miniszterelnökség között. A megfelelő biztonsági intézkedések után egy terembe gyűjtve megismerkedünk Mr. McGuire-ral, aki a State Department képviseletében felügyelője programunknak. A katonásan szikár McGuire rövid, de akadozó beszédet mond, ami csak azért meglepő, mert az amerikaiak valamennyien kitűnően és szívesen beszélnek nyilvánosság előtt, és többnyire nyoma sincs bennük a szorongásnak. Ezzel véget is ér a különbség McGuire és a többi, hozzánk beszédet intéző amerikai közt. Tartalmát tekintve pontosan ugyanazt mondja el, amit később, az elkövetkező három hónap során még vagy ötvenen:

Kimondhatatlanul örül és boldog, hogy velünk lehet ma, és végtelen megtiszteltetés, hogy beszélhet hozzánk. Az amerikai hivatalos szervek boldogan adják meg a lehetőséget ennek a nemzetközi szakember-csoportnak, és az amerikai adófizetők dollárjai is azért kerülnek ebben a programban felhasználásra, hogy mi minél többet megtudjunk az amerikai népről, annak békés szándékairól, életmódjáról és az amerikai rádiózás-televíziózás rend-

szeréről. Reméli, hogy minden jól sikerül, erre a syracuse-i egyetem — mint a program lebonyolítója — kiváló biztosíték, nem kevésbé a kitűnő „adminisztrátor", Hottenstein professzor (aki erre kisfiúsan elpirul). Most pedig gyorsan menjünk nyolcas csoportokban a házi bankba beváltani napidíj-csekkjeinket...

A hirtelen fordulattal véget ért beszédben egy dologra szeretném felhívni a figyelmüket: első ízben hivatkoztak az amerikai adófizetők dollárjaira. A későbbiek során majd meglátják — ha lesz türelmük tovább olvasni ezt a könyvet —, milyen változatos körülmények között és mennyi különböző indokkal hivatkoznak még az adófizetők dollárjaira...

A csekkek beváltásával be is fejeződik aznapi hivatalos együttlétünk, ki-ki mehet a dolgára. Én például Avar Jánossal, a Magyar Nemzet washingtoni tudósítójával találkozom, aki röp-városnézésre invitál.

— Tudod mit — mondja —, ne a szokványos módon ismerkedj. Elmegyünk a Kapitóliumra, ott mindig van valamilyen tüntetés.

Volt is. De volt rendőrkordon is hozzá. Egy pillanatig se higgyék, hogy a sűrű rendőrsorok talán a tüntetőket igyekeznek megakadályozni a tüntetésben. Nem. Ezúttal egyszerűen az érdeklődőket nem engedik közel a tüntetőkhöz. Avar mutatja tudósítói igazolványát, különböző célokra használható ilyen-olyan hivatalos okmányait. Mindhiába. Nem lehet közel férkőzni a tüntető tömeghez, amely innen, távolról becsülve, lehet vagy százötven fős. Több helyütt kísérletezünk, de nem megy.

Végül odalépek egy fiatal rendőrhöz.

— Legalább azt mondja meg: kik és miért tüntetnek?

Gondolkozik, némi töprengés, lelki vihar jelét vélem leolvasni arcáról. Nyilván tusakodik, kiszolgáltathat-e ilyen súlyos titkot egy külföldinek. Végre, bár kissé nehezen szűrve a szót, kimondja:

— A dominiumok ellen tüntetnek...

Dominiumok? Miféle dominiumok? Hisz tegnap estig az Egyesült Államoknak nem voltak dominiumai...

Avarban is feltámad a tudósítói ösztön, hisz ez valami egészen rejtélyes ügy, itt valami különös titok lehet a háttérben. Ott rostokolunk egy darabig, amíg a tüntető csoport lassan elvonul és felénk tart. Már-már azon vagyunk, hogy érdeklődjünk, miféle dominiumok ellen lázonganak, amikor szemünk egy táblára téved, amelyet az egyik tüntető visz félárbocon:

„TILTAKOZUNK A DOMINIKAI TERROR ELLEN!"

Így más. Így már van valami értelme. A derék rendőrfiú sosem fogja megtudni, miféle tüntetéshez rendelték, miféle rendbontókra kellett ügyelnie. De bizonyára így van rendjén...

Este megint csak „otthon" a szállodában. Nem vagyok kimondottan hősi alkat, ha egyszer azt mondják, gyalog ne igen járjak sötétedés után ezen a környéken, meg más környéken sem a főváros belterületén, akkor én ehhez tartom magam. Persze engedelmességemhez az is hozzájárul, hogy az első napokban még európai idő szerint jár, mozog bennem valamennyi kerék, és mire hetet kondítanak a harangok, már ez hazai éjfél után egy óra. Otthon ilyenkor réges-régen alszom.

De nem itt. Csak ülök kábultan a szobámban és nézem a tévét. Film, film hátán mindegyik csatornán. Nézem egyiket a másik után, van köztük, ami leköt, szórakoztató, még izgalmas is. Egyszer csak egy kiabálós, kikiáltós hang bemondja, hogy a Dick Cavett Show következik. Ejnye, de ismerős név! Valahol már hallottam vagy olvastam. Ezt még megnézem...

Kísértetiesen ugyanarra a mintára, mint a Frost-show, elindul a taps, megszólal a zene, és belép a színpadra egy vékony és egészen kicsi, szőke fiatalember. Ő tehát Dick Cavett.

— Megvan! — csapok a homlokomra. Tudom már. honnan ismerős, miért emlékszem a névre. Egy régi Playboy magazinban olvastam hosszú-hosszú interjút Dick Cavett-tel és még meg is állapítottam, hogy nemegy válaszával, amit a tévézés rejtelmeiről mondott, mennyire egyetértettem.

Hát ő az... Sokkal kevesebb hajlongással, kisebb cirkusszal, mint Frost, üdvözli a közönséget, és ő is bevezető konferansszal kezdi. Ez sem túl izgalmas, sem túl mulatságos. Maga Cavett azonban igen szuggesztív, érdekes. Szelíd szavú, természetes és jókedvű.

Nem akarom önöket ismét egy „talk-show"-val untatni, bár bizonyára megértik, hogy engem már az első napoktól kezdve a szakmám érdekelt, de Cavettről még a későbbiekben is sok szó lesz. Most csupán annyit, hogy mit gondolnak, ki volt az első vendége? Hát Mr. Helman! Hogy ez nem mond semmit? Akkor sem, ha elárulom, hogy Mr. Helman nem más, mint az Egyesült Államok egyik legnagyobb bajvívás-, tőr-, és sisak-szakértője?! (Gondoljanak csak David Frost első vendégére, Mr. Oscar Kolombapovichra...) Ugyan miért kellett a Frost-show után egy nappal a Cavett-showban is felléptetni egy középkori fegyverszakértőt?

De volt még egy érdekes vendége: Mr. Bailey. Pontosabban dr. Bailey. Medina kapitánynak, a My Lai-i tömeggyilkosság egyik vádlottjának a védője. A reggeli lapok arról számoltak be, hogy a százkétszeres gyilkossággal vádolt Medinát százegy gyilkosság vádja alól felmentették, hátra van még egyetlen icipici gyilkosság, és ha a zseniális dr. Baileynek sikerül ebben is meggyőzni Medina ártatlanságáról az esküdteket, már nem marad semmi!...

Bailey nagy önbizalommal számolt be arról, hogyan sikerült a százegy meggyilkolt vietnami polgári lakos ügyében bizonyítania, hogy Medina ártatlan, bár a gyilkosság ténye nem tagadható. Jelezte azt is, hogy a szá-

kettedik ügy sem látszik bonyolultabbnak, mint az előző százegy. Itt azt kell hitelt érdemlően igazolni, hogy egy vietnami asszonyt önvédelemből lőtt le a kapitány, amikor az gyanús mozdulatot tett.

Szerepelt még a hírneves francia Cousteau, a mélytengeri kutató is, aki szomorúan beszélt a tenger állatvilágának pusztulásáról, és arról, hogy a halak oktalan pusztítását meg kellene akadályozni.

Mindenki sajnálkozott és mindenki egyetértett.

Dr. Bailey is...

Izgatottan készülünk az első hivatalos előadásra, amely Hottenstein professzor segítségével beavat minket az amerikai rádiózás és tévézés rendszerébe. A professzor azonban — aki mellesleg valamennyiünket megkért, hogy szólítsuk Johnnak — előbb a tanteremben falhoz állít minket. Méghozzá hat, egyenként négyes csoportban. Fényképfelvételt készít rólunk, amelyet majd sokszorosítva kitűznek a falra a syracuse-i egyetemen. Névsorban állunk oda négyesével, így én a három legmagasabbal, az ausztrál Danny Webbel, a trinidadi Russel Winstonnal és az etióp Tafari Wassennel. Jól mutatnak mellettem...

Milyen is az amerikai tévé rendszere? Ne féljenek, nem következik elvont elméleti fejtegetés. Ehhez nincs meg a felkészültségem. Hottenstein professzor (John) előadása alapján csupán beavatom az érdeklődő olvasót a világ leghatalmasabb tévé-iparának, „show business"-ének rendszerébe. A nem érdeklődők lapozzák át ezt a részt, esetleg csukják be a könyvet, vagy csináljanak ezekből az oldalakból fidibuszt...

Adva egy autógyár. Mondjuk a Ford, a General Motors vagy tudomisén. Avagy adva van egy kávé-import cég. Név lényegtelen, nevezhetjük Ali Babának. Mit ér a jó bor cégér nélkül? Semmit, mint tudjuk. Kell tehát reklám. Hol a leghatásosabb a reklám? A televízióban.

Miért? Mert azt nézik a legtöbben és a legrendszeresebben.

Ezen az egyszerű, fenti képleten alapszik az amerikai televíziózás rendszere. Az autógyár felkeres egy hirdetési ügynökséget, amelyet könnyen talál, mert a világ legnagyobb ilyen intézményei mind a New York-i Madison Avenue-n találhatók. Itt bejelenti, hogy tévéreklámot szeretne. Mondják, nincs akadálya, csupán azt kell tisztázni, milyen hosszban, milyen gyakorisággal és melyik napszakban. Drágább ugyanis a „prime time", amelyet mi a tévés bükkfanyelvünkön csúcsidőnek nevezünk. Abban a pillanatban, ahogy megszületik a megegyezés, mihelyt tehát az autógyár elfogadja az árajánlatot, többé nem Ford vagy General Motors autógyár a neve a tévé szempontjából, hanem „sponsor". Magyarul a szótár szerint: kezes, jótálló, védő, a tévé és rádió nyelvén pedig — mondjuk — előfizető. A megbízott hirdetési ügynökség érintkezésbe lép valamelyik „network"-kel. Ez ismét egy szó, amelyet magyarázni illik. Fordítása: hálózat. Amerikában három nagy network létezik, az ABC, az NBC és a CBS. Központjuk New Yorkban található, de mindháromnak vannak stúdiói és színházai a túlsó parton, Californiában is. A három network voltaképpen műsorgyártó nagyipari vállalat. Gyártanak óriási tömegben show-kat, félórás vagy egyórás folytatásos, jobbára sorozatszerű játékfilmeket, legyen az krimi, vadnyugati történet, lélektani dráma vagy amolyan „Szabó család"-szerű, rétestészta módra nyújtható, édeskés sziruppal nyakon öntött történet. Hogy ne csak a levegőbe beszéljek, íme egy jól ismert példa: a Bonanza című, nálunk is látható, „vadnyugati Szabó család" története, kilenc éve egyfolytában bonyolódik az amerikai tévé csatornáin, és semmi jelét sem mutatja, hogy be akarna fejeződni. Egy másik ilyen történet, a Gunsmoke — magyarul Lőporfüst — tizenhét éve állandó műsorszám.

A networkök továbbá olyan show-kat is gyártanak,

amelyek valamiféle laza vázú történetet sejtetnek, lényegében azonban egy-egy sztár személye teszi csak fogyaszthatóvá őket. Ilyen a Jimmy Stewart-show, a Dick Van Dyke-show, legújabban a Shirley McLane-show, és ilyen a legnépszerűbb, a Lucy-show is, amelynek ki tudja, hány esztendő óta elnyűhetetlen sztárja egy ma már hatvanon felüli, rendkívüli tehetségű komika, Lucy Ball.

Mindegyik networknek van saját híradója is. Mindhárom lényegében azonos időpontokban és naponta többször jelentkezik. Általában az esti a legjelentősebb, és műsorvezetője maga is — persze nem mint színész, hanem mint tévés személyiség — óriási sztár. A legnevesebb például a CBS esti híradójának bemondója, egy jovális, kellemes idős úr, Walter Cronkite. Talán ha egész Amerikát megszavaztatnák, hogy ki a legismertebb és legközkedveltebb tévés személyiség, színészek, sportkommentátorok és gyönyörű nők előtt ez a szemüveges, erősen őszülő bácsi győzne.

A három network — mint már mondottam — műsorokat gyárt, ezeket eladja a „sponsoroknak", illetőleg azok megrendelésére is készítheti, de közvetlenül nem az ABC, CBS és NBC — a három network — adja a különböző csatornák teljes programját. Az 1971-es év adatai szerint az Egyesült Államokban 697 úgynevezett helyi tévéállomás létezik, nem számítva a nem „kereskedelmi", más néven „oktatási", vagy „közszolgáltató" adóállomásokat. Ez utóbbiak nem sugároznak hirdetéseket, ők — némi túlzással — állami pénzből és egyéb alapokból tartják fenn magukat. Nem túl jól...

Maradjunk most a 697 helyi „kereskedelmi" — angolul „commercial" — adónál, amely magánkézben, üzleti vállalkozásként működik. Tizenöt évvel ezelőtt még csak feleennyi létezett, ez is mutatja, hogy nem rossz üzlet a televíziózás. Ezeket a helyi állomásokat országszerte négy betű jelzi úgy, hogy a Mississippi folyótól keletre esőket mindig „W"-vel, az onnan nyugatra eső területek állomásait meg „K" betűvel kezdik. Én például —

majd a későbbiekben erről többet is mesélnék — az itt töltött utolsó hónapban „inaskodtam" a syracuse-i WHEN állomásnál, valamint az egyik San Francisco-inál, a KPIX-nél is.

A közel hétszáz helyi állomás „előfizet" valamelyik networknál, és cserébe napi bizonyos óraszámú műsort kap. Ezeket sugározhatja „élőben", vagyis akkor, amikor maga a network is továbbítja, de rögzítheti is, és később (esetleg napokkal később) tűzi műsorára. A már említett Dick Cavett-show az ABC network műsora, és minden nap fél hatkor rögzítik képszalagra. New Yorkban és környékén azonban csak éjjel fél tizenkettőkor adja az egyik helyi állomás (természetesen az, amelyik az ABC-nél fizet elő), és többnyire nem is azt, amit aznap rögzítettek. Ugyanez a műsor azonban Kaliforniában — mondjuk Los Angeles környékén — az ottani ABC-előfizető helyi álomásoknál csak napokkal később és korábbi, teszem azt délután fél ötös adásban kerül a nézők elé. No most, ennek a Dick Cavett-show-nak vannak sponsorjai. Tekintve, hogy a műsor kilencven percig tart, és általában tízpercenként következnek hirdetések, nem nehéz kiszámítani, hogy a műsor folyamán legalább kilencszer szakítják meg az adást egy-egy percre. Minden percben — mondjuk — két-három hirdetés, az annyi mint húsz-huszonöt hirdetés adásonként. Ebből némelyik olyan terméket dicsőít, amelyet az egész országban ismernek. Mondjuk a Chevrolet autót. De van olyan is, amely helyi hirdetés, és csak New York környékén aktuális, a túlsó parton már nem. Itt már a helyi állomások töltik ki a rendelkezésre álló időt. Vagyis: ugyanabban a Dick Cavett-show-ban más hirdetéseket láthat az ember Kaliforniában, mint Texasban, megint mást New Yorkban vagy Bostonban.

Egy szó, mint száz: külön üzlet a reklám a networköknek, jobbára az országos jelentőségű áruk esetében, és újabb nagy bevétel a helyi állomásoknak is.

No, mármost a networkök által nyújtott műsorokon

kívul a helyi állomás egy bizonyos óraszámban köteles saját műsort is adni. Ez lehet az állomás önálló produkciója, vagy egyszerűen egy régi, híres vagy kevésbé híres játékfilm is. Mindegyik helyi állomásnak van azonban saját híradója. Naponta nem is egy, inkább négy. A helyi híradó, ezt feltétlenül meg kell értetnem, hallatlanul fontos olyan országban, ahol az emberek nagy többségét nem érdekli más, csak ami a közvetlen környezetében történik. A helyi híradóknak éppúgy megvannak a maga sztárjai, bemondói, riporterei, mint a networkök híradóinak.

Már a végén vagyok ennek a hosszú magyarázatnak, amelyre, úgy érzem, szükség van a későbbiek megértése érdekében. Hogy lehetőleg minden maradék homályt eloszlassak, egy képzeletbeli példával próbálom megvilágítani az amerikai televíziózás rendszerét. Képzeljék el, hogy egész Európában, valamennyi ország tévéjében, egyetlen közös műsorkészítő vállalkozás — nevezzük Eurovíziónak — adja az egész műsort. Minden országnak van azonban, mondjuk, napi négyórányi saját műsora is, amelyben híradót sugároz az ország eseményeiből, készít néha egy-egy saját tévéjátékot is stb.... Az egyes országok felelnének meg ez esetben az amerikai „local station"-eknek, a helyi állomásoknak, az Eurovízió pedig az ABC-hez, a CBS-hez vagy az NBC-hez hasonló network lenne.

Az elmondottakból még nem derül ki, hogy az Egyesült Államokban nincs előfizetési díj. Az állomások nemcsak arra kapnak elegendő pénzt a sponsoroktól, hogy műsorokat adjanak, de még szép jövedelmet is zsebrevágnak. 1969-ben, az akkor még 677 helyi állomásnak, az összes kiadások és adók levonása után (beleértve az egyes produkciók költségeit, az alkalmazottak bérét stb.) 554 millió dollár tiszta haszna maradt. Ebből könnyen kiszámítható, hogy egy-egy állomás tulajdonosaira egy esztendőben több mint nyolcszázezer dollár tiszta

jövedelem jutott. Képzelhetik ezek után. mennyit hozott az egész network!

Még egypár — remélem érdekes — szám az amerikai tévéről. 1970-ben 88 millió 300 ezer tévékészülék volt az országban, az összes háztartásnak 95 százaléka rendelkezett legalább egy készülékkel. Ezeknek csaknem 40 százalékában színes készülék található. Azt tán mondani sem kell, hogy minden műsor színes, a különbség csupán az, hogy nem mindenki képes színesben venni. Fekete-fehér adás nincs is. Ugyancsak 1969-es adat szerint az otthonokban átlagosan napi 5 óra és 50 percen át működnek a készülékek. Szándékosan fogalmazom így, és nem azt mondom, hogy nézik a tévéműsort, mert hála a fantasztikus mennyiségű és egymáshoz jobbára hasonló típusú műsoroknak, gyakorta órák hosszat bekapcsolva áll a készülék anélkül, hogy bárki is nézné. Háttér-televíziózás: ezt a fogalmat itt láttam megvalósulva. Eddig csak a háttér-rádiózást ismertük, mint az olyanfajta műsorsugárzást, ami nem zavar semmilyen egyéb tevékenységben. Egyenlőre ennyi tán elég, amúgy is lesz még sok-sok alkalmam az amerikai televíziózás rendszeréről szólni.

Az ám, még egyet — jobban mondva kettőt — el kell mondanom. A helyi állomások (itt rádió és tévé egyaránt értendő) tulajdonosai 1922-ben megalakították érdekképviseleti szervüket, a NAB-ot (National Association of Broadcasters), amely elkészítette a rádió és a televízió „code"-ját, vagyis azt a törvénykönyvet, amely ebben a hatalmas országban irányítja ennek az óriási iparágnak a működését.

Hogyan? — kérdezheti, aki még nem aludt el ennyi szakmai magyarázat olvasása után —, hát ilyen csodásan jövedelmező és teljesen magánkézben levő ipar, mint a rádió és televízió, eltűr egy közös irányítást, enged magára kényszeríteni bizonyos központi akaratot? Bizony így van. Az NAB tulajdonképpen azért is szerveződött négyezer embert foglalkoztató apparátussá, mert ez a kö-

zös irányítás részben védekezés is egy még erősebb, egy még szigorúbban béklyózó központi szervvel, az FCC-vel szemben. Az FCC (Federal Communication Commission) a szövetségi kormány 1934-ben létrehozott intézménye, amely mindenható ura, ellenőre, irányítója a rádió és a tévé műsorainak. Ez az intézmény bocsátja ki és újítja meg a helyi állomások engedélyeit, és jaj annak az állomásnak, amely vét a FCC egyáltalán nem rugalmas szabályai ellen! És hogy egy-egy állomás ne álljon védtelen kis madárkaként az FCC „rókaéhségével" szemben, az NAB-ben keresett menedéket valamennyi tulajdonos. A rádió- és tévé-„code" is azt célozza, hogy inkább az állomások kényszerítsenek önnön magukra közös szabályokat, amelyeket az FCC is jóváhagy, mintsem ennek a „cenzori hivatal"-nak nevezhető szervnek legyenek kiszolgáltatva.

Maga a „code" sem érdektelen, néhány pontja kifejezetten izgalmas. Az általános, és valóban a jó ízlés normáit előíró szabályok mellett találunk egy-két furcsát is. A 14. pont például így szól:

„A gyilkosság vagy a bosszú, mint gyilkossági ok, soha nem jelentkezhet igazolható formában." Szó, ami szó, három amerikai hónapom során láttam vagy ezer gyilkosságot a tévében, néha tucatnyit egyetlen este, de soha, egyiket sem éreztem „igazolhatónak vagy dicsőítettnek. A 15. pont pedig ezt mondja:

„Az öngyilkosság sohasem mutatható az emberi problémák megoldásának megengedhető és indokolt formájaként..." 18. pont: „A kábítószer élvezete kizárólag mint káros szenvedély mutatható..." 29. pont: „Olyan kamera-állások, amelyek anatómiai részleteket hangsúlyoznak, nem elfogadhatók..."

A hirdetéseket szabályozó későbbi fejezetből kiderül, hogy tömény szesz reklámozása tilos, sör és bor hirdetése pedig csakis akkor fogadható el, ha a hirdetés befejeződik, mielőtt bárki is inni kezdene az említett italokból. Fegyvert, illetve lőszereket is szabad hirdetni, vételre

ajánlani, de csakis mint sporteszközöket, és semmiképpen nem lehet utánvétes rendelést hirdetni.

Sorolhatnám még sokáig, milyen szigorúan szabják meg a műsorok korlátait maguk a tulajdonosok, de még a sok apró részletre kiterjedő korlátozás sem elegendő a FCC-nek. 1970-ben 60 295 ügyben emelt panaszt, kilenc esetben nem újította meg vagy nem adta meg egy-egy állomás működési engedélyét, huszonkét további állomás csak ideiglenes meghosszabbítást kapott (ez olyan, mint a felfüggesztett börtönbüntetés).

Ez az ország, amely oly érzékeny tömegkommunikációs eszközeinek szabadságára, a sajtó, rádió és tévé szabadságára, szép számmal kettős biztosítékkal (NAB és FCC) rak béklyót a telekommunikációra, a távközlésre. Az sem mellékes, hogy például olyan nagyszerű dokumentumfilm bemutatását, amely a déli néger munkások helyzetét ábrázolta megdöbbentő őszinteséggel, nem engedték meg, mert a „code" szerint „... fajra, színre, hitre, nemzetiségre vagy származásra vonatkozó szavak... tilosak még akkor is, ha csak a hallgatóságnak (nézőknek) egy része értené is meg..." Márpedig a négerekkel állatok módjára bánó mezőgazdasági munkaadók ezt sajnos nem tudhatták, így a film bemutatásától el kellett tekinteni.

Amerikai három hónapom során a Magyar Televízióval kapcsolatban leggyakrabban elhangzott kérdés volt, hogy „cenzúrázzák-e az adásokat, lehetünk-e objektívek?"

Hogy mi az ellenőrzés és hol kezdődik a cenzúra, ez vitatható, és elsősorban nézőpont kérdése. De hogy ezt a kérdést ott kérdezték meg újra meg újra, ahol a hazai értelemben vett „élő adás" nem létezik, mert még az is nyolc másodperces késleltetéssel jut a néző elé, hogy szükség esetén legalább a hangot időben el lehessen venni, ott, ahol NAB és FCC vigyáz a műsor sterilitására — ez több volt, mint furcsa... Mindig arra gondoltam, hogy egy-egy kétórás vetélkedőn vagy a négy és félórás

„Jó estét Magyarország" című műsorban, ahol például két „őrizetlen" mikrofon maradt egy vidéki városka presszójában, amelyet jókedvű középiskolások zsúfolásig töltöttek, hogyan működhetett volna a cenzúra? Mert az Egyesült Államokban, sok más ok mellett, ezért sem jöhetett volna létre a fenti kettőhöz hasonló műsor.

Jó, jó, nem folytatom ebben a hangnemben, mert a fejemhez vágják, hogy nemcsak unalmas vagyok ezzel a sok tévés üggyel, de még elfogult is. Pedig hát...

Amit az előző oldalakon olvastak, lényegében Hottenstein professzor előadásának kivonata, no meg imitt-amott apró kommentár saját „kútfőmből". De rá kell ébrednem, hogy hacsak nem akarok telefonkönyv vastagságú beszámolót írni, jobb ha kissé szűkszavúbb leszek. A következőkben tehát — bár ki nem hagyok egyetlen helyet vagy eseményt — szeretnék valamivel tömörebb és pusztán tényekre szorítkozó beszámolókat nyújtani csoportunk washingtoni napjairól. Remélem sikerül, ha nem — lelkem rajta...

*A Washington International Center*be, azaz a helyi nemzetközi központba mentünk a harmadik nap reggelén. Némi elfogódottsággal lépte át csoportunk a nagyon elegáns, 18. századi francia stílusban, de valójában 1922-ben emelt épület kapuját. Valaha ez a ház Irwin Laughliné, az egykori spanyolországi nagyköveté volt, majd 1958-ban alakították át és vette birtokba a jórészt Ford alapítványból fenntartott központ. Az intézmény célja, hogy istápolja a Washingtonba látogató vagy itt huzamosabb ideig tartózkodó külföldit. Ehhez nemcsak a kormány nyújt erkölcsi támogatást, de igen széles körű „önkéntes" hálózatuk is van. Csoportunknak a Center kétnapos programot biztosított. Ennek keretében négy előadást hallgattunk meg:

1. „Hogy megértsük az amerikai népet..."
2. „A faji kérdés."
3. „Politikai folyamatok."
4. „Az Egyesült Államok külpolitikája."

Valamennyit egyetemi tanárok tartották és Mohammed Ibrahim, akit az egész csoport „a vigyorgó hauszának" hívott, már a második után megjegyezte, hogy megkezdődött a háromhónapos „agymosás".

A második napi program városnézésből állt. Felkászálódtunk a külön autóbuszra és elindultunk a Kapitóliumra. Vezetőnk, egy ősz úr, aki a Centert képviselte, már az előző nap elmondotta, hogy milyen óriási örömére szolgál, miszerint éppen bennünket fogadhat és kalauzolhat, valamint hogy mennyire igyekeznek majd az adófizetők dollárjait jól felhasználni csoportunk itt-tartózkodása során. Ezután bemutatta azt a három kiváló karban levő, de már érett korúnak mondható hölgyet, akik „önkéntesként" részt vesznek a kapitóliumi túrán. Megérkezésünk után három nyolcas csoportot alkottunk, és egy-egy hölgy parancsnoksága alatt külön-külön gyülekeztünk az autóbusz mellett.

Én Mrs. Swartzberg „önkéntes" parancsnoksága alá kerültem. A hölgy bevezetésképp rövid beszédben köszöntötte alegységünket, elmondván, mennyire örül, hogy éppen bennünket kalauzolhat, és hogy majd igyekszik az adófizetők dollárjait jól felhasználni tájékoztatásunk során. Első utunk a két „Ház"-ba: a szenátusba és a képviselőházba vezetett. A kettő együtt a Kongresszus. Ez a testület alkotja a törvényhozást, míg a végrehajtó hatalom az Elnök kezében összpontosul. Ennek a rendszernek az az oka, hogy az alkotmányt létrehozó honatyák annak idején úgy vélték, jobb, ha a két tevékenység külön kezekben van. Ma már kissé elmosódott a határ, hiszen az Elnöknek módjában áll vétót emelni a kongresszus által hozott törvények ellen, és ezen csak akkor lehet változtatni, ha mindkét ház kétharmados többséggel leszavazza Elnökét. Tekintve, hogy az amerikai kétpártrendszerben az Elnök ugyebár mindenképpen valamelyik párt támogatását élvezi, ez a kétharmados ellenzéktöbbség ugyancsak nehezen érhető el.

Maga a képviselőház alig különbözik a tipikus nemzeti

parlamentektől. Az egyes államokat képviselő tagok száma függ az illető állam lakosságának számától. A szenátusban már más a helyzet. Itt, függetlenül az állam nagyságától, valamennyi „tagállamot" két szenátor képviselt. Hiába van a legnagyobb államnak éppen nyolcvanszor annyi lakosa, mint a legkisebbnek, szenátora mindkettőnek csak kettő, csak kettő... Ha még hozzávesszük, hogy a szenátus a voltaképpeni felsőház, no meg hogy tagjait nem négy évre — mint az Elnököt —, hanem hatra választják, világos, hogy a szenátus jóval erősebb, befolyásosabb.

Ezt az erőt, ezt a fantasztikus befolyást pár órás látogatás során közvetlenül megismerni nehéz, de érezni, szinte kitapintani még így is tudtuk. Amikor a szenátusból egy liften annak alagsorába mentünk, és ott földalattira (!) szálltunk, amelynek összesen három nyitott kocsija van, és útvonala csupán a szenátus termét köti össze a szenátusi irodák tömbjével, még csak sejtelmeink voltak. Azután megmutatták egyetlen szenátor rendelkezésére álló irodái, fogadószobái, magánlakosztályai sorát, és máris világosabbá váltak előttünk a dolgok. Ha ehhez még hozzávesszük a remekül felkészült Mrs. Swartzberg tájékoztatását, miszerint egy-egy szenátor évi százkilencvenezer dollárt kap, hogy fenntartsa „stábját" Washingtonban, további harmincezret pedig állami fizetés formájában, valamint azt, hogy — amint „önkéntes" parancsnokunk mondta —, „a szenátorok, ha akarják jelentős magánvagyonukat, továbbá pártjuk anyagi támogatását is igénybe vehetik egy-egy ügy érdekében..." — gondolom tisztán látható e honatyák hatalma. Mielőtt átmennénk a Legfelsőbb Bíróság épületébe, hadd idézzem még Mrs. Swartzberget:

„A kongresszus két háza különböző bizottságok útján működik. Bizonyára akad Önök közt, aki emlékszik még például az ötvenes évek »Amerika-ellenes tevékenységet vizsgáló bizottságára«. Ez a bizottság maga elé idézett minden kormányhivatalnokot, aki bármikor, bármely mértékben kapcsolatban állhatott a kommunistákkal. Ez

a bizottság a képviselőház keretében működött, de nagy támogatója és szellemi vezére volt Joe McCarthy szenátor, aki viszont nem tévesztendő össze és nem is áll rokonságban azzal az Eugene McCarthy demokratapárti szenátorral, aki ultra-liberalizmusáról nevezetes, és indult a legutóbbi elnökválasztáson..."

Nem is tudom, mi történt volna, ha olyan gyalázat esik a „szépemlékű" maccarthyzmus szülőatyjának emlékén, hogy összetévesztik ezzel az „ultra-liberálissal"...

Magáról a kongresszus épületéről nem sokat mondtam, de nem is hiszem, hogy tudnék. A Kapitólium képét többnyire jól ismerik. Talán csak annyit, hogy 1859 óta tartózkodik benne a törvényhozás két háza, és úgynevezett „federális" építészeti stílust képvisel.

Van egy harmadik „Ház" is, bár nyíltan, azaz hivatalosan nem ez a neve és a funkciója. Ez pedig, ahová éppen megérkeztünk, a Supreme Court, a Legfelsőbb Bíróság. Míg a végrehajtó hatalom az Elnöké (akit négy évre választanak), a törvényhozás két testülete a képviselőház (tagjait két évre választják) és a szenátus (hat éves tagsag) — addig a törvénykezés legfelsőbb szerve a Legfelsőbb Bíróság, amelynek mindössze kilenc tagja van, akiket a mindenkori Elnök nevez ki — egy életre.

Az Egyesült Államok alkotmányának harmadik cikkelye ruházta a törvénykezési hatalmat erre a testületre, amely azután 1803-ban, nem sokkal az alkotmány megszületése után, döntést hozott, mely szerint, mint az alkotmány egyedüli hivatalos „értelmezője", minden elfogadott törvényt felülvizsgál, hogy az vajon az alkotmány szellemében fogant-e, vagy sem. Tehát a négyszáznál több tagot számláló képviselőház, valamint a százfőnyi szenátus által nagy nehezen elfogadott egy-egy törvény még ennek a kilenc tagú bíróságnak is áldozatul eshet. És ne felejtsük el, hogy tagjait az Elnök nevezi ki!

Sokéves tapasztalat és gyakorlat, hogy a Supreme Court általában minimális különbséggel fogad el új törvényt, jobbára aszerint, hogy tagjait melyik párt elnöke nevez-

te ki. A jelenlegi „csapat" határozottan kedvez Nixon elnöknek, hiszen éppen washingtoni tartózkodásom során halt meg Hugo Black, akit még Eisenhower nevezett ki, továbbá rossz egészségi állapotára hivatkozva lemondott John Harlan, aki ugyancsak Eisenhower embere volt, és e két helyre Nixon hozott újakat. Így négyre emelkedett azoknak a száma, akiket ő küldött a Legfelsőbb Bíróságba. A további öt tag közül egy Roosevelt embere (ma, 1971-ben 74 éves, és 33 éve tagja a testületnek), kettőt Eisenhower nevezett ki, egyet-egyet Kennedy. illetve Johnson. A két eisenhoweri republikánussal Nixon rendszerint biztos többséget mondhat magáénak.

Ebédszünet. A szenátusi hivatali épület kantinjában állunk sorba Mrs. Swartzberg vezetésével, az önkiszolgáló pult előtt, majd asztalt kerítünk, és kedves önkéntes vezetőnk, aki négy különböző fajta, de egyaránt fogyókúrás salátát ebédel, interjút készít velem.

— Ön honnan való?

— Magyar vagyok, Mrs. Swartzberg.

— Ó... ! Remek!

— Miért?

— Mondja, és tulajdonképpen mi a foglalkozása?

— Televíziós vagyok.

— Híradós bemondó?

— Nem, másfajta.

— No nem faggatom, hanem mondja, lehet maguknál objektívan tálalni a híreket, és mennyire cenzúrázzák a műsort?

— Semmivel nem vagyunk objektívabbak asszonyom, mint az itteni híradás, ami a cenzúrát illeti, tekintve, hogy adásaink zöme élő adás, kissé nehézkes lenne...

— Hogy tetszik az Egyesült Államok?

— Nagyon élvezem az eddig itt töltött három napot.

— Mégis, mi a funkciója otthon?

— Hát tulajdonképpen sportkommentátor vagyok.

— Ó, nagyszerű!

— Miért?

— És milyen sportokat szeret? Bizonyára azt a szörnyű futballt.

— Nálunk nincs futball. Azaz: amit mi annak hívunk, az egészen más. Azt itt „soccer"-nak nevezik, és folyton lábbal rúgdossák a labdát...

— Fantasztikus...

— Miért?

Itt én következem. Gyors, lapos, lőtt keresztkérdéseket tettem fel és kiderítettem, hogy Mrs. Swartzberg férje pszichiáter, akinek nagy magánprakszisa van, emiatt igen elfoglalt, de mert ez jól jövedelmez, Mrs. Swartzberg folyton ráér, és így lett belőle — férje tanácsára, aki mint mondtam, pszichiáter — „önkéntes" a Centerben. Hetenként két alkalommal vállal szolgálatot, és így szinte „az egész világ helybe jön...", még utaznia sem kell.

— Mondja, ha maga sportkommentátor, nem lenne kíváncsi valamilyen sporteseményre?

— Nagyon is.

— Ez remek!

— Miért?

Döbbenetes: most megmondta.

— Hát szervezünk a Centerben valamilyen látogatást.

No, ez igazán kedves volt. A kis dundi hölgy egészen kipirult örömében, hogy ilyen nagyszerű ötlete támadt.

— Rohanok, telefonálok, hogy intézzenek valamit...

Fél hétkor vártam a szálló halljában az újabb önkéntest, akivel baseball meccsre megyek — mert hogy ez volt az a bizonyos sporteseményen. A jegy ára egy dollár, a különbözetet a Center fizeti. Már ez sem megvetendő. de hogy még értem is küldjenek egy „önkéntest", aki kivisz, majd hazahoz, ez több mint szívélyesség.

Soha nem láttam még baseball mérkőzést és bár voltak róla ködös fogalmaim — tíz évvel ezelőtt az AP nyu-

gat-berlini tudósítója egy sztriptiz-bárban másfél órán át igyekezett gyanútlan kérdésem nyomán megértetni velem a szabályokat —, reméltem, hogy hozzáértő kalauzom lesz.

Mekkora volt csalódásom, amikor megérkezett az „önkéntesem", egy kora középkorú, férfias termetű hölgy.

— Melinda Heineking vagyok, és én viszem a Senators-meccsre. — Összevágtam a bokám és engedelmeskedtem. Melinda nem véletlenül volt katonás: a haditengerészet alkalmazásában állott, beosztását nem kötötte az orromra.

Ezzel szemben a baseballhoz, azt hiszem, az egész Egyesült Államokban senki nem értett nála jobban. A washingtoni csapat, a Szenátorok, azt hiszem, leglelkesebb, de mindenképpen utolsó szurkolója volt Melinda. Utolsó, mert bizony ez a csapat rútul cserbenhagyta közönségét — mint azt önkéntes haditengerészem elmondotta. A Szenátorok már hosszabb ideje nagyon gyengén szerepeltek, és egyre gyérebben járt ki a közönség a különben álomszép stadionba. A csapat tulajdonosa erre kapta magát és az egész csapatot mindenestől eladta Texasba. Vagyis: ezen az estén utoljára játszik itt ez a társaság.

Ennek megfelelően alig háromezer ember előtt kezdődött a játék a clevelandiek ellen.

Melinda pedig állandóan kommentált, minden apró részletbe beavatott, valamennyi játékos erényével megismertetett, becenevüket, korukat, súlyukat (!) meg még sok egyebet tudott róluk. Mégis... tíz perc után úgy unatkoztam, hogy azt elmondani sem tudom. Lehet, hogy ezt a játékot nagy élvezet játszani, de nézni... !

Nem mondom el! Nem én! Csak annyit, hogy kilenc „inning"-ből, — vagy mondjuk játékból — áll egy mérkőzés. Egy inningen belül előbb az egyik csapat „dobója" és „kapója" áll fel egymással szemben, kettőjük közé pedig odalép (másfél méterrel a „kapó" elé), egy sodrófával (ütő), a másik csapat egy játékosa. A „dobó" elhajítja a kis labdát, amit a „kapó" elkap, vagy az ellenfél elüt. Ha a „kapó" háromszor elkapja anélkül, hogy az el-

lenfél elütné, az ellenfél kiesett, jöhet csapatából a következő játékos, ugyanezzel a szándékkal, csak természetesen saját sodrófával. Ha viszont az ütőnek sikerül elütni, akkor, mint az őrült, eldobja a sodrófát, és rohan a körcikk alakú pálya vonalán, amelyen három „ház" van, csakúgy, mint a fogócskában. Ezalatt a „dobó" és a „kapó" csapattársai igyekeznek a labdát gyorsan visszajuttatni, mégpedig úgy, hogy az előbb érjen oda valamelyik „ház"-hoz, mint az őrültként száguldó ellenfél. Ha sikerül, az ellenfél ismét kiesett, ha azonban a labda nem jut még vissza még akkor sem amikor már az ellenfél körbefutott a pályán, úgy az „otthon van", azaz „home run"-t ért el, ez meg olyan, mint normális játékoknál a gól.

A kilenc inning mindegyike során mindkét csapat valamennyi játékosa sorra kerül a sodrófával, és megpróbálja elütni a „dobó" dobását a „kapó" elől. Aki több „home run"-t ér el, az győz.

Ennyit — és egy szóval sem többet — a baseballról.

Mellesleg a Szenátorok 3:2-re győztek, és a közönség jól kifütyülte a hűtlen kutyákat...

Reggel fél tíz. Megyek az USIA-ba. Ez az Egyesült Államok tájékoztató ügynöksége, vendéglátóm erre a háromhónapos látogatásra. Ki-ki egyénileg közelíti meg a helyet. Én gyalogosan bandukolok, miután térképem tanúsága szerint nem lehet messze, mindjárt a Fehér Ház szomszédságában megtalálhatom.

A Fehér Ház pedig egy szép és nagy parkos rész sarkán terül el, és ahogy kerítése mellett sétálgatok, éppen annál a részénél, ahová az elnöki helikopter is leszáll, ha a repülőtérről beszállítja az Elnököt, a teljesen néptelen úton két dülöngélő és tépett gunyájú ember közelít.

Ital vagy kábítószer? — villan át rajtam a kérdés. Mert nem mindegy — folytatom magamban. Majd eszem-

be jut David Scott „fogadótiszt" minden intelme. Hazudnék, ha bármi mást mondanék: be voltam gyulladva.

Sehol senki és ezek közelítenek. Igaz, hogy nagyon lassan, mert vánszorogni is alig van erejük. Ilyen részeg nincs is — folytatom önnön rémisztgetésem. Teljes sikerrel. Szívem szerint már rohannék is az ellenkező irányba. Késő. Már itt vannak.

Mint aki a végzet elháríthatatlan ökle elé tárja védtelen állát, úgy szegem fel én is fejem, amikor az egyik tántorgó útonálló hozzámlép. Utolsó gondolataimmal még Scott intelmeit ismétlem: „Nem ellenkezni... pénzt odaadni... sohasem kevesebbet, mint öt dollárt és ne többet, mint húszat..." Nálam meg csak aprópénz van, mintegy másfél dollárnyi... Mindegy. Vége...

— Uram! — így a vésztjóslóbb tántorgó. — Olyan betegek vagyunk, mint a kutyák. Isten a tanúnk, milyen nagy szükségünk volna egy kis szíverősítőre... Adjon pár centet!!

A zsebembe nyúlok, felmarkolom az összes aprópénzt, és reszkető kézzel tárom a támadó elé.

— Ez minden, amim van.

Villámgyors mozdulattal kivakarja az egészet a tenyeremből.

— Ez több mint reméltük, uram. Köszönjük!

Ők balra, én jobbra, valamennyien tántorogva, el...

Előadónk az USIA tevékenységéről és működési elveiről beszél:

..Fő célunk, hogy az Egyesült Államokat a legjobb oldaláról mutassuk be a világnak. Elég már abból, hogy az amerikai tévében és rádióban csak a „legrosszabb" Amerikát, az erőszak, a bűnözés, a kábítószer, a faji megkülönböztetés Amerikáját lássuk-halljuk. Igenis, propagandát akarunk. Amerika nemcsak rossz, Amerika jó is! Az adófizetők nem azért adják dollárjaikat, hogy mi befeketítsük ezt az országot! Lehetetlen állapot, hogy olyasmi

előfordulhasson, mint az a dél-amerikai felmérés, amelynek során háromezer embert szavaztattak meg, melyik ország erősebb támasza a békének: az Egyesült Államok vagy Oroszország, és hatvannyolc százalék az oroszokra szavazott..."

Egy hang: „Persze, hiszen az Egyesült Államok a világ konfliktusainak kilencvenöt százalékában részt vesz!..."

Hát ez meg ki? — nézek körül.

Joy Brandon, a jamaikai kollegina.

Végezetül két filmet mutatnak be az USIA terméséből. Az egyik a szovjet értelmiségről, a másik a lengyelországi „változásokról" szól. Hogy hogyan? Hát... Tessék csak várni!

Vége a filmnek, és előadónk kérdésekre buzdít.

A mexikói Manuel Lira jelentkezik.

— Ön azt mondta, hogy a legjobb Amerikát igyekeznek bemutatni, és én azt hiszem, hogy Önnek teljesen igaza van. A propagandát nem kell szégyellni. Helyes... De ez a két film nem Amerikáról szólt, hanem két másik országot mutatott be a legrosszabb oldaláról. Ha pedig ez is része tevékenységüknek, akkor illenék gyorsan filmeket készíteni Angela Davisről és az attikai börtönlázadás elfojtásáról...

Amíg kis piros jegyzetfüzetembe leírom — lehetőleg szóról szóra — a fenti két epizódot, egy sokkal régebbi másik jut eszembe.

1962-ben Genfből közvetítettem a műkorcsolyázó Európa-bajnokság eseményeit. Történt pedig, hogy az akkor még több órás egyenes adás egyik szünetében igyekeztem mindenféle furcsaságot elbeszélni erről a gyönyörű svájci városról, és közben említést tettem arról a csakugyan különös tényről, hogy itt, a dúsgazdag Svájc egyik legszebb városában, a Vernet jégpalota tőszomszédságában szabályos nyomortelep éktelenkedik, amelyben az olasz vendégmunkások laknak, akik nem hajlandók kimozdulni viskóikból.

Mikor hazaérkeztem, első nap, úgyszólván az első em-

ber, akibe belebotlottam, az egyik tévé „nagyfőnök" volt.
— Jó volt a közvetítésed, édesapám, de minek kell a dolgokat túllihegni? Ki fogja neked elhinni, hogy csakugyan nyomortelepet láttál Svájcban?!

— Tudják-e, kedves olvasók, miért éppen most jutott ez eszembe?...

Az arlingtoni temetőben. Az amerikai szabadságharc, a mexikói háború, a polgárháború, az első és a második világháború, a koreai háború és a vietnami háború amerikai katonai áldozatainak egy része nyugszik ebben a csendes, domboldalon elterülő ligetben. Örök álmukban is katonás rendben pihennek az egyforma síremlékek alatt. Egytől egyig hős és áldozat valamennyi. Mitől is hős? Hogy értelmetlenül halt meg? Hogy idő előtt? Hogy erőszakkal?

Fenn a domb tetején az ismeretlen katona síremléke. Előtte, ceremóniás léptekkel a „díszőr". Hamarosan közeledik az őrségváltás, ez abból is látható, hogy növekszik az érdeklődő tömeg. A felvezető tiszt és az új őr még egy fa árnyékában tereferél. Hatalmas szál, válogatott legények. A tiszt órájára néz, arca elkomorul, összecsapja bokáját. Most látom, hogy külön csattogó fémkarima veszi körül a bakancs sarkát. Az őrhely szélére lépnek, minden szempár feléjük fordul, kivéve az ügyeletes őrét. Ő mereven vonul. A tiszt egy zsonglőr ügyességével forgatja, vizsgálja az új őrszem fegyverét. Pontos és pompás koreográfia. Közben ütemesen csattogtatják fémsarkukat.

A tiszt kilépdel középre, szembefordul a várakozó tömeggel és éles hangon beszélni kezd. Bemutatkozik, közli, hogy ő a temetőőrség parancsnoka, és hogy a váltás idején, ha vigyázzt vezényel, valamennyi katonai személy tisztelegjen, és a civilek vegyék le kalapjukat.

Vezényszavak. Bevonulás, szabályos fordulatok, tisztelgés, váltás. Végül az utolsó vezényszóra kivonul az előző őrszem, megindul útján az új, és kilépdel a térség sar-

káig a vezénylő tiszt, hogy ott, mint aki egy színpad portálja mögé érkezik, egyszeriben kiesve szerepéből, nagyot nevetve csapjon a fáradt kiskatona vállára. A temetőőrség parancsnoka. Katonatiszt. Nyugdíjas állás. Ha meghal, nem lesz hős, nem temetik az arlingtoni temetőbe...

Lejjebb parányi elkerített térség, középütt terméskövek téglalap alakban, középen három márványtábla. Két kisebb a széleken, egy nagyobb középen. Előttük örökmécses lobog.

A nagyobbik táblán a felirat:

„John Fitzgerald Kennedy, az Egyesült Államok 35. elnöke, 1917—1963". A két kisebbik tábla — csecsemőként elhunyt gyermekei — egy kislány és egy kisfiú emlékét őrzik.

Csendesen álldogálunk a meggyilkolt elnök egyszerű síremléke előtt és egyelőre csoportunk legszenvedélyesebb fotósai sem mernek kattintgatni.

Iowai turistacsoport érkezik. Körbeállják az elkerített térséget, fényképeznek, mutogatnak, majd az egyik férfi feleségét odaállítja, háttal az emlékműnek, hátralép, felemeli kodakját, és miközben szeméhez illeszti, halkan, hogy meg ne törje a csendet, odaszól asszonyához:

— *Smile...* (mosolyogj!...)

Mount Vernon — George Washington birtoka. Alig egy órányira a fővárostól, de már Virginia állam területén.

1735-ben, amikor Washington, az Egyesült Államok első elnöke mindössze három esztendős volt, ideköltözött a család. 1752-ben végleg George Washingtonra szállt a birtok, bár az elkövetkező öt évben a franciákkal vívott csaták távoltartották az ifjú tulajdonost. 1759-ben feleségül vett egy fiatal özvegyet, Martha Custist, és ideköltözött, hogy a következő tizenöt évben a déli ültetvényesek békés életét folytassa.

1789-ben az Államok első elnökévé választották, és nyolc évig ismét le kellett mondania arról, hogy élvezhesse a nyugalmat az imádott birtokon. 1797-ben nyugalomba volnult, és végre senki sem háborgathatta Mount Vernonban. Két békés esztendő elteltével itt hunyt el 1799. december 14-én, és itt is temették el, mint három évvel később feleségét, Martha Washingtont.

Halála után — bármilyen különös — még mindig nem nyugodhatott békében Mount Vernonban, mert abba a családi sírboltba, amelyet élete utolsó évében ő maga jelölt ki, csak három évtizeddel később, 1831-ben helyezték el.

Mount Vernon ma nevezetes kirándulóhely. Az év minden napján a látogatók rendelkezésére áll, csekély belépődíj ellenében. Hogy ez a bámulatosan szépen karbantartott uradalom ma szinte múzeumnak tekinthető, azt elsősorban a helyi Nőszövetségnek köszönheti az Egyesült Államok. A Mount Vernon-i Mrs. Swartzbergek, a helység „önkéntes" hölgyei már a múlt században pénzalapot kezdtek gyűjteni a birtok helyreállítására és megőrzésére. Arról is gondoskodtak, hogy az örökösök által széthordott berendezést pótolják, sőt lassacskán felkutassák és visszavásárolják az eredeti darabokat.

A helyi Nőszövetség, amely a karbantartás és a felújítás, továbbá a visszavásárlások összegét a belépti díjakból teremti elő, szinte vallásos áhítattal őrzi a helyet és az emlékeket. Ebbe az áhítatba — a sok kedvesség mellett — parányi naivitás is vegyül. Annyira igyekeznek ezek a hölgyek mindent „eredeti" állapotába visszaállítani, hogy az európai számára némiképp mulatságos módon a hálószoba bölcsőiben kis játékbaba fekszik, a „jégházban" (vagyis a jégveremben) „fagyosra" fehérített papírmasé sonka, az éléskamrában „műkolbász" látható, a konyhai tűzhelyben lámpával megvilágított vörös krepp-papír „láng" lobog.

Mount Vernonban találkoztam először az amerikaiak szinte vallásos „régiségmegőrző" készségével. Ez a hatal-

mas ország vágyik arra, hogy antik emlékekkel, „ősi" holmikkal, helyekkel rendelkezzék. Csakhogy a két évszázadnyinál alig hosszabb történelem erre kevés. Így lesz Mount Vernon zarándokhely, így és ezért mondja el a Fehér Házban a körsétát vezető egyenruhás őr, hogy ez meg ez a szék már 1802 óta itt áll, és ezért mutatják be a Boston közelében levő, skanzenszerű Old Sturbridge faluban a késsel való disznóölést, továbbá a leölt disznó feldolgozását külön e célra kiképzett és itt foglalkoztatott, korabeli parasztruhába bújtatott emberek. Valószínűleg rossz néven vennék, ha elmondanám, hogy nálunk ma is ölik a disznót faluhelyen, hogy a London melletti Hampton Courtban, VIII. Henrik egykori kastélyában, olyan teniszpályán játszanak ma is, amelyen már a nőkedvelő és feleséggyűlölő király is játszott több mint négy évszázaddal ezelőtt, meg hogy szerte Európában igen sok otthonban találnak olyan széket, amelyik nem százhetven, hanem kétszázhetven éve, ha ugyan nem régebben, ugyanott áll.

Megyünk már kifelé a repülőtérre, és folyton az jár az eszemben, hogy mennyi mindent el kellene még mondanom a washingtoni napok eseményeiről, a látottakról. Még egy szót sem szóltam a National Galleryről, amely a világ három legnagyszerűbb képtárának egyike, nem tettem említést sem arról a látogatásról, amelyet a COMSAT-nál és az INTELSAT-nál tettünk. Ez a két intézmény működteti a meglevő valamennyi amerikai távközlési műholdat, és valamennyi tengerentúli közvetítésünk (például a mexikói olimpia is) az INTELSAT-tal való európai megegyezés útján jött létre. A Telstar, az Early Bird és az azóta működő, már sokkal korszerűbb és nagyobb kapacitású műholdak mind „rajtuk keresztül" folytatják „tevékenységüket". És hogy milyen fantasztikus tettekre képes ez az intézmény, arról csak annyit, hogy a műholdak segítségével állandó telefonkapcsolatban állnak

valamennyi földi „fogadóállomással". Valamelyikünk erre megkérdezte, hogy honnan lehet ezeket hívni. Mire házigazdánk nemes egyszerűséggel iróasztalán levő telefonra mutatott, majd felajánlotta, hogy bárki közülünk beszélhet a hazájában levő földi állomással. Szép sorban oda is járult a készülékhez zambiai, kuwaiti, nigériai és Hong Kong-i kollégám, és hamarabb, mint ha tárcsázni is kellett volna, kapcsolatba léptek és elbeszélgettek honfitársaikkal.

Itt ismét Mohammed Ibrahim volt főhősünk, mert míg ki-ki a maga anyanyelvén beszélt, ő angolul társalgott. Magamban meg is állapítottam, milyen jól nevelt fiú, nem akar olyan nyelven beszélni, amit a jelenlevők nem értenek. Később elismerőleg szóvá is tettem ezt.

— Csudákat udvariasság. Csak éppen egyetlen szót sem értenénk, ha az anyanyelvünkön szólnánk, mert az állomáson levők egészen más nyelvjárást beszélnek, mint az enyém...

Nálunk, Magyarországon nincs földi állomás. A sűrűn lakott Európában elég ebből egy-kettő, onnan már kábelen is továbbítható a hang.

Voltunk még a Goddard Űrkutatási Központban is, ahol csekély háromszázötven komputer működik, és ahonnan a teljes amerikai űrkutatási programot irányítják. Még az Apollók útja idején is, hiába él mindenki emlékezetében Houston — az űrhajósok kapcsolata Houstonnal, a földi irányítással, ezen a központon megy keresztül.

Jót mulattam John Hottensteinen, aki szelíd szóval kérte, hogy ha majd Mr. Lacy, a Goddard sajtófőnöke végigvezet minket és elmondja, micsoda hatalmas apparátus a központ és milyen óriási összeget emészt fel a tevékenysége, ne kérdezzük meg, hogy miért nem rákkutatásra és az elmaradott országok megsegítésére fordítják ezt az összeget. Vagy az USIA-nál történtek, vagy előző évek hasonló csoportos látogatásainak tapasztalatai mondathatták ezt vele...

Itt meg is úszta szegény John, de már rosszabbul járt

a Voice of Americánál (Amerika hangja). Előadónk a tárgyilagos híradásról beszélt, amikor ismét Manuel Lira „renitenskedett":

— Hogyan beszélhetnek tárgyilagosan például a Kubának szóló adásaikban, amelyeket olyan kubaiak készítenek, akik onnan emigráltak, és akik bármikor készek elmenni a rendszer temetésére?...

Mindenki nevetett, az előadó is... Azután válaszolt:

— Minden híradásunk első három híranyaga közös és kötelező valamennyi országnak szánt adásunkban.

No, így mindjárt más...

Mint mondottam, megyünk kifelé a repülőtérre. Nézem Washingtont, az első amerikai nagyvárost, amelyet megismertem. Vagyis: meg nem ismertem, de ismerkedtem vele... Milyenek az összbenyomásaim? — kérdezem magamat, mint ahogy engem is annyian kérdeztek már és kérdeznek majd még.

Nincsenek összbenyomásaim. Lehet, hogy tíz nap alatt egy európai nagyvárosból alakul ki az emberben összkép, de én meg nem tudom még mondani, szép-e Washington vagy csúnya. Józerével még azt sem, nagy-e vagy kicsi. Hiszen maga a város, amelyből egyre gyorsabban vonul ki a lakosság a peremvárosokba, nem is nagy, de a peremvárosok mind szorosabban hozzátartoznak a központhoz.

Talán egy általánosítható kép mégis maradt bennem. A közhivatalok hatalmas és nehézkes tömbjeivel, a puritán és mégis (vagy tán épp azért) gőgös, az ókori görög építkezést utánzó, de annak minden szépségét és könnyedségét nélkülöző városközpontjaival, a New York-inál alig kisebb néhány felhőkarcolójával, a sötétedéskor elnéptelenedő utcáival, azt hiszem, Washington „szomorú, gazdag város".

Filozofálgatásomból a busz vezetője riasztott fel.

— A washingtoni National repülőtér, ahová tartunk,

a világ egyik legforgalmasabb légikikötője. Ha nem éppen a legnagyobb forgalmú...

Mosolyognom kellett. Az amerikai emberről még nem sokat tudtam. Tán mindössze annyit, hogy ha kissé nyersek, modortalanok és hangosak is, roppant készségesek, szeretnek fontosak lenni és segíteni. És nagyon szeretik elmondani mindenről, ami az övék, hogy az a világ legnagyobbja... Mint például, ugye ez a repülőtér.

— Egy-egy gép száll fel és érkezik minden két percben, vagy még nagyobb időközben... folytatja a vezető.

A nagy igyekezetben, hogy imponáljon, észre sem vette a botlást, vagyis hogy itt a „nagyobb" szó bizony kisebbet jelent...

Felpattanok a csillogó, sárga, sebességváltós kerékpárra, búcsút intek házigazdáimnak, és dagadó kebellel tovakerekezek...

Gyönyörű mondat, páratlan látvány.

És még igaz is!

Második napja vagyok Syracuse vendége, és most újra élem tovatűnt ifjúságom szép emlékeit: biciklivel indulok iskolába...

Valamit még az előzményekről. A washingtoni utolsó napok már egész csoportunkat nagy izgalomba tartották. Tudtuk, hogy utunk következő állomása Syracuse, ez a New York állam északi részén fekvő kis egyetemi városka, ahol csaknem négyhetes tanfolyam hallgatói leszünk a rádió-televízió fakultáson. De az izgalom fő oka nem ez volt. John Hottenstein tájékoztatása szerint, Syracuseban valamennyien amerikai családok vendégei leszünk, és bár fizetnünk kell némi csekély térítést a szállásért és a reggeliért, ez úgyszólván névleges. Az alapvető cél, hogy így „lakva" ismerjük meg az amerikai embereket, részt vegyünk a családi életben.

Mindnyájunknak tetszett az ötlet, de érett korunk ellenére is kisdiákokként izgultunk, hogy vajon milyen „pótszülőket" kapunk Johntól. Ő meg nagyon élvezte izgalmunkat és kíváncsiságunkat, kislányos képére misztikus kifejezést erőltetett, és semmiféle tájékoztatást nem volt hajlandó adni.

— Majd meglátjátok, ha megérkeztek. Bár, mielőtt ki-

megyünk a repülőtérre, mindenkinek odaadom írásban a beosztást és a szükséges tudnivalókat...

Többet egy szóval sem lehetett kiszedni belőle, mi pedig már alig figyeltünk utolsó washingtoni napjaink látnivalóira, állandóan a várható syracuse-i fejleményeket latolgattuk.

Végre elérkezett az utolsó washingtoni megbeszélés ideje, és John úgy osztotta szét a sokszorosított beosztást, mint vezérlő tábornok a nagy ütközet előtt a titkos haditervet. Ezen mindenki megtalálta nevét, és hogy pontosan hol, kinél lakik majd, milyen telefonszámon kereshető. De volt itt még egy levél is, amelyet a továbbiakban, mint „John Hottenstein I. Epistoláját" tartottuk nyilván, tekintve, hogy ettől a naptól kezdve, ha bármilyen fontos közlendője volt csoportunk parancsnokának — nyilván korábbi keserves tapasztalatokból okulván — szép és magvas levélben közölte. Így számos értékes és formás írást őrzök ma is John tollából, de ez az I-es sorszámú Epistola talán a legkedvesebb mind között.

Ha megengedik, közlöm is. Remélem, John Hottensteinnek sincs kifogása ez ellen:

„A nálunk vendégeskedő rádiós- és tévéseknek!

Tárgy: Hogyan éljünk vendéglátó családjainknál. Az a lehetőség, amely biztosítja, hogy syracuse-i tartózkodásuk során egy-egy amerikai családnál éljenek, fontos része az Egyesült Államokban tett tanulmányútjuknak. Ez idő alatt módjukban lesz úgy megismerni egy családot, ahogyan a rövid egynapos vendégségek sohasem adnának erre lehetőséget.

Vendéglátó családja alig várja Önt. Azért hívták meg, mert meg akarják ismerni, és azt akarják, hogy Ön is megismerkedjék velük. Megígérték, hogy kényelmes, különálló lakhelyet, továbbá reggelit is biztosítanak. A reggeli időpontja és tartalma a család szokásaival megegyező, és Önnek maximálisan alkalmazkodnia kell mindehhez.

Azt is tudnia kell, hogy a vendéglátó családok többsége

»középosztálybeli«. Az amerikai szinthez képest mérsékelt nívón élnek, nem vagyonosak. És bár otthonukban számos munkakímélő gép található, aligha lesz szolgáló. A legtöbb asszony maga vezeti a háztartást, és a főzést is maga látja el — ezért ne várja, hogy kiszolgálják, segítségét apróbb munkák elvégzésében (például szobájának rendbentartása és az ágy bevetése) nagy örömmel fogadnák, hisz ezeket a feladatokat jobbára a család tagjai látják el. Más családi elfoglaltságban való részvétele (mint az asztal leszedése étkezés után), a családdal való külön megegyezés tárgyát képezze.

Az amerikai emberek meglehetősen közvetlenek a magánérintkezésben, és a kölcsönös bemutatkozást követően jórészt keresztnevükön szólítják egymást. Ha nevét nehéz kiejtenie egy amerikainak, kérjük, javasolja annak rövidített változatát vagy becenevét. Ugyanígy, ha Ön nehéznek tartja az ő nevük kiejtését, kérjen könnyebb változatot.

A vendéglátó családok többsége igen közel lakik az egyetemhez, akár sétálva, akár busszal, akár a kettő kombinációjával eljut oda reggelenként lakhelyéről. Vendéglátó családja esetleg időnként fel is ajánlhatja, hogy az egyetemre szállítja. (De ez külön szolgáltatás, amelyet udvarias készségük diktál, és el nem várható!) Hasonlóképpen udvarias készségük vezérelheti őket egy-egy alkalmankénti vacsora- vagy hétvégi ebédmeghívásban is, nem szólva családi kirándulásról. Esetleg még a házi mosógép használatát is engedélyezik. Ez utóbbi néhány apróság nem kötelességük, előfordulhat, hogy nem is ajánlják fel. Ha igen, akkor elfogadható.

Az amerikaiak általában pontos emberek. Ön mint rádiós-tévés ugyancsak megtanulta, hogyan kell tisztelni az időt. Étkezések, egyetemi előadások és összejövetelek pontosan kezdődnek. Igyekezzék mindig ismerni elfoglaltsága kezdetének pontos időpontját, legyen az hivatalos vagy magántermészetű, és tegyen meg mindent, hogy pontosan ott is legyen.

Helyes lenne megbeszélnie vendéglátó családjával, mikor használhatja reggel a fürdőszobát, hogy ne ütközzék a családi időrendbe. Ne habozzék kérdezni, hogy ha nem ismeri a fürdőszoba és hasonló házi létesítmények berendezésének működtetési elvét.

Harminckét teljes napot tölt vendéglátó családjával. Valoban kívánják az Ön jelenlétét, hisz különben meg sem hívták volna, de van bizonyos többletkiadásuk az Ön ottléte miatt. Anyagi segítség nélkül nem is tudná mindegyik család megoldani a dolgot. Ezért 120 dollárt adjanak le napidíjukból a családok részére. (Hogy megkíméljük Önöket a hosszas számítgatásoktól, ez napi 3,75-öt tesz ki.) A következő két napidíj-csekk átnyújtásakor 60—60 dollárt kérek, amelyet nyugta ellenében veszek át és adok oda a vendéglátó családoknak.

Vendéglátó családjaik mindenben kedvükben kívánnak járni. Ha bármire szükségük van vagy problémájuk akad, habozás nélkül forduljanak hozzájuk.

Őszinte hívük
W. John Hottenstein."

A levél, bár terjedelmes, részletes és alapos volt, fokozta az izgalmakat, és amikor meglehetősen viharos légiút után megérkeztünk Syracuse-ba, majd autóbusszal a Szent Teréz iskola felé tartottunk, hogy ott átvegyenek minket a vendéglátó családok képviselői, nyugodtan mondhatom: valamennyien szorongtunk. „Megszólítás — takarítás — asztalleszedés — ágyazás — fürdőszoba-használat — pontosság — mikor milyen gombot kell megnyomni, húzót húzni, kart elforgatni" — ismételgetem magamban a sok jó tanácsot. Azután elővettem a listát, és újra megnéztem, ki lesz az én apukám-anyukám.

„Robert Grimm tiszteletes és neje (Bobbie), 144 Lewis Avenue (telefon: 446-5679)". Ennyi az egész. John még hajlandó volt azt is elárulni, hogy nagyszerű emberek, akiknek összesen hat gyermekük van, három már kire-

pült a családi fészekből (sőt már unokáik is vannak), három még otthon. Két nagylány és egy teenager fiú.

Hát — gondoltam — nem lett volna rossz fiatalabb családot kifogni, nem nagypapát és nagymamát, de hát ha már így alakult, nincs segítség. Még az is érdekelt, hogy ők választottak-e engem és ha igen, miért?

— Ki-ki maga választhatott, és Grimmék azért választottak téged, mert legutóbb egy csehszlovák vendégük volt, és gondolták, hogy mindkettőtöknek könnyebb lesz, hisz ők már megszokták a szlávokat — így John.

Értem. Akkor most már nemcsak a levélbeni utasításokhoz kell magamat tartanom, de lehetőleg hasonlítanom is kell egy szlávra.

Az iskola alagsorában nagy csivitelés. Nemcsak a családfők jöttek el, de valóságos ünnepség kerekedett megérkezésünkből. Hosszú asztalon szendvicsek, forró kávé és tea. Mi pedig, öt földrész megilletődött kisfiúi-kislányai, libasorban bevonultunk, és kissé megszeppenve pillogtunk. Hamarosan feloldódott a hangulat, mihelyt ki-ki megtalálta új szüleit. Csak én nem...

Szomorúan ácsorogtam. Hát már nekem nem lesz apukám-anyukám? Jó, tudom, hogy tudják, hogy csak tréfálok. De furcsa módon — lehet, csak azért, mert infantilis vagyok — egy huszonhat évvel ezelőtti emlékem tért vissza, miközben vártam, hogy Grimm tiszteletes rám találjon. 1945 áprilisában, mint a sokezer kiéhezett, vitaminhiányban szenvedő pesti gyerek egyike, magam is megérkeztem a Nemzeti Segély akció keretében Szentesre, ahol pár hónapos „felhizlalásra" helyi családokhoz adtak ki bennünket. Ott az volt a különbség a mostanival szemben, hogy az egyik iskola udvarán kellett álldogálnunk, és a helybeliek — mint a vásárban — mustrálgattak, nézegettek, majd kiválasztották a legmegfelelőbbet.

Igaz, hogy a szándék a felerősítés volt, de — érthetően — a válogatók azt is nézték, hogy kit mire lehet majd hasznosítani a ház körüli munkákban. Persze, ha majd megerősödik a jó kis tejecskétől, szalonnától...

Tizenegy éves múltam és kopaszra nyírtak (nem nehéz kitalálni, miért), nyomtam vagy huszonnyolc kilót. Szóval: nem voltam sokat ígérő látvány. Nem is akadt gazdám. Lassan már esteledett, a rakomány létszáma szépen fogyott, de én csak nem találtam „vevő"-re. Az pedig nagy baj, mert akkor a többi maradékkal együtt egy internátusba tesznek.

Egyszer csak, egy aprócska, fejkendős néni tipeg az udvarba. Amennyire tudtam, igyekeztem útjába állni, hogy majdnem át is bukott rajtam. Gondolom, nagyon szívhez szólóan nézhettem azzal a két szép szememmel, mert meg is kérdezte:

— Eljönnél hozzám, kicsi fiam?

— El én, néni, de csak ha nem tetszik nagyon messze lakni, mert nagyon éhes vagyok...

Így kerültem én a drága, öreg Veigler nénihez és bácsihoz, akik — hipp-hopp — megerősítettek és felhizlaltak, de hasznomat egyáltalán nem vették, mert én egy szál füvet sem szedtem a kiskacsáknak, folyvást csak fociztam a piactéren.

Ez jutott eszembe ott Syracuse-ban, és magamban már meg is fogadtam, hogy én bizony még füvet is szedek a Grimmék kacsáinak, csak jöjjenek gyorsan, mert bizony én már megint nagyon éhes vagyok...

John Hottenstein lépett hozzám egy középkorú, karcsú és csinos hölggyel.

— Ez Tom Vitray, Magyarországról — mutatott be —, ez pedig Bobbie Grimm, a háziasszonyod.

Kissé után beszélgettünk néhány mondatot, azután — gondolom, ez nem volt túlságosan udvarias részemről — javasoltam, hogy ha más elfoglaltság nem akad, akár mehetnénk is...

Kinn az autóban (remek kis SAAB volt), Mrs. Grimm megkért, szólítsam Bobbie-nak, amit Bábinak kell ejteni amerikaiul, és amit én soha de soha nem tettem meg. Nem is tudom, miért. Valahogyan nem állt rá a szám.

Tíz percet autóztunk a sötét városkában, majd egy

dombtetőn álltunk meg egy emeletes szép kis ház előtt. Benn azonnal megmutatta a szobámat, amelyik mellett — nagy örömömre — külön fürdőszobát is leltem, sőt valamennyi csap, húzó és nyomó kezelését az első próbával elsajátítottam.

— Jöjjön, hadd mutassam be a lányaimat — invitál Bábi.

Marcia, az idősebbik az otthoni lányok közül, tizennyolc éves, és egy teljesen hajavesztett, szemüveges, farmernadrágos fiatalemberrel ücsörög a padlón.

— Ez Marcia, aki joghallgatónak készül, és lelkészünk oktatja.

A farmeros kopasz volt a „lelkészünk", de nem Grimm tiszteletes, mert — amint később megtudtam — ő nem aktív, nem vezet gyülekezetet, hanem a „Krisztus Egyesült Egyháza" nevű vallás helyi központjában gazdasági főnök. Külsőre pontosan olyan, mint egy vén tengeri medve. Szikár, ősz, körszakállas, és olyan dörgő basszushangja van, amivel minden vihart túlkiabál.

Még aznap este beilleszkedtem, amit azon is lemérhettem, hogy Mark, a család legifjabb tagja, a tizenhárom éves középiskolás, megmutatta a házban lakó valamennyi kedvencét, a három macskát, a két fehér és egy szürke egeret.

Lefeküdtem és elaludtam.

Reggel korán ébredtem, és nagy aggodalommal figyeltem a beszűrődő zajokat. Tegnap elfelejtettem megkérdezni, mikor reggelizik a család, és ezzel máris vétettem John utasítása ellen. A zajok — meglehetősen nagy zajok — fél nyolckor kezdődtek. A két lány harsogva kiabált egymásnak, egyikük lenn a szobám ajtajánál, másikuk fenn az emeleti fürdőszobában. Mark a három macskát hajszolta, mert, mint megtudtam, az egyik egeret holtan lelte a küszöbnél, és feltehető, hogy valamelyik cica nézte idegennek szegény kis fehér pamacsot.

Gyorsan elkészültem, és az ajtóhoz tapasztott füllel hallgattam, mikor csörömpölnek az edények, hogy akkor

jelenjek meg, amikor már minden kész. Nem kérem, nem lustaságból, nem azért hogy segítenem ne kelljen, hanem, mert tapintatból nem akartam jelenlétemmel sürgetni a reggeli kezdetét.

Egyszerre teljes csend lett. Most esznek, vagy mit csinálnak? Isten neki, kimegyek!

Sehol egy lélek. Kisomfordálok a konyhába — üres. Nézem az órámat: nyolc múlt öt perccel. Hát elkéstem...

De nem, mert fél kilenckor — már újra szobámban — hallom a tiszteletes dörgő hangját és dübörgő lépteit, ahogy lerohan a lépcsőn.

Ez az: most kell kimenni, most lesz reggeli!

Bob, a tiszteletes, a tévét nézte. Éhgyomorra. Mert a reggeli csak akkor készült el, amikor Bábi is megjelent, és meglátva engem, kétségbeesve kiáltotta:

— Tom, borzasztó éhes lehet, hogy ilyen korán felkelt!

Hát így indult az első étkezés, amelynek rítusaira oly nagy gonddal hívta fel figyelmünket Hottenstein professzor. Harmincegy napon át nem tudtam eltalálni, mikor reggelizik a család, mikor „alkalmazkodjam" hozzájuk. A lányok és Mark ugyanis reggeli nélkül rohantak iskolába, alig-alig volt idejük a szobámmal szomszédos helyiségben két-három percig verni a zongorát. Bob különböző időpontokban kelt fel nyolc és kilenc között, és gyakorta maga készítette el a menázsit. Egyedül én hoztam rendszert a nap első étkezésébe, mert miattam, hozzám alkalmazkodva, Bábi szegény, mindig elkészült fél kilencre.

Grimméknél tündéribben rendszertelen és elfoglalt családot egyébként még sohasem láttam. A család minden egyes tagjának legalább nyolc-tíz társadalmi munkája volt, kezdve az iskolai futballcsapat szurkológárdájának vezetésétől, a felekezethez tartozó világtalanok vakírásos énekeskönyvének készítéséig. Ha még ehhez hozzávesszük, hogy a két lány zongorázott és gitározott, aminek gyakorlására csak reggel hétkor vagy este tizenegy körül jutott néhány percük, továbbá azt, hogy a különben kifejezetten természettudományos érdeklődésű Mark dobol-

ni tanult, amihez a lemezjátszó adta a kíséretet, volt bizony tennivalójuk bőven.

De előreszaladtam, hiszen az első reggel ez még nem derült ki. Annyi azonban igen, hogy Syracuse egyik szép kertvárosában lakunk, ahonnan semmiféle közlekedési eszköz nem visz be a mintegy órányi gyalogútra levő egyetemre.

Hogyan is szólt John I. Epistolája? Az egyetemre szállítás „külön szolgáltatás, amelyet udvarias készségük diktál, és el nem várható . . .” Ezen a reggelen én bizony elvártam, olyannyira, hogy kértem. Bábi be is vitt, sőt adott egy térképet is, amelyre berajzoltam, hogyan jutok haza.

Az egyetem

Elkerülhetetlen, hogy néhány adat segítségével be ne mutassam, milyen is ez az egyetem, amelynek most nemzetközi szemináriumát megkezdtem. Tán nem tévedek nagyot, ha feltételezem, olvasóim fogalmai az egyetemről körülbelül megegyeznek az enyémmel. Vagyis, valamilyen ódon és tiszteletet parancsoló épületet vagy épülettömböket képzelnek el, mondjuk olyat, mint a mienk a Múzeum körúton, vagy egymástól bizonyos távolságra eső, a város különböző pontjain található oktatási intézményeket és klinikákat, mint a mi orvoskarunk. Hát ez nem ilyen . . . És egyáltalán: az amerikai egyetemek többsége (igaz, én csak nyolcat láttam) nem ilyen. A syracuse-i nagyjából tipikusnak mondható, már ami az elhelyezést, felépítést illeti.

Az egyetem területe a „campus”, a tábor. A syracuse-i campuson hatvanhat épület található körülbelül egy négyzetkilométernyi területen. Ennek az egyetemnek tizenhét fakultása van, az építészeti fakultástól a „drámai művészetig”, azaz a színjátszás. Közben olyanok, mint erdészet, újságírás, rádió-tévé, jog, még zene is. Összesen

mintegy huszonháromezer diák tanul itt. A már említett hatvanhat épületben oktatás és kutatómunka folyik, továbbá a diákok részére kiadják az egyetemi campust körülvevő házakat is. A tanárok száma egy 1968-as adat szerint 1354, az intézmény évi költségvetése meghaladja a 66 millió dollárt. Az itt dolgozók összlétszáma 4200, a könyvtárakban található kötetszám 1 millió 400 ezer.

A syracuse-i egyetem különben 1870-ben létesült a methodista egyház irányításával, ma azonban magánvállalkozás, amely semmiféle vallási vagy egyéb testület befolyása alatt nem áll.

Az első esztendőben negyvenegy diákja és hét tanára volt.

A már említett hatvanhat épület egy része a múlt század utolsó évtizedének építészeti stílusát viseli magán, de mellettük találhatunk olyat is, amely két-három évvel ezelőtt épült, és semmiképpen sem illeszkedik be az összképbe. Tágas, füves térségek kötik össze az egyes épületeket, és a fűvön ezernyi kutya és macska található, amint békés egyetértésben napoznak (már ha süt a nap, mint most) a diákokkal. A diákok alig különböztethetők meg egymástól, nemüket csak alaposabb szemle és testrészeik aránya árulja el, egyébként mindannyian az amerikai egyetemi egyenruhát: foltozott farmert és vállig érő, hosszú hajat viselnek. El tudom képzelni, hogy akad akit meglep, de a campus áruházaiban olyan farmerek kaphatók, amelyekre már előre gondosan rávarrták a tarkabarka foltokat is.

A hatalmas könyvtár tőszomszédságában terül el a stadion (45 ezer néző befogadására), valamint a nők és a férfiak tornacsarnoka. A koedukáció egyedül itt nem tört még utat, aminek feltehető oka, hogy a két csarnok alagsorában levő fedett uszodában tilos a fürdőruha viselés. De ez csak feltételezés...

Nekem most a College Place 117-be kell mennem, ott van ugyanis a rádió-tévé tanszék. Ez roskatag, egyemeletes faépület, amelynek szűk és kanyargós falépcsőjén

járva mindig attól féltünk, hogy az irodai asztalokról leesik az írógép, ha nem lépünk óvatosan.

Rövid eligazítás után testületileg átvonulunk egy másik vén — de már kő — épületbe, ahol az első előadást tartja maga a tanszékvezető professzor, dr. Lawrence Myers.

A mosolygós, ötven körüli professzort már láttuk egy percre Washingtonban, amikor öt golfütővel a hóna alatt, éppen kiköltözött a szállodából és visszaindult Syracuseba, ahonnan azért jött Washingtonba, hogy megismerjen minket. Az igazi ismeretség tehát csak most kezdődött. Dr. Myers rövid üdvözlőbeszéddel kezdte, amelyben különleges örömét fejezte ki, amiért bennünket itt köszönthet, és biztosította a csoport valamennyi tagját, miszerint igyekeznek majd az adófizetők dollárjait jól felhasználni oktatásunk során. Előadásának címe: A kommunikáció elméletei. Ennek keretében először is összehasonlítást tett a hallgatósággal való közvetlen találkozás, illetve a tévé útján való érintkezés között.

— Itt van például ez az én mostani előadásom. Így, közvetlen érintkezésben, beszélek önökhöz, akik jegyzeteket készíthetnek. Kapcsolatunk nem igényel illusztrációt, nincs szüksége semmilyen egyéb eszközre — jelentette ki. — De mi lenne, ha ugyanezt a témát tévén adnám elő? — kérdezte, és mi kíváncsian vártunk, mi lenne.

Odalépett az állványon álló tévékészülékhez, mögüle egy telefonkagylót varázsolt elő, amibe beleszólt:

— Kezdhetjük...

A kép kivilágosodott, vad harcizene szólt, és egyszer csak, valamennyiünk nagy örömére, maga Zorro, az álarcos lovas jelent meg az ernyőn, és hosszú tőrét suhogtatva, harcias hangokat hallatott. Majd levetette és kihajította a képmezőből kalapját, köpenyét, odavágta tőrét, és végül levéve a szemét takaró álarcot, előttünk állt a képen — maga dr. Lawrence Myers!

— Látják kérem — mondta diadallal az igazi —, ez a közeg megköveteli a figyelemfelkeltő effektust! Nincs

közvetlen kapcsolatom hallgatóságommal, meg kell ragadnom, felém kell fordítanom a figyelmüket...

Azután újra a képen mosolygó Zorro—Myers kapott szót, és húszperces előadásban szólt a figyelemfelkeltés módszereiről, miközben a csoport döbbenten, az igazi dr. Myers pedig elragadtatva hallgatta...

Nem beszélem el ennek az előadásnak meg a háromhetes tanfolyam többi szakmai tapasztalatának részleteit. Nem célja ennek a könyvecskének, hogy a tévézés elméleti és gyakorlati részleteibe avassa az olvasót. Elég önöknek nézőként a műsort nézni... Lehet, hogy szót kerítek még egy-egy érdekesebb momentumra, de a szakmai részletekkel majd szűkebb, szakmai közönséget untatok.

A nap végeztével, ez pedig délután háromkor következett, indultam hazafelé. Térképemen gondosan megjelöltem az utat, nem is látszott túl hosszúnak, ami pedig az időt illeti, az kellemes, napos volt. Röpke két és fél óra alatt meg is találtam új otthonomat, és az út nagy részén hegymenetben közlekedtem, lévén a Grimm rezidencia dombtetőn.

Otthon csak Mrs. Grimm (Bábi) tartózkodott. Feltehetően rémisztő látványt nyújthattam, amint verítékező és elgyötört arccal beállítottam, mert elhűlve kérdezte:

— Honnan jön, Tom?

— Az egyetemről...

— Gyalog?

— Mi tagadás...

— Uramisten! Ez képtelenség. Meg ne próbálja mégegyszer! Itt van a garázsban Michael fiam kerékpárja, ő úgy sincs idehaza, az országban kóborol, ha vigyáz rá, szívesen kölcsönadom.

Hát így jutottunk el a fejezet első mondatához, így vágtam neki dagadó kebellel másnap az útnak, kezemben térképpel, a gyönyörű, sárga, sebességváltós versenygépen.

Pazar idő volt, igazi „vénasszonyok nyara", vagy ahogy az amerikaiak sokkal udvariasabban nevezik: „indián nyár". Húsz évet fiatalodtam, miközben ujjongó szívvel gurultam le a dombról, fél kézzel tartva a kosszarvú kormányt. Hej, azok a szép idők, amikor én a Kölcseybe pedáloztam reggelenként az Élmunkás-hídon át... Volt az egészben valami lenyűgözően romantikus: egyetemre járok, diák vagyok, „pótszülőknél" lakom, biciklin járok iskolába...

Villámgyorsan telt el a nap az egyetemen. Rohantam a parkoló helyhez, ahol ezernyi kerékpár közt negyedóra alatt megtaláltam az „enyémet", és indulás szapora pedálozással haza...

Ami ezután következett, annak még emlékére is kiver a veríték az írógép mellett.

Említettem már ugye, hogy Grimmék dombtetőn laktak. Az egyetemtől a Lewis Avenue-ig egyenletesen és kitartóan emelkedett az út. Kanyargott is, de ez lett volna a legkisebb baj. Micsoda kéjutazásnak, micsoda parádés üdítő, egészségügyi sétának tűnt most már a tegnapi hőségben a gyaloglás!

Hisz akkor nem kellett még egy gusztustalan, mustársárga, sebességváltóval súlyosbított, dögnehéz kerékpárt is tolnom!...

Nem, ezt nem az én nagyvárosban elpuhult tüdőmnek és szívemnek találták ki. Úgy ziháltam, hogy a kanyaroknál lelassítottak a szembe jövő járművek. Azt hitték, teherautó közeledik...

Délután fél ötkor érkeztem a házba, lezuhanyoztam, bezuhantam az ágyba, és csak fél nyolckor ébredtem fel.

Természetesen a sárga kerékpárról álmodtam...

Party — az amerikai társadalmi élet tengelye. Az amerikaiaknak nagy része, sőt tapasztalataim alapján nyugodtan mondhatom, túlnyomó többsége a „party"-n lép ki otthona falai közül, a „party"-n fogadja be otthonába a külvilágot. Presszóba, kávéházba járni, mint nálunk, két okból nem lehet: egyrészt mert nincsenek presszók és kávéházak, másrészt, mert ha lennének is, az ország területének legnagyobb részén sötétedéskor kiürülnének.

Maradna még a színház, hangverseny. Ezzel is baj van. New Yorkot kivéve — és New York nem tipikus, róla maguk az amerikaiak mondják, hogy „nem Amerika" — alig van város, ahol élénk színházi vagy hangverseny-élet zajlana. Washingtonnak csak legújabban — néhány hónapja — van Kennedy Centerje, ahol állandóan lehet nagy előadásokat (hangversenyt) rendezni. De Syracuse-ban annyira nincs állandó színház vagy zeneterem, hogy például Pincas Zukkermannt, a zseniális fiatal hegedűművészt egy iskola — nem is túl nagy és nem is túl szép iskola — nagytermében hallottam. Állandó színházi társulat sincs. Syracuse pedig egyetemi város, és mint ilyen, inkább nevezhető kulturális központnak, mint a hasonló vagy nagyobb városok jórésze.

Csak közbevetőleg említem, hogy a Magyar Rádió és Televízió szimfonikus zenekara körútja során számos egyetemi városban, Syracuse-zal azonos vagy nagyobb helységekben jobbára az egyetemi auditóriumban vagy a sportcsarnokban játszott.

Mi van még? Mozi. Oda meg azért nem járnak esténként az emberek, mert filmet a tévében is láthatnak — mégpedig ingyen. Apropó, ingyen! A színházlátogatásnak még egy akadálya van. Vegyünk olyan színházi központot, mint New York. Itt azután van élet, van színház! Broadway, off-Broadway és off-off Broadway. Ez a „tohu-va-bohu" az előző mondatban annyit jelent, hogy a New York-i színház egyik kategorizálása, hogy a

Broadwayn van-e, azon kívül, de még a központban, vagy — *off-off* — tehát távol a Broadwaytól. Ezek ma már rég nem minőségi kategóriák. Egyszóval: színház több tucatnyi akad — csakhogy... Csakhogy, mondjuk két jegy ára — nem a legdrágább — húsz dollár. Ha hétköznap megy az ember, akkor semmiképpen sem mehet haza munkaideje végeztével, hogy átöltözzék vagy egyék, hiszen maga az utazás másfél-két órába telne — ha nem lakik messze a munkahelyétől. A kocsi parkolási díja az előadás időtartamára legalább öt dollár. Előadás előtt enni kell valamit, vagy előadás után vacsorázni kell menni, vagy mind a kettőt, és ez semmi módon nem úszható meg újabb tíz dollár alatt. Ha nem autóval közlekedett hanem földalattival, akkor az előadás után taxit kell szereznie, mert a földalatti már egyáltalán nem vagy csak nagyon ritkán jár. Szumma-szummárum: két ember színházi estéje New Yorkban harmincöt-negyven dollár, ha nem „űznek fényt".

Ez New York, ahol vannak színházak.

Egyebütt nem is igen vannak, marad — mint már említettem — a „party": a társas összejövetel italokkal, rágcsálnivalóval, esetleg — ha erre külön utal a meghívó — meleg vacsorával, amelyet éppúgy állva fogyasztanak, mint a rágcsálnivalót. Igen sok partyn vettem részt Syracuse-ban és másutt is, voltam egyetemi tanárok vacsorapartyján Berkeley-ben, ahol étkezés előtt „Az orosz radikális intelligencia a 19. század végén" című előadással csináltak maguknak étvágyat a résztvevők, voltam „charleston-partyn", ahol kötelező volt a húszas évek divatja szerinti öltözet, és ahol keménykalapos, ingujjra vetkőzött dixie-együttes fújta a talpalávalót, és voltam a tanszék partyján, továbbá egy „magyar-partyn" is. Ezt a két utóbbit szeretném most elbeszélni, már csak azért is, mert történetemben mindkettőnek itt a helye, ha időrendi sorrendet tartok.

A tanszék, vagyis a syracuse-i egyetem rádió-tv tanszékének partyjára Hottenstein professzor házában került

Ahmed, az indonéz, jókedvűen ácsorog
washingtoni szállodánk bejárata előtt.
Bezzeg, este 8 óra után már nem mert volna ugyanitt álldogálni

El-Shamri, a „szaud-arab"
mintha prédára lesne

A Capitoliumon ismét tüntetnek (MTI Külföldi Képszolg.)

Washington legszebb része látható ezen a képen:
előtérben a Lincoln-emlékmű, középen az a hatalmas fehér „ceruza",
a Washington-emlékmű, mögötte a Capitolium (MTI Külföldi Képszolg.)

sor. Nem volt különösebben szenzációs esemény, pusztán ez volt az első alkalom immár kéthetes amerikai tartózkodásom során, amikor a csoport tagjai a hivatalos programon kívül is összejöttek, no meg itt találkoztunk első ízben professzorainkkal is.

Ahogy előrehaladt az este Hottensteinéknál, ahogy egyre több fogyott a kellemes és családrd borpuncsból, úgy fordult visszájára a kép.

Amidőn kora este sorra megérkeztünk, elfogódottan üdvözöltük a tanszék tanárait, ráztuk vagy csókoltuk meg — ki-ki neveltetése szerint — feleségük kezét. Megjegyzem, a kézcsók — mint az már itt és később egyre inkább kiderült — a biztos hódítás eszköze Amerikában. Kezet csókolni olyan országban, ahol a hölgyeknek udvarolni, szépeket mondani egyenesen nevetséges! Az ilyen férfiról természetesen azonnal megállapítják, hogy csak külföldi lehet, bizonnyal európai, és legvalószínűbb, hogy francia, még inkább olasz, de semmiképp sem angol. Bizonyára romantikus hős, nagy hódító.

No, tehát mi ráztuk — csókoltuk a hölgyek kezét, majd semmitmondó, de nagyon szívélyes beszélgetésbe elegyedtünk. Az összejövetel józan és tisztességtudó jellegét csak emelte, hogy John Hottenstein mindhárom gyermeke — a tíz év körüli kislány, a nyolcéves fiú és a hathónapos bébi — is jelen volt. De itt volt a tanszék adminisztratív dolgozóinak zöme is. „Zöm" itt három csuda csinos titkárnőt jelent. Különösen a két hatalmas, de arányos termetű néger kislány keltett feltűnést csoportunk soraiban, de ez egyelőre csak roppant illedelmes és roppant lapos pillantásokban nyert kifejezést.

Olyan volt az egész, mint a század húszas éveinek zsúrjai lehettek. Elsőként az arab fiúk tértek magukhoz. Azt már eddig is sejteni lehetett, hogy fesztelenség tekintetében ők járnak legmesszebb, de gondolom, most a puncs is segített.

Nem kell persze semmi rosszra gondolni, egyszerűen kivonultak a verandára — gyönyörű csillagos este volt

—, és már nem csücsörített szájjal, suttogva beszéltek, hanem természetes, jókedvű emberi hangon. Többen csatlakoztak hozzájuk, mígnem egyikük énekelni kezdett. Több sem kellett a három titkárnőnek: kinn teremtek ők is a verandán. Ez már nem kerülte el figyelmét csoportunk szívrablóinak, a leírhatatlanul jóképű etióp „Tafi" Wassennek és a férfias bájaira különösen büszke, szőke hajasbabának, Jerzy Gruzának. Nosza utánuk!

Alig telt bele félóra, az est vendégserege két jól elhatárolható táborra szakadt. Csoportunknak csaknem valamennyi tagja és a szép titkárnők kinn a verandán, míg a tanszék tanerői és oldalbordáik benn a helyiségben.

Kinn nóta, benn csevely.

Tafi és Gruza jó ideje már csak sokatmondóan nézett a két egyre csinosabb fekete lány szemébe, az arabok egyre szebben és — mi tagadás — egyre hangosabban énekeltek. Odabenn egyre unalmasabb lett az élet...

— Kisváros a nagyvilág ellen — szólal meg mellettem egy hang.

„Misztercsu", a dél-koreai volt. Nevét úgy szerezte, hogy már a megérkezés első perceitől fogva valahányszor és bárhol bemutatkozásra került a sor, ő nem azt mondta, hogy Csu Kang-szik, hanem az egyszerűség kedvéért csupán ennyit: Mister Csu. Így lett neve „Misztercsu", így, tagolás nélkül. Misztercsu roppant kíváncsi és meglehetősen tudálékos emberke, aki Szöulban televízió producer, harminc éves, és egy ifjú orvosnő a felesége. Állandóan honvágyával és kíváncsiságával vív reménytelen küzdelmet. Minden előadáson neki vannak a legfurcsább kérdései, és velünk, csoporttársaival is állandóan interjúkat készít. Én egyébként is kedvencei közé tartoztam, mert előző munkahelye a „Kommunista Problémák Intézetében" volt. Neki az ilyen „kommunista országból" jött ember felért egy marslakóval.

— Tessék? — kérdeztem, mert nem értettem, mit akar mondani.

— Nézd meg ezt a kisvárosi társaságot, hogy unatkoz-

nak egymással, és útokban megbotránkoznak azon, hogy mi — nemzetközi válogatott csapat — jól szórakozunk, fesztelenül mulatunk...

Ebbe mi ütött? Honnan ez a keserű hang? Eddig mindentől el volt ragadtatva. A szeme is gyanúsan csillog. Úristen, Misztercsu berúgott! Valamit tenni kéne.

Megyek Manuelhez, a mexikóihoz, akivel leginkább összebarátkoztam már, kezdem mondani, hogy baj lesz a koreaival, de látom, nem figyel, valami rágja a lelkét.

— Neked mi bajod?

— Telefonáltam ma Mexikóba az egyik menyasszonyomnak — nyögi.

— És elhagyott?

— Összekevertem a telefonszámát, és tévedésből nála kerestem — a másikat...

Azért már belőle is a puncs beszélt. Megyek Joy Brandonhoz, a jamaikai hölgyhöz. Ő bizonyára nem csíp be, mert addigi tapsztalataim szerint — lásd: fogadás a State Departmentben — nincs annyi alkohol az Egyesült Államokban, amennyivel be lehet rúgatni. Még nem láttam nőt — férfit sem —, aki így bírta volna az italt.

Joy elvált asszony, nagy lánya van, és kevés vidámabb kedvű hölgyet láttam nála. Szóhoz sem hagy jutni:

— Tom, beszéltem telefonon a vőlegényemmel. Negyven dollár volt, de megérte. Szeret, és hiányzom neki...

Előkapta a fényképeit is, mivel „véletlenül" volt nála néhány, és róluk egy legalább két méter magas, szigorú rendőr nézett rám.

— Joy, Misztercsu részeg, tapintatosan el kéne távolítani...

— Szívesen, de én már csak itt tudok állni a falnál, különben nagyon szédülnék...

Már nem is volt aktuális a dolog: Misztercsu kinn énekelt és táncolt a verandán, a többiek ütemes tapssal kísérték. Csatlakoztam a tapsolókhoz. Mondhatom, óriási műsora volt. Először is megtanulta az araboktól az egyik dalt, és sirós fejhangon nyomban elő is adta. Azután ha-

zája vidám dalait énekelte és táncolta, végül egy kis pantomim jelenetet adott elő, énekkel kísérve mozdulatait. Egy anyát alakított, akit férje elhagyott, és ő egyedül neveli a kis bébit, akit a karján tart.

Többen könnyeztek. Tán a meghatottságtól. Tafi és Gruza időközben testvériesen megosztotta a két széket a két lánnyal. Zeinat, a libanoni lány pedig egyre nógatta Misztercsut, hogy énekeljen és táncoljon még. Erre már egyre kevesebb volt a remény, mivel a művész a földön ülve elaludt.

A komoly és tapasztalt trinidadi Russel Winston vetett véget a mulatságnak.

— Gyerünk be, gyerekek, nem udvarias ennyire elkülönülni...

Némi időbe és néhány újabb dalba telt, míg a társaság engedelmeskedett, végül mégis összekászálódtunk, és ha vonakodva is, indultunk vissza unatkozni.

Benn a szalonban John üldögélt magában. Sehol egy lélek. Mindenki hazament már.

Így aztán mi is...

A „magyar partyra" is syracuse-i tartózkodásom első napjaiban került sor.

Ennek előtörténete van, de rövid. Amikor már tudtam, hogy amerikai utam során hová vet majd a sors, és ezt kollégáimnak odahaza el is mondtam, egy közvetítés előtt odajön Mahrer Emil, a sportosztály rendezője, és kérdi:

— Mit adsz, ha szerzek egy ismerőst abban az istentől elrugaszkodott Syracuse-ban?

Szó szót követett, én persze nem ígértem semmit, míg ő elmondta, hogy X. Y.-nak, egy volt elemista osztálytársamnak a húga ott él Syracuse-ban. Zsuzsira mint apró, négy-ötéves kislányra emlékeztem, de ő persze nem emlékezhet rám.

Nem akarom részletezni, tény, hogy felhívtam telefonon. Már tudott érkezésemről, várta jelentkezésemet.

Férje, Sidney, széles vállú, fekete hajú, száz fehér fogat villogtató, fiatal ügyvéd, aki tetejében még idevalósi is. Zsuzsi pedig gyönyörű és nagyon kedves fiatalasszony, nagy igyekezettel és viszonylag csekély akcentussal beszél magyarul is — kivéve, ha valami fontosat akar mondani. Mert azt már csak angolul tudja közölni.

Hát ő vett pártfogásba itt a világ másik végén, és szabad időm jó részét náluk töltöttem Syracuse-ban. Erre a magyar partyra is velük mentem.

Az esemény egy magyar hölgynél került megrendezésre, akinek a férje második generációs lengyel. Ő tehát már itt született, szülei még „ott". A férjnek apró áruháza van az egyetem közelében, és hamarosan kiderült, hogy az ő üzletében láttam az „előrefoltosított" farmerokat.

És jöttek a vendégek... Egy házaspár, amelynek hölgytagja etyeki, a férj görög. Egy másik hölgy „innen a Pozsonyi útról", egy ifjú lány, aki vendégségben van Syracuse-ban, a Népszínház utcából, újabb magyar „félpár", az asszonyt, aki Budapesten született Münchenből hozta ide amerikai férje, meg egy negyvenes külsejű úr, akit Nagybajomból vetett ide sorsa.

Volt még a társaságban egy afgán agár és egy uszkár is — háziasszonyunk tulajdona.

Itt már sokkal hamarabb két táborra szakadtunk: magyarok és „idegenek", és senkit sem zavart, hogy az „idegenek" voltaképpen mind valódi amerikaiak, még ha szüleik másutt láttak is napvilágot. Ezen az estén ők voltak a betolakodók. Az egyik szobában csak magyarul és csak Magyarországról folyt a társalgás. Ismerős emberekről, helyekről... Ezalatt a „külföldiek" jót unatkoztak egymással a konyhában — ahol az italok voltak.

Időközben megjött a ház fiatal ura, Dick, koromfekete hajú, bajszos egyetemista. A magyar vendégek tudni vélték, hogy ez a „végtelenül intelligens" fiú, miután kimagasló tanulója volt középiskolai évfolyamának, a Harvardra ment tanulni, de valamilyen rejtélyes okból el-

züllött, abbahagyta, és most, mint annyi sok amerikai fiatalember, „keresi önmagát".

De felette is csakhamar napirendre tért a társalgás, és a fő téma a Festival of Nations — a Népek Fesztiválja — lett. Ezt az ünnepséget a helység sportcsarnokában rendezik évről évre, és azon valamennyi syracuse-i nemzetiség részt vesz, függetlenül attól, hogy milyen régen származott el őshazájából, saját dalaival, nemzeti kosztümjeivel, népi tárgyaival és — ezzel kellett volna kezdenem — ételeivel. A magyarok körében is folyt a készülődés. Lesz magyar tánccsoport honi jelmezben, énekelnek és táncolnak az apró gyerekek is. A társaság főként azon vitatkozott, hogy Mrs. Pék — aki nem volt jelen — jól ismeri-e a magyaros táncmotívumokat, helyesen tanítja-e a csoportot. Fel is kértek, hogy legyek másnap döntőbíró, amit meg is ígérhettem, annál is inkább, mivel az égvilágon semmit nem konyítok a magyar népi táncokhoz. Igaz, más táncokhoz sem . . .

El is mentünk Zsuzsiékkal a Festival of Nations-be. Ha nem is azért, hogy döntőbírói feladatkörömet ellássam, hanem mert kisebbik fia és kislánya is szerepelt a gyermek-tánccsoportban — abban, amelyiket Mrs. Pék tanított be.

Elsősorban megállapítottam, úgy is mint döntőbíró, hogy a sportcsarnok alagsorában tartott ünnepségen óriási a zaj, remek a bécsi-amerikaiak által gyártott „Wurst", kitűnő a csehek söre, csodálatos spagettit készítenek az olaszok.

Másodsorban megállapítottam, hogy Mrs. Pék roppant csinos. Ezt teljesen pártatlanul tehettem, mert egyetlen szót sem váltottam vele, mindössze a tánccsoportban — nem a gyermek, hanem a felnőtt együttesben — láttam lépdelni cippzáros, tőről metszett amerikai-magyar rámás csizmában.

A jelmezekhez sem konyítok, ezért úgy véltem, hogy

jók és hasonlítanak a magyar népi öltözethez. A tánclépésekben volt valami rock utánérzés, de elég magyarosan hajladoztak. Hanem a dalokkal igencsak megfogtak!

Elsősorban azt vártam, hogy majd magyarul éneklik a gyerekek a nótákat. Másodsorban, tán épp azért, mert nem értettem a szöveget, a dallamok sem voltak ismerősek. Igaz, nem győzöm hangsúlyozni, nem vagyok nagy folklórista. Mondom is hazafelé menet Zsuzsinak, miközben ő két kipirult kis magyar ruhás gyermekét, Andyt és Denise-t bámulja ragyogó szemmel:

— Hiába, nálam jobb szakembert kellett volna felkérni. Én nem ismerem azt a nótát, amit a srácok énekeltek...

— Hogyan, hát te nem isméred a Bujj, bujj zöldéget?... Ha már a *melody*-ról nem tudtad, kellett volna neked a szavakat megérténed...

Tehát mégis magyarul énekeltek...

Mestermunkák

Először is egy idézet John Hottenstein professzor kettes számú Epistolájából:

„Az egyetemi szeminárium során alkalmat adunk a szeminárium résztvevőinek arra, hogy önálló produkciókat állítsanak elő az egyetem televíziós stúdiójában, itt mintegy hasznosítva a háromhetes tanfolyam során tanultakat."

Voltaképpen ez volt a szemináriumnak az a pontja, amelyet valamennyien — mármint a csoport tagjai — teljesen tanácstalanul vártunk. Persze idegesen is... Hogyan tudunk majd esetleg ismeretlen amerikai berendezéseken dolgozni, hogyan tudunk majd szót érteni az egyetemi operatőrökkel, nem égünk-e le?...

Aggályainkat egy nap el is mondtuk Johnnak, aki szélesen elmosolyodott:

— Nem kell félni a berendezésektől, semmiben sem

különböznek azoktól, amilyenekkel ti rendelkeztek. Ami az operatőröket meg a teljes technikai stábot illeti, azzal sem lesz baj, mert azt ti magatok közül adjátok. Végül: minden problémát, beleértve a produkció jellegét, tartalmát, mindent a világon elintéz a felelős professzor, McIntosh...

Várva-vártuk hát az első találkozást McIntosh-sal. Azon a reggelen azonban elsőnek egy vékonypénzű, húsz év körüli legényke lépett a terembe és leült. Nyilván McIntosh-t várja, gondoltuk, mert gyakran előfordult, hogy valamelyik hallgató megkereste óra előtt előadóinkat. Telt múlt az idő, vártunk mi is, végre Danny Webb, az ausztrál, nem állta tovább.

— Mr. McIntosh-ra vársz? — kérdé a legénykét.

— Nem...

— Hát?

— Én vagyok McIntosh...

Kíváncsi vagyok, mikor kezdte volna az előadást, ha ez a minden lében kanál Danny meg nem szólítja. De McIntosh-nak ez lehetett a pedagógiai módszere, mert a továbbiakban sem lett aktívabb. Mindössze annyit kért, mondjuk el, milyen műsorokat kívánunk készíteni a stúdióban, ő majd felírja a címeket a táblára. Mit volt mit tenni, ha mi nem találunk ki valamit, ebből soha nem lesz semmi. John jól átejtett minket. Igen, de vajon hány műsort kell készíteni?

— Mindegy — szólt McIntosh.

Mindenki egy produkcióban vehet csak részt?

— Mindegy — szólt McIntosh.

És mindenki csak a hazájában viselt beosztásban dolgozhat a produkcióban?

— Mindegy — szólt McIntosh, és mi többé nem kérdeztünk semmit.

Danny Webb. a jó tanuló, közölte, hogy ő vállal egy műsort „I've got a Secret" — „Van egy titkom!" — címmel.

McIntosh rögvest felírta a táblára a címet miután megkérdezte Danny Webb nevét is.

Jerzy Gruza, a kotnyeles lengyel közölte, hogy ő pedig megrendez egy „Talent Show"-t, ami amolyan Ki mit tud-féle.

McIntosh ezt is felvéste.

Addig ugrattam a mellettem ülő Manuelt, aki hazájában a híradó rendezője, hogy nem maradhat el a lengyel rendező mögött, míg végül felállt.

— Írja kérem! Én csinálok egy „Face the Nation"-t. — Ez meg egy igen érdekes amerikai műsor, amelyben rendszeresen egy-egy fontos politikai személyiség válaszol három újságíró kérdéseire.

A végén csattant az ostor. El Shamri, a „nők bálványa", a bajszos, markáns szaúd-arab felpattant és bejelentette:

— Én megrendezem a Vágy villamosának egy jelenetét!

Az volt az érzésem, senki nem gondolja komolyan, amit mond, legkevésbé El Shamri. Hogy képzeli, hogy velünk eljátszatja a Vágy villamosát?

A továbbiakban McIntosh-nak lediktálták a „producerek", kire milyen szerepben vár munka saját alkotásukban. Itt Manuel, mexikói „haverom" vissza is adta az előbbi ugratásért a kölcsönt. Közölte, hogy az ő műsorában én játszom az egyik kérdező újságírót.

— De miről lesz szó? — kérdeztem beletörődve.

— Azt még ki kell találni...

— Kit fogunk kérdezni?

— Még nem tudom...

Látnivaló, hogy hála McIntosh-nak, aki „mindent a világon elintéz", alaposan felkészültünk műsorainkra.

Két nap múlva került sor a felvételekre. Azon a délelőttön meglógtunk az előadásról Manuellel, a trinidadi Winstonnal és Zeynattal, a libanoni lánnyal, aki ugyancsak szereplője volt a mi show-nknak. Végtére is el kellett dönteni, hogy mit is akarunk csinálni. Javaslatomra,

miszerint legyen a kérdezett vendégünk John Hottenstein, nagy üdvrivalgás volt a válasz, csupán az okozott gondot, elvállalja-e.

— El kell vállalnia — mondtam magabiztosan —, hisz ő találta ki, hogy nekünk produkálnunk kell magunkat.

Mindenki igazat adott, annyira, hogy meg is bíztak, kérjem fel Johnt. Legnagyobb meglepetésemre szó nélkül vállalta. Azt is eldöntöttük, hogy Zeynat lesz a *hostess*, aki tehát bemutatja a műsor résztvevőit, Mario Adams, a panamai, bemondóként működik közre, míg Winston és jómagam kérdezünk.

Igen ám, de mit?

Én kijelentettem, hogy nem lehet semmi komolyat csinálni, „viccre kell venni" az egészet. Szerencsére Winston is egyetértett ezzel, és kezdtük törni a fejünket a kérdéseken. Közben azt is eldöntöttük, hogy a tréfálkozás jegyében megváltoztatjuk a műsor címét is „Chase the Nations"-re. Ennek a hangzása sejteti, mit parodizálunk, és még jelentése is van: „Űzd-hajszold a nemzeteket..." Amivel azt akartuk kifejezni, hogy John, mint a csoport vezető-tanára, kénytelen bennünket, a különböző „nemzeteket", folyton űzni-hajszolni. Nem nagyon vicces, de jobb a semminél...

Délben, ebéd helyett, bevonultunk szemügyre venni a stúdiót. Meglepetésünkre velünk tartott El Shamri, a szaúd-arab rendező is. Ez a jóképű, bajszos fiatalember eddig kizárólag csak az amerikai egyetemi ifjúság (ezen belül is csupán a nőneműek) iránt érdeklődött, ám amióta a stúdióadásokra készülünk, El Shamri alig bír magával, ég a tevékenység lázában. A mi szenzációsnak ígérkező produkciónkban mindössze annyi a dolga, hogy Manuel irányításával a „képet vágja", vagyis ő nyomja a gombokat a rendező utasítása szerint. Mégis velünk tartott, minden igyekezetünk ellenére.

A stúdió vérfagyasztó látványt nyújtott. Alig volt nagyobb egy iroda méretű szobánál, a három kamera és ál-

talában a technikai berendezés pedig akár Noénak és családjának hajóra szállását is közvetíthette volna.

A stúdió gondnoka büszkén mutatta egyik kameráját. amelyen a gyártási év száma 1941. — Néha még ezzel is egészen jó képet lehet csinálni — mondta.

Manuel, aki mexikói létére igen higgadt ember, rezzenéstelen arccal csupán ennyit jegyzett meg:

— Akkor marad tehát összesen két kamerám...

Igaz, hogy később félrevont és kajánul a fülembe súgta:

— Ha meggondolom, hogy El Shamri itt fogja megalkotni világvárosi produkcióját, a Vágy villamosának lenyűgöző részletét...

El Shamrin azonban egy pillanatig sem látszott, hogy aggódna. Tevékenységi láza ugyan rövid időre cserbenhagyta, de ez csak addig tartott, amíg becipeltük „műsorunk" díszletét, az asztalt és a néhány széket, majd újra a régi erővel tört ki rajta, mihelyt az elhelyezkedés rendjét kezdte meghatározni kiváló rendezőnk, Manuel Lira.

— Az M. C.-nek itt kell ülnie, a vendégtől jobbra — mondta ellentmondást nem tűrően, noha Manuel éppen a másik oldalt jelölte ki.

Mellesleg: M. C. az *Master of Ceremonies* (ceremóniamester) és általában a játékvezető vagy műsorvezető fogalmát fedi.

Manuel elegánsan figyelmen kívül hagyta kiváló segítőtársunk határozott javaslatát. Bezzeg én nem.

— Miért kéne az M. C.-nek ott ülnie? — kérdém harciasan.

— Mert az M. C. *mindig* ott ül — hangzott a meggyőző válasz.

— Hát most nem fog ott ülni!

— Kár ilyen csekélységgel tönkretenni a műsort — így El Shamri.

— Nem mondanád meg, miért szólsz bele? Manuel heti harminckét óra élő adást rendez odahaza, én is tizenne-

gyedik éve csinálom, majd csak elvergődünk valahogyan...

— Én nem bánom, csak annyit mondok, hogy az M. C. *mindig* a vendégtől jobbra ül, ez a szabály...

Műsorunk sorsa ezzel meg is pecsételődött. El Shamri nem szólt többet, de arckifejezésével és magatartásával egyáltalán nem rejtette véka alá, hogy levette rólunk kezét és figyelő szemét. Felőle akárhogyan ülhetünk. Ez a műsor már csak rossz lehet.

Lassan befejeződött a délelőtti előadás, és gyülekeztek a felvételhez a többiek is. Ideje volt, hogy próbát tartsunk. Előbb azonban jó háromnegyed órát várni kellett, mert a 2-es kamerán nem volt kép. Nem tudni, hová lett, de rejtélyes körülmények közt eltűnt. A stúdió gondnoka hosszasan bütykölte, és az időközben megérkezett McIntosh is segédkezett — mindhiába. Azután amikor már mindannyian lemondtunk róla és Manuel is beletörődött, hogy egyetlen kamerával veszi fel óriási produkciónkat, éppoly váratlanul és megmagyarázhatatlanul, mint ahogy eltűnt, megjött a kép. Ezt mindannyian jó ómennek tekintettük, és kisvártatva hozzá is láttunk a próbához.

„Stábunknak" egyetlen vérbeli profi tagja Mario Adams, a bemondó volt. Panamai kollégánk kétszeresen is profinak tekinthető, miután odahaza rádió- és tévébemondó, egyszersmind ifjúsága éveiben profi ökölvívó is volt. Ezt úgy tudtuk kifürkészni, hogy Mario jóformán semmi egyébről nem beszélt, mint arról a csodákkal teli korszakáról, amikor *prize-fighter* (vagyis profi bokszoló) volt Panamában. Megfelelő titoktartás mellett ugyan, de valamennyiünknek megmutatta bal öklét, amelyen egy kisebb, de fontos csont egyszer egy nagy mérkőzés első menetében eltört.

— Senki nem vette észre, hogy törött kézzel öklözök — tette hozzá szerény, de magabiztos mosollyal —, ugyanis a következő ütéssel ellenfelem kiütött...

Mindezt pedig az önirónia legkisebb jele nélkül be-

szélte el Mario Adams, az egykori kitűnő profi ökölvívó, ma rádió- és tévébemondó.

Próbánk vele kezdődött. A következőket kellett mondania, a műsor kitűnő és szellemes szövegírójának (ez én voltam) forgatókönyve alapján:

„Helló! Mario Adams panamai profi ökölvívó vagyok. Nagy örömmel jelentem be, hogy ma »Chase the Nations« címmel adunk műsort, és én máris átadom a szót Zeynat el Reyesnek, műsorunk háziasszonyának."

Mariónak tetszett a szöveg, főként mert egykori kiváló ökölvívó múltja is helyet kapott benne. Elragadó kis „geg"-et talált ki magának, nevezetesen azt, hogy amikor azt mondja: „... panamai profi ökölvívó vagyok...". ökölvívó alapállásba ugrik és fenyegető arccal mered a kamerába, vagyis a nézőkre. Mondtuk neki, hogy milyen fantasztikusan nagy ötlet ez, és Mario elragadó hűséggel is csinálta; a baj csupán az volt, hogy amíg erre a mozdulatra összpontosított, minduntalan elfelejtette a folytatást. Így az időközben megkezdődött felvétel első órájában még mindig ott tartottunk, hogy Mario áll ökölvívó alapállásban a kamera előtt, és fogalma sincs, mit kell mondania. Hol Zeynat nevét felejtette el, hol meg a műsor címét. És ez egyre rosszabb lett. A végén már előre izgult, hogy minden rendben menjen, így már az sem jutott eszébe, hogy „Helló, Mario Adams vagyok..."

A türelmes Manuel ekkor kijött a stúdió kezelőhelyiségéből, és egymásután hatszor elmondatta vele a szöveget.

— Most ne ugorj box-alapállásba, csak mondd el, amit kell... szólította fel rendíthetetlen nyugalommal Mariót.

Ment is minden, mint a karikacsapás. Olyannyira, hogy rendezőnk elordította magát:

— Gyorsan felvételt, míg el nem felejti!

Még az életnek sem „áll jól", ha egy tréfát túlzásig visz. Feltehetően „az élet" mit sem tud erről a szabályról, mert Mario így kezdte a felvételt:

— „Helló! Mario Adams vagyok Panamából..." — Az-

zal felvette az alapállást, és úgy is maradt. Némán és kétségbeesetten. Így került a szalagra, és mondhatom, ez volt műsorunk legjobb része. Legalábbis, ezen nevettünk legtöbbet, amikor újra megnéztük... A többit, beleértve kollégáink mestermunkáit is, legjobb teljesen és gyorsan elfelejteni.

Megyünk a Niagarához! Egész napos kirándulás autóbusszal. Oda-vissza nem több, mint hétszáz kilométer.

Öltözködés közben azon kapom magam, hogy gyerekkorom slágerét éneklem elég hangosan és elég hiányosan, mert összesen ennyire emlékszem belőle, hogy aszongya: „A Niagara ví — zesés ...a Niagara ví — zesés!..." A dallamból sem tudtam többet, így legalább megvolt a szöveg és dallam egysége. Jól sikerült reggel végén indulhattam az egyetemre, ahol a busz várt.

Sajnos elég rosszul folytatódtak az ügyek, vigasztalanul esett ugyanis az eső. Előzetes tájékoztatásul John csupán annyit mondott el útközben, hogy a híres-nevezetes vízesés nem egy, hanem kettő. Mégpedig az amerikai, amelyik — bármily különös ez, lévén amerikairól szó — kisebb, és a kanadai, az úgynevezett Patkó, azaz *Horseshoe* (szó szerint: lócipő) vízesés, a nagyobb. Mi mind a kettőt megnézzük, vagyis átmegyünk Kanadába is. Ehhez pedig mindenkinek szüksége lesz útlevelére.

— John, nem tudom, nem lesz-e probléma velem — kérdeztem aggódva —, mivel tudomásom szerint, nekem vízum is kellene Kanadába.

Hottenstein professzort láthatólag meglepte ez a fordulat, de rendkívül gyors felfogására jellemző, hogy nem faggatott, hanem azonnal megértette, hogy a magamfajta „kommunista országból" jött látogatóval szemben óvatosak a kanadai hatóságok.

— Nézd Tom, ha esetleg valóban fennakadnál a kanadai útlevélvizsgálaton, legfeljebb csak az amerikai ol-

dalról nézed meg a panorámát, és visszafelé felveszünk a buszra.

Nem mondhatnám, hogy túlontúl boldog lettem volna, de tenni ellene úgysem tudtam semmit.

Tény, hogy szorongva szálltam le a buszról a kanadai határnál, és utolsóként álltam be a sorba az útlevélvizsgálathoz. A szigorú tekintetű, bajszos és egyenruhás tisztviselő szépen sorra elkérte az útleveleket, és alaposan megvizsgálta valamennyit. Kizárt dolognak tartom, hogy a legtöbbjéhez akárcsak hasonlót is látott volna valaha. Kuwaiti, jordániai, dél-koreai, dél-vietnami, Hong Kong-i, libanoni, nigériai, szudáni satöbbi náció mikor érkezik az Egyesült Államokból a kanadai határhoz?

Aki végzett a vizsgálattal, az mehetett a másik ajtón át, vissza az autóbuszra. Mint mondom, utolsó voltam a sorban és a többiek — akik mind tudták, hogy személyemben valószínűleg „tiltott határátlépő" tesz kísérletet, hogy engedély nélkül megnézze a Niagarát — valamennyien az autóbusz ablakainál álltak és lesték, mi történik.

A bajszos és szigorú tisztviselő rám sem pillantva vette a kezébe útlevelemet, hosszan nézegette, majd még mindig okmányomra meredve ennyit mondott:

— No lám, hát itt egy magyar...

Mindezt pedig kristálytiszta — bár enyhén tájszólásos — magyarsággal!

Erre a helyzetre mondja találóan az angol, hogy „ha egy tollal meglegyintesz, eldőlök". Meg is vallom neki megdöbbenésemet. Felvilágosít:

— Igen kérem, 1927-ben, hatéves koromban jöttünk el a Heves megyei Kömlőről. Szüleimmel, amíg éltek, nem is beszélhettem másként, csak magyarul, mert életük végéig egy szót sem tanultak meg angolul. Manapság, sajnos, sokkal kevesebb alkalmam van gyakorolni.

Én meg — teljes meggyőződéssel — dicsérem, hogy milyen szépen, hibátlanul tudja még anyanyelvét. Mosolyog,

jólesik hallania. Elmondatja még velem, hogy mi járatban vagyok, mit keresek az Egyesült Államokban.

— No, ne várassa a többit, mert még megharagszanak — mondja búcsúzáskor. Az ám, a többiek! Azok mind rémülten néznek felém az autóbuszból, és várják, mikor zavar vissza a zord határőr. Biztosra vették, hogy „lebuktam", különben minek faggatna olyan sokáig. Zavart tekintetük fogad, amint felkászálódom a kocsira.

— Most aztán menjünk, de izibe — mondom és letelepszem. John azonban nem kockáztathat, az ő pozíciójában nem engedhet meg magának semmilyen szabálytalanságot.

— Ne haragudj Tom, előbb mondd el, valóban rendben van-e minden. Addig nem mehetünk tovább.

— Ne haragudj John, de láthatod, hogy visszaengedett a buszra, és nem rohan, még kevésbé lő utánam.

John kissé türelmetlen, hangjában árnyalatnyi ingerültséggel válaszol.

— Mondd meg, hogyan győzted meg!?

— Hogyan, hogyan — utánoztam John ingerültségét —, hát magyarul. Mivelhogy magyar volt!

A sofőr rémülten nézett hátra, mert ilyen üvöltéssel elegy röhögést igazán nem várt volna komoly, felnőtt emberektől, egy nemzetközi szeminárium tekintélyes tagjaitól.

Bejelentésem tomboló sikerének persze előzményei is voltak. A syracuse-i napok során, ahogy főként a magyar party után egyre több magyar ismerősre tettem szert, akik úgyszólván „kézről kézre" adtak, csoportunkban már-már szállóige lett, valahányszor esti közös programot szerveztek, hogy „Tom Vitray persze nem jön, mert magyarokhoz hívták meg . . ." Sőt, csakhamar ez a szállóige még gúnyos gesztusokkal és arckifejezésekkel is párosult, amelyek azt voltak hivatva kifejezni, miszerint állandó hivatkozásom mindenféle magyarokra csupán ürügy, és valamely gáláns kalandot álcázok vele.

— Annyi magyar talán nincs a világon, mint ahányra

„Al-csoport"-kép a Lincoln-emlékmű előtt. Balról jobbra: Sishimba (Zambiából), Salam (Jordániából), az aranyos nigériai Mohammed, Joy Brandon (Jamaica), Basiti (Szudán), elöl guggol Jerzy Gruza (Lengyelország)

Mount Vernon – George Washington birtoka.
Az előtérben a másik: Suleiman Tanzániából

A tanszék partyján, amikor már a verandára vonultunk.
A libanoni Zeynat most „főzi" „Misztercsut", hogy énekeljen

„A Mester és legfogékonyabb tanítványa."
Dr. Myers, a tanszékvezető és a zambiai Sishimba
puncs mellett vitatják a hírközlés csodáit

A Grimm-család
két részletben:
Grimm tiszteletes
és neje
az ifjú Markkal . . .

. . . majd ismét Mark
két nővérével,
Marciával és Nancyvel

A Niagara - némi civilizációval... (MTI Külföldi Képszolg.)

A Niagara - anélkül, hogy a látványt a civilizáció zavarná

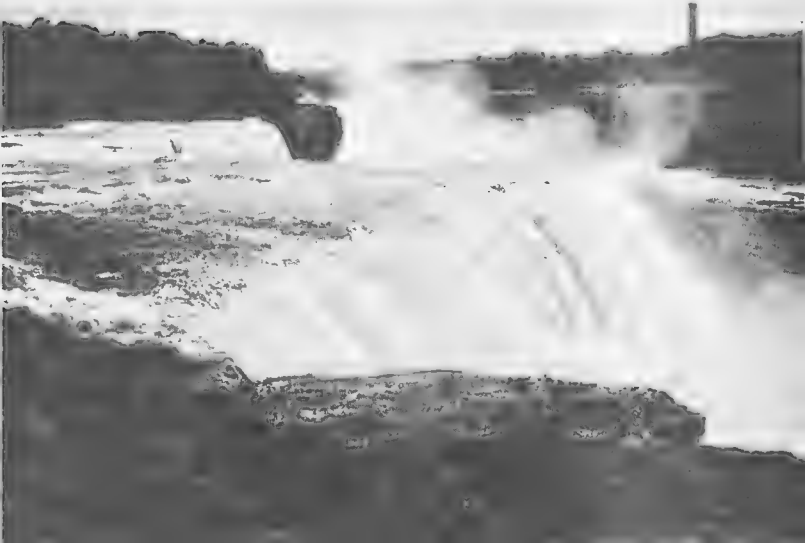

te itt Syracuse-ban hivatkozol — mondta egyszer a szudáni Basitt.

Hát azért követte most akkora nevetés szegény kömlői-kanadai határőr honfitársamra való utalásomat.

A határtól már csak perceket kellett utazni — Niagara Fallsig, vagyis addig a városkáig, amely a vízesésnek köszönheti létét, és ezért nem is kapott külön nevet — egyszerűen Niagara Fallsnak, vagyis Niagara vízesésnek hívják.

Anélkül, hogy most hosszasan bölcselkednék, inkább kérdő, mintsem kijelentő hangsúllyal mondom, hogy vajon mindazok Önök közül, akik nem látták ezt a híres helyet, csupán hallottak róla, nem olyannak képzelik-e, mint én is: vagyis, hogy egy csodás erdőségekkel körülvett folyó itt megtörik, s aztán néhány „emelettel" lejjebb folytatódik, mintegy hirdetve a természet, az emberkéztől nem érintett ősi, vadregényes természet leírhatatlan szépségét?

Én mindenesetre ilyennek képzeltem. Ennek megfelelően azonnal csalódtam is. Kezdem azzal, hogy a Niagara a valóságban sokkal kisebb, mint az én képzeletemben volt. Az is befolyásolt, hogy a Niagara nem is egy, hanem kettő. Leginkább persze már első pillantásra is az zavart, hogy — eltekintve az alázúduló hatalmas víztömegtől — a természetet, annak minden megnyilvánulási formájában, szinte módszeresen kiirtották a környékről. A két zuhatag fölé hatalmas megfigyelő tornyok nyúlnak — mintegy ezzel is kisebbítve a vízesések méreteit. Ezek a tornyok — egyébként óriási víztornyokhoz lehetne hasonlítani őket — pezsgő kereskedelem „fellegvárai". Már azzal is, hogy — egy kivételével — valamennyiben belépti díjat kell fizetni, ha expressz-felvonóval a tetőteraszra szándékozunk jutni, ahonnan „a környék leghitelesebb kilátását kapja" az ember a vízesésre. Ezenkívül található odafent étterem, bazár, „eredeti Niagara-emléktárgyakat" árusító népművészeti bolt, supermarket, önkiszolgáló kávéház és gyorstalpaló cipész-kombinát is.

A legfantasztikusabb „torony-üzlet" talán a komputerizált „jósgép". Ez az egyetlen díjtalanul megmászható torony felső emeletén található, ahol villogó neonreklám hirdeti: „Személyiséget Analizáló Elektrográf". Egy dollárt kell befizetni, és a cserébe kapott kis lapra ráírhatja az ember az aláírását. A lapot ezután „betáplálják" az elektrográfba, amely körülbelül egy percig impozáns zajokat ad, surrog, sivít és hörög. Mintha nehezen emésztené a betáplált papírt. Hirtelen éles kondulással kiveti magából az analizált személyről szóló véleményét egy mutatós grafikon alakjában. A táblázaton egymás alatt ellentétesnek mondható tulajdonságok találhatók párba állítva. Köztük a grafikon vonala jelzi, hogy az analizált személyben a szembeállított tulajdonságok közül melyik található, mégpedig úgy, hogy minél hosszabban mutat a grafikon hegye egy-egy tulajdonság felé, annál erőteljesebben lelhető az fel az illető jellemében. Aligha kell mondanom, hogy azonnal megvizsgáltattam magamat, és az alábbi eredményt kaptam:

1. Barátságos vagyok és kedves (mégpedig nagyon!) és nem szégyenlős, nem tartózkodó.
2. Jobban kedvelem az egyedüllétet, mint a társaságot.
3. Hangulatember és pesszimista vagyok.
4. Figyelmes, jólelkű.
5. Rendszerető és módszeres.
6. Megbízható és őszinte.
7. Határozott.
8. Vállalkozó szellemű.
9. Magabiztos.
10. Alkotó elme és művészi hajlamú.
11. Különleges képességekkel rendelkezem. (Részletezés nincs.)
12. Fejlett képzelőerő jellemez.
13. Vonzódom az ellenkező nemhez. (Itt mutatott leghosszabb vonalat a grafikon!)
14. Imádom a fényűzést. (Ennél is hosszú-hosszú vonal.)

Aki a fentieket olvassa, azonnal láthatja, mennyire kiváló és precíz jellemrajzot ad ez a csodálatos találmány. Megérthetik, hogy szinte értetlenül álltam a tudomány e csodája előtt, amely egyszerű aláírásomból ilyen tökéletesen kiismert. Annál fájdalmasabb csalódással olvastam a karton alján az alábbi, igen apró betűkkel nyomtatott szöveget:

„Ezt a jellemrajzot egy precíziós elektronikus műszer készítette, és bár a legtöbb ember megdöbbentően pontosnak találja a róla készült analízist, a különböző és igen összetett tényezők nem bizonyíthatók. Ezért nem garantálhatjuk, hogy a kiadott eredmény tudományosan is igazolható. Tekintsék tehát csupán szórakoztató, játékos ötletnek..."

Tudományos vagy nem, rólam mindenesetre kiválóan találó jellemzést adott. Aligha vitatkozhatna valaki is, aki ismer, az első tizenkét ponttal.

Manuel, akivel kettecskén bolyongtunk az esőben, ugyancsak nagyon meg volt elégedve a kapott jellemrajzzal, bár amiatt berzenkedett egy kicsit, hogy a 13-as pontnál az én vonalam hosszabb volt, mint az övé...

Ilyen sűrű esőt azt hiszem még nem értem meg soha. Nyugodtan a vízesés alá is állhattunk volna, vizesebbek nem lettünk volna. A két vízesést amúgy is gyorsan elintézi az ember. Megnézi, látja, hogy magasról zuhog alá a tömérdek folyadék, azután beveti magát az óriási neonreklámokon hirdetett számtalan egyéb „természeti szépség" — Madame Tussaud panoptikuma, Houdini elvarázsolt kastélya, a Niagara múzeum, az idomított delfinshow, valamint a Ripley-féle „Ha hiszi, ha nem" — megtekintésébe.

Ez utóbbiról még hadd szóljak pár szót. Bár csoportunkat, és benne engem, azért hoztak el vendéglátóink, hogy az amerikai kontinens egy ritka természeti kincsét megcsodáljuk, ám amint az eddigiekből kiderül, az én bárdolatlan érzékeimre alig gyakorolt hatást a két vízesés. De ebben a bizonyos Ripley-féle „Ha hiszi, ha nem" el-

nevezésű múzeumban, ahová négy egész dollárért léphettem be, egyszeriben kincsre leltem. Az itt töltött egy óra alatt jobban bepillanthattam az amerikai ember (talán itt szabad így általánosítani) lelkébe, mint egész eddigi itt-tartózkodásom során.

Ki is hát ez a Mr. Ripley? Robert LeRoy Ripley ma — 1971-ben — hetvenkilenc éves. A kaliforniai Santa Rosában született, karácsony napján. Apja elhunyt, amikor ő kétéves volt, és özvegyén kívül három gyermeket hagyott hátra. A mai Mr. Ripley apró legényke volt még, amikor már hozzá kellett járulnia a család megélhetéséhez. Míg anyja varrást és foltozást vállalt, ő a helyi sírkövesnél fényesítette szerény juttatásért a kész síremlékeket. Később a piacon lebzselt, és csekély ellenszolgáltatás fejében hazasegítette a kosarat a háziasszonyoknak. Még később házakat meszelt.

Két dolog érdekelte igazán: a rajzolás és a sport. Tizenhárom éves, amidőn már pénzért baseballozik, és kiegészítő foglalkozásként plakátokat rajzol. Tizennégy esztendős, amikor a Life nyolc dollárért megveszi egy karikatúráját. Még a húszat sem éri el, máris hires sportkarikaturista.

1918-ban, egy esős decemberi délutánon éppen semmi sem jutott eszébe, miközben kétségbeesetten hajolt a rajzasztal fölé. A sportban holtszezon volt, neki pedig nyakán a lapzárta. A kényszerítő körülmények hatására kilenc apró rajzocskát készített egy sorozatban, amely a sportélet furcsaságaiból vette témáját. Cím nélkül vitte be a szerkesztőhöz. Annak tetszett a sorozat, és mindjárt el is keresztelte: „Ha hiszi, ha nem"-nek. A rajzok megjelentek, az olvasók levélben fejezték ki tetszésüket, és Ripley folytatta. Nemsokára a King Features Syndicate leszerződtette, és ezzel 38 ország 17 nyelven megjelenő sajtótermékében mintegy 80 millió ember kapta kézhez a „Ha hiszi, ha nem" rajzokat. Ripley hamar felismerte a ritka lehetőséget, és már jómódú ember lévén, elkezdett utazni a világban, mindenütt fantasztikumokat keresve.

198 országba jutott el (állítólag soha senki nem járt enynyi helyen), és minden furcsaságot feljegyzett, számtalan tárgyat vásárolt. Megnyitotta az első múzeumot, amelyben válogatott furcsaságokat állított ki, illetve maga rajzolta tablókon ábrázolt. Az elsőt követte a többi, és persze időközben mindenhonnan kilépett, megszabadult minden kötelléktől, és csak új vállalkozásának hódolt. Ripley megérezte, hogy a maguk kontinensén kissé elszigetelt és nem is kevéssé gyermeteg lelkialkatú amerikaiak menynyire vonzódnak a „nagyvilág furcsaságaihoz", és milyen készséggel hisznek is el bármit. Mr. Ripleynek ma hat „múzeuma" van az Egyesült Államokban, és az itt foglalkoztatott személyzeten kívül mintegy 120 alkalmazottja: nyelvészek, tudományos kutatók és huszonhárom titkárnő a hihetetlen mennyiségű posta kezelésére. Mert — természetesen — nemcsak számtalan érdeklődője van a „hiteles hitetlenségeknek", hanem egyre nagyobb számban szállítják is az amerikaiak a „csodákat". Ripley könyvei is szép számmal jelentek meg, de sorozatban ismertette kincseit a tévé is. Kell-e mondanom, hogy az emberi kíváncsiságnak és hiszékenységnek ez a méltán zseniálisnak nevezett „mágnása" többszörös milliomos?

No most, mielőtt az a benyomás alakulna ki egyes tisztelt olvasómban, hogy itt valami igazán tudományos kutatómunkát és hiteles értéket vulgarizálok, először is, hadd soroljam fel ama 1918-as legelső „Ha hiszi, ha nem" sorozat darabjait, hogy önök maguk alkothassanak véleményt. A biztos ítélethez nem kell más, mint minimális sport-szakértelem és józan ész. Tehát:

1. J. Darby (Anglia) kezében két ötfontos súlyzóval 4 métert ugrott távolba — hátrafelé. (A rajzon egy hátrafelé ugró férfi látható, kezében súlyzókkal.)
2. H. Hillmann és Lawson Robertson 11 másodperc alatt futotta le a 100 yardot — három lábon, azaz egymás felőli lábukat összekötötték. (A rajzon ez „hitelesen" látható is.)

3. A. Forrester (Toronto) 14 másodperc alatt futott 100 yardot — hátrafelé! (Ott is van a rajzon, amint futja. Csak mellesleg jegyzem meg, hogy a világcsúcs 9,2 mp — előre!)
4. S. D. See 11 másodperc alatt tette meg a 100 yardot — szökellve!
5. M. Pauliquen (Paris) 6 perc, 29 egész 4/5 másodpercig maradt a víz alatt! (A rajzon a víz látható, amint egyet „buborékol" és egy apró felirat: blutty! Ez csak hiteles!)

Hát így kezdte ez az okos, zseniális Ripley. És mi látható ma a múzeumban? Néhányat felsorolok...

Itt látható Mohammedan Sahib Allah Shah, aki Lahorében élt — amíg élt —, és tetőtől talpig „láncba öltözötten járt". Nem kevesebb, mint 600 font (270 kilogramm) láncot tett ki a ruházata. Más már nem is volt rajta...

Itt látható az a japán faszobor, amelyet a művész, Hananuma Masakicsi készített önmagáról. A szobrász tbc-ben szenvedett és így nem is láthatta imádott hölgyét, ezért készítette el saját szobrát, hogy azt a lány mindig láthassa. 5000 fadarabból, szög, csavar vagy bármilyen fém alkatrész nélkül készítette a művész egy igazítható tükör segítségével. Még a haj is valódi, mert azt saját fejéből tépte ki, és illesztette a szobor fejébe a kiváló Masakicsi.

Itt látható egy valódi francia guillotine, amelyet egy halálraítélt lopott el Île du Diable-ról (Ördögszigetről) és hozott az Újvilágba.

Itt látható Vergilius kedvenc legyének (igen: légy!) temetése. A nagy római költő kedvenc háziállatának olyan temetést rendezett, amely 800 ezer szeszterciusba (100 ezer dollárba) került — vajon, hogy számították át? — Itt látható továbbá a csung-kingi csodaember, aki a koponyáján levő nyílásba égő gyertyát helyezett, és esténként úgy vezette a városba érkező turistákat. De itt látható Li Csung is, akinek a sors szeszélye folytán három szeme

volt. De mindez nem zavarta, sőt időszámításunk előtt 995-ben államminiszter lett.

Nem folytatom, ennyi elég a csodákból.

A magam részéről azt hiszem, hogy Robert LeRoy Ripley, ha élemedett korára nagynéha be-betekint egyik múzeumába, még rajzolhatna egy „csodát". Egyszerű kis rajzocska lenne, rajta jól öltözött, komoly arcú férfiak-nők, csodálkozó tekintetű gyerekek. Az aláírás csak ennyi:

„Akik ezt mind-mind megették..."

Ripley csodáitól kissé kábultan bandukoltunk kifelé Manuellel a múzeumból. A kijáratnál „jós-automata". Már benne vagyunk, egye fene, dobjuk be a negyeddollárost, ránk fér egy biztató jóslat. Elegáns kis névjegykártyát vet ki magából a gép, a következő szöveggel:

„A helyi újság egy apróhirdetése többet hoz Önnek, mint amennyit valaha is remélt. Legvadabb reményei válnak valóra, csekély befektetéssel, mert a hirdetés olyan személlyel hozza kapcsolatba, aki megszereti Önt, és elindítja a hír és vagyon felé vezető úton! Szerencseszáma a 3-as, és ha még egy negyeddollárost bedob, többet is elmondok..."

Nem, nem, hülyének azért ne nézzenek! Nem dobok be semmit, de azt nem értem, hogy mi a „pláne" ebben a helyi újságban levő hirdetésben.

Aztán már értem, mert pillantásom ráesik az automata alján levő feliratra: Üzemben tartja a Niagara Falls Chronicle.

A helyi újság...

Dr. Lawrence Myers, a tanszékvezető ad elő. Az igazat megvallva, puszta véletlen, hogy itt vagyok. Pár nappal ezelőtt néhányan felfedeztük az egyetem tornacsarnokát, és azóta minden szabad időnket — azt is, ami van és azt is, amit mi csinálunk magunknak — itt töltjük. Pompás

csarnok ez, alapszintjén a hatalmas öltözőben minden hallgatónak jut szekrény, amelybe a ruháit teszi, mert ide belépni csak a ruhatárban felvett szerelésben lehet. Senki nem hozhat saját szerelést a tornacipőn kívül, de az sem kötelező, azt is kaphat kölcsön. A lenyűgöző méretű csarnokban keresztben hat kosárlabdapálya fér el. Egy szinttel lejjebb található a modern kínzóeszközökkel ellátott „body-building" terem, mellette a 25 yardos versenyuszoda — amelybe tilos a belépés fürdőruhában. Ez férfiakra és nőkre egyaránt érvényes, a baj csupán az, hogy a nőknek a campus túlsó végén van olyan tornacsarnokuk, mint amilyen ez is itt.

Újabban tehát állandóan itt lebzselünk néhányan, mert — szó, ami szó — néhány előadás igencsak unalmas. Én például meggyőztem magamat, hogy a rádiózásról szóló „fejtágítókat" nyugodtan kihagyhatom, hiszen azt a nagyon keveset, amit én egyáltalán a rádióban dolgozom, ezek meghallgatása nélkül is el tudom látni.

Dr. Myers előadására mégis visszajöttem a csarnokból. A témája nagyon érdekelt. „The Commercials" — vagyis a hirdetések a tévében. Eddig voltaképpen elég keveset mondtam el róluk, részben, mert úgyis mindenki tudja, hogy az úgynevezett kereskedelmi televíziózásban időről időre hirdetések szakítják meg a műsort, s ezek a hirdetők fizetik a műsor költségeit. Többé-kevésbé általános az a hit is, hogy ezeket a hirdetéseket mindenki gyűlöli, de mint szükséges rosszat, eltűri. Ami engem illet, mostanra már alig zavartak. Nem voltam benne bizonyos, hogy dr. Myers világrengető újdonságokat mond majd a témáról, de mert dr. Bluem egy előadásában szerényen annyit mondott, amikor a hirdetések ügye felvetődött, hogy ő bizony „nem is tudná hirdetések nélkül elviselni a tévét", és hogy ki sem nyitja a „nem kereskedelmi" csatorna adásait, gondoltam, meghallgatom, vajon hivatalos álláspont-e ez, vagy feltűnési viszketegség diktálta különcködés.

Dr. Myers szavaiból kiderült, hogy az előbbi az igazság.

Ki jobban, ki kevésbé, de lényegében valamennyi amerikai tévés szakember megbékélt a hirdetésekkel, és nem tudja elképzelni nélkülük az adásokat. Tanszékvezetőnk azt is fejtegette, hogy egy-egy megszakítás lélektani hatása is jó, és az a műsor feszültségének sem árt. Russel Winston, trinidadi csoporttársam kért szót:

— Dr. Myers, nálunk is van reklám, én magam is olvasok fel hirdetéseket rádióműsoromban. Létjogosultságát, szükségességét tehát én is elismerem. Egyet nem értek, amióta itt hallgatom a hirdetéseket: miért szólnak olyan „elembertelenedett" hangon? Miért kell a legkülönfélébb cikkeket olyan hangnemben hirdetni, amely már csak nyomokban hasonlít az emberi hangra?

A „prof" jót nevet a megfogalmazáson, én meg egyszeriben hegyezni kezdem a fülem. A szívem rejtett csücskiből szólt Russel.

— Azt hiszem, Mr. Winston — kezdte dr. Myers —, hogy igaza van. Tudniok kell, hogy az amerikai tévé és film reklámgyakorlatában két alapvető stílust különböztetnek meg: az úgynevezett „hard-sell" és a „soft-sell" stílust. Az előbbi a harsogó, agresszív hangnem, amely a hallgató-néző dobhártyáját támadja, és amely egyszerűen magára kényszeríti a figyelmet. A másik is ezzel azonos célt óhajt elérni, de az ellenkező véglettel: sejtelmesen, lágyan suttog, szinte misztikus sustorgással lopakodik be a hallgató fülébe, jelezvén, hogy nincs jobb, mint az ilyen, meg ilyen szappan vagy borotvakrém. Ez a két tónus uralkodik az amerikai reklámban.

— Igen ám — veti ellen a trinidadi —, de nem gondolják-e a tévéállomások, hogy jobban szolgálják a megbízók ügyét, ha reális, hiteles emberi hang ajánlja a különféle készítményeket? Ha elfogadható hangon, normális érveléssel kínálják az árut?

— Ilyen is van már — hangzik a válasz. — Bizonyára észrevette, hogy számtalan olyan hirdetést mutat a tévé, amelyiken megjelenik egy „privát" ember, mondjuk egy farmer, aki bemutatkozik, megmondja pontos lakcímét is,

majd szinte riportszerűen beszél arról, hogy ez vagy az a traktor, esetleg műtrágya miért bizonyult nagyon hatásosnak, noha ő eleinte egyáltalán nem bízott benne...

Itt már annyira viszketett a szék alattam, hogy nem álltam meg szó nélkül.

— Dr. Myers, ez igaz, magam is felfigyeltem erre a körmönfontabbik hirdetési módra, csak az tűnt furcsának, hogy az ilyen szándékoltan valóságos helyzeteket idéző reklámban is orditva vagy suttogva, és egyáltalán nem a saját hangján nyilatkozik az a farmer...

— Látja, ez megint igaznak látszik. és ennek is van megbízható magyarázata. A megbízó cég ugyanis nem áll szoros kapcsolatban a hirdetést gyártókkal. Ő csupán a hirdetési ügynökségekkel érintkezik, rajtuk keresztül adja a megbízatást, és jórészt az ő ítéletükre hagyatkozik. Mihelyt a kért összeget rendelkezésre bocsátotta, minden érdeklődése az anyagilag támogatott műsor „rating"-jére — nézettségi hányadosára — korlátozódik. A Madison Avenue-n, ahol a nagy hirdetési ügynökségek találhatók, sziklaszilárd maradiság uralkodik: csak a „hard-sell"-ben és a „soft-sell"-ben hisznek... Mellesleg: mondok maguknak valamit. Van abban igazság: ha valamit sokat és erőteljesen mondogatnak az embernek, ha valamit szinte agresszívan vésnek az agyába, az előbb-utóbb utat is talál. Szinte öntudatlanul engedelmeskedünk. Nagyon jó példa erre, a koreai háborúból visszatért amerikai hadifoglyok esete. Eleinte sokan meglepődtek azon, hogy ezek a koreai fogságból hazaérkezett amerikaiak milyen sok szépet és jót mondanak rabtartóikról, és nemegyszer milyen kommunista-gyanús elveket vallanak. Később, tudományos vizsgálatok derítették ki róluk, hogy ott tudatos „agymosásnak" vetették őket alá, szabályosan indokrinálták őket. Az történt — amint a tudósok tanulmányaiból kiderült —, hogy enni például csak akkor kaptak, ha teszem azt, a zöld színű tárgyakra azt mondták, hogy vörös! Enni persze kellett, katonáink hát mondták is, kívánság szerint. Azután egyszer csak minőségi változás

következett be, és elvesztvén valós érzékelő képességüket, ezek a fiúk el is hitték, hogy a zöld az vörös...

Hoppá! Hogy van ez? Csakugyan a syracuse-i egyetem tanszékvezető professzora mondta ezt?

— Ezt ön sem hiszi komolyan, dr. Myers! — buggyant ki belőlem, szinte önkéntelenül.

Dr. Myers egyáltalán nem sértődött meg, sőt, az volt a benyomásom örül, hogy egy kis vita alakul ki. Társaim viszont leplezetlenül vigyorogtak.

A kis epizód gyorsan befejeződött: Dr. Myers nem sokat teketóriázott velem. Valahogy az volt az érzésem, úgy érzi, tapintatosabban jár el, ha rám hagyja, hiszen mit is várhatnak valakitől, aki „onnan" jött?!

Inkább áttért arra, hogy az amerikaiak milyen óvatlanok a külfölddel szemben, amikor az „image", vagyis a róluk alkotott kép, benyomás kialakításáról van szó. És, hogy ebben a tévé mennyi hibát követ el.

— Két évvel ezelőtt Ecuadorban, pontosabban a fővárosában Quitóban ültem a szállodai szobában, és a tévét néztem. Csaknem egymást követték az itthon is jól ismert amerikai folytatásos tévédarabok, a Bonanza, az Ironsides, az Untouchables... És persze a városi krimik, a különféle gyilkosságokkal tarkított detektívhistóriák. Önkéntelenül is arra gondoltam, hogy ezek láttán az ecuadori emberek azt hihetik, hogy az Egyesült Államokban ez a tipikus, hogy az életünk ilyen, eszményeink is ilyenek...

Hát erre meg nem Joy Brandon, a harcias jamaikai amazon kezd el fészkelődni?!

— Dr. Myers, ne haragudjon már, de hát itt, önöknél a tévében is éppen ezek a műsorok mennek. Az ecuadoriak pontosan azt a képet kapták, ami az Egyesült Államokban is elárasztja a képernyőt...

— Persze, persze — mosolygott dr. Myers —, de aki itt él, az tudja, hogy az Egyesült Államok nemcsak ilyen, nem csupa gyilkosság, erőszak. Az amerikai nép

„image"-ét nemcsak ezek formálják, hiszen ők az életből, a mindennapokból is meríthetnek.

— Mondja, uram — kötekedett tovább Joy —, ön szerint érvényes ez az amerikai gyerekekre is, akik jóformán egész nap, még a rajzfilmekben is ezt látják viszont? Vajon az ő „image"-üket is jó irányba tereli a gazdag élettapasztalat, a mindennapok eseménye? Amely mellesleg ugyancsak tartogat némi erőszakot, gyilkosságot?...

Mindebből látható, hogy ezen a napon nem volt szerencséje az egyébként mindig mosolygós, roppant közvetlen és barátságos dr. Lawrence Myersnak...

Az ebédszünetet a tanszék könyvtárában töltöm, tudniillik fogyókúrázom. Mellettem idősebb hölgy ül újságjába mélyedve. Kivégezvén a helyi újságot, előveszem a még Washingtonból, a nagykövetségről magammal hozott hazai lapokat.

Erre szomszédom megszólít — angolul.

— Maga a nemzetközi szeminárium magyar tagja?

— Igen.

— Olvastam az egyetemi lapban a magával készített interjút.

— Igazán? Én még nem láttam.

— Tessék, odaadom az én példányomat — mondja, és meg is teszi. — Különben — folytatja a hölgy — én testnevelést oktatok, és ugyancsak magyar származású vagyok. Szüleim Makóról jöttek el, amikor hároméves voltam.

Magamban azon mulatok, hogy micsoda sikert aratok majd a csoportnál, ha elmesélem egy újabb magyar felfedezését.

— Magyarul már nem tudok persze semmit, de két évvel ezelőtt töltöttem néhány napot Magyarországon. Budapest érdekelt elsősorban. Micsoda szomorú város! Minden épület előtt szuronyos katona!

Hát ez meg hol járt? — kérdem magamban.

— Gondolom, a háború előtt sokkal vidámabb hely lehetett. Itt azt mondják, hogy az 1958-as felkelés óta uralkodik ez a bánat és terror...

Mondják meg, mit kellett volna mondanom? Ha egyszer ott járt, és saját szemével (?) győződött meg mindenről?! Arról is, hogy az egésznek az 1958-as (!) felkelés az oka?...

Mit kellett volna mondanom?

Mert én csak barátságosan elköszöntem...

Vacsoránál Bábi valódi amerikai *pancake*-kel kedveskedik. Ez a lapos, gyárilag elkészített porból, továbbá vízből előállított tésztaféle az asztalnál, villanyserpenyőben sül — legalábbis Grimm tiszteleteséknél.

Derekasan fogyasztgattam, részben nosztalgiából is, mert ha kicsit is, de emlékeztetett a hazai palacsintára.

Bár a kötelező juharszirup-töltet kísértetiesen hasonlított az asztalosok által annyira kedvelt gyantához.

Mondom is:

— Finom ez bizony, bár a magyar palacsinta sem rossz...

A minden iránt érdeklődő, örökké kíváncsi Bábi le is csapott nyomban.

— Mi az a?... — a „palacsinta" szót sehogyan sem tudta kimondani.

Mondom erre, hogy az a mi *pancake*-ünk, és nagyon finom.

— Tom, nem csinálna nekünk egyszer ilyen pala...?

Dehogyisnem, a legnagyobb készséggel. Hogyne, hogyne, bármikor, igazán egy szavukba kerül. Ennyit körülbelül hangosan ki is mondok, mindössze annyit teszek hozzá magamban: „... még az sem baj, hogy sohasem próbáltam".

— Tudja mit? Ha holnap este ráér, legyen holnap! És meghívjuk dr. Mortonékat a szomszédból, meg Raymond

Dayt, az egyik rádió-tévé szakos hallgatót az egyetemről, mert nagyon szeretne megismerkedni magával...

A végzet útjai kifürkészhetetlenek. Meg: az élet gyakorta ismétli önmagát. Ezek a mély bölcsességek jutottak eszembe, midőn jóvátehetetlen szószátyárságom folytán ilyen baj szakadt a nyakamba. Egyszer ugyanis már történt velem ilyesmi.

Akkor öcsémmel és Mahrer Emillel — kivételesen — turistaúton jártunk kocsival külföldön, és így jutottunk el kedves holland kollégám meghívására, annak hágai otthonába. Itt is vacsora keretében került szóba a híres magyar *goulash,* és én nagy hangon jelentettem ki: — Amit itt annak neveznek, az nem is hasonlít a valódi, magyaros gulyásra. — Hát akkor milyen? — kérdezték a háziak.

— Jaj kérem, az valami csodás, utánozhatatlan étel — mondom én.

Mire ők: nem készítenél holnapra?

Először tréfára vettem, ámde amikor a hozzávalókat diktáltatta le velem a ház asszonya, komolyan megrémültem. Mit részletezzem: másnapra ott volt a másfél kiló színhús (ami egyébként ilyen mennyiségben egyszerűen elképzelhetetlen a rendkívül takarékos holland háztartásokban), és ott volt a paprika, a burgonya meg minden.

Halálos izgalomban álltam neki, és pusztán a lélektani hatás kedvéért fogtam be a munkába a ház valamennyi lakóját. Egy a hagymát pucolta, egy a burgonyát, egy a húst szeletelte, egy terített. Gondoltam, ha mindenkinek van egy kis része az akcióban, már sajátjának tekinti az eredményt — megoszlik a felelősség.

Emlékszem, öcsémmel még felhozattam a kocsiból a hazulról hozott kétkilós szalonnát, és helyben lemetszettem róla az egész „bürkét", hogy az majd jó ízt adjon a főzetnek.

Külsőre nem is nézett ki rosszul, amikor kész lett. A háziak elragadó izgalomban sürögtek körülöttem, és lesték, hogyan készül a magyar „puszta" specialitása: a *goulash!*

Végre elkészült, és olyan csípős volt, hogy semmi más ízt nem lehetett észlelni. Ha szakácsnak csak nagy jóindulattal lehet is nevezni, szakmám néhány lélektani fogásra megtanított: nem engedtem a hatalmas porcelántálba önteni a kész terméket, hanem az óriási fazekat tettem a parádésan terített asztal közepére. — Ez magyar szabály — mondtam, és ettől leírhatatlan boldogság vett erőt mindenkin. Ilyen igazi magyaros vacsorát! Hát még, amikor (ez ugyancsak alattomos fogás volt) közöltem, hogy a tősgyökeres magyarok a gulyás előtt fejenként két pohár barackpálinkát engednek le a garaton! Pálinkát hoztunk magunkkal, csapra is vertünk iziben egy üveggel. Ettől aztán mindenki olyan kótyagos lett, meg a gyomrukat is úgy csípte a „fügyülős", hogy a gulyásleves szinte hűsítőnek tűnt.

Soha eddig és soha azóta sem volt ilyen sikerem! A három magyart kivéve, mindenki legalább kétszer vett, és alig győzte elragadtatását kifejezni. Felejthetetlen este volt, és a hangulatot még az sem tudta elrontani, hogy kákabélű öcskösöm kisvártatva rosszul lett, és diszkréten megszabadult a gulyástól.

Tulajdonképpen ez a régi emlék vigasztalt valamelyest most is. Persze azonnal felhívtam Zsuzsit és elmondattam vele, hogy készül a palacsinta. Gondosan feljegyeztem, de azon az éjszakán nagyon nyugtalanul aludtam ...

Felvirradt a nagy délután, és Bábi igazán szívet melengető igyekezettel teremtette meg a feltételeket: új serpenyőt vett, különleges tejet hozatott, és még hozzá sem fogtam, amikor már apró, mutatós kis tálkákban ott állt a kakaópor, a baracklekvár, a fahéjas cukor, a málnadzsem meg a cukros dió. Ez persze félreértés volt, mert én csak elsoroltam tegnap, hogy mi mindent lehet a palacsintába beletekerni. Ő meg mindet megvette. Hozzákezdtem ...

Szerencsére Grimméknél a konyhában is volt telefon, mi sem akadályozhatott tehát abban, hogy Zsuzsit felcsengetvén, helyszíni közvetítésben számoljak be a fejleményekről. Hiú ember vagyok, és sportriporteri képes-

ségeimmel nemegyszer elégedett voltam már. De mondhatom, hogy ilyen hiteles közvetítést, ilyen részletes tájékoztatást még egyszer sem adtam, mint akkor. Igaz, saját érdekemben történt, hiszen Zsuzsi lépésről lépésre irányította közvetítésem alapján a munkálatokat.

— Zsuzsikám, ez most olyan sűrű, mint a tejfeles krumplileves — tudósítottam —, kell-e még bele liszt?

Igen, igen, kell annyi, hogy olyan legyen, mint a nokkedlitészta.

— A nokkedlitészta az milyen? — kérdém én.

No, hát így haladtunk mindaddig, míg a tészta kész nem lett. Innen már teljesen magamra voltam utalva.

Ja, majd elfelejtettem, hogy már ez előtt történt egy kis malőr. Nancy, Grimmék idősebbik lánya rohant el a boltba szódavízért, mert — nem tudom, tetszenek-e tudni? — tejen kívül az is kell a palacsintatésztába, és amikor megjött, én gépiesen bele is öntöttem az üveg tartalmát a masszába. Erre az, úgyszólván figyelő szemem láttára megvonaglott és összezsugorodott. Veszem a kagylót, és panaszolom is Zsuzsinak.

— Most beleöntöttem a szódát, mire összefacsarodott az egész. Mondd, szabályszerű ez?

Zsuzsi szerint egyáltalán nem a sok évi tapasztalat szerint viselkedett a tészta. Percekig tanakodtunk, mi lehet az ok. Nancy és Bábi aggodalmas arccal álltak mellettem, de segíteni nem tudtak. Zsuzsi számos kérdést tett fel, amelyekre én derekasan megfeleltem, de diagnózist nem tudott mondani.

— Tamás, nézd már meg, milyen szódavizet tettél bele? — kérdi végül.

Milyet, milyet, hát hányféle szódavíz van? — zsörtölődök.

— Rendes szódavizet. Az áll az üvegen: Tarcy citrommal ízesített szénsavdús szódavize...

— Egek! Hát ez az! A citrom. Attól roppant össze.

Nancy vigasztalhatatlan volt. Bábi gyorsabban magához tért, habozás nélkül kiöntötte a masszát, és máris

adta az újabb tojásokat, a jégszekrényből a tejet, és küldte lányát igazi szódáért.

Ahogy fentebb említettem, a sütésnél már magamra maradtam, ezen nincs mit konzultálni, ezt bravúros kézügyességemmel egyedül kell csinálnom.

Komolyan mondom, egyre inkább úgy éreztem, valami őrangyal vezérli kezem: gyönyörű, szabályos — bár kissé vastag — palacsintákat szedtem sorra ki a serpenyőből! Nem szakadtak el — igaz olyan vastagok voltak, hogy legalábbis erőgépeknek kellett volna húzniok, hogy elszakadjanak —, de nem égtek meg, szép kereken álltak elő. A tizenkettedikig... A tizenharmadiktól kezdve, mintha átok ült volna a serpenyőre, egymás után ragadtak oda, és a fordításnál csak egy részüket sikerült „hátára fektetnem". Soha többé nem sikerült ép palacsintát készítenem! Az egyik tálban ott díszelgett a tizenkét szép, kerek darab, a másikban — egyre magasabban, már-már kipúpozódva a tálból — a csomós, égett, de mégis ragadós nem is tudom mi...

Megaláztatásom akkor vált teljessé, amikor a finom vacsora végén behozta Bábi a tál ép palacsintát, a másik kezében pedig egy gyönyörű, készen vett tortát! Szóval egész idő alatt, sőt, még mielőtt hozzákezdtem volna, tudta, mire számíthat!

Ez nem volt szép, és még az sem vigasztalt, hogy a vendégek és a háziak egyaránt magasztalták művemet. Mind a tizenkettőt. Azazhogy csak nyolcat, amennyi megmaradt...

A balsikerű „palacsintás" vacsora vendége volt Raymond Day is, aki az itteni rádió-tv fakultás hallgatója, és akinek szűkebb szakterülete, egyébként szakdolgozatának témája is, a kelet-európai rádiózás-televíziózás története és helyzete.

Ezért is akart megismerni engem. Szakdolgozatának azt a részét ugyanis, amely Magyarországról szól, át kellene

nézni, hiszen — mint mondta — kizárólag az Egyesült Államokban fellelhető és jórészt ott megjelenő forrásmunkákra hagyatkozhat. Nagy lehetőség számára, hogy első kézből is kaphat tájékoztatást, segítséget.

A szerény, halk szavú fiú azonnal szívembe lopta magát. Én is örültem, hogy segíthettem, és kicsit az is megfogott, hogy éppen ezt választotta szakterületének. Azért bocsátom mindezt előre, mert amikor alább a hazánkról szóló részt közlöm, nem árt, ha tudják róla. A dolgozat állításai, szerzőjének tájékozatlansága nem Raymond hibája...

Íme a dolgozatnak Magyarországról szóló része: „A korai években a Posta-, Távíró- és Telefonügyi Minisztérium tulajdonát képezte a rádió. A második világháború folyamán a kormány, később a megszálló német csapatok irányították. Az állami tulajdonban levő, nem kereskedelmi jellegű rádiózás a szovjet elnyomás következménye. Az 50-es években megalakult a Magyar Rádió és Televízió, amelynek egyedüli feladatát nemrég így határozta meg egyik vezetője:

»Célja az agitáció és propaganda, állhatatosan marxista szellemben. A televízió feladatának lényege a munkafegyelem, a munkaerkölcs és a társadalmi tudat jelentőségének hangsúlyozása...«

A rádiózás Magyarországon 1893-ban kezdődött kísérleti alapon, amikor Tiradas (!) Puskas egy Budapest melletti sátorból sugározott híreket. A 30-as években kereskedelmi vállalkozássá bővült, majd a második világháború után lett állami vállalat. Kialakult a programcsere a szovjet tömb országai között. Jelenleg Magyarországon két és félmillió rádió-, továbbá 260 ezer tévékészülék található.

A műsorok többsége zene és tudományos előadás, művészi témákról, a magyar múltról és a szocialista állam építéséről. Népszerűek a hallgatóság bevonásával készült műsorok, amelyeknek egyike a »Radio Toto«, vagy »Radio Fogadás«. Ebben a hallgatónak meg kell írnia, mely mű-

sorokat sorolna az elmúlt hét tizenöt legjobbja közé. Drámákat is játszanak, ezekben a reakciósok, fasiszták és a magyar arisztokrácia játsszák a gonosz szerepét.

Szovjet felszereléssel az ötvenes években megalakult a televízió is. Helyi állomások vannak Kabhegyen, Budapesten, Sopronban, Pécsett, Szentesen és Miskolcon. Az Introvizió (?) keretében működnek, amely a kommunista országok tévéhálózata, és így Magyarországon franciaországi, romániai és amerikai műsorokat is nézhetnek..."

Ennyit írt Raymond Day, végzős hallgató a syracuse-i egyetem rádió-tv szakán, aki kelet-európai szakértője lesz hivatásának...

Este ágyból nézem a Dick Cavett-showt. Cavett most is kedves, közvetlen, egyszerű. Remek riporter. Ma különleges műsora van, mert egyszemélyes, úgynevezett „special-show"-t vezet. Nemrégiben újította meg kilenceven perces műsorait úgy, hogy egyszer-egyszer, ha nagyon fontos vagy népszerű személyiséget nyer meg, nem hív mást, és az egész időt annak az egynek szenteli.

A vendég: Charlton Heston, a nagy (termetre is...) filmsztár, aki a többi között a Ben Hur, a Mózes és még számos monumentális történelmi és bibliai tabló főhőse volt. Nálunk, ha jól emlékszem az Idegen a cowboyok között-ben szerepelt legutóbb. Így civilben, szelíd, kissé unalmas óriás. Meglehetősen nehezen boldogul vele Cavett. Heston túlságosan „mintagyerek", semmivel sem lehet kihozni a sodrából. Véleményei a dolgokról eléggé banálisak. Egy kijelentése azonban nagyon tetszett.

Azt mondja:

„Hát igen, Shakespeare! Michelangelo és Shakespeare a világ legnagyobb két lángelméje! Beethoven csak a vállukig ér..."

Lehet, hogy ebben az összevetésben tévedett Charlton Heston, de már az is szép, hogy egyáltalán meg tudta mérni...

Később még egy vetélkedőt nézek végig, ahol a döntő kérdés, amellyel két 1500-as Volkswagent lehet nyerni, így hangzik: „Milyen nemzetiségű volt Rimszkij-Korzakov?”

Még mondja valaki, hogy ez nem a nagy lehetőségek hazája . . .

Öt napja vagyunk már New Yorkban. Syracuse-tól nem vettünk túlságosan érzékeny búcsút, hiszen az út végén újra visszatérünk. Grimmék — a kora reggeli indulás ellenére — kikísértek, és nem győzték hangsúlyozni, menynyire irigyelnek.

— A mi családunkból soha senki nem tett ekkora utat az Államokban — mondta házigazdám.

Csakugyan, a java most kezdődik. A keleti parton élő emberek szemében a „nyugati vég", Kalifornia, messzebb van, mint Európa. Persze, ennek is megvan az oka. Ha megengedhetik maguknak a nagyobb utazást, akkor inkább az óvilág, Európa felé indulnak. Éppen ezért a nyugati parton élők jobban ismerik New Yorkot, Washingtont és általában a keleti részt, mint az itteniek Nyugatot. Tudniillik: Európa felé New Yorkon át vezet az út.

Most tehát ötödik napomat töltöm itt, N. Y. C.-ben, ahogy rövidítve és gyakorta nevezik ezt a lenyűgöző méretű települést, amelyről csak jobb szó híján mondhatjuk, hogy város. Több is annál, meg kevesebb is. Mert lehet-e városnak nevezni olyan „képződményt", amelyben a repülőtéri taxi vezetője, amikor bemondom a címet, megkérdi, tudom-e pontosan, merre kell menni, mert ő nem tudja, hol van. Most ne gondolják, hogy valami eldugott kis utcát neveztem meg, dehogy, a Queens Boulevard vagy tíz kilométer hosszú és elképzelhetetlenül széles főutcája New York Queens negyedének. Ami pedig fekvését illeti, közelebb is van a repülőtérhez, mint

mondjuk Manhattan, a legismertebb New York-i negyed. Tovább megyek: a La Guardia repülőtér, a belföldi légikikötő, ahová érkeztünk, Queensben van.

— Hiába, én csak Manhattant ismerem, és aki taxival megy a repülőtérről, az általában oda tart — védekezett a gépkocsivezető.

Hogy micsoda nagyúri szokás ez, taxival utazni a városba a repülőtérről? — kérdezhetné valaki. Hogy miért nem felel meg nekem a repülőtéri autóbusz. Hát pusztán azért, mert nincs. Illetve van, de az is csak Manhattanbe megy, vagy a Roosevelt Avenue-ig, amelytől ugyanannyit kellene visszajönnöm, mint amennyire szállásom van a repülőtértől. Mit tehettem mást, keringtem szépen a taxival ide-oda a Queens Boulevardon, míg megtaláltam Czakkel Jolán nénit.

Czakkel Jolán néninél lakom ugyanis. Nem az egész csoport, csak én.

Ennek is megvannak az előzményei. Itt Amerikában, öreg fejjel tanultam meg végre, hogyan kell takarékoskodni. Valaha, színházi díszletmunkás koromban, pillanatnyi habozás nélkül vittem elegáns étterembe szívem hölgyét havi 522 (ötszázhuszonkettő) forintos fizetésemből, és éheztem a hónap másik felében. Azaz éheztem volna, ha viszonzásul ő nem hoz dupla tízórait a főiskolára. Szóval szórtam a pénzt, ritkán maradt meg az a temérdek vagyon a zsebemben. Most azonban, hogy ösztöndíjas diák lettem újra, igencsak be kellett osztanom a napidíjat, mert a kutya se osztotta volna meg velem a tízóraiját.

Takarékoskodni pedig leginkább a szállásköltséggel lehetett. John ugyan — bárhova mentünk — gondoskodott szállodáról, de hamarosan kiderítettem, nem ragaszkodik hozzá, hogy ott is lakjunk. Ő is megértette, hogy a napidíj hatvan-hetven százalékát nem kifejezetten előnyös szállásra költeni, márpedig a nagyvárosokban, különösen New Yorkban, legalább ennyi ment volna el erre. Így aztán még Syracuse-ban mozgósítottam a magyarokat,

hogy kerítsenek valakit, aki hajlandó olcsón megtűrni engem.

Czakkel Jolán néni hajlandó volt. Nem azonnal, elég hosszas rábeszélésre, de végül is beadta a derekát. Feltehetően azért, mert nem jött rosszul neki az a kis pénz, harmadik „nekifutásra" leküzdötte félelmét, és vállalta az ismeretlen lakót. Megérkezésem nem volt ugyan túlságosan biztató. A barátságtalan külsejű bérház kapuja állandóan zárva, a kaputelefonon kellett felszólnom, majd nemcsak a saját nevemet bemondanom, hanem azt is, hogy ki küldött, pontosabban kik ajánlottak, és hogy hol laknak ők Syracuse-ban. Csak ezután berregett a zár és léphettem be. A felvonóba egyszerűbben juthattam, de némi szorongás fogott el a bepillantó tükör láttán. Egy idő óta ilyen, kellő szögben elhelyezett tükrökkel védekeznek a „játékos kedvű" szörnyszülöttek ellen, akik megbújnak a liftben, és nőket támadnak meg. Az ajtón csengetve még nem jutottam Jolán néni szentélyébe. Előbb meglehetősen hosszan megszemlélt a kémlelő nyíláson, azután hallhatóan leoldotta a biztonsági láncot, és hosszasan bíbelődött a két zárral.

— Sajnos, így van ez — fogadott —, az utóbbi időben itt a Queens Boulevardon is akadt egy-két gyilkosság, rablás, pedig nemrég milyen biztonságos környék volt ez.

Később kaptam tőle két kulcsot, számos jó tanácsot személyes biztonságom megőrzésére — és persze egy ágyat, amelyben alhatom.

— Sajnos, szekrényt nem tudok adni — mondta —, mert teli van a ruháimmal, de gondolom, erre a pár napra megfér a holmija a bőröndben is . . .

Mentségére szolgáljon, hogy az egész lakás, amelynek havi bére potom négyszázötven dollár volt, egy szobából és egy hálófülkéből állt. A hálófülkébe jöttömre Jolán néni költözött, enyém „a szoba" lett. Ez is ravaszul egybeépült a főzőfülkével, így este, ha hazatértem, pontosan tudtam, mi volt az aznapi menü. De ez benne volt a napi öt dollárban.

Most tehát itt ülök este nyolc tájban a szobában, és Jolán nénivel a tévét nézzük. Nem mintha nagyon érdekelne, de mit tehetek: végtére is Jolán néninek is kell valami szórakozás.

A baj csupán az, hogy roppant figyelmesen kell követnem a műsoron levő filmet, különben nem tudom elég jól fordítani. Mert bizony Jolán néni, aki 1960-ban vándorolt ki férjével a lánya után, egyetlen szót sem beszél angolul.

— Jobb napokat látott emberek voltunk — mesélte történetét már az első este —, gyönyörű divatáruüzletünk volt Pesten. Szegény uram annyira vágyódott a gyerek után, hogy hatvanban kijöttünk. Ő szegénykém, nem sokáig bírta, nagyon gyorsan elment...

A magát hetvennyolc évesnek valló Jolán néni nehezen bírta az egyedüllétet, és tavalyelőtt férjhez ment egy „nyolcvanéves, jól szituált, amerikai úrhoz". Az új férj, kora ellenére, igen jó erőben volt, sajnos alig fél éve, itt a Queens Boulvard sarkán elütötte egy autó.

— Maradt volna utána szépen, akár egész életemre elég lenne, de a rokonsága, az a galád társaság, megtámadta az örökséget, és még mindig pereskedünk...

Jolán néninek azért most is van egy udvarlója, Landmann úr, nyugdíjas fűszeres, de azt mondja, nem megy hozzá.

— Elég volt már nekem folyton másról is gondoskodn[i].

Landmann urat azonban nem tántorítja el a visszautasítás, és csaknem mindennapos vendég. Meg is kért Jolán néni, hogy bár van kulcsom, mindig csöngessek két aprót, ha jövök... Ma este viszont csak kettesben vagyunk, ezért a filmnézés. Derekasan helytállok, többnyire szabatosan fordítok, csupán az nehezíti munkámat, hogy Jolán néni a „totózó" nézők közé tartozik. Állandóan jósol.

— Figyelje meg, ki akarja fosztani a nőt, nem szereti igazán — vádolja meg Kirk Douglast, aki egy izraeli témájú film üldözöttjét játssza.

Lényegesen szórakoztatóbb a híradót nézni Jolán né-

nivel. Olyankor nem jósol, hanem kérdez. A ma esti CBS-híradóban, amelyet estéről estére a nagyszerű Cronkite vezet, mindenről eszébe jutott valami. A vezető tudósítás például az ENSZ Kína-szavazása volt.

— Mit szól ahhoz, hogy a kommunista vezért vették be Kínából az ENSZ-be? — érdeklődött Jolán néni, és én mondtam, hogy örülök.

Később egyetemi diáktüntetést mutattak.

— Sok a hosszú hajú Budapesten, és az úri középosztály tagjai is annyira odavannak a szexért? — teszi fel a keresztkérdést, és én nem tudok pontos választ adni.

Cronkite Belgrádban járt, és Tito elnökkel készített interjút.

— Titót nem szállják már meg az oroszok? — hangzik a jól értesült kérdés. Azután teljesen váratlanul:

— Azért a magyaroknak szerencséjük van ezzel a Kádárral...

Ezt nem kérdezte, ezt állította, elég hát, ha csak rábólintok...

Egyelőre ennyit Jolán néniről, annál is inkább, mert adós vagyok még az elmúlt öt nap eseményeivel, főképpen pedig utam eddigi legérdekesebb élményével, a Dick Cavett Show-nál tett látogatásommal. Vajha az olvasónak félannyira izgalmas lenne így leírva, mint amilyen nekem volt! Ha nem úgy volna — amire bizony van esély — gondoljanak arra, hogy itt újra szembetaláltam magam tanulmányutam fő céljával: megnézni, miben különbözik és miben azonos a magamfajta televíziós munkája itt a világ legnagyobb televíziós gépezetében, a világ legismertebb riportereinek műsorában.

A lehetőséget mellesleg nem az egész csoport kapta, ez „egyéni" kirándulás volt, amelyet kérésemre külön biztosított a meghívó fél.

A Broadwayn, az 1790-es szám alatt, Anthony Salerno urat, a produkció egyik vezetőjét kellett keresnem. Salerno úr éppen nem volt benn, de tud rólam, vár, és csak foglaljak helyet. Vagy tíz percet tölthettem a válogatot-

tan csinos titkárnők szemlélésével, amikor egy húsz év körüli ifjú lépett hozzám.

— Helló, Tom! Tony Salerno vagyok, és nagyon örülök, hogy a Cavett-show-nál üdvözölhetem. Van még egy jó óránk a felvételig, jöjjön, átmegyünk a színházba, mindent megmutatok, és kiválaszthatja a helyét is, ahonnan majd a felvételt nézi...

A ház sarkánál befordultunk, a második épület volt a színház. Füstös, elhanyagolt külsejű, egyemeletes épület, amelyen rikító színű plakátok ember nagyságú betűkkel hirdették: „The Dick Cavett Show".

— A színházat a show bérli, itt semmi mást nem készítenek. Mindennap — persze a hétvége kivételével — legalább egy, gyakorta két show-t rögzítünk — kezdte okitásom Salerno.

Belül sem volt sokkal frissebb a helyiség. Méretét tekintve pedig leginkább a budapesti Madách Kamara Színházra emlékeztetett. A lényeges eltérés mindössze annyi, hogy itt mindent a tévénéző igényeinek rendeltek alá, a helyszínen helyet foglalók „örüljenek, hogy jegyet kaptak". Számtalan lámpa meredt a színpadra és a nézőtérre is. Ez utóbbin, a földszint hátsó harmadában, pódium a zenekar számára.

— Bizonyára látta már a tévében is a show-t, tudja, hogy minden alkalommal zenekari bevezetővel kezdünk, és legalább egyszer, valamelyik hirdetés-szünet után, a zenekar még egy számot játszik. Mellesleg: a zenekart is a show bérli. Csak itt szerepelhetnek, állandóan rendelkezésünkre állnak....

A színpadnyílás felett, mintegy behajolva a nézőtérre, felirat: APPLAUSE. Vagyis taps, tetszésnyilvánítás.

— Mint régi televíziós, nyilván ezt is ismeri. Ha ez villogni kezd, a közönségnek tapsolni kell.

Nem, ezt nem ismerem, és ha mélyen a lelkembe nézek, nem is akarom megismerni. A mi tévénkben kevésbé gyakoriak a közönség előtt játszódó műsorok, de még ezek-

ben sem használunk ilyen lámpát: akkor tapsolnak, amikor kedvük tartja.

Tony Salernót nem túlzottan érdekli megjegyzésem — az elmaradottságnak ezen a fokán tán az sem lepné meg, ha azt mondanám, hogy postai táviró helyett mi még a tamtam-dobot használjuk.

Próba kezdődik. Farmernadrágban, pulóverben, kezében Polaroid fényképezőgéppel bejön Dick Cavett a kivilágított színpadra. Némi elégtétellel állapítom meg, hogy jól láttam a képen: egy milliméterrel sem magasabb nálam. Persze, azért majd valahogyan úgy intézem, hogy mellé állhassak — biztos, ami biztos. Testsúlyra meg kifejezetten elmarad tőlem — fut át a gondolat —, bár ez nem szerez különösebb örömet.

Cavett a díszletfal elé áll.

— A legújabb Polaroid készülék — mondja, miközben szeméhez illeszti a kamerát — újabb gondtól szabadítja meg az embert. Helyettünk gondolkodik... Mihelyt megnyomtuk a gombot, megkezdi munkáját, és a régebbi típusokkal szemben még azt sem kell figyelnünk, hány perc telik el, mire a kész felvételt megkapjuk. Tessék figyelni, a füleket hegyezni...

Vékony, sipító hang hallik.

— Lám, a kamera jelzi, hogy elkészült a felvétel. Íme! — mondja, és diadalittasan emeli ki a gépből a csakugyan kész felvételt.

— Jegyezzék meg tehát, amit láttak! És persze a nevet: Polaroid!! — az utolsó szónál éneklősen, kikiáltósan felemeli a hangját.

— Egy perc tizenkettő — kiáltja szenvtelen hangon a „Floor Manager", hazai nevén ügyelő.

Cavett bólint, leteszi a gépet és kimegy. Vége a próbának.

— Ennyi az egész? — hitetlenkedem.

— Természetesen. A show-t, még ha akarnánk, sem tudnánk próbálni. A szereplők többnyire elfoglalt és fontos személyek, akiket nem tudunk külön ilyenkor is be-

hívni. De a *commercial*nek úgy kell mennie, mint a karikacsapás. Itt nem bízhatunk semmit a véletlenre, mert fejünkre üt a *sponsor*...

Még megtekinthetem a technikai helyiséget, amelyben igen szűkös körülmények között dolgozik a rendező és a műszaki stáb. A mieink nem lennének boldogok, ha itt és ilyen meglehetősen használt gépekkel kellene rögzíteniük a műsort.

— Gyerünk most ki a pénztárhoz — javasolja Salerno —, elkérem a jegyét, mielőtt beözönlik a közönség.

A pénztárnál már hosszú-hosszú sor kígyózik. Nehezen tudnám meghatározni, miféle közönsége van a Cavett-shownak. Leginkább mindenféle... Csak azt tudom, mert magyarok is mondták, hogy igen nehéz jegyhez jutni, és bárki boldogan megy el.

— Igen, mindig telt házunk van. Lehet levélben is jelentkezni, körülbelül meghatározva, hogy milyen nap alkalmas, de leggyakrabban utazási irodákkal állunk kapcsolatban, mert ezek egy-egy New York-i út hivatalos műsorába beveszik a látogatást is. Mi pedig — bár ez nem szabály — kisebb szívességeket kapunk tőlük viszonzásul. Egy-egy texasi, arizónai, wisconsini turistacsoportnak meg óriási élmény szemtől-szembe látni Dicket...

Öt órakor engedik be a közönséget. A felvétel fél hatkor kezdődik. Beülünk mi is a nézőtérre.

— Először jön a „warm-up", a bemelegítés — mondja Salerno, aki időközben megkért, hogy szólítsam Tonynak.

A zenekar vezetője és egyszemélyben dobosa lép a színpadra.

— Mélyen tisztelt publikum! Elmondhatatlan örömünkre szolgál, hogy ma önöket itt üdvözölhetjük. Tudjuk, hogy ezen az estén egészen rendkívüli közönséget kaptunk Önökkel, és mi is egészen kiváló show-val kedveskedünk. Dick Cavett és a show valamennyi tagja nagy-nagy szeretettel köszönti önöket. Amint látják, itt a fejem felett a táblán ez áll: *applause*. Ez nem jelenti, hogy csak akkor tapsolhatnak, ha kigyullad ez a felirat, de szé-

pen kérem önöket, hogyha kigyullad, feltétlenül törjenek ki tapsviharba. Nézzük hogyan megy ez?!... —

A közönség megmutatja. A dobos elégedetlen.

— Ennél sokkal, de sokkal többre képes ilyen remek közönség! No még egyszer!

Most jó.

— Nagyszerű, nagyszerű! Micsoda képesség, micsoda tehetség! Még arra kérem önöket, hogy különösen, ha Dick lép be, verjék össze teljes erőből tenyerüket, mert ő bizony kissé félénk, nagyon ráfér a biztatás. És még egyet: hamarosan kezdődik a felvétel, amely alatt felállni, távozni nem lehet. Javaslom, hogy olyan párok, akik nem szeretnék, ha együtt látnák őket a képernyőn, most üljenek szét...

Nagy nevetés, de senki sem mozdul.

— Van-e valakinek kérdése, tessék?

Egy hang a zenekarból:

— Hány éves vagy?

Hosszantartó derültség a „házban".

— Kedves fiúk ezek, igaz? Csak eszük nem sok. De ne is várjanak sokat zenészektől. Főként a dobosoktól óvakodjanak... — Nyíltszíni taps.

— Engedjék meg végül, hogy mielőtt a műsor kezdetéig játszanánk önöknek, bemutassam a show egyik legfontosabb szereplőjét, valakit, akit mindnyájan felismernek, mihelyt megszólal. Fred Timsick!!...

Szálfa termetű, lobogó ősz hajú, elegáns férfi lép a színpadra, és összekulcsolt kezét magasra emelve integet.

— Fred a műsor bemondója — tájékoztat Tony. — Láthatatlan szereplő, hiszen az első sor szélén ül, előtte állványon mikrofon, és minden alkalommal ő kiáltja a műsor kezdetén, miközben a zene is szól, a kamerák meg a tapsoló nézőket mutatják: „The Dick Cavett Show..." Színész volt, de abból nem tudott megélni.

Pár percnyi zene után egyszeriben csend lesz, az operatőrök megjelennek, és elfoglalják helyüket a kamerák mögött, egy hang bemondja: Egy perc! Néma csend. Az

ügyelő szétterpesztett ujjakkal, felemelt karral jelzi: öt másodperc! Azután egyenként összezárja ujjait... négy, három kettő és — abban a pillanatban, amikor összezárt ökle látszik, „elszabadul a pokol".

Az *Applause* felirat türelmetlenül villog, a zenekar harsogó szignált játszik, a közönség fütyül, tapsol, kiabál, Fred pedig a hangorkánt is túlharsogva üvölti: — The Dick Cavett Show!

Tekintetem a mellettem tomboló nézőkre esik: jé, hát ezek egytől egyig az irodai lányok, a titkárnők, akiket nemrég megcsodáltam. De tapsolnak a kamerák mögött az operatőrök is, és két ujját szájába véve süvít Tony Salerno.

Hát bizony, itt van kollektív munka: a show sikere nem közömbös egyetlen alkalmazottjának sem, sőt létkérdés, „álláskérdés".

Dick Cavett póztalanul, egyszerűen besétál. és a hangzavar fokozódik. Határozottan zavarban van. Valódi, hamisítatlan zavarban. Higgyék el, látom a különbséget, felismerném a „megjátszást". Tudom, hogy évek óta nap nap után ezt csinálja, de azt is tudom, hogy ehhez nem lehet hozzászokni. Velem is előfordult már, hogy megtapsoltak. Vérbeli tévés ezt sokkal nehezebben viseli, sokkal nagyobb zavarban van, mint a közönség előtt való szerepléshez hozzászokott ember. Itt nem valamely produkció sikeréért nyújt elismerést a közönség, hanem szeretetét fejezi ki. Meg azért Dick Cavett is bizonyára tudja, hogy az a kis felirat is kegyetlenül villog ám, nemcsak a megjelenése váltotta ki ezt az örömmámort. Ez még nehezebbé teszi a dolgot...

— Köszönöm, köszönöm... Bizonnyal kevésbé fognak örülni, ha megtudják, hogy most kérdésekre kell válaszolniok, mégpedig az ENSZ-ről. Manapság, a kínai vita kapcsán úgyis annyit hallunk a világszervezetről, munkatársam, Miss Steinhauer, egy „maiden lady" (körülbelül a vénkisasszony szó finomított változata ez), néhány kérdést készített...

Ezzel igen gyors tempóban, hallatlanul egyszerű kérdéseket tesz fel az ENSZ-szel kapcsolatban. Többnyire meg sem várja, hogy valaki is feleljen, megjátssza, mintha valahonnan a karzatról elhangzana a helyes válasz.

— Brávó, brávó, ön ott fenn nagyszerűen ismeri a napi politikát, megvallom, nekem fogalmam sem volt a helyes feleletről... — így valahogy.

— Általában minden show bevezetőjében előre megírt konferanszot mond el, vagy ilyen mű-kvizt csinál Dick — súgja Tony.

Ennek végeztével beszólítja, majd hatalmas taps közepette hellyel kínálja Bush amerikai ENSZ fődelegátust.

Pergő, érdekes beszélgetés alakul ki. A tárgy aktuális: a Kínai Népköztársaság felvételéről lezajlott szavazás, Nixon elnök azt követő nyilatkozata, amelyben neheztelését fejezte ki, amiért olyan nagy sikert és örömet váltott ki a közgyűlés többségében Tajvan kibukása és a Kínai Népköztársaság felvétele. Az igen jó megjelenésű, kitűnő beszédkészségű és roppant közvetlen Bush folytatja az addig is nyilvánvaló amerikai magatartást, úgy tesz, mintha az Egyesült Államok némi szomorúsággal venné tudomásul az események ilyetén alakulását, részvéttel lenne a tajvaniak iránt, de fegyelmezetten aláveti magát a közgyűlés, a világszervezet döntésének.

Az egyik kamera mellé lopakodva, az ügyelő fehér táblát mutat be Cavettnek.

— Ez a *cue-card* — mondja kérdő tekintetemre Tony. — Ezen fontos végszavakat, tréfás konferanszok poénját mutatják be Dicknek, továbbá azt, hogy egy perc múlva a hirdetésnek kell következnie.

Ez ellen pedig nincs apelláta. A hirdetés a legfeszültebb pillanatot is elvágja. Abban a másodpercben, hogy ez sorra kerül — ezúttal filmről — Cavett felpattan, otthagyja Busht. és a rivaldához lépve, a közönséghez fordul:

— Van kérdés, amire tőlem várnak választ?

Egy hang a karzatról — női hang:

— Miért mondta Miss Steinhauerről, hogy „maiden lady"?

— Miért, mit kellett volna mondanom? Már nem fiatal, de még nem férjezett hölgyről van szó. Mi a kifogása?

— Miss Steinhauer magában, további részletek nélkül, nem lett volna elég?

A földszinten ülők hátrafordulva nézik, ki a felszólaló, majd az egyre határozottabb kuncogásból következtetem, hogy az szintén „maiden lady" lehet. Cavettnek jeleznek, üljön vissza, azonnal vége a hirdetésnek.

— Jó, erre még visszatérek...

Egy darabig beszélgetnek, végül Cavett megköszöni Bushnak, hogy eljött, az pedig elnézést kér, hogy el kell mennie, nem várhatja meg a show végét. Bush távozása után ismét hirdetés következik, majd Cavett bejelenti következő vendégét, Edmund Muskie szenátort, a titkos vagy nem is nagyon titkos elnökjelöltet.

Muskie-t is zajos tetszésnyilvánítás fogadja, ő pedig gyakorlott elnökjelölt módján, hajlong, karját lengeti.

A szenátor is remek beszélgetőtárs. Mosolygós, közvetlen, jól fogalmaz. Mindenről szó esik, belpolitikai és külpolitikai kérdésekről egyaránt, sőt családi vonatkozású témákról is, csupán egyre nyilvánvalóbb és teljesen nyílt titoknak tartott választási indulásáról nem kérdi Cavett a vendéget. Szóvá is teszem ezt halkan Tonynak.

— Azt nem lehet, Tom. Az FCC „Fairness" doktrínája kimondja, hogy bármely választás jelöltjeiről legyen is szó, ha egy állomás, akár ingyen, akár pénzért átenged bizonyos adásidőt egy jelöltnek, akkor köteles azonos feltételek mellett, ugyanannyi időt minden más jelöltnek is rendelkezésre bocsátani. Ha Muskie-t mint lehetséges elnökjelöltet szólaltatja meg, akkor a show-ban fel kell léptetni minden egyes későbbi elnökjelöltet is, vagy ugrik a „licence", bevonják a műsor engedélyét... Különben, hogy ez mennyire szigorú szabály, azt sajnos, ma meg fogja látni...

ELECTROGRAPHIC PERSONALITY ANALYSIS

The graph below shows the characteristics and the extent (shown by length of the stroke) to which they seem to be indicated by your signature. Where two characteristics are grouped together, the stroke may relate to either one or both. A strong stroke usually indicates both.

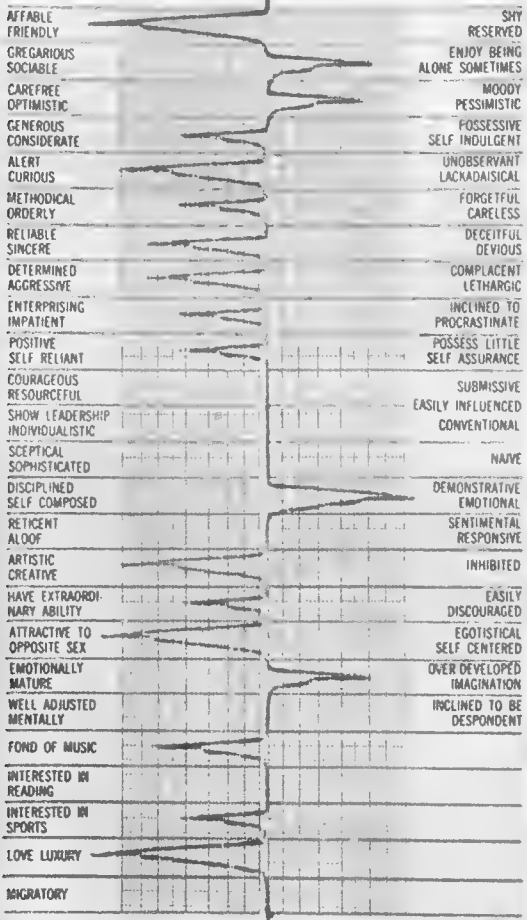

This graph has been produced by a precision electronic instrument; and, although most people find their analyses to be surprisingly accurate, the various complex factors involved are not considered provable. Therefore, scientifically accurate results can not be guaranteed This analysis is for your FUN and ENTERTAINMENT ONLY.

$1.00

Íme: elektrografikus analizisem eredménye . . .

Denise és Andy,
két „kis magyar”,
a Népek Fesztiváljára
készül

A panamai
Mario Primitivo Adams,
John Kennedy sírjánál

Palacsinta
vagy patkány?
– remekművem láttán
mosolyom kissé
erőltetett

Úton Las Vegas felé
Prince barátommal

A fényváros, Las Vegas a nevadai hegyek koszorújában
(MTI Külföldi Képszolg.)

Muskie időközben arról beszél, hogy milyen válságos állapotba jutott az Egyesült Államok a gyalázatos közbiztonság miatt, és hogy ez világszerte milyen rossz fényt vet az országra, majd — ugyancsak ezzel kapcsolatban — arról szól, hogyan nyomorognak, éheznek idős emberek Bronxban, New York egyik negyedében, ahol fényes nappal sem merhetnek az utcára, bevásárolni nem jutnak el, olyan gyakoriak ellenük a rablótámadások.

És ebben a pillanatban, igen komoly téma kellős közepén, miközben a szenátor őszintén, hévvel taglalja a súlyos helyzetet, Dick Cavettnek — szinte a mondat közepén — félbe kell szakítania őt, és következik, erőltetetten mosolygós hangnemben, természetellenesen gyors, „feldobós" stílusban, a hirdetés a Polaroid fényképezőgéppel.

A szívem facsarodott össze. Lehet, hogy nehéz megértetnem, miért sajnáltam meg ezt a dúsgazdag, feltehetően milliomos, tehetséges amerikai kollégát. Pedig éppen azért, mert olyan kitűnő riporternek ismertem meg, amiért annyira csodáltam egyszerű, keresetlen modorát, csendes humorát — pontosan ezért szántam.

Mert neki is kínos volt most előhozakodnia a hirdetéssel. Mert láttam, holtbiztosan éreztem, hogy feszengve lelkesedik a technika újabb csodájáért, amely „helyettünk gondolkodik...".

De, hogy is mondta alig egy órája Tony Salerno: „A commercialnek úgy kell menni, mint a karikacsapás, különben fejünkre üt a sponsor..."

A következő filmhirdetés alatt Cavett visszatér a be nem fejezett beszélgetéshez.

— Hát akkor mi is a baj azzal a „maiden lady"-vel?

A hölgy ott fenn a karzaton azonnal felveszi a kesztyűt.

— Az, hogy sértő kifejezés...

— Szerintem egyáltalán nem az, mindössze egyszerű fogalom a családi állapot meghatározására...

— Nem hinném, hogy Miss Steinhauernak is ez lenne a véleménye.

— Bizonyos vagyok benne, hogy nem sértődött meg!

— No, persze, ki mer a főnökére megsértődni?

Nevetés, és ezúttal első ízben nagy taps — „villogás" nélkül.

— Nem alkalmazottam, mégsem sértődött meg — makacskodik Cavett.

— Kérdezze meg! Majd meglátja — így a hölgy.

— Nem kérdezem, mert Miss Steinhauer — nem létező személy. Én találtam ki...

Újabb nevetés, taps. Cavett már fordul is vissza, félúton „hátba kapja" ellenfele mondata:

— Kis ember, kis találmány!

A hölgyé volt az utolsó szó. A műsor folytatódik.

Gloria Swanson, a némafilm utolsó és a hangosfilm első nagy korszakának hírneves sztárja lép be hosszú, meleg tapsra. A nyolcvan felé járó sztár ki tudja hányad-virágzását éli egy éppen most nagy sikerrel futó, A pillangók szabadok című, Broadway-darabban.

Cavett hellyel kínálja, mire Miss Swanson, sok évtizedes rutinjával a szinpad belseje felé eső karjával mutatja, hogy ő a másik oldalra akar ülni, mert az a jobbik profilja.

Kedvesen, korával évődve beszél magáról a művésznő, de Cavett — innen az első sorból jól látszik — mintha nem figyelne. Sőt, még türelmetlenséget is vélek felfedezni az arcán. Pedig igazán elragadóan kedves, jó humorú társat lelhet Gloria Swansonban. Cavett mégis félbeszakítja a még igazában el sem kezdődött beszélgetést.

— Miss Swanson, nagyon sajnálom, de annyira elszaladt az idő, hogy be kell szólítanom a következő vendéget, mihelyt a most következő, fontos üzenet elhangzott...

A „fontos üzenet" mellesleg minden esetben a hirdetést jelenti. Cavett csaknem kivétel nélkül mindig így konferálja — szelíd és nagyon rejtett iróniával — a soron következő bárgyú hirdetést.

— Ez mi volt? Miért szakította félbe, hiszen jóformán le sem ült szegény? — kérdem kalauzom.

— Mondtam, hogy még ma meglátja, milyen szigorú a „Fairness-doktrína". Több előbbi „baleset" után, mi minden vendégünkkel, aki a show-ban szerepel, aláíratunk egy nyilatkozatot, miszerint semmiféle választáson nem indul jelöltként az illető. Pár héttel ezelőtt egy fegyverszakértőt hívtunk meg, aki alá is írta a nyilatkozatot, majd később kiderült róla, hogy indul a helyi tanácstag választáson Hemsteadben. Ez úgy derült ki, hogy az ellenjelölt ügyvéd útján szólított fel bennünket: záros határidőn belül szerepeltessük a show-ban nyolc perc negyvenhat másodperc időtartamban. Annak idején pontosan ennyit beszélt ellenfele. Most tehát ő következik...

Ezen az estén másodszor támadt fel bennem a kollégiális együttérzés Dick Cavett iránt.

Az új vendégről mindössze annyit, hogy nyolc perc negyvenhat másodpercét alaposan felhasználta. A fogamzásgátló tablettáktól továbbá az abortusz törvényjavaslat ellen beszélt.

Cavett egész idő alatt egyetlen szót sem szólt, a végén karórájára nézett és szívélyesen megköszönte a vendégnek, hogy eljött.

Ezzel be is fejeződött a show. Az ügyelő berohant a színpadra, és a kifelé tolongó közönséggel közölte, hogy itt New Yorkban mikor lesz műsoron a mai felvétel.

Hátha valaki szeretné látni önmagát, vagy csupán érezni jelenlétét a képernyőn...

— Ne menjen még, Tom — állította meg köszönő szavaimat Tony —, hátha van Dicknek még egy kis ideje. Szeretném, ha megismerkednének...

A jelek szerint, legalábbis egyelőre, nem nagyon lehetett ideje. Állt a színpad mögött, a régi díszletfalakból tákolt „vendégvárószoba" ajtajában, és az elég éles hangon tiltakozó Gloria Swansont igyekezett megnyugtatni. Nem látszott könnyű feladatnak. Végre mégis sikerült, és Salerno kíséretében egyszer csak odajött hozzám.

Kölcsönös bemutatkozás és némi félszeg mondatváltás. Furcsa dolog, de zavarban voltam. Elképzeltem magamat Dick Cavett helyében, és igazán nem tudom, mihez kezdtem volna egy vadidegen, messziről jött „szaktárssal".

— Menjünk fel az irodámba — javasolta, és amikor leültünk az igen szűk és egyáltalán nem fényűző odúban, mindkettőnkben oldódott a feszültség. Lassacskán ő is megszabadult az éppen befejezett felvétel izgalmaitól.

— Szerencsém volt, hogy az öreg hölgynek vissza kellett mennie a színházba, különben nem tudom, hogyan úszom meg... — ennyi szó esett még a történtekről.

Néhány kérdést tett fel, inkább csak szakmai rutinból, mint valódi érdeklődésből, ezért — gondoltam —, ha egyáltalán hasznosan akarom eltölteni a következő perceket, jobb, ha belevágok.

— Ha van egy negyedórája, adjon nekem interjút — kezdtem.

— Van.

— Rövid életrajz a mai napig?

— 1936. november 19-én születtem, szüleim tanárok. Mintadiák voltam, ahogy ez tanárszülők gyermekéhez illik. 1954-ben ösztöndíjat kaptam a Yale egyetemre, és angol irodalomból szereztem diplomát. Még tízéves koromban, a nebraskai vásáron láttam egy bűvészt, és ennek hatására hamarosan saját műsorral álltam barátaim és családtagjaim elé. Tizenkét évesen már harminc dollárt kerestem ezzel a produkcióval, és még ugyanebben az évben színpadra léptem gyerekszínészként egy Rattigan-darabban. Ifjú titánként jöttem fel New Yorkba, hogy meghódítsam a színpadot, ez azonban teljesen reménytelennek bizonyult. Egyetlen nagy szerepemet egy katonai kiképző filmben kaptam, amelyben sebesült német katonát „alakítottam".

— 1960-ban kaptam magam, és bementem az NBC stúdiójába, ahol addig őgyelegtem, míg a híres „talk-showman", Jack Paar, arra nem jött. Kezébe nyomtam egy borítékot, amelyben saját gyártmányú vicceim, tréfás

monológjaim voltak. Két hét múlva viszonthallottam néhányat a tévében Jacktől, és hamarosan heti háromszázhatvan dollárért szerződtettek is. Hat évet töltöttem a show-nál, tréfákat írtam, monológokat szerkesztettem, információkat gyűjtöttem. A „showman"-ek változtak, én maradtam, míglen 1966-ban elhatároztam, hogy „színre lépek" önálló show-val. Elsőnek egy Greenwich Villagebeli klubban konferáltam, majd San Franciscóban kaptam szerződést, de közben változatlanul dolgoztam Merv Griffinnek és Johnny Carsonnak. (Itt megjegyzem, hogy a fenti két úr ma is szerepel a maga „talk-show"-jával, de egyikük sem fogható Cavetthez.)

1968-ban az ABC meghívott egy reggeli „talk-show" vezetésére. Ez rettenetesen megbukott, noha az FCC vezetője azt írta róla jelentésében, hogy „oázis a műsorsivatagban". Talán ezért is bukott meg. 1969 decemberétől kaptam meg a késő esti show vezetését, és most itt vagyok — fejezi be apró ironikus mosollyal.

— Tudom, hogy nem maga választja beszélgetőtársait. Nem okoz ez néha gondot?

— Hát voltak, meg lesznek is, akiket őszintén szólva disznóknak tartok, de tán ez is szélesíti a kört, gazdagítja a palettát. Ezekkel különben fokozottan kedves vagyok...

— Műsoráról sokan mondták nekem, hogy „túl magasröptű".

— Igen, él olyan közhit, miszerint az amerikai tévében csak a „legkisebb közös nevezőjű", vagyis a legprimitívebb műsorok élnek meg. Egyetért ezzel az eddigi tapasztalatok alapján? — szegzi nekem a kérdést.

Lám, villan fel bennem, ő is jobban szeret kérdezni, mint válaszolni.

— Kérdéssel válaszolok. Százalékban kifejezve, menynyi a selejt műsor?

— Kilencvenöt százalék — válaszolja kapásból, aztán csillan a szeme —, nem, ez túlzás. Csak kilencvenhárom. Ami a magasröptűség vádját illeti, nem hiszem, hogy

egyetlen olyan műsorom is lett volna, amelyből száműztem volna a mosolyt, a humort.

— Volt egyáltalán olyan vendége a show-n, akivel semmilyen tréfát sem engedhetett meg magának?

— El nem tudok képzelni olyan helyzetet, amely a humor valamely formáját ne bírná el. Erre van két szabályom: egy: bízza magát az ember az ösztönére, és kettő: egy hercegprímástól sose kérdezze, hogy miskárolt-e már malacot.

Egy másodpercig nem értettem, mit mondott, azt hittem rosszul hallottam, de mihelyt szemébe néztem, láttam, a második „szabály" hogyan értendő.

Órájára nézett.

— Már csupán egy dolog érdekel, illetve még ezt az egyet hadd kérdezzem meg. Hogyan tűri az *Applause* feliratot? Nem zavarja-e?

— Én nem látom soha felvétel közben, de úgy tudom, hogy bejövetelem után sohasem villogtatják. (Ez persze tévedés!) De még a spontán taps is zavar, ott állok, kicsit bambán, és még soha nem szerzett örömet, hogy megtapsolnak. Van eset, amikor egy-egy mosolygó arcot elkapok az első sorokban és látom, hogy ezek őszintén örülnek, hogy látnak. Ez jó. Ez nagyon jó . . .

Vége. Még a szokásos konvenciózus búcsúszavak, köszönet meg ilyesmi. Kézfogásnál nem mulasztom el, hogy regisztráljam: szemmértékem jó volt, Cavett éppoly nagy — pardon: éppoly kicsi, mint én.

De azért nagyon jó fej . . .

Kicsit szégyellem magam, hogy New Yorkról eddig semmit sem mondtam és ezután sem tudok sok bölcset, újat írni. A teljes igazság az, hogy meg sem ismertem. Amikor két évvel ezelőtt a mexikói labdarúgó világbajnokságra utaztunk, megálltunk három napra és magyar újságíró kollégáink jóvoltából körbeautóztuk a várost Radnai Jánossal. Akkor láttam Harlemet, de miközben

végigjártuk a füstös, lehangoló bérházakkal szegélyezett utcákat, kiszállni már nem volt tanácsos. Mint valamilyen „vadrezervátumban" járva bámultunk ki a kocsi ablakán. Így történt ez a hírhedt Boweryban is, az alkoholisták, kábítószeresek városrészében, ahol az utcán heverve, lassú kínhalált halnak szerencsétlenek százai. Emberek naphosszat fekszenek az utcán, lehetőleg olyan sarkon, ahol közlekedési lámpa is van. Ha pirosat kap és megreked egy-egy autó, feltápászkodnak, és egy koszos ronggyal — szerencsére csak szimbolikusan — törölnek egyet a kocsi szélvédőjén, és nyújtják kezüket pénzért. Nem tanácsos megtagadni, hacsak időközben nem vált zöldre a lámpa, mert különben előkerülhet a zsebből a kő, és beverik az ablakot. Az így összegyűjtött fillérekből telik aztán még egy üveg ócska és olcsó szeszre.

De láttam akkor is és most is a gyönyörű, új Metropolitan operát és mellette a Juillard konzervatóriumot. Modern és mégis szép építészeti egységet alkot a hatalmas tér, rajta a monumentalitásukban is kecses épületek. Belül is ízléses és — nem tudok jobb szót — könnyed. Amikor most felidézem, bármilyen különös, az az oszlop tolakszik emlékezetembe, amely a bejárati ajtóval szemben áll, rajta mindazon milliomosok, esetleg milliárdosok nevével, akik az új „Met" építéséhez csekkjeikkel hozzájárultak. Lehet, hogy Európában az ilyen oszlopon a nagy művészek neve sorakozna ...

Meg az ENSZ-palota az East River partján! Ebben is jártam két esztendeje, meg most is. Impozáns kívül, gyönyörű belül. A közgyűlési terem, amelyben az elnöki asztal felett kétoldalt a villany szavazótábla látható, vagy a Biztonsági Tanács terme, ahol az ember nem tud szabadulni a gondolattól, hogy ebben a teremben a világ jövőjét döntik vagy dönthetik el. A „Diplomat's Lounge", elegáns foteljaival, süppedő szőnyegeivel és a kis presszóval, amelynek kávéfőzője már jól ismer minden magyart, és tudja, hogy nekik kevés vízzel kell adnia a kávét.

Az alagsor, ahol a sok bazár és a postahivatal van és

szünet nélkül száz és száz iskolásgyerek nyüzsög, csivitel. Minden tanárnak kellemes kikapcsolódás, ha egy-egy napra látogatásra viszi oda a nebulókat, azok meg úgy fickándoznak, mint hal a vízben. Az jutott eszembe, nem volna-e néha jó, csoportos kirándulást szervezni a közgyűlési terembe, vagy a Biztonsági Tanács termében ülésező diplomatáknak is, ide le az alagsorba. Nézzék meg a jövő nemzedékét, ezt az elragadó, tekintélyt nem ismerő, remek kis bandát, bizonyára könnyebb lenne utána vitás ügyeket is konfliktus nélkül rendezni...

A Central Park, ez a gigászi méretű Városliget, Manhattan szívében. A szegélyező utcákon a legelegánsabb szállodák és bérpaloták. A divatos lakónegyed. Azt mondják, Jackie Kennedy is itt lakik, ha New Yorkban van, de itt él Isaac Stern, a híres hegedűművész és Beverly Sills, a csodás hangú szoprán. És még sokan mások...

A parkba viszont sötétedés után senki ne lépjen be. Újabban a rendőrség is elkerüli estétől reggelig.

A Broadway és a környező utcák a számtalan színházzal és a még számtalanabb mozival. Valamennyiben — no jó, egy-két kivétellel — úgynevezett „dirty movie" (piszkos mozi), ócska pornó filmek. Igen, láttam ilyet is. Nem „kutatási" céllal, hanem egyszerű kíváncsiságból. Bátran állítom, hogy ezek a teljesen egyértelmű és minden művészi ambíciót nélkülöző filmek csak a pervertáltnak vagy a betegesen gátlásos embernek nyújtanak „szórakozást". Azt kell mondanom, hogy egy-egy délelőtti előadásnak (mert egész nap van előadás) sokkal izgalmasabb a közönsége, mint a vásznon látható történet.

A híres-nevezetes Times Square, a világon mindenütt ismert neonreklámjaival. Sokkal kisebb, mint a képekről hinné az ember.

A Rockefeller Center és környéke. A keskeny utcák fölé úgy hajolnak ködbe és párába vesző tetejükkel a felhőkarcolók, hogy az eget sem látja tőlük az ember. Nyomasztó és félelmetesen elidegenítő érzés ezeken az utcákon, ezek közt a szörnyszülött házak közt a magasba

tekinteni. És milyen fantasztikus látvány a Rockefeller Center közepén, az otromba óriások tövében szinte parányinak tetsző négyzeten, az utca szintje alá süllyesztett korcsolyapálya. A kőrengeteg kellős közepén, mintha egy úszómedence alján járna körbe-körbe a sok gyerek.

Az elegáns Fifth Avenue, ahol olyan szépek a nők. Apropó nők: egy legenda megdőlt. Legalábbis bennem. Arról, hogy az amerikai nők milyen karcsúak, mert úgy vigyáznak az alakjukra. Hitemre: nem igaz! Aki ezt mondta, az csak a Fifth Avenue divatbemutatóját, a jómódú hölgyek parádéját szemlélte. Sehol nem láttam ennyi dundi vagy még kerekebb hölgyet, mint éppen az Egyesült Államokban.

A káprázatosan gazdag Metropolitan múzeum, mindig tele turistákkal és helybeliekkel. Nem messze onnan a modern Guggenheim múzeum, amelynek fő érdekessége talán maga az épület. Mint egy hatalmas stilizált csigaház...

Az Empire State Building, amelynek csúcsát New York-i tartózkodásom egyetlen napján sem láthattam és éppen ezért felmenni sem volt érdemes, hiszen legfeljebb a felhők túlfelét vehettem volna szemügyre onnan.

És ez mind-mind csak Manhattan. Hol van még Brooklyn, a Bronx, Queens és Staten Island, a város másik négy nagy negyede vagy körzete vagy tudomisén, minek nevezzem?

Brooklynban nem voltam, mert nem akadt kísérőm, anélkül meg veszélyes. A Bronxról azt mondják, hogy az csak az igazán veszedelmes, marad Queens, ahol laktam.

Itt meg reggelenként — úgy nyolc óra tájban — felkeltem, iszkoltam le a sarki *drug-store*-ba valamit reggelizni, majd két sarokkal odább, a Queens Boulevardon le a földalattiba. Vettem harminc centért egy zsetont, megvártam az E vagy F jelzésű kocsit, és a tülekedő tömeg felsodort a vonatra. Harminc-negyven perc alatt benn voltam Manhattan szívében, anélkül hogy tudtam volna merre jártam, milyen úton mentem. A földalatti négy

vágányon jár itt, — a középső kettő az expresszvonatoké. Ezek csak minden negyedik-ötödik állomáson állnak meg, a többin átszáguldanak.

Esténként, amikor a csoportos programunk befejeződött, bizony igyekeztem vissza, és egy-két eset kivételével a sötétedés otthon talált.

Nyolc óra után, Queensben átalakul az utca. Változatlanul hatalmas a forgalom, de gyalogos alig látható. Csak autó . . .

Hát nem mondhatom, hogy New York-i napjaimat vérbeli turistához méltóan töltöttem volna. Sokkal inkább hasonlítottam az igazi bennszülötthöz, aki reggel bóbiskolva „beföldalattizik" a munkahelyre, utána szundikálva haza. Még szerencse, hogy én csak két hétig csináltam, ők többnyire egy életen át . . .

Első New York-i tartózkodásunk ezzel véget is ért. Nem tartott soká, és jórészt szakmai látogatásokkal telt el. Számomra legnagyobb eredmény — persze túl a Cavett show-ban tett látogatáson —, hogy az út végén, az egyéni program keretében visszajöhetek, sőt meghívást kaptam Walter Cronkite híradójához és David Frost műsorához. Nem biztos, hogy szegény olvasóimat boldoggá teszi ez a kilátás, velem madarat lehetett volna fogatni.

Addig még van azért jócskán idő, és most indulunk a „Nagy Kaland"-ra: a nyugati partra, Kaliforniába.

Los Angeles, Hollywood és San Francisco felé beszállás . . .

LAS VEGAS

Egyre inkább igazolódott teljesen sajátos és egyéni várakozásom az Egyesült Államok nyugati partját illetően, pedig alig fél napja vagyok itt. Még „odaát", Syracuse-ban magyarázgattam nagy komolyan a fiúknak a csoportban, hogy állandóan úgy tekintek a túlsó oldal, Kalifornia felé, mint a kispolgári rendszerességben, előírás szerinti keretek között élő és lassan öregedő férj, aki egyszer megszabadul a családi kötelezettségek béklyóitól, és „felmegy" a nagyvárosba, hogy ott úgy istenigazában kirúgjon a hámból. Hogy végre kiléphessen a szabályok előírta unalomból...

Ezt a különös rögeszmémet semmi sem látszott igazolni — legalábbis előzetesen —, hacsak az nem, hogy az akadémiai elfoglaltságon, vagyis szakmai tanulmányainkon túl, sok izgalom nem akadt sem Syracuse-ban, sem New Yorkban, sőt még a nagy repülés előtt Bostonban töltött két napban sem.

Mégis, alig fél nap elteltével, úgy látszott, igazam van. Ebben persze az is közrejátszott, hogy alig ért földet Los Angelesben a szinte utopisztikusan nagy Boeing 747-es gép, a közismert Jumbo, én máris „magyar kézre" kerültem. Két családi ismerős is tudott jöttömről (ti. én értesítettem őket): egy régi amerikás, a középkor túlsó végén lépegető Béla, meg a nálam jóval fiatalabb, néhány éve „kint felejtkezett" Karcsi. Ők ketten, egymást is ismervén, közös levélben biztosítottak, hogy mihelyt megérkezem, „kezelésbe vesznek", és amit egyáltalán érdemes

megismerni, azt mind megláthatom általuk itt a napfényes Kaliforniában. És természetesen bármelyiküknél lakhatom. Ez utóbbi, túl a várható magyaros vendégszereteten, a megtakarítható szállodai költségen, még azért is nagyon vonzónak mutatkozott, mivel mindketten Hollywoodban, Los Angelesnek ebben a teljesen önálló életet élő külvárosában laktak.

Karcsi széles mosollyal várt a repülőtéren, és alig titkolt büszkeséggel kísért csakugyan gyönyörű és nemrég „beszerzett", Lincoln-Continentaljához. Kiderült, hogy programom már kész is.

— Ide figyelj, most bemegyünk az üzletembe, bemutatlak a feleségemnek, és este hatkor zárás után, azonnal indulunk Las Vegasba. Mert addig nem mehetsz el, amíg Las Vegast nem láttad!

Viszonylag könnyen beletörődtem, hogy röpke órákon belül a henye amerikai milliomosok életét éljem. Hiába, a luxust könnyű megszokni, különösen, ha az ember hajó nagyságú, nesztelenül sikló, elegáns autóban ül.

— Természetesen nálunk laksz, ahogy meg is írtam — tette még hozzá Karcsi.

Ez parányit kínos volt, mivel Béla is valami ilyesmit ajánlott.

— Nem baj, öreg fiú, majd meglátod, hol tetszik jobban! — intézte el gondomat —, egyébként Béla is jön velünk Las Vegasba...

Megérkeztünk Hollywood egyik forgalmas főútvonalán, nem a legelőkelőbb, de tán a legforgalmasabb helyek egyikén levő üzletéhez, ahol fali-, továbbá karórák mellett igazi és hamis ékszerek voltak vásárolhatók. Homályosan emlékeztem, hogy Karcsi nősülés révén jutott a bolthoz, de a részleteket nem ismertem. Udvariasan érdeklődtem az üzletmenetről.

— Nézd, kicsi az üzlet, és még nagyon a kezdetén tartunk, de rengeteget dolgozom, dolgozunk, mert a nejem is benn van, és ha lassan is, de állandóan nő a forgalom. Persze kulizni kell szakadatlan. Ez nem állami vállalat!

Nyeltem egyet, mert ezt már annyiszor hallottam, és noha nem vagyok kereskedő, meg nem is foglalkozom a témával, belém üt, ha mondják. Talán mert van benne igazság...

Belépünk az üzletbe. A pult mögül csinos, fekete hajú fiatal asszony mosolyog rám kedvesen. Semmi kétség: ő Mrs. Karcsi. Odalépek, hogy üdvözöljem — és egyszer csak elsötétül előttem a világ, a rémület összeszorítja a torkom, hirtelenjében nem is tudom, mi az a hörgő, hatalmas tömeg, amely a levegőn át felém úszik. Csak érzem, hogy valami szörnyűség történik, és ösztönösen ugrom hátra, noha egy pillanatig sem hiszem, hogy elkerülhetem.

Aztán a „tömeg" megtorpan, mintha láthatatlan falba ütközött volna, és már nem száll felém, csak iszonyatosan hörög, majd fülsiketítően... ugat. Becsületemre, ekkora és ilyen vad farkaskutyát még életemben nem láttam!

— Prince, hallgatsz el, mész a helyedre?! — hallom rémületemből felocsúdva, de még mindig csak távolról. Mrs. Karcsi azonban nem bírja szigorával megfékezni a bősz fenevadat, és — mint minden nő, ha egyéb fegyvere csődöt mondott —, hízelgőre fogja.

— No menj szépen vissza, nyugodj meg, pici kutyuskám... — duruzsolja.

Egek, ha ez a félelmetes vadállat „pici kutyuskám", akkor hogyan szólít ez a szép hölgy egy törpe rattlert? Prince nehezen törődik bele, hogy ma nem engem kap tízóraira, be kell érnie a pulton tartott üvegből egy karamella cukorkával. Pedig azt csak a vásárlók szopogatják. Engem mindenesetre megfegyelmezett, mert nem merek a pult közelébe menni, bár látom, hogy karvastagságú láncon tartják a kedvenc ölebet. Mit tudom én, elszakíthatja, és akkor udvarolhatnak neki... Legfeljebb visszaköpi lerágott csontjaimat.

— Bizony, Prince nélkül nem lenne nyugtunk az üzletben. Úgy is jutottunk a bolthoz, hogy az előző tulajdonost, egy órást, röpke két hónap alatt háromszor ra-

bolták ki fényes nappal. De olvastam egy statisztikát, hogy az idomított farkaskutya milyen eredményesen tartja távol a támadókat. Sajnos, Prince fiatal, még nem lehet támadásra idomítani.

Megnyugtattam új házigazdámat, hogy ösztönösen igen jó érzékkel csinálja ifjú kutyája, és ne aggódjék, kiváló támadó lesz az eb.

— Meglátod, meg fogjátok szeretni egymást. Úgyis egy szobában laktok majd, mivel lakásunk szép, de kicsi. Két szoba, az egyikben mi lakunk, a másikban Prince. És most te...

Hát akkor ez a kérdés el is dőlt. Alig lehet vitás az előzmények után, hogy mégis inkább Béla kedves ajánlatát fogadom el. Hacsak náluk nincs idomított tigris a háznál, a család és a vagyon védelmére...

Ilyen értelemben nyilatkoztam Bélának is, aki hamarosan megjött, hogy együtt menjünk Las Vegasba.

Hat óra felé útra is keltünk. Öten. A házaspár, Béla, jómagam és — minő nagy és váratlan meglepetés! — Prince, a fenevad is velünk tartott!

— Úgy sír szegénykém, ha magára hagyjuk, hogy a szomszédok tiltakoznának, még tán a háziúr is felmondana — magyarázta Mrs. Karcsi. — Mert tudja, amikor lakást kerestünk, elég sok helyet találtunk, ahová kutyával nem fogadnak be lakót. Bár ez még viszonylag könnyebb, mint gyerekkel lakást kivenni. Ahol mi lakunk, ott a kutya nem volt akadály, de ha gyerekünk is van, sose kapjuk meg a lakást.

No, persze, persze, ez világos. Gyereket mégsem lehet pórázon vagy karvastagságú láncon tartani...

Prince csakugyan elég hamarosan megbarátkozott velem, amit azzal jelzett, hogy — miután mögöttem ült az autóban — felváltva hol beleszuszogott, hol belenyalt a fülembe. Az út feléig nem is mertem mozdítani a fejem. Ültem, mint akinek megmerevedett a nyaka.

Sajnos, más baj is volt. Alig tettünk meg két mérföldet

a 350 mérföldes útból, gyanús zörejek hallatszottak a motor felől.

— Valami zörög — észlelte bravúrosan Karcsi, és megállt. Kiszálltunk. Felnyitotta a motorház tetejét, és elém tárult az óriási gép félelmetesen bonyolult belseje.

— Ehhez képest az én kis Volkswagenem kávédaráló — jegyeztem meg.

— De az biztosan megy — jegyezte meg kissé epésen Béla.

Már az első szervizállomásnál kiderült, hogy a három ékszíj egyike elszakadt. Bezzeg az én autómnak csak egy ékszíja van. A bajt csak tetézte, hogy sem az első, sem a második, de még az ötödik állomásnál sem volt a kocsihoz való ékszíj.

Teltek, múltak a percek, negyedórák, azután már az órák is, de a tízezer dolláros autóhoz nem találtuk az ötdolláros alkatrészt. Kilenc óra volt, mire megoldódott a probléma.

— Egye meg a fene, elmegyünk két szíjjal! — talált a helyes megoldásra Karcsi. Ezt azonban már félálomban hallottam, mert bizony elnyomott a buzgóság. Nem is csoda, reggel Bostonban hatkor kellett kelni, hogy idejében a repülőtérre érjek, hét órát repültünk (csekélység: már megint), és itt újabb három órával toltuk vissza óráinkat, azaz összesen már kilenc óránál voltunk Magyarországtól. Akárhogy nézem: a fárasztó utazást is beleértve tizennyolc órája vagyok talpon.

— Nekem már el is ment a kedvem az egésztől — jelentette ki Béla.

Felkaptam a fejem. Mivelhogy nekem is. Fáradtnak, álmosnak éreztem magam, hogyan tudnék én most reggelig talpon maradni, kabarékban műsort nézni, meg végigjárni néhány kaszinót?! Tűnődtem, vajon udvariatlanság lenne-e most támogatni Béla javaslatát, aki így folytatta:

— Úgyis csak Tamás kedvéért megyek, én már eleget láttam Las Vegast. Éjjel kettő-három. mire odaérünk,

már nincs műsor sehol, a kaszinókban sem túl nagy a forgalom...

Ez a „Tamás kedvéért" kemény dolog volt ám! Szelíden fogalmazva: nem valami tapintatos. Jobb hát, ha hallgatok, tanácsolja egy hang, mire természetesen megszólalok:

— Ne menjünk...

Karcsi, nyilvánvalóan Béla szavait akarván jóvátenni, nem tűrt ellentmondást:

— Megyünk és kész!

Hát mentünk. Gyönyörű, négysávos országúton, sivatagi tájakon, aránylag kis forgalomban. Las Vegas Nevada államban van, de egészen a szélén, Kalifornia közvetlen szomszédságában. Ennek oka, hogy Kaliforniában tilos a szerencsejáték, Nevadában nem. A jómódú kaliforniaiaknak így nem kényelmetlen és nem túl hosszú az út az álomvárosig, a kaszinók világáig, a fényes Las Vegasig. Amikor a határt átlépjük és megérkezünk Nevadába — ezt természetesen csupán egy tábla jelzi —, az első határ menti épület, szinte közvetlenül a képzeletbeli határvonal túlsó felén egy kaszinó. A felirat gondosan figyelmeztet:

„Vigyázat! Itt elhagyja Nevada állam területét, és ez az utolsó alkalom, hogy játszhasson! Ne hajtson tovább!"

Fél kettőkor meg is érkezünk. Szerencsére az utolsó, a „late-night-show" (késő esti show), negyed háromkor kezdődik, arra is van még tehát időnk, hogy szállást keressünk. Ez sem volt könnyű. Nem mintha nem lett volna teméntelen hely. Ebben a valóban fényárban úszó városban minden épület vagy szálloda, vagy kaszinó, többnyire mindkettő egyszerre. Ehhez még hozzávehetik a rengeteg motelt is. Igen, de Béla határozottan kijelentette, hogy motelba nem megy. De nem ám! Csakhogy másik kedves útitársunk, Prince, csakis motelban reménykedhet, hiszen oda be lehet csempészni, ott különálló épületekben vannak a szobák, amíg szállodába aligha lehet

Las Vegas – éjszaka (MTI Külföldi Képszolg.)

Egy diszkrét reklám alatt
– totálban . . .

. . . és közeliben

Az Empire State Building és a Chrysler Building
a felhők fölött (MTI Külföldi Képszolg.)

Az ENSZ-palota, mögötte az East River (MTI Külföldi Képszolg.)

a hozzá hasonló „pici kutyuskát" felvinni. Vagy neki is szórakoznia kell reggelig...

Csak megoldódott ez is, megszálltunk az El Concha címzetű motelban, és hipp-hopp, átöltözve indultunk a Stardust — magyarul Csillagpor — nevű lokálba.

Öt perc híján negyed három. A bejáratnál hatalmas tömeg, egyre-másra érkeznek a kocsik, amelyekből kiszáll az előkelő vendég, ad az elősietö boyok valamelyikének mondjuk négy-öt dollárt, cserébe kap egy „ruhatári számot", és a kocsira nincs több gondja. Majd ha kijön, előhozzák a ruhatárból...

A night-club előcsarnokában természetesen kaszinó. Három-négy rulettasztalnál, két-három „black-jack" asztalnál, öt-hat „chemin-de-fer" asztalnál és vagy harminc „félkarú banditánál" segítenek a bejövő vendégeknek, hogy a show kezdetéig se unatkozzanak.

Karcsi hatalmas termete és acélos izmai segítségével kikönyököljük az utat a színházterem bejáratáig, ahol udvarias, de határozott elutasítás az osztályrészünk: az ajtónálló végtelenül fájlalja, de egyetlen szabad hely sincs!

Most csakugyan megpukkadok. Egyrészt alig állok a lábamon a fáradtságtól, másrészt végigcsináltam ezt az utat két ékszíjjal, motel- és hotelkereséssel, Prince barátom szuszogásával és nyalakodásával, valamint Béla bátyám kedves megjegyzéseivel, és most még meg sem nézhetek egy hamisítatlan Las Vegas-i show-t!

Ám Karcsira úgy hat a visszautasítás, mint Pavlov professzor legendás kutyájára a csengő szava: feltételes reflexei működésbe jönnek, nyúl a zsebébe, veszi a tízdollárost, és a faarcú ajtónálló bal kezével átveszi, jobbal már tárja is ki a bejáratot.

Odabenn fél ház. Lejtős nézőtéren csupa páholy, amely a színpad felé nyitott, benne asztal, négy-hat szék, jó szorosan egymás mellett. Megváltjuk a kötelező fogyasztási jegyet — à 25 dollár —, és a közelgő pincértől, mindenkit megelőzve, Béla rendel három üveg bort.

— Az a legolcsóbb. Mennyiségre sok, kitart a műsor végéig, nem jön állandóan a nyakunkra a pincér, hogy mit akarunk még ... — magyarázza.

Igen, ez nagyon bölcsnek látszik, csak sajnos engem mindig — még pihenten is — ellenállhatatlan álmosság fog el a bortól. Karcsinak és Mrs. Karcsinak sem nagyon tetszik. Tán ők is inkább mást rendeltek volna, vagy csupán a rendelés jogát szerették volna maguknál tartani, ha már egyszer ők fizették valamennyi „beugrót" ...

Sosem derült ki, mert a zenekar rázendített, kezdődött a műsor. Béla odahajolt hozzám:

— Tíz dollárt adok, ha nem azt mondod a műsor végén, hogy ehhez foghatót még életedben nem láttál!

Sokfelé jártam már életemben, számos jóbarátra, ismerősre tettem szert, és megtanultam, hogy a legkevesebb, amit az ember külföldi vendéglátóinak megtehet, ha már azok nem sajnálják a fáradságot, hogy neki imponáljanak, ha kellő mértékben át is adja magát ennek a törekvésnek, és megfelelően rácsodálkozik mindenre. De most, hogy ilyen nyíltan szegezte nekem Béla a „kívánságát" — vagy tán olyan anyagias volnék, hogy a beígért tíz dollár tette —, éreztem, hogy felveti fejét az eddig szunnyadó kisördög ott belül, és nem hagy majd kellően „hasraesni".

Jött a tánckar, parádés jelmezben vagy negyven szoborszerű hölgy — teljesen fedetlen kebelekkel! (Egek! Ez lehetetlen! Rengeteg „e" szerepel ebben!) Lejtik is ám szépen! Akármilyen fáradt az ember, csak felvillanyozza egy kicsit a látvány. Meg Béla is elvárja, hogy ilyet „ne láttam volt légyen" ... !

Azután jött két szörnyű izmos artista és emelgette egymást. Az egyik különösen nehéz emelgetésnél, amikor csak a dob pereg, sem elsőre, sem másodikra nem sikerül a mutatvány. „Gimmick" — állapítom meg, mint artisták közt jártas ember, vagyis, hogy ez is hozzátartozik a számhoz, emeli az értékét, növeli az izgalmat, ha úgy lát-

szik, mintha ez a különlegesen nehéz momentum csak többszöri próbálkozásra sikerülne. Ám Béla jobban tudja.

— Ötször hibázhatnak egy este. A három előadáson összesen. Ha túllépik, felbontják a szerződésüket...

Ahá. Így mindjárt más. Akkor értem, miért sikerül harmadikra olyan szépen. Tapsolok, és remélem, hogy a két előző mai előadáson nem hibáztak kettőnél többet, mert igazán kár lenne ezért a két nagyszerű legényért.

Jön újra a tánckar! Új, még parádésabb jelmezben, már nem is negyven, hanem vagy hatvan szoborszerű hölgy, és ha lehet, még fedetlenebb kebelekkel.. Lejtik ám könyörtelenül! Mármost, vagy a kebel több egy kicsit a kelleténél, vagy a bor álmosít, de nekem, ahogy így mozognak erre, hajolnak arra, ide-oda imbolyog az egész színpad, valahogy néha az a kényszerképzetem, mintha egy hatalmas dagasztógépben alakulna, formálódna, dagadna a fehéressárga kenyérmassza.

Lám csak, kenyér! Még éhes is vagyok...

Ismét artisták. Zsonglőrök, egy-két hibával a különösen nehéz mutatványoknál. Szerencsére itt sincs öt. Csak kettő-három.

Nem hiszik el: Jön a tánckar, és még az előbbi nagyon parádés jelmezt is felülmúlja mostani öltözékük: ugyanis nincs rajtuk semmi! Amit nem lehetett levetni, azt leborotválták. Hát ha ez nem „kenyérmassza a dagasztógépben", akkor nincs érzékem a képes hasonlatokhoz! Ülünk a páholyban, egymáshoz préselődve a nagy hőségben, és csak kavarog abban az óriási szakajtóban a tészta. Aztán, mintha magától veknikre szakadna szét, a veknik meg tovább osztódnának kiflikre, zsemlyékre. És nicsak: a zsemlyék, kiflik és cipók szépen rendben sorba állnak és ide-oda lengenek. De hát ez már nem a szakajtó, ez már a kemence, és ott sülnek benn. Hogy kerültem én ebbe a forró kemencébe?! Megsülök én is. Mit keresek én itt?! Homályosan emlékszem, hogy éhes voltam, friss, forró kenyérre vagy ropogós zsemlyére vágytam. Még azt is fel tudom idézni, hogy álltam a dagasztógép mellett és

bámultam. De a kemencébe nem mentem a tészta után! Mi történik itt?! Ki lökött be?!...

— Karcsi, úgy nyomják a lábamat! — hallom, és hirtelen, mint akit jeges vízzel öntöttek nyakon, nemcsak felébredek, de éberebb vagyok, mint valaha. Hát nem elaludtam, és ezt a szegény fiatalasszonyt, derék házigazdám feleségét ijesztettem meg!? Joggal hihette, hogy bizalmaskodom vele, annyira felzaklatott a látvány, hogy nem tudtam kellően fegyelmezni magam. Pedig csak álmomban eldőltem. Hogy feléje és nem a másik oldalamon ülő Béla felé, az nyilván merő véletlen...

Gyorsan elnézést kértem, és visszaállítottam eredeti egyensúlyomat. Karcsi jót nevetett.

— Azt hiszem, öregem, megnyerted Béla tíz dollárját. Mert az lehet, hogy ehhez foghatót még életedben nem láttál, de aligha tudsz róla, miután józerével végigaludtad...

Lehet benne valami, mert olyan pihent vagyok, mint a pinty. Vagy, mint egynémely labdarúgónk edzés után — hogy népszerűbb hasonlatot mondjak.

A műsornak vége, és még fél öt sincs.

— Megyünk reggelizni az Ezüstpapucsba! — dönt Karcsi.

Az Ezüstpapucs, ahol reggelizünk. természetesen szintén kaszinó. Az evés másodlagos. Így hajnaltájt már csendesebb a helyiség, kevesebben állják körül az asztalokat. de azért korántsem néptelen. Mrs. Karcsi egyszer csak zsetonokkal kerül elő, és máris ott áll az egyik rulettasztal oldalánál. Uccu, megy két férfitársam is a pénztárhoz, mi mást tehetnék, utánuk léptetek.

De nem játszom rulettet, inkább Black Jacket. Ez különben a huszonegyes egyik változata. Römikártyával játsszák, és alig valamivel hazárdabb a jó kis magyar huszonegyesnél. Véletlenül ismerem a szabályait, mert néhány éve egy jamaikai beat-együttest, „Jimmy James and the Vagabonds" címűt kísértem végig hazánkon, mint konferanszié. Nohát. ezek a fiúk, ahelyett, hogy haszonta-

lan tájismerettel, városnézéssel töltötték volna idejüket, állandóan „Black-Jack"-eztek. Még utazás közben is szorgoskodtak, dehogy bámészkodtak volna ki mélán az ablakon!

Egyszóval tőlük tanultam meg a szabályokat. Legalábbis azt hittem, megtanultam. Azaz: úgy véltem, amit megtanulok, az a „Black Jack" nevű kártyajáték szabálya. Akkor viszont mi ez, amin röpke két perc alatt elvesztettem valamennyi zsetonomat? Ez a játék sokkal egyhangúbb, mint az. Itt akármilyen lapom volt, mindig a bank nyert. Még időm sem volt, hogy kitapasztaljam: már nem volt zsetonom. Több pénzt pedig nem váltok! Inkább figyelem a többieket.

Béla rulettezik. Mögé állok. Észrevesz.

— Miért nem játszol?

— Már játszottam, köszönöm.

— Itt van egy egydolláros zseton, tedd fel!

Nem akarom visszautasítani, hátha megsértődne. Meg lehet, csak azért adta, hogy odábbálljak. Ugyanis elég jócskán keresgélhetek, amíg olyan asztalt találok, ahol egydolláros tét is van. De megtalálom. Felteszem pirosra.

— Ne pirosra tedd, hanem páratlanra! — hallom Béla hangját. Hát nem utánam jött, hogy megnézze, jó sáfára vagyok-e a pénzének? Óriási szerencsémre szótfogadtam — és páros jött ki. Nincs több gondom.

Úgy hat óra tájban megreggelizünk, azután visszavánszorgunk a motelhoz. Fél perc alatt ágynak dőlök, és még dőltömben elalszom . . .

Hej, be gyönyörű reggel! Micsoda verőfény! Kellemes meleg. 1971. november . . . hányadika is van? Hatodika. No hiszen, hát tegnap volt a születésnapom! Hát akkor: nagyra nőj, Vitray! — kívánom magamnak, és kicsit elérzékenyedem. Milyen jó lett volna legalább a tegnapi napot otthon tölteni. Nem, nem, már régen nincs ünnepség- vagy zsúrféle a születésnapomon. Csak hát szép aján-

dék lett volna látnom az enyéimet, ha már úgyis újra elszállt egy esztendő...

De ne érzelegjünk. Béla is felébredt és éhes. Pedig fél tizenegy, és még öt órája sincs, hogy reggeliztünk.

— Tudod mit? Elmegyünk a „Caesar's Palace"-ba *brunch*-re! — zengi.

Mi az, hogy „brunch"? Béla megmagyarázza, hogy két szó összevonása, mégpedig a „breakfast" — reggeli — és a „lunch" — ebéd — a két alkotóeleme, és tipikus étkezése azoknak, akik későn (illetve korán) jutnak ágyba és későn ébrednek.

„Cézár palotája" óriási szálloda, amelynek előcsarnoka — kell-e mondanom? — kaszinó. Egy darabig vakon tapogatózunk, amíg a ragyogó napsütés után hozzászokik szemünk a félhomályhoz. Las Vegasnak íratlan törvénye, hogy a kaszinóknak nincs ablaka. Éjjel-nappal azonos fény világítja meg őket, mégpedig eléggé csekély fény. És nincs, nem lehet egyetlen óra sem a kaszinóban. A vendéget semmi se figyelmeztesse az idő múlására. Nem kell tudnia, milyen napszak van, világos vagy sötét van-e odakinn, nem számít, hány az óra. A kaszinók éjjel-nappal, huszonnégy órán át várják a vendégeket. És a pénzüket...

A brunch-terem bejáratánál ismét hosszú sor. Sok az éhes korhely. Bélához azonban odalép az egyik pincér, és minden baksis nélkül valamennyiünket bevezet. Hát ebbe mi ütött? Béla már mondja is.

— Látod, ezért akartam ide jönni. Ahányszor jövök, mindig összetévesztenek Otto Premingerrel, a világhírű filmrendezővel, és nagyon diszkréten, soron kívül beengednek...

A hasonlat nem éppen hízelgő, mert Preminger kicsi, kövér és kopasz. Meg tán van is valami a hasonlatosságban...

A helyiség hajszálra olyan, mint az éjszakai mulató, a Stardust volt. Ez tán azért van, mert ez is az. Méghozzá ugyanúgy napi három show-val. Persze más hölgyek, más

attrakciók. Itt ellenben élelmesebb a tulajdonos, és kifundálta, hogyan lehetne nappal is megtölteni a termet. Személyenként három dollár belépőért meghirdette a „brunch"-öt. Ezzel — meggyőződésem szerint — nagyobb üzletet csinál, mint a három éjszakai show-val együttvéve. Reggel kilenctől déli tizenkettőig mintegy háromezer ember fordul meg itt naponta. A fő vonzóerő pedig nem más, mint hogy a színpad előtt és a színpadon, harminc hosszú asztalon vagy kétszáz különböző harapnivaló, a tipikus reggelifélétől (angolos vagy kontinentális) a legváltozatosabb ebédféléig, minden megtalálható. Ilyen látványban csakugyan nem volt még részem. Ha most ajánlotta volna a tegnapi fogadást Béla, bizonnyal diadalt arat. Mint egy óriási hangyaboly belülről, olyan volt a színházterem. Mindenki mozgott. Vagy úton volt a megrakott asztalok felé, hogy újra „feltöltse" tányérját, majd helyére visszatérjen, vagy csak ődöngött, mintegy megbabonázva az asztalok között, és győzködte magát, hogy még valami kevés tán csak befér, vagy csak ült valamelyik páholyban, és mélán mozgatta állkapcsát, de szeme már a hosszú asztalokra tapadt, leste, mit lehet majd enni ezután.

Mert három dollárért azt és annyit ehet az ember, amennyit akar! Addig marad a teremben, ameddig akar, illetve, amíg a termet be nem zárják. Vannak — azt mondják —, akik a nyitáskor, reggel kilenckor már ott vannak, gyorsan befalnak, de maradnak a helyükön, hogy fél tizenkettőig remélhetőleg megéhezve, újra telitömjék a bendőt. Mert a „brunch" csábít, még akkor is, ha az itt ülök legtöbbje a három dollárnak megszámlálhatatlan sokszorosát is könnyen költi el egy egészen más célra felállított asztalnál, odalenn a kaszinóban. Itt még talán a milliomos is azt mondja magában: Csak leeszem rajtuk a pénzemet!

De általában nem eszi le. Hiába erőlködik, hiába próbál meg mindent, a nagy többség hamar jóllakik, legfeljebb még begyűr egy fagylaltot, és arra aztán már semmi

sem megy. Ha a sok-sok három dollárt összeadjuk, még az olyan gyenge matematikusnak, mint amilyen én vagyok is, világos: ez a nagy üzlet! Mondja is Béla:

— Ez kellene nekem Las Vegasban, nem a rulett!

De mert senki nem ajánlja fel neki a „brunch-asztal" jövedelmét, a rulettasztalhoz meg nincs kedvünk, kisétálunk a napra. Hiába, az én puritán lelkemnek ez a szabadtéri Las Vegas sokkal jobban tetszik, mint a föld alatti. Felmegyünk a Landmark-szálló tetejére, és mámorosan gyönyörködöm a látványban. Ez a mesterségesen idetelepített „fényváros" a sivatag közepén, a vadregényesen komor hegyek karéjában — lenyűgöző kép. Mutatják azt a szállodát, amelynek kilencedik emeletét nemrég még a misztikus multimilliomos, Howard Hughes lakta. Hughest vagy tizenöt éve nem látta földi halandó, még közeli munkatársaival is csak telefonon beszél. Az amerikai pénzvilág egyik mindenhatója nem érintkezik senkivel, magában él, valahol Bermudán vagy a Bahama szigetek egyikén, én nem is tudom. Itt is úgy lakott, hogy senki sem látta. Egyszer — mondják —, még évekkel ezelőtt ide akart jönni, de nem kapott megfelelő szállodában elegendő számú szobát. Kapta magát, megvétette Las Vegas néhány szállodáját, kidobatta onnan a vendégeknek egy részét, és ő költözött be. Így került ide, de mint hírlik, most eladja, vagy már el is adta szállodáit.

Mert a szemre viruló, virágzó kaszinó-város nem megy jól. Csendesebb lett, kevesebb a vendége. Hiába lépnek fel a különféle show-kban olyan sztárok, mint Sammy Davis Jr., Harry Belafonte és a mulattatás, a szórakoztató műfaj legjobbjai, a város vonzereje nem a régi.

— Az Államok valamennyi nagyvárosából ingyenes különrepülőgépekkel csalogatják a vendégeket, sőt van szálloda, amely még szobáit is ingyen adja ráadásként a repülőjegyhez, cserébe csak ígéretet kér, hogy a látogató játszik majd a kaszinókban. Persze a jegy átvételekor illik valamilyen módon „igazolni" az ember anyagi helyzetét is . . .

Elindulunk visszafelé. Még útbaejtjük a világ egyik legnagyobb vízierőművét, a Hoover-gátat, de ezt csak egy kis fényképezés, bámészkodás időtartamára.

Az autóban elgondolkodom: Milyen zsúfolt is volt ez a másfél nap, amióta megérkeztem Los Angelesbe! Menynyit láttam, hány érdekes élményben volt részem! Most, hogy már aludtam is, Béla megjegyzései, filozófiai fejtegetései sem ingereltek. Prince lassan csakugyan hozzámszokik, ami nem azt jelenti, hogy a közelébe merek menni, de legalább nem szuszog vagy lefetyel a fülembe. Úgy látszik, elege van belőlem...

— Az asszony már biztosan vár bennünket — riaszt fel ábrándozásomból Béla. — Hát időbe telt, amíg meggyőztem: hadd lakjál nálunk. Mert mi általában nem fogadunk be senkit. Nem azért mondom, de inkább még rokonnak is kifizetem a szállodát, csak engem ne inkommodáljon...

Hátrasandítottam a mögöttem ekképpen csevegő Bélára. Néztem, ugrat-e vagy komolyan mondja. Nem tréfált. Mellette az ülésen Prince felállt, és undorral megrázta bundáját. Csak úgy szállt a szőre a levegőben...

A némán vezető Karcsihoz fordultam:

Mégis inkább Prince-szel aludnék...

A hangzatos cím arra utal, hogy csoportunk programjában sorra következnek az egész napos látogatások Hollywood filmgyáraiban.

Az első — Universal City — nevében is hordja a „város" elnevezést. Az Universal filmgyár stúdiói valóban egy nem is egészen kicsiny városnak is beillenének. A gyár Hollywood felett, dombon terül el, és bár embernagyságú betűk hirdetik a kapuban: mi is várja itt a látogatót, nem kis nehézség árán találtunk ide.

Már elbeszélhettem volna, hogy sem Los Angelesben, sem Hollywoodban földalatti, villamos vagy autóbusz nem igen akad. Utóbbi elő-előfordul ugyan, de meglehetősen ritkán, és útvonala sem kifejezetten kedvező. Marad a taxi, illetve — és ez a fő közlekedési eszköz — a magántulajdonban levő autó.

John Hottenstein, nyilván az előző évek és csoportok tapasztalatai alapján, olcsóbb és ötletesebb megoldást választott: béreltünk három, hajó nagyságú Ford Galaxy kombit, amelyben hat-nyolc személy kényelmesen elfér. Kiderült, hogy Johnon kívül három embernek van nemzetközi jogosítványa a csoportban: Russel Winstonnak, a trinidadinek, Taffy Wassennak, az etiópnak, meg nekem. Az első két napon — tekintve, hogy nem laktam a többiekkel — én is csak utas voltam. A harmadik nap sajnálatos fordulatot hozott: Taffy Wassen felmondott! Amikor a napi program után hazafelé tartottunk, John és kocsija nyomában ki kellett hajtani a Los Angelest

körülvevő *freeway*re. Az itteni gyakorlat szerint ez úgy zajlik le, hogy a bevezető út torkolatában fokozatosan gyorsítani kell, hogy mire becsatlakozunk a kocsival a hatalmas úton egyirányba rohanó kocsik közé, sebességünk azokéval azonos legyen. Vagyis a fő különbség mondjuk az európai *autobahn*okkal szemben, hogy nem kell, pontosabban nem is szabad megállni, hanem egyből be kell csatlakozni, méghozzá úgy, hogy az ott száguldó kocsikat ne késztessük sebességcsökkentésre. Hát ez nehéz. Nagyon nehéz, különösen ha nem szokta meg az ember. Márpedig Taffy Wassent, aki ugyan biztos kézzel és higgadtan vezetett, gondolom — bár nem tudom — az etiópiai országutak ritkán állíthatják ilyen feladat elé. Szépen meg is állt a behajtónál, és többé nem mert elindulni. Vitathatatlan: van valami lélegzetelállítóan félelmes abban, ahogyan a nesztelenül száguldó autók szinte szakadatlan folyamban haladnak el előttünk, és nekünk be kell vágnunk szédületes sebességgel. Igaz az is, hogy az ilyen bejáróknál mindig egy sávval beljebb húzódnak a kocsik, hogy helyet adjanak.

Taffy tehát csak várt és izzadt. Mögöttünk már tülköltek a várakozók, akadt, aki ki is kerülte gyönyörű új Fordunkat.

— Tom, vedd át — nyögte halkan Wassen —, én ide nem tudok behajtani...

Itt most hősiességem megéneklése következnék, de jó ízlésem tiltja, hogy elmondjam, miként ültem a volánhoz dobogó szívvel, de rezzenéstelen arccal, és miként hajtottam habozás nélkül (tán csukott szemmel!?) a rohanó kocsifolyam közepébe. Egyet azonban mondhatok: a hazai országutak — főként a nyári balatoni műút — eszelős ámokfutók versenyére emlékeztető forgalma, illetve az ott szerzett gyakorlat és „halálmegvetés" sokat segített.

Most tehát az Universal City főkapujához is avatott vezetésemmel érkeztünk.

Fejenként négy dollárért már benn is voltunk, ebből

pedig azonnal kiderül, hogy nem külföldi „szaktársakat" tisztelnek meg csupán a belépési engedéllyel, hanem bárki, aki a kívánt összeggel rendelkezik, és azt erre a célra felhasználja, megtekintheti a filmvárost. Nem sokkal később megtudtuk, hogy ebből a forrásból is csurran-cseppen évi néhány millió dollár, és — bármilyen csekélyke összegnek is látszik — a mai ínséges filmgyári időkben ez is valami...

A kapun belül három-négy, apró kocsiból álló autóbuszszerelvény, amelyre fel is kaptattunk nyomban. Minden szerelvényhez csinos, vörös-fehér egyenruhás, szőke hölgy jár, aki gépies kedvességgel kalauzolja a kíváncsi látogatót. Előbb azonban bevezetőt tart, amelyben repeső örömének ad kifejezést, hogy éppen bennünket vezethet végig (már tudniillik éppen ezt a rakomány érdeklődőt) a gyártelepen, és megigéri, hogy igyekszik a lehető legbővebb tájékoztatást nyújtani a filmgyártás titkairól és a nagy színészek apró gyengeségeiről. Kissé furcsállottam, hogy az amerikai adófizetők dollárjairól egyetlen szót sem ejtett. Gondolom, elfelejtette...

Előbb a 10-es számú stúdióba mentünk, ahol egy három év óta — heti négy folytatásban — futó tévésorozat, a „The Lawyers" — vagyis Az ügyvédek — készül. Az Universal City 10-es stúdiója éppen négyszer akkora lehet, mint mondjuk a mi filmgyárunk nagy stúdiója. Ezzel ugyan keveset mondtam, hisz nagyon sokan a mienkét sem láthatták. Akkor inkább így fogalmaznám: mintegy háromszor akkora, mint a budapesti Sportcsarnok.

Kis kalauzunk elmondotta, hogy ennek a darabnak egyik díszlete — egy orvosi rendelő, benne valódi műszerekkel — másfél millió dollárba került, és így érthető, ha a három év még egyetlen cent hasznot sem hozott a konyhára.

— Még legalább másfél évbe telik, amíg kiadásaink megtérülnek, és csak akkor lesz igazán hasznos számunkra ez a sorozat — mondta, és én azon tűnődtem, hogy ő

személy szerint mennyivel járulhatott hozzá a mammutköltséghez.

Innen a 12-es stúdióba vezetett utunk. Kétszer akkora volt csak, mint az előző. A kis szöszi el is mondotta, hogy ebben a stúdióban már szabályos lovasrohamot is filmeztek, de volt benne Niagara vízesés is, és alig egy hete szedték szét az 1 : 1 méretarányú Boeing 747-est, a 400 személyes *Jumbo* óriásgépet.

A „városka" díszletraktára a mi Vérmezőnknél legalább kétszer nagyobb területen fekszik. Most világossá vált, miért éppen Hollywood, a napos Kalifornia ad otthont a filmvilág amerikai központjának. Évtizedek számtalan nagy filmjének valamennyi jelentősebb díszletelemét itt raktározzák — szabad ég alatt, hiszen az eső ezen a vidéken nagyon ritka vendég.

Szerelvényünk most a világ legfurcsább városa felé vette útját. Ebben a helységben valamennyi földrész és a világ minden számottevő országának egy-egy utcája megtalálható. Döcögve végigmentünk a párizsi Pigalle-on, megcsodáltuk a kis francia bárokat, innen egyenesen egy közép-amerikai kisvároska főutcájára tévedtünk, majd egyetlen ugrás innen Róma, illetve az olasz főváros központjának egy kicsiny, keskeny utcája. Természetesen valamennyi felirat az eredeti nyelven, de valódiak a közlekedési lámpák is. Ahol kell, ott macskaköves, ahol pedig úgy „igazi", ott éppen makadám vagy tükörsima aszfalt az útburkolat.

Gondolom, nem kell mondanom sem, hogy minden épületnek csak a homlokzata valódi és csak a sarokházaknak képezték ki az oldalát is. Ahogy belépünk, mondjuk egy kis londoni régiségboltba, a kedvesen csilingelő ajtón át, túloldalt a díszletfal festetlen háta látható.

Társaim mulatságos lelkesedéssel fedezték fel egymásra az ismerős helyeket. Sokan közülük odahaza is rengeteg amerikai tévésorozatot láthatnak, így itt, ebben a „szellemvárosban" majdnem mindegyik épülethez fűződött emlékük.

Azután eljutottunk a „több célú" építményekhez is. Ilyen például az, amely apró átalakítással ugyan, de „játszotta" már a párizsi nagyoperát, egy kis vadnyugati város City Hallját — vagyis tanácsházát —, továbbá az Egyesült Államok legfelsőbb bíróságának épületét is.

Még én is találtam ismerőst: egy kis dombocska tetején itt áll Hitchcock Psychójának rémisztő, magányos háza, amely közelről csupán rozoga faviskó.

Utunk egy kis mesterséges tavacska mellett vezetett el. Tán félakkora, mint a Városligeti-tó, sőt, kisebb, de — persze jórészt mesterséges növényzettel — természetes környezetbe helyezték. Ez ám csak a sokoldalúan felhasznált „létesítmény"! Kísérőnk egyetlen gombnyomására megelevenedett a víz, és szempillantás alatt két tengeralattjáró hajómodell vívott véres tengeri csatát. Az egyik még fel is robbant! Megtudtuk, hogy ezen a tavon ívelt át a Kwai-folyó hídja, de itt kell átkelnie minden vadnyugati filmben az elmaradhatatlan marhacsordának is. Ebben a tóban „támadnak" a vérszomjas indiánok, vagyis itt úsznak át éjnek évadján, szájukban késsel vagy tomahawkkal vagy tudomisén mivel...

Körutunk végéhez közeledtünk, és amikor a ragyogó kék égbolt alatt kísérőnk egyszer csak bejelentette, hogy nagy zuhit kapunk, azt hittem, nagyon unja már az utazást, és ilyen gyermeteg kifogással akar véget vetni az egésznek. De neki volt igaza! Hirtelen, mindent átmenet nélkül, olyan sűrű trópusi eső hullott kocsinkra, amilyent még Indiában is megirigyelnének. Illetve: csak az egyik oldalon ömlött szinte dézsából az eső, a másikon maradt a kék ég.

A műeső után megcsodálhattuk még — sőt többen ki is próbálták — azt a csodaautót, amely egyetlen gombnyomásra terem a világ egyik nagy városából a másikba. Ez a háttérvetítés trükkje. A kocsi hátsó ablakán, a bennülő főszereplő mögött, előbb a párizsi Etoile, majd a londoni Piccadilly, azután egy vadnyugati hepehupás táj tűnt fel. A legérdekesebb a kocsi volánja. A színész ugyanis

nem láthatja, hogy mögötte — mondjuk egy autós üldözési jelenetben — hogyan kanyarog az út. Így a kormányrúd mindkét végén van volán, és a színész csak rajta tartja kezét a felsőn, az „igazin", míg előtte, vele szemben, a földön ül valaki, aki látja a vetített hátteret, és ennek megfelelően forgatja az alsó kormányt. Ez meg működteti a felsőt.

A körutazás utolsó részében a múzeumokat tekintettük meg. Lassan rá kell jönnöm, hogy az Egyesült Államokban nem is igazán komoly hely az, amelynek nincs legalább egy icipici múzeuma. Az Universal City egyik múzeuma Mirna Loynak, a régi nagy filmcsillagnak az öltözője. Itt minden olyan, mintha bármely pillanatban belépne a sztár maga. Ruhái ott függnek a szekrényben, kedvenc italai a bárszekrényben, sőt az asztalon, a gyümölcsöstálban mosolygós narancsok, mandarinok. Igaz, ezek nem valódiak, de nincs kizárva, hogy az „isteni Mirna" idején is így volt.

Egy-egy színészházaspárnak — mondjuk ha Burton és Taylor itt forgatna — hat-nyolc helyiségből álló házacska áll öltöző gyanánt rendelkezésére. Ebben persze bár, konyha, ebédlő, fogadóterem is és legalább két hálószoba található. A ház előtt négyhelyiséges, ugyancsak mindennel felszerelt lakókocsi, arra az esetre, ha külső helyszínen kell forgatniok.

De van valódi múzeum is. Ebben is régi jelmezek, vagy egy-egy már elhunyt nagy színész személyi tárgyai, kellékei sorakoznak. Itt, a fondorlatosan, kissé misztikus fénynyel megvilágított múzeumban lettem figyelmes egy egyenruhás teremőrre. Ült az egyik üvegszekrény mellett, teljesen mozdulatlanul, és élettelen mereven nézett maga elé. Szeme is valószerűtlenül csillogott. Gyanút fogtam. Eszembe jutott, milyen remek „teremőr" áll a londoni Madame Tussaud-féle panoptikumban is az egyik lépcsőfordulóban, és hányan kérdezték már tőle, merre lelhető — például — a borzalmak terme.

Közelebb léptem. Semmi kétség: bábu ez bizony. De

szenzációs bábu. Igazán csak gyakorlott szem és az is csak közelről veheti észre, hogy a gyanúsan csillogó szemű, mereven maga elé meredő őr nem unatkozik, mert nem is él. Megnézem már, miből lehet ez a figura.

— *Hi!* — pattan fel, és a kezét nyújtja. No, nem nagyon ijedtem meg, legfeljebb két-három ütemre állt meg a szívverésem. Ez a pihent agyú őrült! Nem is tudom, mit mondjak, hogyan botránkozzak meg kellőképpen ilyen marhaságon. Hát nem azzal szórakozik, hogy úgy tesz, mintha bábu, panoptikumi figura lenne, és aztán szívszélhűdésbe kergeti a közellépőket!?

Mosolygós, barátságos képe és kisfiús nevetése megbékéltetett. Támadt egy ötletem. Mondom neki, üljön gyorsan a helyére, én meg hozom a csoporttársaimat. Elsősorban Danny Webbre, a stréberre gondoltam, Danny, az ausztrál, valamennyiünk közt a legidősebb, negyvenhat éves, és a legérdeklődőbb. Bárhová mentünk, volt nyolctíz „roppant tanulságos" kérdése. Mesterien tudott olyan kérdéseket feltenni, amelyekből elsősorban az ő különlegesen jó tájékozottsága és hallatlanul biztos ítélete derült ki. Három hónapunk során egyetlenegyszer sem kapott tagadó választ kérdéseire, annál gyakrabban mondták: „nagyon jól látja", „csakugyan így van, ahogy feltételezi", „valóban találó megfigyelés".

Visszamentem hozzá az előző terembe.

— Danny, van itt egy fantasztikus bábu. Teremőrként ül a sarokban, és szinte megszólal, annyira élő. Döbbenetesen sikerült figura, csak arra volnék kíváncsi, miből lehet.

Ennyi elég volt neki. Ő majd megmondja, miből lehet, elég egyetlen pillantás. Oda is mentünk, és Danny csakhamar elragadtatva szemlélte a „bábut". Elővette jegyzetfüzetét, amibe minden megfigyelését fel szokta jegyezni, apró, szabályos betűkkel. Szorgosan írni kezdett. Féltem már, hogy emberem megunja, de nem, remekül játszott. Danny — akárcsak az előbb én —, közelebb lépett, és...

— *Hi!* — pattant fel az őr kezét nyújtva.

A régi New York-i házakon
tűzbiztonsági okokból kötelező volt elhelyezni ezeket az acéllépcsőket
(MTI Külföldi Képszolg.)

A New York-i belváros

A Broadway

A Times Squere

A mosolygós, tekintélyes ausztrál tévériporter elejtette jegyzetfüzetét, ceruzáját, legalább két métert ugrott hátra, és leírhatatlan magas fejhangot hallatott. Az általános röhögés hallatán Danny szempillantás alatt magához tért, és megragadva az őr kinyújtott jobbját mondta:

— *Hi!* Hogy van? Ugye, unalmát űzi el ezzel a remek tréfával? És ugye, sokáig gyakorolta, amíg ilyen tökélyre fejlesztette? És ugye, soha senki nem szúrta még ki a dolgot idő előtt?

Hát ez hamar ment, annyi bizonyos. És mit gondolnak, milyen lehetetlen ötlete támadt? Hogy menjünk, és „húzzunk be" valakit a csoport tagjai közül!

Szegény kis Bishy akadt a horgára. Bishy Mmusi, a becsuánai rádióbemondó, a csoport kis kedvence. Életében először járt távol szülőhazájától, és szegény minden csapdába beleesett, amit az ilyen nagy kaland kínált. Holmija felét elvesztette, csekkjeit nem akarták beváltani, szállodai szobájának ajtaját becsapta és a kulcs bennmaradt, úgy hogy az éjszakát a folyosón töltötte. Onnan meg a detektívek akarták elvinni, mert azt hitték, besurranó.

Ezt az örökké óriásira táguló szemmel csodálkozó kis fekete fiút mindnyájan szerettük. A két lány minden anyai érzését rá pazarolta, és mi, vad férfiak is állandóan istápoltuk.

Bishy szegény, kis híján elájult a tréfa hatására. Hiába próbálta már őrünk is rábeszélni, szorítson vele kezet annak jeléül, hogy nem haragszik és megbocsátja a viccet, Bishy nem mert kezet nyújtani. Már az egész csoport összegyűlt és beszélgetett a teremőrről — akinek végre egy kis izgalom lopakodott az életébe —, Bishynk csak nézte.

— Most már mondjátok meg — kérlelt minket, hazafelé menet —, ugye, automata volt?

A mai napon a CBS stúdióiba megyünk. Délelőtti programunk szerint a nagy CBS-show műsorok színhelyét tekintjük meg, délután pedig a filmstúdiókat látogatjuk. A

különbség most elsősorban az, hogy a CBS-nél kiváltságos csoportként vonszolnak végig: itt nem divat a beléptidíjas körutazás.

Itt — ezt hamar megállapíthattuk — a „bőség zűrzavara" uralkodik. Minden show-ra külön stúdió jut. Hatalmas színházterem-stúdióban veszik fel a Carrol Burnett-show-t, de egy másik hasonlóban a Glen Campbell-show-t, megint másikban, mondjuk a Merv Griffin show-t. Pedig megszólalásig hasonló mindegyik: háromszáz-négyszáz személyes nézőtér, amely egyenletesen lejt, hogy jó rálátást nyújtson a mintegy fél méter magas színpadrészre.

Most persze — délelőtt — mindegyik üres. A lenyűgöző méretű stúdiókban, amelyek mindegyikébe — némi túlzással — a Magyar Televízió egész székháza beférne, csintalan gyerekek módjára tombolunk. Néhányan beülnek a vendégek karosszékeibe, Jimmy Dean, az ugandai, Merv Griffint utánozza nagyon jól. Remekül mulattunk. Manuel, Jerzy Gruza meg én odaálltunk a kamerák mögé, és operatőrként tényked tünk. Hivatalos kalauzunk ránkszólt:

— Ezt ne csinálják, meggyűlhet a bajuk a szakszervezettel...

— A mivel?!

— Jól hallották — mondta igen enyhe ingerültséggel hangjában. — A szakszervezet itt rendkívül erős. Teljes tekintélyével védi a különféle munkaköröket, és senki, legyen az maga az elnök, sem hághatja át munkaköre határait. Elmondok egy példát: pár hónappal ezelőtt a Burnett-show felvétele előtt alig félórával kiderült, hogy egy nagy lámpa kiégett. A cserét a szakszervezeti előírásoknak megfelelően bonyolították le. Előbb bejött egy háromtagú csoport a hatalmas létrával. Ezt odahelyezték a lámpa alá. Másik két ember érkezett az új égővel, felmásztak a létrán, kivették a régit és behelyezték az új égőt. Lejöttek, de otthagyták a létrát, amelyet azután az előző három ember kivitt. Ekkor látott munkához a harmadik

együttes. Ez is három fő. Ők eltakarították a szemetet. Hogy mi volt a szemét? Hát az új égő doboza, meg a kiégett régi...

Elmondott egy még jobb esetet is. A Campbell-show forgatókönyve szerint, ebben a táncos-énekes esztrád jellegű műsorban, a műsor folyamán maguk a szereplők végzik el az ötletes díszleten a szükséges csekély átalakítást. Ez mit sem zavarta a szakszervezetet. Kötelezték a show-t, hogy függetlenül ettől, szerződtessék és foglalkoztassák a megfelelő számú színpadi munkaerőt. Ezek tehát, vagy tizenöten, ott ülnek a színfalak mögött a Campbell-show felvételén.

Ha most gondolatban csettintenek, és azt mondják: „Ez ám a szakszervezet! Ez ám a munkásvédelem!" — azt ne felejtsék el azért, hogy miközben ilyen szigorúan védik tagjaik érdekeit, a show esetleges megszűnése esetén itt bizony mindenkit szélnek eresztenek, és ez ellen már nincs apelláta. Ebben nem segíthet a szakszervezet.

Megebédelünk a gyár „menzáján", ahol általában valamennyi nagy sztár költi el délebédjét. Most ugyan egy sincs itt, feltehetően fogyókúrás napjuk van. Azaz: itt van valamennyi nagy filmcsillag, de csak lóg mint kép a falon. Ebéd közben hírnök jő és jelenti, hogy engedélyt kaptunk egy forgatás megtekintésére is. Mégpedig a híresnevezetes Gunsmoke-sorozat (Lőporfüst) felvételeit láthatjuk.

A stúdióban, ahová belépünk, szabályos és teljes vadnyugati városka áll. Az egyik oldalon a seriff hivatala, mellette a bár vagy kocsma, majd a kis bank következik, végül a vegyeskereskedés és a borbély. Szemben a szálloda, a postahivatal, egy jómódú „polgár" háza, egy léckerítéssel elválasztott farmház részlete, egy csűr és a kovácsmester műhelye. Középütt pedig az oly sok vadnyugati filmben szereplő, örökké poros földút, amelyen a postakocsi vagy a városkába betévedt idegen cowboy poroszkál.

A város neve Dodge City, és kilenc évvel ezelőtt „ala-

pitották". Kilenc éve egyfolytában látható a Lőporfüst a tévében, kilenc éve heti több folytatásban éli életét sokmillió amerikai képernyőn ez a több száz tagú vadnyugati „Szabó család". A szereplők, beleértve a statisztákat is, csaknem valamennyien itt töltik életük nagy részét, és most, a félhomályos stúdióban, bár a felvétel éppen a csűrben zajlik és a nagy Jupiter-lámpák is csak itt égnek, kinn az „utcán" ott őgyeleg a városka „népe". A borbély is ott szundikál üzlete előtt, lábát egy szék támlájára helyezve, irodájában a seriff is megtalálható legényei körében, és a bárban „pezsgő élet" zajlik.

— Dodge Cityben a kilenc év alatt tizenkét házasságot kötöttek és hat válásra került sor — hallom kísérőnket. — Ezek az emberek már talán inkább itt élnek, mint odakint. A statisztáknak egy része le sem veti cowboy jelmezét, mikor hazamegy, hisz másnap újra felvételre jön. Meg aztán, itt talán fontosabbnak, „valakinek" érezhetik magukat, egy kisvárosi közösség tagjaként. „Odakinn" senkik...

És mik lesznek, ha egyszer mégis véget ér a sorozat?

Már mennénk vissza, vége a látogatásnak, de vagy negyedórája állunk, láthatólag céltalanul, a stúdió előtt a szabadban.

— Mire várunk? — kérdezem Johnt.

— Perry Lafferty, a CBS itteni stúdióinak műsorigazgatója ragaszkodik hozzá, hogy megismerkedjék velünk. Elragadó ember, azt mondják róla. Nagyon közvetlen...

Hát akkor várjunk. Ne fosszuk meg magunktól Mr. Laffertyt. Kisvártatva jön is. Egy fotóssal. Utóbbi gyorsan felkaptat a stúdióépület emeleti erkélyére, és lekiabál:

— Gyorsan, gyorsan, alkossanak hármas félkört, és tekintsenek fel ide!

Pár percig igazgat, besorol, végül udvariasan leszól:

— Tessék, Mr. Lafferty!

A magas, szemüveges, mosolytalan Nagy Főnök erre belép az első sor elé, átkarolja a dél-vietnami Le Minh-ho

vállát, jobb kezét napóleoni mozdulattal kabátja hajtókájára helyezi, és barátságos külsőt ölt.

— Köszönöm, már meg is vagyunk — hangzik a fényképész hangja.

— Oké — igy Mr. Lafferty, és lassú, bár ruganyos léptekkel visszamegy, amerről jött.

Megértem, hogy ragaszkodott a személyes ismeretséghez. És igazán elragadóan közvetlen ember.

Magam is boldog vagyok, hogy megismerhettem...

Az sem akármilyen érzés, hogy közös fényképünkön, a hátsó sor szélén, jobbról a második — én vagyok.

Harmadik és utolsó hollywoodi filmgyári látogatásunk a jól ismert Warner Bros, azaz a Warner testvérek gyárába vezet. Sietnünk kell, mert pillanatokon belül más neve lesz a gyárnak, hiszen a lassan tönkremenő telepet már új tulajdonosok vették át. Mindenestül a tévének dolgozik majd.

Kisebb, mint az előző kettő bármelyike, de itt pezseg legélénkebben az élet. Nem forgatnak mozifilmet, de egyszerre több folytatásos tévédarab készül.

A Bonanza is például, amelynek stúdiójába visznek elsőnek. Itt is elfér a helyiségben a film valamennyi jól ismert díszlete, és ezen nemcsak az úgynevezett „belső helyszínek" értendők. Alig-alig forgatnak a szabadban. Erre nincs idő. Most éppen a nagy öreg, a családfő szobájában folynak a felvételek és a már nálunk is ismert ősz, markáns apa-színész, Lorne Greene ül whiskys üveg előtt az asztalnál, és ugyancsak szokásához híven, meglehetősen gondterhelt. Egy számomra ismeretlen, eléggé rossz külsejű cowboyjal folytat igen hosszú és gondterhelt párbeszédet. Csaknem ötperces „snitt" készül el egyetlen próbával, minden cirkusz nélkül. Ennek a stábnak a tagjai is jó pár éve ismerik egymást, hisz a Bonanza is a régi sorozatok egyike. Egy-egy félórás folytatásnak egy nap a felvételi normája.

A gép leáll, „átvilágítanak", vagyis a következő jelenethez igazítják a világítást. Lorne Greene csendesen feltápászkodik, szó nélkül kisétál, és gondterhelten leül egy fakarosszékbe, amelynek hátán jó nagy betűkkel a neve látható. Minden színésznek saját karosszéke van, és ebbe más nem ülhet...

Greene helyét az asztalnál egy hozzá kísértetiesen hasonló alakú, korú, ősz cowboy foglalja el, és tétlenül tűri, hogy a fővilágosító és az operatőr hangos szóval irányítsa a lámpakezelő világosítókat.

— Ki ez? — kérdi egyikünk idős vezetőnket.

— Ó, ez X. Y. — mondja a nevét (csak én elfelejtettem). Nagyon jó cowboy-színész, aki sok-sok vadnyugati filmben szerepelt. Sajnos az óriási színészmunkanélküliség rákényszeríti, hogy napi öt-tíz dollárért ilyen szerepet vállaljon.

— Milyen szerepet? — kérdem most már én is.

— Hát az a dolga, hogy két snitt között elfoglalja Lorne Greene helyét, és így Lorne-hoz hasonló felépítésű és színű dublőrön próbálják ki a világítást. Addig Lorne pihen...

Egy másik stúdióban is régi, sőt Greene-nél régebbi és azt hiszem, sokkal kedvesebb ismerőst látunk munka közben.

A tizenöt-harminc év előtti amerikai filmek egyik nagy szívrablója, James Stewart forgat. Természetesen ő is tévésorozatot.

— Igen, Jimmy is bekényszerült a tévébe — mondja részvevő sóhajjal kísérőnk. — Hiába, a tévé megfojtja a filmet, még a nagy sztárok is ritkábban jutnak munkához, jó és nagy szerephez. Előbb-utóbb tévésorozatba szerződnek.

A „Jimmy Stewart Show"-ban a nagyon megöregedett sztár egy idős amerikai professzort alakít. Róla, népes családjáról, és illedelmesen tanulságos kalandjairól szól a műsor.

— Ez a show is nagy változásokon ment át az idők fo-

lyamán — szólal meg váratlanul John Hottenstein. — Nem is olyan régen még elképzelhetetlen lett volna olyan folytatás, amilyen vagy két hónappal ezelőtt ment: Jimmy, a professzor, egy orosz kollégáját látta vendégül, és csodák csodája, ez az orosz kolléga teljesen emberszabású volt, jól beszélt angolul, igazi úriemberként viselkedett és öltözött...

Lám-lám, változnak az idők.

A mai folytatás felvétele különösen izgalmasnak bizonyult. Jimmy professzor hazahozta családi vacsorára kísérleteinél felhasznált kedvenc csimpánzát, és a kis majom mókái beragyogták az unalmas összejövetelt. Ami azt illeti, a majom az unalmas felvételbe is mozgást hozott, mivel semmiképpen sem volt hajlandó felkúszni a csilláron, ahogyan azt szerepe előírta. Gazdája pezsgővel itatta és hangosan biztatta, hogy ugorjon már és fusson fel a csillárra. De ő nem... Vagy tizenöt színész — Jimmy és népes családja — állta körül tehetetlenül az asztalt, és várta, hogy a csimpánz beadja a derekát. Végre, úgy a hatodik pohárka pezsgő után, a kis állat fel is rohant, és ezt a szemfüles operatőr gyorsan rögzítette is. Igen ám, de a következő képsorban le kellett volna jönnie. Ő meg már a stúdió tizenöt méteres teteje alól vicsorgott le gazdájára. Nem is győztük kivárni, hogy lejöjjön — mentünk tovább.

Már egy-egy félmondatban többször is jeleztem, hogy a hollywoodi filmgyárak környékén nincs minden rendben, hogy a korábbi évek példátlan forgalmának vége, hogy a színészek közül sok munka nélkül maradt. Miről is van valójában szó?

A hollywoodi játékfilmgyártást szépen lassan tönkretette, felfalta a tévé. A három network — a CBS, az NBC és az ABC — egyenként legalább hat-nyolc sorozatot jelentet meg heti három-ötszörös gyakorisággal a képernyőn. Ez alkalmankint félóra, összesen hozzávetőlegesen heti húsz órányi „játékfilm". Tévésorozatról lévén szó, ezeknek a felvételei egyszerűbbek, és mert folytatá-

sosak, díszlet- és szereplőigényük is sokkal kisebb, mint mondjuk egy szuper-játékfilmé. A gazdaságosság és a folyamatosság kimagaslóan jó üzletté teszi az ilyen sorozatokat, érthető, ha a gyárak elsőbbséget biztosítanak nekik. A tévésorozatok szépen, lassan beköltöztek a hollywoodi stúdiókba, és kiszorították a játékfilmeket. Szinte futószalagon gyárthatók, különösebb művészi igényük nincs.

Mit tehettek hát azok, akik változatlanul játékfilmeket, mozifilmeket akartak csinálni? Le kellett szállítaniok anyagi és művészi igényeiket, és a tévésorozatokhoz hasonló kommersz műveket gyártani vagy — és ez nagyon gyakori — külföldön forgatniok. Magyarországon is például, amint azt a kedves olvasók tapasztalhatták. Ez olcsóbb, egyszerűbb. Az adott országban kisebb gázsival kaphatják meg a szereplőknek egy részét, és amíg Hollywoodban amolyan „megtűrtek" lettek, külföldön körülrajongott vendégek.

De mihez kezdjenek azok a színész-ezrek, akik nem a csúcsszerepek divatos sztárjai, de az itteni virágzás éveiben nélkülözhetetlen és állandó szereplői voltak a filmeknek? Őket a tévé nem tudja foglalkoztatni, hiszen a Lőporfüst, a Bonanza és a többi évek óta futó sorozat egyébként azért is gazdaságosabb, mert korlátozott számú színésznek nyújt hosszú időre munkát. A többi éhezhet. Vagy, mint Lorne Greene dublőrje is, a betevő falatért vállal megalázó munkát.

Bármilyen hihetetlenül hangzik is, látogatásunk idején a színészmunkanélküliség Hollywoodban 93 százalékos volt.

Amióta megérkeztem a „túlsó partra", négy „álomvárosban" jártam. Igaz, sem a három hollywoodi filmváros, sem Las Vegas nem egyértelműen a megvalósult álmok városa. Az ötödikbe, a gyerekek és felnőttek álomváro-

sába, Disneylandbe most érkeztünk. Walt Disneynek, ennek a lenyűgöző tehetségű és verhetetlen fantáziájú embernek legmerészebb álmai valósultak meg itt. Már a környezet is mintha csodálatos álom kerete lenne. Los Angelestől hetven kilométerre, a mi Vidám Parkunknál tizenkétszer nagyobb területen fekszik Disneyland. A felhőtlen és különlegesen kék kaliforniai égbolt alatt talán csak a belépti díj emlékezteti a látogatót a földhözragadt valóságra. De ez a szülők dolga, erre a gyerekeknek nincs gondjuk. A pénztárnál kétféle jegytömböt válthat az ember: az egyikkel tíz, a másikkal tizenöt látványossághoz nyer belépést. Mi az utóbbit váltottuk meg, ezért — amennyire tőlem telik — bővebb képet festhetek erről a gyerek- és felnőtt-Paradicsomról.

A főkapun belépve a „Main Street, USA"-ban vagyunk. Ez hamisítatlan, múlt századi amerikai kisváros főutcája. Az épületek mind korabeli stílusúak, függetlenül attól, hogy az egyikben bank, a másikban vendéglő, a harmadikban éppenséggel fagylaltszalon található. A „Fő utca" végében, a kis téren áll Disneyland városkájának Tanácsháza. Továbbhaladva, a különféle bazárokban ezerféle mulatságos emléktárgyat kínálnak, a Donald-kacsa álarctól, a robbanó gyufán át a csokoládé szivarig.

Az utca túlsó vége ismét térbe torkollik, onnan csillag alakban négy sugárút vezet Disneyland „tartományaiba": a Kalandvilágba, a Fantáziavilágba, a Holnap Világába, és a lefordíthatatlan (később megmagyarázom) Frontier-világba.

A Kalandvilág legnagyobb attrakciója az utazás a dzsungelbeli folyón. Fehér, húsz személyes motoroshajónk parancsnoka parafasisakos dzsungelvadász. Miközben beszállásra biztat, lábánál fenyegetően mered hűséges kétcsövű puskája. A mesterséges tavon szempillantás alatt valódi dzsungelben érezhetjük magunkat. A dús növényzet mögül félelmetes és kísértetiesen élethű állathangok szűrődnek ki. Parancsnokunk felszólít, hogy mindenben engedelmeskedjünk neki, ha kedves az életünk,

mert utunkon ezer veszéllyel kell szembeszállnunk. A folyó most összeszűkül és kanyarog.

— Ez a rész hemzseg az emberevő krokodiloktól — mondja szerényen vezérünk, és lám, kis hajónk oldalánál hirtelen iszonyatos nagy krokodil feje emelkedik fel a vízből, és szörnyű hangot hallatva, szinte beemeli undorító pofáját a hajóba. Egyesek sikoltva riadnak vissza, de emberünknek helyén van a szíve: felkapja fegyverét, két fülsiketítő dörrenés, és az otromba állat élettelenül süllyed a vízbe. Még időnk sincs, hogy hálálkodjunk, máris izgatottan suttogva közli:

— Ide meg vad elefántok járnak inni! Ha csendben maradunk, tán észrevétlenül átjutunk a veszélyzónán...

És csakugyan: nyolc-tíz óriási elefánt iszik-mosdik hatalmas fröcskölés közepette a vízparton. Éles trombitálásuk vérfagyasztó. De megússzuk!

Az út további része, bár kalandos, lényegében veszélytelen. Találkozunk még csimpánzcsapattal, amelynek egyik tagja rá is ugrik hajónk tetejére, ám kapitányunk nagy lélekjelenléttel elkergeti. Látunk még emberevő néger törzset, amint óriási tűz körül táncolva, énekelve készíti elő a vacsorát: a karóhoz kötött fehér vadászt. Szerencsétlenül járt társunkat, sajnos, nem menthetjük meg életünk kockáztatása nélkül, így csak egyesek sebtében elrebegett fohásza segít az áldozatnak lelki üdve elnyerésében.

Félóra elteltével érünk vissza a nagy kalandról a biztonságos révbe, és adjuk át helyünket új kalandoroknak.

Tény, hogy hibátlanul élethű minden. Ezek a hatalmas műállatok semmiben sem különböznek az igazitól, és a velünk utazó srácok illúziója teljes. A felnőttek pedig részben átadják magukat a játéknak, részben elragadtatással nézik az életnagyságú játékszereket.

Úton a Frontier-világ felé, elhaladunk az úgynevezett New Orleans tér mellett. Egyik sarkán emeletes, komor külsejű ház: a Kísértetkastély.

Húsz-huszonöt ember fér el a bejárati ajtó mögötti fel-

vonóban, és amikor annak ajtaja nesztelenül bezárul mögöttünk, először a Kísértetkastély szörnyű urának vérfagyasztó kacaját halljuk. A felvonó elindul. De hogyan?! Mozgást érzünk, mégis helyben maradunk, csupán a helyiség mennyezete emelkedik és nőttön-nő, már sötétségbe vész a csúcsa. Eközben megszólal a „Gazda" síri hangja. Metsző gúnnyal közli, hogy kezébe kerültünk, és az őt ért sérelemért iszonyatos bosszút áll rajtunk. Egy sem menekül — hirdeti ki újabb borzalmas kacaj kíséretében, majd maga is láthatóvá válik ott fenn, az eddig sötétbe vesző magasságban. Ott lóg felakasztott teteme...

Megmozdul alattunk a padló, és lassan siklani kezd. Nem megyünk, hanem visz bennünket egyre beljebb a kísértet-házba. Síri, torz muzsika hallik. Egyre erősödik. A bálteremben érve látjuk, hogy rég elhaltak zöldessárga arcú kísérteteinek táncmulatságába csöppentünk. Egy iszonyatos arcú férfialak odalép, és felkéri közülünk az egyik hölgyet. A hölgy akkorát sikít, hogy ezért külön fizetséget kellene kapnia. Kissé bátortalanul bár, de egyesek kinevetik.

Gondolom, nem rémísztgetem önöket tovább, mert úgy járhatnak, mint mi. Ti. „elfogyott" az ijedelmünk, és a kastély felétől már kissé untuk a sok táncoló, hörgő, vicsorgó hullát.

Következett a Frontier-világ. Hát mi is az a sokat emlegetett *frontier*? A szó maga határt, mégpedig természetes határt jelent. Az Egyesült Államok történetében azonban egészen más értelmet kapott. Amikor az Újvilág első telepesei megérkeztek — és erről a könyv elején a Hálaadás ünnepségei kapcsán már olvashattak —, lassan, de a lakosság számának növekedésével egyre biztosabban indult meg a vándorlás a hatalmas földrész belseje felé, a keleti partról nyugatra. A kalandos kedvű vállalkozók, akiket csodás kincsek, gazdag legelők és ki tudja, mi minden még csábított az útra, emberfeletti akaraterővel küzdöttek meg a természettel, a viszontagságokkal és az ősi földeket, vadászterületeket féltő indiánokkal is. Ezekben

az évtizedekben kapott új értelmet a „frontier" szó. Ezzel a névvel jelezték azt a települést vagy településeket. amelyek a nyugat felé terjeszkedő Egyesült Államok legszélső vonalán helyezkedtek el. Azt az állandóan mozgásban levő, egyre nyugat felé haladó vonalat tehát, amely a még meghódítatlan „vadont" elválasztotta a „civilizált" országtól.

Itt Disneylandben is ezeknek a félvad, egészen kezdetleges körülmények közt élő telepeseknek a tanyáit, falvait építették fel, ennek a romantikus, hősi kornak az emlékeit idézték újra. Látható itt bölényvadászat, vasútépítés, indiáncsata, szamárösvény és sok egyéb.

Szomszédságában a Fantáziavilág. Az amerikai gyerekek mesevilága elevenedik meg itt — persze, csakúgy mint egyebütt Disneylandben, „élő" bábuk segítségével. Itt látható Csipkerózsika vára, Artúr király és „kerekasztal-lovagjai"-nak kastélya, Hófehérke és a hét törpe kis világa, Alice Csodaországban, de tán mind közt a legkedvesebb a „Kicsiny a világ" című. Kívülről aranyos, amolyan mesebeli liliputi várhoz hasonlít, belül pedig — ide is kis csónakon jut az ember — nyolcvan nemzet népviseletében kis csoportok táncolnak-énekelnek. Valamennyien a „Kicsiny a világ" című dalt adják elő, de ahogy halad a látogató csónakja és eljut egy-egy népcsoporthoz (mellesleg magyaros viseletű kis tánccsoport is van!), ugyanaz a dal az illető nép sajátságos, stilizált dallamával és előadásmódján hangzik el. Mégis harmonikus az egész. Arról nem is beszélve, hogy nem ám jól elhelyezett hangszórókon halljuk a zenét, hanem minden egyes kis figura „torkából", valamilyen különleges akusztikai megoldással, egyenként, külön-külön is kivehetjük az énekszót. Vagyis úgy hallatszik, mintha élő gyerekek énekelnének.

Azt mondják, Disneynek is ez volt a kedvence. Meg is értem.

Felnőtteknek tagadhatatlanul a Holnap Világa a legizgalmasabb. Utopisztikus csodák, vagy talán csupán a kö-

zeli jövő nagyon is valós varázslatai kapnak itt életet. A McDonell Douglas repülőgépgyár például felépített egy „igazi" holdutazást. Nesztelen liftekkel jutunk el a közeli jövő űr-utasszállító hajójának utasterébe. Kedves, de komoly stewardessek ültetik le az amfiteátrum-szerű karzaton az „utasokat". Középütt, a küzdőtér helyén, mintha titokzatos ablak nyílna a külvilágra. Amikor űrhajónk begyújtja hajtóműveit, az ülések megreszketnek alattunk a nagy erőkifejtéstől és azt is érezzük, amikor hajónk elemelkedik a földről. Lenn, a nagy ablakon át egyszersmind látjuk is, hogyan távolodunk a Földtől, majd irányváltoztatással elindulunk a Hold felé. A meghódított égitest egyre közeledik, egyre pontosabban kivehetők a körvonalak, s feltűnik a Holdon épült űrhajókikötő. Érezzük, hogyan fékez nagyszerű masinánk, és megérkezünk. Sajnos, ki nem szállhatunk a felszínen. azonnal indulnunk kell vissza.

Azután a General Electric gyár „körhintája"! Olyan színházterem, amelyben nem a színpad, hanem a nézőtér forog, míg a bennünket körülvevő színpadokon egymás után elevenedik meg az emberiség „elektromos" fejlődése. Hogyan lendítette egy-egy nagy találmány előbbre ugyanannak a családnak az életét, kezdve a faszenes vasalótól az önműködő vasalócsodáig, vagy a jégveremtől a mindentudó hűtőszekrényig. Persze, hogy a General Electric reklámja az egész, de lenyűgöző benne az az ötletgazdagság, amellyel ezeket az emberszabású és teljesen élő ember módján viselkedő bábukat programozták. Az ugató, acsarkodó elektromos ölebtől a magát kacéran illegető és egészen „emberi" családanyáig — minden remekmű.

Gyereknek-felnőttnek ugyancsak egyaránt tanulságos az „Utazás az atomok világába". Nagyszerű trükkökkel „utazhatunk" egyetlen molekulától a legparányibb részecskékig, és közben egy hang népszerűen el is magyarázza, hol járunk a kalandos úton.

Nemcsak ennyit láttunk, de ugye elhiszik, hogy nagyon

fáradtan vergődtünk el a három nagy „batárig", és tettük meg az utat Los Angelesbe.

Ha Walt Disney csak ezt az egy művét alkotja, akkor is zseniális. Hát még ha meggondoljuk, hogy ez csupán amolyan „melléktermék" volt a számtalan elragadó rajz- és természeti filmje mellett!

Akármilyen fáradtan érkezem is vissza Los Angelesbe, még egy „műsorszám" vár rám, és ezt a világért sem engedném el. Karcsi barátom szerzett jegyeket a Lakers-Supersonics profi kosárlabda-mérkőzésre.

Ez a könyv nem sportkönyv, nem is foglalkozom sporttal benne, de azt el kell mondanom, mekkora élmény volt ez az este. A Lakers ez idő szerint az Egyesült Államoknak talán legjobb profi kosárlabdacsapata. Itt játszik az egykori csodajátékos, ma élő legenda, Wilt Chamberlain, a 218 centiméter magas közép, aki valaha mérkőzésenként harminc pontra szerződött. Ma inkább a védekezésben, a lepattanó labdák megszerzésében kiváló. Helyette a holtbiztos kezű Jerry West szórja a kosarakat. De van ebben a csapatban legalább nyolc boszorkányos ügyességű és félelmetes adottságú játékos — csakúgy, mint a Seattle Supersonics együttesében.

A mérkőzések négy negyedből állnak, ellentétben az amatőr két félidővel. Egy-egy negyed 12 „tiszta perc", az egész mérkőzés tehát nyolc tiszta játékperccel hosszabb, mint az amatőröké. Ott harminc másodperc alatt kell kosárra dobni a labdát, itt a profiknál 24 másodperc alatt. Itt minden szabálytalanságért büntetőt is dobatnak, sőt egyet, kettőt, vagy háromból-kettőt. Utóbbi a súlyos szabálytalanságnál fordul elő, és annyit jelent, hogy ha a játékos az első két dobásból egyet hibázott, kap egy harmadik esélyt is.

Mindezek után érthető, ha az eredmény 115—107 volt a Lakers javára. Csaknem minden mérkőzésen száznál több pontot ér el a vesztes csapat is. A csapatok általában

másnaponként játszanak, hetenként kétszer hazai pályán. A Lakers bámulatos szép, építészeti csodaszámba menő csarnokában minden alkalommal 18 000 ember, zsúfolt ház buzdítja, hajtja a helyieket, a szünetekben lenge ruhás lányok táncolnak vagy énekelnek. Egyszóval: nagy műsor...

Így telt el ez a hét is. Mozgalmasan, számtalan látnivalóval, rengeteg élménnyel. És vándorcirkuszunk holnap szedi a sátorfáját: utazunk San Franciscóba! Azt mondják, a legszebb város ezen a földrészen, de legalábbis az Egyesült Államokban. Hát akkor gyerünk!

Ma, a búcsúestén, csendes családi körben vacsorázunk Karcsiékkal, és bevallom, jólesett látnom: szomorúak, hogy továbbállok. Egy kicsit az én szívem is sajog.

Még Prince-szel is olyan jól összebarátkoztunk. Igaz, nagyobb bizalmaskodásra nem vetemedem. Egyszer tettem kísérletet, amikor hazatérve lelkesen üdvözöltem négylábú barátomat.

— Prince, gyere ide! Hogy vagy, öreg bolha? — mondtam az erkélyajtóban állva fennhéjázón, leereszkedő barátsággal.

Prince lelkendezve csóválta farkát, amivel kisebb szélvihart kavart, majd felém rohant, hogy örömében nyakamba ugorjon. A 120 fontos (54 kg!) farkaskutya boldogan lendült nekem, én meg ettől a kedves figyelmességtől kizuhantam az erkélyre, és kis híján kidöntöttem a korlátot. A fejem mindenesetre még másnap is zúgott. Azóta szelídebben barátkozom vele...

— Gyere Tamás — törte meg a vacsora utáni csendet Karcsi —, levisszük Prince-t sétálni. Nekünk is jót tesz egy kis levegőzés ezen a búcsúestén...

Egy közeli parkig kocsival mentünk. Ahogy kifelé kászálódunk, veszteglő rendőri riadóautóra leszünk figyelmesek. A kocsi két állig felfegyverzett rendőre éppen tevékenykedett. A hatalmas Chevrolet hűtőjén béka módján elterülve, hason feküdt egy hosszú hajú, hippi kül-

sejű fiatalember, miközben a két rendőr szorgosan kutatott zsebeiben és ruházata redői közt. Eléggé messziről figyeltük, és csupán annyit láttunk, hogy a park szélén, alig tíz méterre tőlük, három-négy hasonlóan hippi fiatalember, meg egy lány, csendesen szemléli a jelenetet.

A két rendőr végzett, nem túl gyengéden felkapta a kocsi hűtőjéről a fiút, pehelyként bedobta az autóba, és szirénázva elrobogtak vele...

Nem túlságosan szívderítő látvány. Mindketten eléggé szótlanul ballagtunk, csak Prince volt igazán elemében. Fel alá száguldozott a kis parkban.

Tán egy óra is eltelt így, amikor lassan visszabaktattunk a veszteglő kocsihoz. Az előbbi négy-öt fiatal már átjött a túlsó oldalra, és most erősen dülöngélve, közeledtek a „mi" Lincolnunkhoz.

Karcsi a maga oldalán kinyitotta az ajtót, Prince be is ugrott a hátsó ülésre, gazdája pedig belülről nyitotta az én oldalamon levő ajtót, hogy beszállhassak. Kezem a kilincsen volt, amikor a mintegy hat-hét méterre közeledő csoportból az egyik fiú kivált. és gyorsabban, mint ahogyan ezt most le tudom írni. felemelt kezében rugós késsel ugrott felém és ordított:

— Tudjátok, mit csinálok ezzel a...?! — és mondta is, hogy minek tart. Még arra emlékszem, hogy dermedten fordultam feléje. Láttam, hogy teljesen magánkívül van, és hogy szája alatt az állán hatalmas vágásból szivárog a vér.

Nehéz az ilyen helyzeteket elmondani, visszaadni a villámként cikázó gondolatokat. Az események sokkal gyorsabban zajlanak, mintsem leírhatnánk őket.

Minden önkéntelenül, véletlenül történt. Tudtam, éreztem, hogy ellépni nem tudok. Inkább érzékeltem, mintsem láttam, hogy a kocsi túloldaláról Karcsi igyekszik kiugrani, de az is világos volt, hogy megvédeni már nem tud a késtől. Puszta kézzel — meg egyébként is — szembeszállni nem sok esélyem lett volna, ösztönösen ki-

És ez: New York

A becsuánai Bishyvel az Universal Filmstúdió bejáratánál

Egy filmgyári autó . . .

Csoportkép a filmgyár udvarán, a „közvetlen" igazgatóval . . .

Disneyland kapujában maga Pinocchio fogad

Néhány disneylandi „bennszülött"

Műindián a műtó partján

A műtóban
műkrokodilok is vannak

Ez a „Kis világ"
Disneyland legbájosabb
mutatványa

Disneylandi vasút

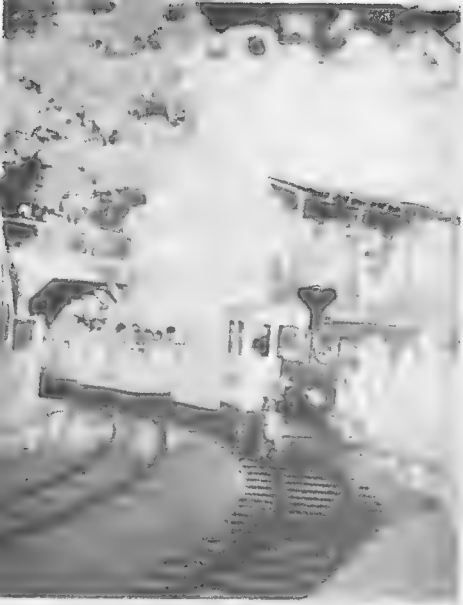

Kissé kábultan
a csodaváros látványaitól
üldögélek a kijáratnál

A bájos San Francisco

San Francisco látképe (MTI Külföldi Képszolg.)

San Francisco csodája:
a kis villamos

San Francisco
kínai negyedéből
(MTI Külföldi Képszolg.)

nyitottam hát a kocsiajtót, hogy legalább azt vonjam pajzsként magam elé.

Voltaképpen már ezzel is elkéstem, annyira közel ért a fickó. Pajzsnak már nem volt jó a kinyitott ajtó, de arra igen, hogy Prince kiugorhasson a hátsó ülésről. És ami alig egy hete, ott az üzletben, szinte halálos rémületbe kergetett, most egyszeriben halálos nyugalmat adott. A hatalmas állat döbbenetes fürgeséggel repült ki az autóból, egyenesen neki a fiúnak.

Nem hiszem, hogy két másodpercnél tovább tartott volna az egész. A négy sötét alak — köztük az én támadóm is — nyúlként rohant az ellenkező irányba, Prince hörögve utánunk, mi pedig... — komolyan mondom, utólag sokat nevettünk rajta, bár akkor mindenhez inkább lett volna kedvünk — mi pedig ordítva Prince után, hogy jöjjön vissza, meg ne harapja, le ne teperje őket.

Nem volt könnyű visszacsalogatni az állatot. Végre bemászott az autóba, de még sokáig lesett arrafelé, amerre azok eltűntek.

Ami engem illet, rajtam éjszaka „jött ki" az izgalom. Altatóval sem bírtam lehunyni a szemem. Egyre az járt az eszemben, mi lett volna, ha többé nem jöhetek haza? Ha az a szerencsétlen, elkábított legény, eszét vesztvén, végez velem? Ha ilyen ostoba módon kell befejeznem?

Ezekkel a gondolatokkal azután szépen el is voltam reggelig. Korán keltem anélkül, hogy egyetlen percet is aludtam volna. Gyorsan elbúcsúztam Karcsiéktól, és siettem a repülőtérre.

A gépen jutott eszembe, hogy Prince-nek meg sem köszöntem az életemet...

Döntöttem: egy életem, egy halálom, megkérdezem harmadszor is az egyenruhás néger kapuőrt:

— Kérem, bizonyos benne, hogy Mr. Art Porterral beszélt? Ő mondta, hogy üljek itt és várjak? Nincs más Porter a KPIX-nél?

Leírhatatlan undorral mért végig a legalább húszéves fiú.

— Nézd haver (haver amerikaiul: *pal)* —, most elmondom neked elölről. Porter csak egy van nálunk, hogy Art a keresztneve vagy Hugh, vagy akármi, azt nem tudom. De csak egy van. Vele beszéltem, ő mondta, hogy várj itt nyugodtan. Ülj türelemmel és foglald el magad valamivel. Sorra kerülsz, ne félj ...

Visszaülök és engedelmeskedem. Elfoglalom magam. Mondjuk azzal, hogy mi a fene üthetett Mr. Porterba? Negyven perce várakoztat!

Míg várok rá, nyugodtan elmondhatom önöknek is, ki ez a Porter, meg egyáltalán miről is van szó.

Itt vagyok San Franciscóban, amelyhez foghatóan szép várost aligha láttam még, és most, hétfő reggel kezdem „inashetemet" a KPIX tévéállomásnál. Csoportunk szombaton szanaszét repült az Államokba, ki-ki első „egyéni" állomáshelyére. Az enyém a KPIX. Valahol már elmondtam ebben a könyvben, hogy minden helyi tévéállomásnak négy betű a jelzése az Egyesült Államokban és hogy a Mississippitől keletre „W" a kezdőbetű, onnan nyugatra pedig „K". Azt, hogy KPIX, angolul úgy mondják,

hogy „képiájeksz". Így már szebben hangzik, aligha tagadhatják.

Óvatos duhaj lévén, nem elégedtem meg John Hottenstein részletes tájékoztatásával, amelyben pontosan megírta, kit kell keresnünk az egyes állomásoknál, ki fogad bennünket, hova helyeznek, és milyen műsorokat tanulmányozunk. Gondoltam, mielőtt megjelenek, ellenőrzöm, tudnak-e rólam, várnak-e, és hogy mire számíthatok. Listámon a „képiájeksz"-nél bizonyos Mr. Art Porter neve állt. Felhívtam. Kapcsolták. Bemutatkoztam. Erre ő:

— Mr. Vitray? Ó, hát persze! Tom — megengedi, hogy így szólítsam? — el sem mondhatom, mennyire várjuk! Elkészítettem a pontos programját, percről percre beosztottam az idejét. Ugye, nem haragszik? De szeretném, ha már ilyen megtiszteltetés ért bennünket, hogy minél többet megmutathatnánk magának a mi kis birodalmunkból. Persze, ha bejön, részletesen megvitatjuk ezt a tervet, és bármilyen kívánsága van, annak megfelelően módosítjuk. El sem képzeli, milyen örömmel várjuk. Mikor jön? Ha tudná, hogy várjuk!...

Kissé szédültem ennyi szívélyességtől. Megvallom, minden képzeletemet felülmúlta Mr. Porter, egyszersmind nagy kő is esett le a szívemről. Nem tudtam elképzelni, hogy egy-egy keményen dolgozó tévéállomáson ki foglalkozhat egy magamfajta ideszakadt külföldivel. Úgy látszik, tévedtem. Mondtam is az elragadó Mr. Porternek, hogy hétfőn kora reggel ott leszek, és hogy milyen kellemes csalódás ez a fogadtatás.

— Ugyan Tom, hogy képzeli? Ilyesmire mindig van időnk, hiszen mi tanulunk magától. Mert ugye, arra felkészült, hogy sokat kell mesélnie? Bennünket is érdekel a maguk tévéje ott... szóval a maga hazájában. Jöjjön minél előbb, és én várom munkatársaimmal együtt...

Érthető ugye, most már, hogy miért nem hittem én ennek a derék fiúnak?! Mihelyt megérkeztem bemondtam a nevem, ő feltelefonált Mr. Porternak, majd közölte, hogy Mr. Porter azonnal fogad. Addig üljek le.

Ennek háromnegyed órája. Azóta három kísérletet tettem, hogy meggyőzzem az ifjú cerberust, miszerint vagy Mr. Porter nem *az* a Porter, vagy az én nevemet nem értették jól, vagy más fatális félreértés történt, de az nem lehet, hogy engem ilyen hosszan várakoztassanak. Hiszen honnan is tudhatná ez a fiú, hogy engem „milyen örömmel várnak", és hogy Mr. Porter „milyen várakozással tekint jöttöm elé"?

Mindegy. Ülök és fixírozom a fekete fiút. Ő visszanéz rám, és az enyhe undor mellett szelíd iróniát is vélek kicsillanni a szeméből.

Jön egy mini-miniszoknyás titkárnő külsejű hölgy, és ettől mindketten megelevenedünk. Persze nem hozzám jön, hanem hozzá. Halkan beszélgetnek, majd „haverom" széles gesztussal felém mutat, és jó hangosan mondja:

— Ott ül és nagyon türelmetlen. Nem is tudtam, hogy maguknál van felvétel. Mindenesetre türelmesebb jelöltet is hívhattak volna. Ezt megmondhatja Mr. Porternak!

A hölgy hozzámlép, és művészien szenvtelen arccal tekint le rám.

— Mr. Vitri? Mr. Art Porter titkárnője vagyok, és ő küldött, hogy vigyem fel önt a híradóhoz. Egyelőre ott fog dolgozni.

Választ sem várva, gyors léptekkel előremegy, és két hiábavaló kísérlet után fel is adom, hogy mellette mehessek. Szépen kullogok a nyomában.

Átmegyünk a „News Department", azaz híradó-osztály feliratú lengőajtón, végigvitorlázunk vagy hat-nyolc egymásba nyíló helyiségen, mígnem a legutolsó terem egyik asztalánál megáll, és az ott elmerülten olvasgató urat megszólítja:

— George, itt az új gyakornok Syracuse-ból...

George fel sem pillantva, mintegy az újság egy különösen felháborító cikkét kommentálva, motyogja:

— Vidd oda Chuckhoz, én nem érek rá.

Chuck, fiatal kora ellenére ritkuló hajú, szőke, szem-

üveges fiatalember. Elmerülten olvas. Úrnőm neki is felkínál:

— Chuck, George hozzád küldte az új gyakornokot Syracuse-ból.

Chuck felnéz, és igazán nem ellenszenvvel mér végig.

— Talán Fred tud vele valamit kezdeni, én nem érek rá.

Fred sem tudott mihez kezdeni velem, bár — amikor felpillantott az újságból — azt mondta: „hello". De volt egy jó ötlete, nevezetesen az, hogy vigyenek engem Perryhez.

Csakugyan jó ötlet volt, mert Perry — fiatalosan öltözött, hetven körüli dandy — nem tudott kihez passzolni.

— Mi a neve? — kérdezte, majd mikor meghallotta, egyetértően rábólintott. A nevem tehát rendben volt.

— Üljön itt le valahol — mutatott szét a szobában, amelyben egyetlen szék volt. Azon ő ült.

Nekidőltem az íróasztalának, és úgy maradtam. Mintegy húsz percig. Nyugodt, zavartalan csend ülte meg a szobát. Perryt mi sem gátolta az elmerült olvasásban.

Egészen enyhe sértődöttséget éreztem. Mr. Porter nem ezt ígérte. Hol vannak azok a kíváncsi munkatársak? Akik annyi mindent akarnak hallani a mi tévénkről? George, Chuck, Fred és Perry lennének?!

A szomszédos szobákból egyre közeledő élénk beszélgetés hallatszott. Jóképű, negyvenes férfiú lépett be.

És egyenesen hozzám!

— Ron Myers vagyok, a híradó vezetője. Hallottam jöttéről, de megvallom, nem vagyok nagyon boldog. Nekünk napi három műsort kell előállítanunk, és ez meglehetősen erős feladat. Nincs időnk vendégekkel foglalkozni. Nem tudom, mit képzel ez az idióta Porter. Rámtelefonál, hogy dugjuk el magát egy hétre, és lehetőleg találjunk ki valamit, hogy ne sok vizet zavarhasson. Hát nem tudom, mi a fenét csináljak. Most mindenesetre el kell mennem Berkeleybe az egyetemre. Ha visszajöttem,

talán lesz időm valamit kitalálni. Addig maradjon itt, és foglalja el magát. Várjon! Még annyi időm van, hogy bemutassam mindenkinek!

Ekkor szépen odajárultunk George-hoz, Chuckhoz, Fredhez és Perryhez, a Főnök szépen bemutatott, ami abból állt, hogy mindenütt elismételte: „ez itt Mr . . .” itt én bemondtam a nevem, „a syracuse-i egyetemről jött, egyébként külföldi, mégpedig . . .” itt ismét én következtem, szépen közölve nemzetiségemet, „és nálunk vendégeskedik majd egy teljes hétig”. A „teljes” szót mindig kis nyomatékkal, enyhe kétségbeeséssel mondta.

George, Chuck, Fred és Perry engedelmesen felpattant, és elmormolta a kötelező „örülök a találkozásnak” formulát. Holt bizonyos, hogy akkor láttak mind a négyen először.

— Hát akkor ezzel meg is volnánk — öntötte el határozott elégedettség Ron Myers csinos vonásait.

— Kérhetnék valamit? — kérdeztem bátortalanul.

— Ez csak természetes.

— Ha jól értettem, Berkeleybe megy az egyetemre?

— Igen. Minden hónapban valamelyikünk kimegy az újságírószakos diákokhoz, akik azután ránkhúzzák a vizes lepedőt. Mindennek elmondják a műsorainkat, mindenféle tehetségtelen idiótáknak becéznek, mi pedig — mint a cirkuszi mutatványosbódéban a bohóc — kapkodjuk a fejünket. Megpróbálunk védekezni. Ezt ők „vitaórának” hívják.

— Mondja Mr. Myers, nem vinne el engem magával? Sokat hallottam a berkeley-i egyetemről, ha lehet, meghallgatnám ezt a vitaórát.

— Semmi akadálya. Máris indulhatunk.

Berkeley tulajdonképpen San Francisco egyik külvárosa — akárcsak Hollywood Los Angelesnek. Kocsival jó háromnegyed órát tartott az út, eközben — jobb híján — a Nagyfőnök velem beszélgetett. És mert ezen sem tudott segíteni — figyelt is. Jót nevetett Porteren, meg azon, hogy milyen fogadtatásban volt részem a már több-

ször emlegetett négy munkatársa részéről. Egészen jól összebarátkoztunk, és őszinte részvétet éreztem iránta, amiért ilyen magamfajta koloncot akasztottak a nyakába.

— Nem tréfálok, Tom — panaszolta —, de olyan kevesen vagyunk a munkához és olyan nagy nyomás nehezedik ránk, hogy csakugyan nem örülünk a vendégeknek.

— Van egy ötletem! — szakítottam félbe. — Mit szólna, ha influenzás lennék?

Kissé értetlenül nézett rám.

— Nem világos? Holnap reggel telefonon bejelentem, hogy megbetegedtem, és mihelyt felépülök, újra jelentkezem.

A tantusz leesett.

— Remek! Nagyszerű! Úgy értem, ne legyen azért nagyon beteg, és épüljön fel minél előbb. De egy perccel se jöjjön előbb munkába, mint az egészsége szempontjából tanácsos lenne!

Láthatóan megszeretett. Hamarosan családjáról, életéről, pályafutásáról beszélt. Mire megérkeztünk Berkeleybe az egyetemhez, öreg barátok voltunk.

Az újságíró szak hatalmas épületének kapujánál vézna, hosszú, ápolatlan, szakállas, farmernadrágos hippi várta.

— Tom, ez Randy Dixon professzor — mutatta be a hippit Myers.

Miután a hippi meg én kölcsönösen örültünk a megismerkedésnek, valamennyien felmentünk a második emeletre, és benyitottunk az előadóterembe.

A látványt, amely a teremben fogadott, még csak le tudom írni valahogyan, de ahhoz már nincs írói vénám, hogy rám tett hatását is érzékeltessem.

Vágni lehetett a füstöt. Mintegy kétszáz „egyenruhás" — tarka ing, farmernadrág, saru, továbbá a fiúkon szakáll — ült a padokban és a földön. Volt még rajtuk kívül vagy tíz-tizenöt különböző méretű kutya, és — ahogy sebtiben összeszámoltam — hat-nyolc macska. Előbbiek kinn

az előadói asztal előtt várakoztak türelmesen, utóbbiak jobbára tulajdonosaik vállán vagy ölében ültek. Sokkal nyugtalanabbul. A későbbiek során Dixon professzor ügyeletes ajtónyitogatóként is működött. Valahányszor egy-egy kutya úgy érezte, hogy odakinn akad halasztathatatlan dolga, odaballagott az ajtóhoz, és a készséges Dixon máris nyitotta. Visszajövetelnél az állatok kint vagy aprót vakkantottak, vagy a farkukkal kopogtattak.

Tán a helyszűke tette, mindenesetre öt-hat pár egymás ölében ült, és a következő két és fél órában jószerével csak egymással foglalkozott. Talán fölöslegesnek tűnik, mégsem árt megjegyeznem, ezek a párok egy fiúból és egy lányból álltak.

Dixon bemutatta Myerst, és megnyitotta a vitát.

A KPIX híradófőnöke magabiztosan lépett a diákok elé, de ez nem tartott tovább negyedóránál. Amikor a harmadik diák jegyezte meg, hogy a KPIX híradója dilettáns és hazug, Myers csendesebb lett. Magával a műsorral nem is sokat teketóriáztak a diákok, hamarosan belső és elvi kérdésekre tértek. „Kaphat-e állást a KPIX híradójánál néger, vagy más kisebbségi csoportból származó?" „Ha felveszik is, biztosítják-e számára az azonos feltételeket?" „Igaz-e, hogy színes riporter csak színes témákat csinálhat?" Csaknem egy órán át feszegették ezeket a problémákat, és én körbepillantva a helyiségben, összesen három színes bőrű diákot láttam. Barátom, Myers felelgetett is szaporán, de valahányszor bizonytalannak vagy nem valami meggyőzőnek hangzott a felelet, a diákok leplezetlenül kinevették. Nemegyszer harsogva. Néha még én is kényelmetlenül éreztem magam. Csakugyan találó volt az a hasonlat a cirkuszi mutatványosbódéval és a bohóccal.

Myers impozáns türelme láthatóan megcsappant. Fáradtabban felelgetett, és egyszer-egyszer védekezésbe csapott. Kíváncsi voltam, van-e a diákokban szánalom. Bennük nem volt, de Dixon professzorban igen.

— Jól van gyerekek, úgy tetszik, Mr. Myers kicsit

roggyant — kezdte elégedett mosollyal —, adjuk meg neki a lehetőséget, hogy tovább éljen, mi pedig próbáljuk szóra bírni ezt az urat, aki csendben ül itt. Külföldi televíziós, akinek bizonyára sok elbeszélnivalója van, meg az amerikai tévét is két hónapja tanulmányozza, nem lehet érdektelen a véleménye.

Túlzás volna azt mondanom, hogy boldogan emelkedtem szólásra. Ezek a vérszomjas fiatalemberek velem még könnyebben végezhetnek, hiszen én nem anyanyelvemen viaskodom velük.

— Jó, rendben van, de legyenek könyörületesek. Vendégbarátság is van a világon... — kezdtem, azt gondolva, nem árt egy kis *„captatio benevolentiae"*.

Most elébe vágok sok mindennek, de el kell mondanom: amerikai utam egyik legkedvesebb epizódja kezdődött. Záporoztak a kérdések. Jórészt az itt szerzett magánemberi és tévés benyomásaim érdekelték őket. „Milyen az amerikai ember, mondjuk, egy magyarral összevetve?", „Gondolja-e, hogy a civilizáció magas foka elkorcsosított bennünket?", „Tudna-e itt élni, és ha igen, hol, hogyan?", Mit szól a hirdetésekhez a tévében?", „Van-e maguknál is ilyen, és hogy tűrik az emberek?", „Cenzúrázzák-e a Magyar TV-t?".

Igyekeztem megfontoltan és megfelelően árnyaltan válaszolgatni. Általános megdöbbenést keltett, amikor itt is elmondtam, hogy nagyon nehéz lenne cenzúrázni nálunk az élő adásokat, vagy hogy a mi tévénkben alig-alig van hirdetés, és sohasem szakítja meg a műsort. Ez utóbbit többen el sem akarták hinni. Sikert arattam azzal a kissé félve megkockáztatott bírálatommal is, hogy hiába válogathat az amerikai néző több csatorna műsora között, ezek valójában alig-alig különböznek egymástól, és a közvéleménykutató szolgálat adatai szerint még az egyes napszakokban is hasonlók a műsorok. Ennél a kijelentésemnél egy hatalmas termetű vörös fiú pattant fel.

— Maguknál hány csatorna van?

— Egy, illetve most kezdtünk egy másodikat.

— Akkor mégiscsak nagyobb a választék itt! Magyarországon tehát a kormány dönti el, mi látható azon az egy csatornán, és senki nem törődik a néző véleményével?

Próbáltam megmagyarázni, hogy a mi nézőink nagyon is hallatják a véleményüket, és sokkal tevékenyebben vesznek részt a tévé arculatának kialakításában, mint itt. A vörös óriást nyilvánvalóan nem győztem meg. Újra felállt.

— Nézze! Én tavaly voltam a maga hazájában, és néztem tévét. Igaz, egy szót sem értettem, de egy családnál voltam, akik elmagyarázták, miről van szó. Valami ijesztően unalmas és hosszú közvetítést adtak egy játékbaba gyárból. Semmi nem történt, csak emberek beszélgettek, és még a gyártási folyamatot is alig mutatták. Vendéglátóim is panaszkodtak, hogy folyton ilyesmit kell nézniök. Ha nem tetszik, legfeljebb kikapcsolhatják a készüléket...

Mondtam, hogy megoldásnak az sem olyan borzasztóan rossz, de a diákok nemigen érték be ezzel. Az ő képzeletükben a tévé azért van, hogy állandóan működjön.

Ezzel a játékbaba gyárral kissé sarokba szorultam, nemcsak azért, mert nem láttam, hanem mert érveim sem igen voltak. Lelkem mélyén bevallottam, hogy unalmas műsort a mi tévénkben is lehet látni. Hogy míg itt számtalan csatornán a szórakoztatás az egyetlen cél, nálunk azon az egyen is kicsit sokat oktatunk. Sőt, kioktatunk.

Szerencsére a hippi professzor véget vetett a vitának: ki kellett üríteni a termet. Óriás vitapartnerem utánam jött és megkérdezte, hajlandó vagyok-e még beszélgetni vele. Természetesen vállalkoztam. Nem így Ron Myers, akinek éppen elege volt a kérdésekből.

— Tom, én nem várom meg. Visszatalál autóbusszal is Friscóba.

Ezzel úgy otthagyott, mint a pinty. Távozóban még kacsintva visszafordult:

— És jobbulást! Feküdje ki teljesen az influenzát!

Kicsípve, elegánsan ülök tizenöt-húsz középkorú, vagy annál idősebb egyetemi tanár társaságában és elmerülten hallgatom Martin Malia professzor előadását. Címe: „A 19. századi orosz radikális intelligencia újraértékelése." A meghívást Andrew professzornak köszönhetem, őt meg a hippi Dixonnak. Miközben ugyanis az autóbuszhoz kísért kifelé az egyetemi campusról, egy elegáns, igazán tanár külsejű férfiút köszöntött, majd bemutatott neki. Andrew professzor kedvesen érdeklődött, és különösen boldog volt, hogy éppen egy magyarral akadt össze, mivel ő maga a kelet-európai népek történelmével foglalkozik. Meg is hívott iziben erre az összejövetelre. Előbb meghallgatjuk az előadást, majd finom vacsorát kapunk a szálloda különtermében, ezt pedig a hozzászólások követik.

A professzori szeminárium résztvevői különben több szakról valók. Irodalom, történelem, politikatudomány, nyelvészet. Ezeken a szakágakon belül valamennyi kelet-európai érdeklődésű.

Az előadást — szégyen ugyan megvallanom — roppant unalmasnak éreztem, és ez sokkal inkább az én hibám, mintsem az előadóé. A vacsora azonban igen jó volt. A hozzászólások már nekem is nagyon tetszettek. Nem tartalmuk miatt, hanem mert igencsak fonáknak tartottam, hogy egy amerikai egyetem professzori karának vagy tizenöt tagja összejön, jelen van továbbá néhány más egyetemről idelátogatott nevezetes szakember, és alig akad köztük kettő, akinek a beszédén ne érződne félreérthetetlenül, hogy nem amerikai. Itt szemem előtt és fülem hallatára kelt életre a *brain-drain,* vagyis az „elmecsapolás". Így nevezik azt a sokéves folyamatot, amelynek keretében a különféle amerikai tudományos intézmények, főként egyetemek, magas fizetéssel, nagy lehetőségekkel magukhoz édesgetik az európai egyetemek legjobb erőit. Amikor később Andrew professzornak ezt szóvá tettem, érdekes dologra hívta fel figyelmemet.

— Egy-egy amerikai egyetemen bizonyos számú év eltelte után a szakok tanári kara vitatja meg és dönti el.

hogy valamelyik fiatal professzor megkapja-e véglegesítését, az ügynevezett *tenure*-t. Ha megkapja, állása voltaképpen „életfogytiglan" szól, érthető hát, ha roppant nagy jelentőségű a professzori kar döntése. Mármost éppen a *brain-drain* egyik különös vadhajtása, hogy például itt Berkeleyben is akad szak, ahol annyi a külföldi professzor, hogy szinte a szó szoros értelmében diszkriminálhatják a „bennszülött" amerikai fiatal tanárt. Ehhez még rosszindulat sem kell, az elfogultság már eleve adódhat az alkati különbségből is. Nem bizonyos, hogy európaiak számára rokonszenves egy-egy modern fiatal amerikai tanár.

Vacsora közben beszédbe elegyedtem szomszédommal, akiről szempillantás alatt kiderült, hogy ... Mit gondolnak, mi derült ki? Csoporttársaim már kórusban kiabálnák: „... természetesen magyar!"

Az is! Z. L. professzor Angliában élt és tanított, míg a *brain-drain* őt is át nem „csapolta" ide. Magyar irodalom a szakmája, bár erre itt nem akad hallgatója. Néhányan magyar nyelvet tanulnak tőle. Főként régi honfitársaink leszármazottai, akik szeretnék megismerni „atyáik" nyelvét.

Kedves, közvetlen ember, gyakran látogat haza, és mindenkit ismer, mindenről tud. Beszélgetésünk az itt élő magyarokra terelődik. A professzor azt fejtegeti, hogy itt a távoli amerikai földrészen mennyivel több magyarral találkozik, aki őrzi magyarságát, féltve óvja nyelvtudását, mint például a Magyarországhoz sokkal közelebb eső Angliában.

— Igen, ez igaz lehet — mondom —, de azt bizonyára ön is észrevette, hogy még a legszebben, legtisztábban beszélő magyaroknál is észrevehető egyfajta archaizálódás. Hiszen az otthoni magyar nyelv él, napról napra változik. Új kifejezések születnek, új köznyelvi szavak, idiómák honosodnak meg, és veszik át a régebbiek helyét, míg a távol élő a régit őrzi, és használja beszédében. In-

nen ered kifejezésmódjuk idegenszerűsége, még a legmakulátlanabb kiejtés ellenére is...

— Igen, igen ez igaz — helyesel Z. L. professzor. — Magam is csak határozott erőfeszítéssel tarthatok lépést ezzel a fejlődéssel. Nekem azonban ez szakmám. Ismernem kell minden új fogalmat, kifejezést, ami megszületik a magyarban. Tudnom kell használni a legfrissebb szlenget is. De azok, akik régen itt élnek, csakugyan nem képesek erre. Ők — és itt hamiskásan összevonja szemöldökét, arcára nem is titkolt büszkeség ül ki — túlságosan régen jöttek le a falvédőről...

Rövid tusakodás után magam is legalább olyan büszke voltam, mint a jó professzor: nem kis erőfeszítéssel, de megálltam, hogy ki ne javítsam. Végtére: én sem a falvédőről jöttem le...

Megyek vadászni. Lehet, ez nem izgatja olvasóimat, én mindenesetre egészen odavagyok. Hat ökörrel sem lehetne odahaza elhúzni vadászatra, itt meg a puszta kíváncsiság is elvisz. Andrew professzornak köszönhetem a meghívást.

— Egyetlen igazi szenvedélyem a vadkacsavadászat — avatott bizalmába. — Az örökös ülés, írás, tanítás után a szabadban, távol a szörnyű civilizációtól felszabadulok, és vadembernek érezhetem magam.

Csakugyan: az örökké jól öltözött, feltűnően választékos modorú és európaiasan disztingvált professzor szinte vihráncolt a kocsiban. Kalifornia északi része felé tartottunk, Sacramento felé. Ezen a vidéken játszódik Steinbeck Egerek és emberek-je is. Kissé kopár, de vadregényes tájakon vezetett a kétszer négysávos autópálya.

— Williams, a kis falu, ahol vadászházunk is van — kezdte beavatásom Andrew —, nyolcházhatvan lelket számlál. Kaliforniának ezen a részén még maradt valami az igazi természetből — bár nem sok. Amerikában az a legszörnyűbb, hogy a települések — nevezzük falunak

vagy városnak, noha egyikre sem hasonlít — minden elgondolás nélkül, teljesen azonos mintára létesülnek. Benzinkút, szupermarket, összevissza hányva tucatnyi ház, és kész a „város". Hát itt még akadnak települések, melyek megőriztek valamit a régi időkből. Ami pedig vadásztársaságunkat illeti: nem tudom, hétköznap lévén, találkozunk-e valakivel, de semmi esetre se lepődjék meg rajtuk. Többségük még beszélni is alig tud, olyan primitív. Igaz: jó pár milliomos akad köztük, pénzük van bőven, semmi szükségük a pallérozott, szép beszédre. Elég az a kétszáz-háromszáz szó, amit használnak...

Kissé bárgyú képet vághattam, mert Andrew professzor pontosan kitalálta, mitől bambultam el.

— Hogyan lehettek ilyen primitív emberek milliomosok? No látja, ez mondhatnám nem egyszerűen tipikus amerikai, inkább sajátságosan kaliforniai karrier-történet. Ahol most járunk — nyilván ezt városi ember létére is észreveszi — nem túlságosan értékes földterület. Kopár, alig művelhető vidék. Jó kis indián- vagy cowboyfilmeknek való helyszín. Húsz-harminc évvel ezelőtt, sőt tán még tíz éve is, hihetetlenül olcsón lehetett itt földhöz jutni: öt dollár volt egy *acre*. Sokan még ennyit sem adtak volna ezért a sivatagért. Mégis akadt a környéken néhány állattenyésztő farmer, aki — tán egyszerűen csak a befektetés kedvéért — ezer meg ezer *acre*-t vásárolt meg. Néhány évvel ezelőtt megkezdődött ennek az útnak és még sok más hatalmas útnak az építése a környéken. A civilizáció „betette a lábát": az utak mentén sorra létesültek a kisebb üzemek, majd nagyobb gyárak is. A föld ára pedig elég szépen emelkedett. Annyira, hogy most az egykori öt dollár helyett harmincezer dollár egy *acre*. Érti már? Az én vadásztársaim közül néhány, mihelyt így felugrott a föld ára, abbahagyta a farmerkedést, kiírta cégtáblájára, hogy „ingatlanügynök", és szépen, lassan eladogatta saját ingatlanját. Felélik az öt dollárért vett földeket. Nem bírnak annyit költeni, hogy ne maradjon bőven.

Most már nem dolgoznak semmit, vadászni járnak, és szomorkodnak azon, hogy gyermekeik, akiket persze iskoláztatnak és nem nevelnek farmernak, megvetik őket.

Megérkeztünk Williamsbe. Mintha egyszeriben száz évvel forgatták volna vissza egy láthatatlan időgép kerekét. Bájos, öreg falu. Az emberek is mintha Steinbeck könyvéből léptek volna elő. A vadászház is olyan elhanyagolt, ósdi, mintha nem is a szupercivilizált, szuper-higiénikus országban, az Egyesült Államokban volna. A bejárati ajtó betört üvegén például — *horribile dictu* — zsírpapír! A fapadlós helyiségekben rozoga ágyak, mintha sebtiben visszavonult katonaság elhagyott kaszárnyájában lennénk. Az egyik szobában egy hallgatag óriásba ütközünk.

— *Hi,* George! — köszön Andrew.

— Jó napot, prof! — így a másik, és némán tesz-vesz tovább.

— Ez itt egy magyar ismerősöm — mutat be engem is. — Megnézi a vadászatot...

— Jó ötlet — biccent George.

— Hogy van a család? Mi újság? — firtatja Andrew.

— Nincs semmi. Szép *sprig*eket láttam a négyes állás felett hajnalban...

A *sprig* — mint később kiderült — egy vadkacsafaj.

— Egyébként?

— Nincs semmi, mondom. A nagyobbik lányom megy magához az egyetemre.

— Hozzám? — lepődik meg Andrew.

— Igen. Miért, baj?

— Nem, de hogyhogy hozzám? Több tízezer diák tanul nálunk, honnan tudja, hogy hozzám jön? Milyen szakos lesz?

George meglepődik. Nem látszik rajta, csak hallgatásán érződik.

— Szakos? Azt nem tudom. Tudja prof, hogy én nem vagyok tanult ember. Nem ismerem ezeket a dolgokat. Csak arra kérem, vigyázzon a gyerekre. Sally a neve. Ne

engedje, hogy rohadt radikális legyen belőle. Nagy hajlama van hozzá...

Andrew kicsit töpreng, megígérje-e, hogy nem lesz George lányából „rohadt radikális", végül jobbnak látja, ha hallgat.

Beöltözünk vadásznak. Ez nem csekélység, mert két pulóvert öltünk, rá terepszínű gumiköpenyt, alulra pedig derékig érő gumicsizmákat. A professzor tartalékcsizmáit adja nekem, de tekintve, hogy ő száznyolcvan centinél is magasabb, derékig érő gumicsizmái engem erősen vágnak hónaljban. Arról nem is beszélve, hogy egy teljes lépést tehetek a csizmában anélkül, hogy egyetlen centit is haladnék előre. Végre elkészülünk. Becsomagoljuk a két fegyvert is a kocsiba, az összes egyéb vadászrekvizitummal együtt. Arról ugyan nincs szó, hogy én is lőjek, de legalább cipelem a puskát.

Vagy négy-öt kilométerrel túl a falun, egy elárasztott rizsföld a társaság bérelt vadászterülete. Autóval el is jutunk a széléig, az utolsó két kilométert, be az állásig, gyalog kell megtenni.

Búsan araszolgatok Andrew nyomában. Egyik vállamon a puska, másikon a fényképezőgép, fejemen a hatalmas, terepszínű kalap. Fentről pontosan olyan lehetek, mint egy jól fejlett vargányagomba. De csak addig, amíg a vízhez nem érünk. Mert abba bele kell gázolni, és vargánya sosem megy vízbe. Akkor most olyan lehetek fentről, mint egy terepszínű kalap, amely úszik a vízen. Mert hogy gazdája megfulladt. Szerencsére a víz a professzornak csak térdig ér, nekem meg derékig, és most derül ki, milyen szerencsém van hónaljig érő csizmámmal.

Bekászálódunk az állásba. Vagy vadászlesbe. Nem tudom, hogy kell magyarul, illetve vadászul mondani. Ez nádas közepén kiképzett zsombékos páholy, amelyet náddal, sással lepleznek az éber vadkacsák és még éberebb vadlibák elől.

Majdnem nagyon udvariatlanul felnevetek, amikor Andrew professzor teljesen átszellemült arccal két külön-

San Francisco kínai negyedéből (MTI Külföldi Képszolg.)

Andrew professzorral a szerencsés kimenetelű vadkacsavadászat után

Walter Cronkite teljes bemondói díszben

A népszerű Dick Cavett

Universitas Syracusana

In Civitate Novi Eborari
Omnibus Ad Quos Hae Litterae Pervenerint
Salutem in Domino Sempiternam

Quoniam

Tamas Nitray

1971 (Fall) International Broadcast Seminar

Studia in Universitate honeste perfecit,

Quamobrem

Nos Cancellarius et Curatores Universitatis auctoritate nobis commissa ad titulum

Amicus Universitatis

admisimus eique omnia iura privilegia dignitates insignia ad hunc honorem ubique pertinentia concessimus. Cuius rei hae litterae sigillo Universitatis munitae testimonio sint.

Syracusis die XIII mensis Decembris anno Domini MCMLXXI — Reipublicae Americanae CXCV

Milan A. Eggen
Cancellarius

Íme a diplomám, amely igazolja, hogy a syracuse-i egyetem „barátja" vagyok

Álmos „bandám", ahogy megérkezésemkor csodás fényképezőgépemmel megörökítettem

böző fasípot húz elő zubbonyából, és nagyokat fúj belé-jük: hol kacsa-, hol libahangokat utánoz.

— Ez a csalogató — magyarázza —, és ha ezt hallják fenn a kacsák, lejönnek, és lőtávolba kerülnek.

Az egészben az volt a fantasztikus, hogy mialatt felváltva fújkált a sípokba, ott az orrunk előtt hemzsegett a tavacska a szebbnél-szebb vadkacsáktól és libáktól. Teljesen zavartalanul, némán úszkáltak, és még akkor sem rebbentek fel, amikor begázoltunk a vízbe, és jóformán mellettük haladtunk el. Persze vadászetika is van a világon — gondoltam —, vízre ült állatra nem lőnek. Olyan ez, mint a fogócskában a „ház". Nem ér a kacsa meg a liba neve, ha leült a vízre. Ez szép is. Ez így rendes.

— Persze, ha lecsalogatja őket, gyorsan kell lőnie, mielőtt megülnek a vízen, igaz?! — kérdem, gyors felfogóképességemet fitogtatva.

Meglehetősen értetlenül néz vissza rám a kiváló vadász.

— Miért kell lelőnöm, mielőtt megül?! És különben is: nem bolond az a madár, hogy a kedvemért szépen leüljön célpontnak!

Most már igazán nem értem.

— És akkor ezek a madarak? — mutatok a rengeteg kecses kacsára.

Andrew professzor oly hirtelen kezd el nevetni, hogy majdnem lenyeli a szájában tartott sípot.

— Ezek? Ember, hát ez mind csali! Nem vette észre, hogy nem élnek? Mind műanyag bábu. Nahát, ez óriási! Maga nagy vadász lesz!

Az ám, csakugyan. Valóban jó érzékem lehet, ha egyszer nem vettem észre, hogy az a sok kacsa meg liba nem valódi, hanem valami kaucsukféle.

Mégis használható vagyok: Andrew professzor kinevez megfigyelőnek! Nekem kell figyelmeztetnem, ha egy-egy oktondi kacsa vagy liba felül hívó sípszavának, és a magasból közelít. Ezt a feladatot ő maga sokkal nehezebben láthatná el, én meg állva sem látszom ki a vadászlesből. Tudniillik a kacsák, de főként a libák nagyon éber álla-

tok ám! Fütyülhet, sikonghat nekik az ember (az egyik fasíp kifejezetten panaszos sikongató hangokat ad), nem jönnének le semmi kincsért. Fenn, lőtávolon kívül, óriási csapatokban húznak el. Szépek, kecsesek. De nem jönnek...

— Nem tudom, mi ütött beléjük — mormogja a professzor. — Máskor a síp hangjára mindig lejönnek...

Benyúl zsákjába, és két fadarabot vesz elő. Pontosan olyat, mint amilyenről Karinthy ír. Tudják, ahol „holtbiztos poloskairtót" ajánl, mondván, hogy van egy „A" fadarab, amelyre ráhelyezzük a rovart, és a „B" fadarabbal nagyot ütünk rá...

Andrew nem így használja, hanem összedörzsöli a két fát, és csal ki belőlük egészen kétségbeejtő, nyikorgó hangot.

— Ez a bajba jutott nőstény hívó szava — magyarázza —, erre mindig lejönnek...

Ma különlegesen szívtelen, részvétlen kacsákkal lehet dolgunk. Úgy húznak el, mint a pinty! Vagy mint a vadkacsa...

Azért — ennyivel tartozom az igazságnak és a professzornak — estig lő négyet, de ez sem teszi büszkévé.

— Fiatal *sprig* ez mind — állapítja meg —, valójában a szép, nagy *mallard* kacsa az igazi! Annál csak a vadliba jobb.

Alkonyattal visszaballagunk a vadászházhoz — mármint a kocsival. Andrew fogja a zsákmányt, és lemegy a pincébe az automata kopasztógéphez. Tíz perc múlva visszajön, mint Papageno, Mozart madárembere vagy embermadara. A négy kacsa valamennyi tolla az ő ruhájából áll ki. De már elégedettebb. A négy állat viszont így, tollától megfosztva, alig nagyobb egy-egy vadgalambnál. Nincs is akkora. Mindenesetre egyik sem éri el egy rántani való csirke méretét. Meg kell állapítanom — bár ezt nem közlöm vendéglátómmal —, hogy ekkora zsákmányra még a sörétet is sajnálnám. Ami azt illeti, nagyobbra éppúgy...

Hogy a vadászat mégiscsak sport, leginkább abból derül ki, hogy másnap hajnali fél háromkor ráz fel a professzor. Usgyi, induljunk, mert pitymallatkor szállnak vissza „céltábláink" a Sacramento-folyóhoz, és akkor lehet legjobban puskavégre kapni őket.

— Ma reggel maga is lőhet — mondja nagylelkűen. Megvallom, nem tesz boldoggá a lehetőség. Egy pillanatig sem tartok ugyan attól, hogy kárt tennék ezekben a kedves, apró jószágokban, inkább az keserít el, hogy fogyasztom a drága lőszert, és kilyuggatom a levegőt. Minek mulasson rajtam ez a kedves, komoly ember?

Szerencsémre a sors másként határoz. Vaksötétben érkezünk a „tóhoz", és meglehetősen nehézkesen bandukolok a professzor nyomában a derékig érő vízben. Egyik kezemben a puska, amelyet alig bírok meghajlított karral is a víz felett tartani, másikban — nem kevésbé kényelmetlen helyzetben — tizenhétdolláros Kodak-gépem. (Az árát azért hangsúlyozom, mert ennél olcsóbb és kezdetlegesebb fényképezőgépet nem lehetett kapni az Államokban.)

Csaknem elértük már a 9-es állást, amikor a bal csizmám beragad a mély iszapba. Húzom, ráncigálom, a lábam jönne is ki belőle, a csizma marad! Társam már kimászott a vízből, és — nem tudom, én érzem-e, vagy csakugyan így is van — parányi gúnnyal szemléli küzdelmemet a marasztaló talajjal. Nem, hát ezt nem hagyom! Annyira nem vagyok gyenge, a természet sem idegen nekem. Erőteljesebben balra hajlok, hogy annál nagyobb lendülettel vethessem magam az ellenkező irányba és rántsak csizmás lábamon. Rántok is emberfelettit, és lám, a csizma enged. Kiszakad a mély iszapból, hirtelen elszabadul, és én tetszetős ívben lendülök át másik oldalamra, hogy elegáns testtartással tűnjek el nyakig a vízben... Puskával, fényképezőgéppel!

Andrew professzor mégsem szemlélhette merő iróniával küzdelmemet, hiszen most határozottan beavatkozik. Nem hagy sorsomra.

— Az isten szerelmére, ember, vegye ki már a puskámat a víz alól! — kiáltja rekedten. — Addig akarja áztatni, amíg megpuhul?!

Segítőkészsége jólesik, de nem használ, mert én a víz alatt éppen a puskára támaszkodom. Mindegy! Átnehezedek a másik oldalamra, és a Kodakra helyezem át testsúlyomat. A puskát így sikerrel, bár tagadhatatlanul iszaposan emelem ki. A professzor el is veszi gyorsan, és azonnal tisztogatni kezdi.

— Megtenné, hogy átveszi a fényképezőgépet? — rebegem.

Eleget tesz a kérésnek, de azt igazán nem vehetem rossz néven, hogy undorral le is teszi azon nyomban azt a sártömeget, amely nemrég a rochesteri Kodak művek egyik büszkesége volt.

Magamat már önerőből vonszolom partra. A csizma és általában a teljes vadászöltözet viszonylag jól megúszta a kis balesetet, de a ruhám és lábbelim alá férkőzött víz és iszap dermesztően hideg. Végtére is november közepe van, és hajnali három!

— A víz és iszap remekül szigetel — biztat Andrew. — Amint átveszi a teste melegét, kifejezetten jólesik majd.

El is hiszem én a gyakorlott vadásznak, csupán az a baj, hogy a testemnek nincsen melege, amit átvegyen az iszap. A testemnek kizárólag hidege van. Nagyon hidege...

Azért legyűröm a bajokat, sőt — ebből is látszik, menynyire közösségi ember vagyok — kissé sajnálom a professzort, hogy miattam meghiúsul a hajnali vadászat, vissza kell mennünk a vadászházba.

Szerencsére ez is megoldódik szépen, mint minden az életben. Esze ágában sincs visszamenni a vadászházba! A közjáték miatt elszenvedett időveszteséget behozandó, azonnal munkához lát, előveszi kis sípjait, és hívogatja kedvenc kacsáit. Igaz, velem is tesz engedményt: nem kell megfigyelőként működnöm, és attól is eltekint, hogy lő-

jek. Mondom: a problémákat az élet magától is megoldja, nem kell mindenáron beavatkozni!

Sőt! Az életnek még arra is volt gondja, hogy férfias helytállásomat megjutalmazza:

Nem kaptam tüdőgyulladást.

Két tévéműsorról szólnék még, bár mindkettőnek csak annyi köze van San Franciscóhoz, hogy itt láttam őket.

Az egyik a „David Susskind Show". A műsor névadója rendkívül rokonszenves, komoly, már nem fiatal riporter. Vasárnaponként jelentkezik egyórás beszélgető műsorral, amely jobbára érdekes kérdéseket feszeget, egyedi vagy általános problémákkal foglalkozik. Azon az estén három hölgy ült David Susskind asztalánál. Egy idősebb, furcsa, kissé divatjamúlt kalapban, meglehetősen erős szemüveggel, a másik kissé közönséges vonású, markáns arcú, vékony, szőke negyvenes, a harmadik kimondottan csinos, teltkarcsú, fiatal hölgy.

A nevüket nem is figyeltem, és egyáltalán akkor hegyeztem csak a fülem, amikor a műsorvezető bejelentette, hogy három vendége voltaképpen „átoperált" férfi.

Libabőröztető élveboncolás kezdődött. Már az ötletet is — enyhén szólva — bizarrnak éreztem. A kérdések nyomán három „újjászületett" ember életének legbizalmasabb titkait feszegette a riporter, bár a legkényesebb részleteket csupán sejteni engedte. Riporteri szempontból hallatlanul vonzó feladat volt ez, hisz — magamon is lemérhettem — lebilincselően érdekes minden mondata a néző számára, mégis borzongtam, és enyhe undor kerülgetett. Valami alapvetően tisztességtelen érződött abból, ahogy nagyon udvariasan érdeklődött a legidősebb vendég nemi életének alakulása iránt, és az elbeszélte, hogy ő sem most, sem „férfikorában" nem érzett vonzódást a „sex" iránt. Szinte szégyelltem hallgatni azt is, amint arra a kérdésre, hogy szülhet-e és akar-e gyereket, a középkorú, markáns szőke azt felelte, hogy igen, és van

egy ország, „amelyet nem nevezhet meg", ahol ilyen operációkat is végeznek, és ő most éppen arra gyűjt, hogy odamehessen. A fiatal, csinos pedig csaknem kérkedve mondta, hogy nem sokkal az operáció után egy ideig *bottomless* pincérnőként dolgozott, olyan jól sikerült a műtét. Hogy mi a *bottomless?* A *topless* fejlettebb (?) formája. A *topless*-bárokban a pincérnőknek csak a felsőtestük fedetlen, a *bottomless*ben már lejjebb sincs semmi...

Egy teljes órán át faggatta „áldozatait" Susskind és mondhatom, szakmai szempontból bámulatos érzékkel táncolt a borotva élén. Sem rajta nem esett sérelem, sem ő nem okozott „sebeket". De enyhe émelygést — legalábbis nekem — igen...

A másik műsor tulajdonképpen „import" Angliából, ahol hosszú évek óta készítik nagy sikerrel. A címe itt is „This is Your Life" azaz: Ez az életed!

Megjelent a műsort vezető, jó karban levő idős úr, és a közönség tapsa közepette bejelentette, hogy ezen az estén a nagyszerű színész-írónő Ruth Gordon-Jones a vendég. A művésznő persze mit sem sejt erről, ő ugyanis két teremmel odább egy fényképész stúdiójában ül. Azzal az ürüggyel hívták be, hogy fényképsorozatot kívánnak készíttetni róla. Most ő — a riporter — át is megy oda, de a közönség persze mindent látni fog.

Már látjuk is a „műtermet" — a kamera egy függöny résén „leselkedik" — és a művésznőt, amint igyekszik a fényképész kéréseinek eleget tenni. A kamera mögül belép küldöncnek öltözve (!) a riporter, és jól-rosszul elváltozott hangon keresi Mrs. Ruth Gordon-Jonest, akinek fontos levelet hozott.

— De hát honnan tudta, hogy itt talál? — kérdi a mit sem sejtő (?) művésznő, miközben felbontja a levelet, amelyről mi tudjuk, hogy nem más, mint meghívó a „This is Your Life" műsorba, két helyiséggel arrább.

Ruth Gordon-Jones kiveszi a kártyát, elolvassa, a szívéhez kap, a lélegzete elakad. Nagyszerűen alakít.

— Egek, hát... én nem is tudom, mit mondjak? Ezt a meglepetést!

Áradó szavakkal borul a riporter nyakába, akit most már felismer, hisz az letette küldöncsapkáját, amely persze teljesen elváltoztatta külsejét, és még az sem tűnhetett fel, hogy miért visel egy küldönc szmokingot. Meg hogy miért kell valakinek ilyen élemedett korára küldöncnek lennie...

Azután belépnek a szomszédos stúdióba. Hosszú, zajos taps, forró ünneplés.

A riporter most apró gyermekkortól kezdve elbeszéli Ruth Gordon-Jones életét. A művésznő ül, és a lehetőséghez képest szerény mosollyal hallgatja. Ahogy halad előre a most hetvenöt éves hölgy életének eseményein, sorra jelennek meg régi kollégák, ugyancsak hasonló korú, ismert személyiségek. Minden esetben balról bejönnek, összeölelkeznek vele, a művésznő mindannyiszor elmondja, hogy ilyen meglepetésre legmerészebb álmában sem gondolt volna, majd az éppen soros vendég egy-kétperces anekdotát mond el a művésznőről, miközben mellette ül a pamlagon. Ő pedig, a lehetőséghez képest szerény mosollyal hallgatja. Az egyik anekdota arról szólt, hogy micsoda utolérhetetlen színésznő, a másik, hogy milyen csodálatosan jó kolléga, a harmadik, hogy mennyire imádja a közönséget, a negyedik legendás szerénységét magasztalja. Ő ül, és a lehetőséghez képest szerény mosollyal hallgatja.

Majd jön a jelenlegi férje — a negyedik —, aki maga is író. Elmondja, hogy milyen vidám, mozgalmas az élet a nála tizenöt évvel idősebb művésznő mellett, és hogy bizony ő féltékeny még ma is. No nem arra, hogy Ruth Gordon-Jones maga is ír, mégpedig milyen utolérhetetlenül jól, színesen, ízesen...

Ő pedig ül, és a lehetőséghez képest szerény mosollyal hallgatja. Legfeljebb annyit mond, hogy milyen óriási a meglepetése, és hogy kétségtelenül élete legboldogabb napja ez.

És jönnek sorra a barátok, a kollégák, köztük olyan — még általam is jól ismert — világnagyságok, mint Natalie Wood vagy Raymond Massey. Jönnek, összeölelkeznek elmondják az anekdotát, újra ölelkeznek és jobbra kimennek.

A vége: a riporter egy szép briliáns mellűt ad át, amelynek megmondja dollárértékét, és hogy melyik nagy kaliforniai ékszerész cég ajándéka.

Ez a műsor — mint érezhetik is — egészen más, mint az előzőleg elbeszélt.

Csak az okozott émelygés azonos...

Határozott lelkifurdalást érzek, két okból is: egyrészt mert San Franciscóról, erről az álomszép városról még semmit sem szóltam, másrészt mert valahányszor tévéműsorokat beszélek el. csaknem mindig fanyalgok. Úgy tetszhet, mintha külön prémiumot kapnék, hogy szidjam az itteni televíziózást.

Erről pedig szó sincs! Úgy emlékszem, mondtam már, de hadd hangsúlyozzam újra: kivétel nélkül minden tévéműsort, a legrövidebbtől a legegyszerűbbtől, a leghosszabbig és legbonyolultabbig, a „kivitelezés" utolérhetetlen professzionizmusa jellemez. Felülmúlhatatlan szakmai tudással, lenyűgöző gyakorlattal készítik itt a műsorokat, és három hónap alatt egyetlen percet sem láttam a televízióban, amelyben az esetlegességnek, a véletlenszerűségnek akár a nyomát is felfedezhettem volna!

Ami a „tartalmat" illeti: istenem, nem vagyunk egyformák. Más a gondolkodásmód, más elvek irányítják a tévézést, más a nézők szellemi színvonala (!) és mások a célok is. A példák, amelyeket elbeszélek, nem szükségszerűen tipikusak, legfeljebb rám tettek különlegesen mély benyomást.

Erről ennyit, és most San Francisco! A város, amely külvárosaival együtt több, mint hárommillió lakost számlál, és félszigeten helyezkedik el Nyugaton a Csendes-

óceán, északon az úgynevezett Aranykapu — a Golden Gate híd —, keleten pedig a San Francisco-öböl határolja. New York városa tőle ötezer kilométerre fekszik, ez tehát az Egyesült Államok nyugati fővárosa, és összehasonlíthatatlanul szebb, mint a keleti metropolis. A hajósok elől sokáig rejtve maradt ez a gyönyörű fekvésű hely, és állítólag egy Juan Cabrillo nevű portugál felfedező hajózott el elsőként itt, valamikor a 16. század elején. Sir Francis Drake ezután egészen pontosan 1579-ben haladt el partjai mellett, de maga a végső felfedezés a 18. század második feléig váratott magára. Don Gaspar de Portola lépett partra itt 1769-ben. Hét évvel később a spanyolok missziót alapítottak, majd egy évvel később Junipero Serra atya felállítja a Szent Ferenc — azaz San Francisco — missziót. Addig Yerba Buena — Jó Fű — a hely neve. Érdekes, hogy 1806-ban, a mai várostól nem messze, az oroszok is létesítettek egy helyőrséget vagy ahhoz hasonlót, hogy alaszkai birtokaikat erről is megközelíthessék és elláthassák, de 1841-ben felszámolták. 1821-ben mexikói kézre került a település, majd 1846-ban, a mexikói háború kitörése után a városkát az Egyesült Államok haditengerészete vette birtokba. Mai nevét 1847-ben kapta. Mihelyt aranyat találtak Kaliforniában, hatalmas fejlődésnek indul a kis városka. Ezrével érkeztek a szerencselovagok, előbb tengeri úton, majd a transzkontinentális vasút felépültével, szárazföldön.

1906-ban a hatalmas földrengés elpusztította a város nagy részét, de ma ennek sehol semmi nyoma. Hogy ezt miért kellett megjegyezni, hogy miért meglepő, ha hatvanhat év után nincs sehol jele a földrengésnek? Mindössze azért, mert számos tudós teljesen egybehangzó megállapítása szerint a világszép San Franciscót bármelyik pillanatban ugyanolyan, vagy még pusztítóbb földrengés rázhatja meg, mint az 1906-os volt. A „fault", vagyis a földkéregnek az a „hibája", hasadása, ma is átlósan vonul a város alatt, és magától persze meg nem „javul". Ezen segíteni nem lehet. Legfeljebb beletörődni, és ez történik

ma San Franciscóban. Hiába jelenik meg átlag kétévenként könyv a veszélyről, mindenki úgy véli, hogy erre tán még az ő életében nem kerül sor.

Kisebb földmozgások úgyszólván rendszeresek, de erre jobbára ügyet sem vetnek.

Ami azt illeti, magam sem szívesen válnék meg San Franciscótól, ha itt élnék. Éghajlata pompás, esőt jószerével az év hat hetében lát rendszeresen — igaz, akkor annyit, hogy egész esztendőre elég a növényzetnek. Az öböl, a dombokra épült és hálaistennek nem ultramodern város, ahol még — igaz, csak egy vonalon — villamos is jár, egyedülálló az Egyesült Államokban. Olyan csodás városrész pedig, mint amilyen az öböl túlsó felén levő Sausolito, lombok közé búvó, a tengerre néző apró házaival, kicsi bazáraival, tarka embertömegével, tán nincs is máshol.

Vagy a kínai negyed! Akárha Sanghájban lennénk. Kínai újságok, kínai utcanév-táblák, kínai építkezés. Tisztaság, rend és rengeteg ember. Meg számtalan apró, kínai étterem.

És még a közbiztonság is jobb, mint az Államok legtöbb nagyvárosában, bár a statisztika itt is romlik!

Az emberek — tán az éghajlat és a természeti szépség teszi — kedvesebbek, türelmesebbek.

Megszerettem San Franciscót...

Mi a honvágy? Mi váltja ki? Próbálták már kifundálni? A távollét okozná? Nem hiszem, mert jól emlékszem, még el sem utaztam, még csak repülőjegyem meg útlevelem volt kezemben, máris honvágyam volt, valahányszor két betyár kölykömre néztem. A magány hozná elő? Ez sem bizonyos, hiszen csaknem három hónapja magam vagyok, estéim nagy részét egyedül töltöm, mégsem éreztem azt a bizonyos sajgást.

San Franciscóban a honvágy engem Orff: Carmina Buranájától kapott el. Andrew professzorékhoz hívtak meg

— nem voltam tehát magányos —, és házigazdám bájos és okos felesége megkérdezte vacsora után, hogy szeretem-e a zenét, mert ha igen, válasszak kedvem szerint, és tegyük fel a lemezjátszóra. A Carmina Buranát választottam. Márpedig ez nem szomorú, nem nosztalgikus muzsika. A latin és régi német nyelvű bordalokra, diáknótákra írt óratórium-féle csupa optimizmus, merő jókedv.

Azután annál a dalnál, hogy *„Oh, oh, oh, totus floreo, iam amore virginali totus ardeo, novus, novus amor est, quo pereo"*, egyszeriben olyan fájdalmas-édesen markolt belém, hogy kiáltani lett volna kedvem. A szemben üldögélő és csendesen pipázó Andrew professzor helyén hétéves Peti fiam szőke buksiját láttam, ahogy ennél a résznél mindig kirohanva szobájukból, beveti magát a székbe, gondosan bekapja hüvelykujját (szégyellem, de ez az igazság), és legfeljebb csak azért veszi ki, hogy az ismétlésnél nagyon halkan, szégyenkezve a kórussal fújja — persze r-ek nélkül, mert az bizony nem megy —, hogy *„totus floreo, iam amore virginali totus ardeo . . ."*

Hallod Pipogya (ez sok közül egyik beceneve), veled éneklem?! Hallod, öregfiú!? Otthon ülök én is, pipázom, mint a San Francisco-i Andrew professzor, és gyönyörködöm benned, te zsivány! Az ám, tudod-e te kis bitang hétéves, mit énekelsz? „Ó, ó, ó, egészen kivirágzom, egy ifjú szűz szerelme eléget, ez az új szerelem vesztembe visz!" Szép dolog, mondhatom! Alig múlt hét! De legalább az ujját ne „dudálná" az ilyen! Csak jussak haza, majd adok én neked!

Ezen a San Francisco-i estén otthon voltam.

Boldog voltam . . .

NEW YORK MÁSODSZOR

Ok nélkül ugyan, de úgy érzem, mintha hazaérkeztem volna. Persze, ez az ormótlan város már ismerős, bárhova — megengedem: némi kivétellel — eltalálok, úgy közlekedem, mint aki itt született.

Elérkezett a „hajrá", második New York-i tartózkodásom David Frost műsorához és Walter Cronkite híradójához szólít „inaskodás"-ra, ezután néhány napra vissza Syracuse-ba, és... haza!

Ma este nagy-nagy esemény vár. A Magyar Rádió és Televízió szimfonikus zenekara csaknem egy hónapja járja az Egyesült Államok kisebb-nagyobb városait, és most jutottak el New Yorkba. Koncert a híres-nevezetes Carnegie Hallban!

A zenekarral, benne sok ismerőssel, baráttal már találkoztam, és viszontláttam a tévéseket is! A tévések: legjobb barátom, Horváth Ádám, aki rendezi, és kedves három kollégám, Nagy Jocó, aki fotografálja, Kemenes Frici, aki „hangmérnökködi" és Vecsernyés Jancsi, aki szerkeszti a zenekar útjáról szóló színes filmbeszámolót.

Ádámmal együtt ballagunk a Carnegie Hall felé, és mert még korán van az eső is ömlik, beugrunk a Broadwayn egy bárba. A tágas helyiségben a falakon számtalan fénykép, és valamennyin ugyanaz a fiatalember boxol, vagy éppen ünneplik mint ökölvívót. Érmek, diplomák, díszes táviratok mindenfelé. Képeken a fiatalember régebbi évtizedek nagy sztárjaival pózol, majd felismerhetően ugyanő, de már korosabb kiadásban, a közelmúlt

személyiségeivel: a Kennedy fivérekkel, Johnson elnökkel, Eisenhowerral...

Mindketten száraz Martinit rendeltünk, ami egy rész ginből és két rész Martini vermutból áll. Benne mérhetetlen mennyiségű jég és hosszú, műanyag keverőkanál. A kanálon pedig ez: „Jack Dempsey bárja, Broadway, a 49. és 50. utca közt."

Hát Jack Dempsey, a csodaökölvívó, a profi világbajnok a tulaj!

— Ide figyelj, Vitray! Ha akár csak egy fél évvel ezelőtt azt mondja nekünk valaki, hogy mi november végén ülünk a New York-i Broadwayn Jack Dempsey bárjában, Martinit iszunk, és készülünk a Carnegie Hallba mint mondtunk volna? — kérdi Ádám.

Most megint filozofálnom kell, ne haragudjanak érte. Azt akarom mondani, hogy az olyan közhelyeket, hogy „élni jó", meg „élni szép", meg hogy „az élet izgalmas", az ember bölcs megfontolásból szerencsére ki sem mondja. Sőt, inkább arra van hajlamunk, hogy panaszkodjunk, elégedetlenkedjünk. Ez sem baj. De amikor „az Élet" egyszercsak szembeszegzi az emberrel azokat a bizonyos pillanatokat — olyanokat, mint ez itt Jack Dempsey bárjában —, ugye észrevesszük? Ugye felismerjük?

A Carnegie Hall pedig nem túl különös. Öreg már bizony, és ennek megfelelően nem is korszerű. Sok fontos igénynek, ami a hibátlan zenei hangzáshoz szükséges, talán meg sem felel. Ezt nem tudom megítélni, de annyi bizonyos, hogy aki végigsétál a nézőteret szegélyező folyosókon, elolvassa a régi plakátokat, kottákat, aláírásokat, közel- és régmúlt vendégszereplőinek emlékeit, az megérti, hogy Menuhin, Isaac Stern és sok nagy művész miért fogott össze, amikor az épületet le akarták bontani. Azt is nyilván megértik, miért vett erőt az elfogódottság Lehel Györgyön és zenekarán, amikor a hangverseny délutánján végigsétáltak a híres csarnokokon.

Az elfogódottságnak, az elődök iránti tiszteletnek volt-e benne része vagy sem, nem tudom, de felejthetetlenül

szép koncertet adott a Magyar Rádió és Televízió szimfonikus zenekara a Carnegie Hallban. Féltek, hogy lesz-e közönség, hiszen Bernstein is aznap vezényelt — másutt — New Yorkban. Mégis: telt ház volt. Féltek, lesz-e sikerük. Hosszasan, ismételten ünnepelték a zenekart és a briliáns „csoda kamasz" zongoristát, Kocsis Zoltánt. Féltek, vajon egyáltalán ír-e róluk a kritika és, ha igen, mit. Másnap a New York Timesban, a szigorúk legszigorúbbika, Harold C. Schonberg így írt róluk: „... A budapesti szimfonikusok minden tekintetben elsőrangúak, és bárhol a világon megütik a legmagasabb színvonalat. Hajlékony és homogén egység, kiváló szólamvezetőkkel, kidolgozott együttessel és gazdag hangzással... A műveket vezénylő Mr. Lehel erős, határozott karmester-egyéniségnek bizonyult, anélkül, hogy zsarnoka lenne a zenekarnak. Ez pedig mindig a jó muzsikus ismérve. Jelenlétét állandóan érezhettük, de nem mint primadonnáét, aki magára irányítja a figyelmet, hanem mint egy működő gépezet egyik tagjáét... Amint a karmester, úgy a zongorista Mr. Kocsis is nagyszerű benyomást keltett. Ez a magas, vékony, tizenkilenc éves fiatalember, aki hazájában mindenféle díjakat megnyert, leült, és bebizonyította, hogy mestere nehéz feladatának. Nemcsak játszi könnyedséggel viharzott át a Bartók zongoraverseny meglehetősen komoly technikai nehézségein, de mindezt minden csapongás, szertelenség nélkül tette. Mindvégig valódi muzsikát nyújtott. A ráadásként játszott Bach preludiumot világos értelmezésben és intelligensen adta elő..." És így tovább még hosszasan. Gyönyörű este volt, és egy kicsit minden magyar — muzsikus, tévés, diplomata, kivándorolt és disszidens, meg egy ösztöndijas is — mámoros lett ezen az estén. A ráadásként játszott Berlioz: Rákóczi induló hallatán a legszívesebben lóra pattantunk volna, hogy körbeszáguldozzuk a közeli Times Square-t. Lovak hiányában gyalogosan ujjongtunk, és nagyon büszkék voltunk.

Ez a mámor okozhatta talán azt is, hogy amikor a kon-

cert végeztével a tolongók közt magam is bevergődtem Lehel György öltözőjébe, ez a végtelenül szerény és éppen ezért szinte észrevétlenül világrangúvá nőtt nagyszerű muzsikus, a siker, az öröm hatására szinte megnémulva állt a gratulálók gyűrűjében, és ugyanez a mámor okozhatta, hogy a kint élő magyarok egyike, meghatottságában valóban a szavakat keresve így gratulált: — Azt hiszem, óriási siker ez, még ha sok volt is a magyar...

A zenekar és Ádámék hamarosan indulnak haza, és most vásárolni megyünk. Egy szép bőrkabátra, de nem zakóra, hanem felöltőre fáj a foga. A Lexington Avenue-n az Alexander's-nél állapodunk meg, és járjuk a hatalmas áruház emeleteit. A bőrkabátosztályon temérdek áru, rengetegféle szín, szabás, méret. A bőrkabát nem csekélység, azt ugyebár egy életre veszi az ember, nem tehetek hát szemrehányást barátomnak, hogy meglehetősen hosszadalmasan keresi az igazit.

Sokadiknak felpróbál egy zsemlyeszínű, álomszép 7/8-os becippezhető bélésű irhakabátot, amelynek olyan selymes a fogása, mint az angóranyuszi szőre, olyan könnyű, mint a pehely, szabása is olyan, mintha méretre készült volna. Az ára kilencvenkilenc dollár (*sale*, vagyis kiárusítás van), ami ugyancsak roppant tisztességes ár, helyi viszonylatban. Barátom illeg-billeg a tükör előtt, tizenhétszer kérdezi meg tőlem, hogy jónak tartom-e a választását — nem mintha cseppet is törődne a véleményemmel —, és miután tizenhétszer felelem engedelmesen, hogy a kabát nem jó, hanem kiváló, sőt remek, leginkább pompás, végre bólint: megveszi.

Az áruházakban itt az ember maga próbál, maga akasztja le a fogasról a holmit, sőt, gondolom magát kell meggyőznie, hogy ez az, amire szüksége van, végül magának kell odavinnie a pénztárhoz a kiválasztott cikket.

Csomagolnia már viszont nem kell, mert ilyenfajta árut itt nem csomagolnak.

Felsorakozunk hát a pénztárhoz, Ádám karján az álomszép bőrkabáttal, én pedig telve együttérzéssel.

— Fogd meg egy pillanatra, míg előveszem a pénzem — nyújtja felém a szépséget Ádám.

Átveszem és kedvtelve nézegetem. Talán én is vehetnék egyet. Fontolgatom magamban, barátkozom a gondolattal. Nézem, hogy mi van, ha az ember kiveszi tavasz elején a bundabélést. Mi van alatta? Szép selyem. Ez is rendben van tehát. Vitathatatlan: remek munka, nagyszerű darab. Szemem az akasztó alatt felvarrt címkére esik: *Made in Hungary* ... Esküszöm, ez nem igaz!

— Ádám! — szólítom meg halkan. — Ádám, ez a kabát magyar! — és mutatom neki a címkét.

Másodpercekig nem jut szóhoz, csak mered a címkére. Majd — még mindig szó nélkül — kiáll a sorból, elveszi tőlem a kabátot, visszalép az állványhoz ahonnan leakasztotta, és gondosan visszaakasztja.

— Mi az, nem veszed meg?

— Megőrültél? Hogy egész Pest rajtam röhögjön? Hogy Amerikába mentem magyar irhabundát venni — dollárért?

Szénfekete szeme még akkor is izzik a dühtől, amikor már régen a Harmadik Avenue-n járunk ...

Ma pedig David Frosthoz „viszem" a barátomat. Előző nap bejelentettem Thomas Cochorannek, aki igazi gyámom a Frost Show-nál, hogy egy kiváló magyar tévérendezőt szeretnék magammal hozni a felvételre. Alighogy beleegyezett, telefonhoz hívtak. Legnagyobb meglepetésemre Jerzy Gruza, csoportbeli lengyel kollégám volt a vonal végén.

— Tom, hallottam, hogy a Frost Show-nál vagy. Nem tudnád elintézni, hogy valamelyik este elmehessek a felvételre?

Jerzy furcsa, páváskodó, egyénieskedő, enyhén beképzelt fiú. Rendezőnek és filmírónak vallotta magát, és ál-

talában bárhová mentünk, még a csoportos látogatások idején, neki semmi nem imponált. Sokat mesélt hollywoodi felső körökhöz tartozó filmes barátairól, azután Hollywoodban ezeket nem láttuk. Bizonyára szabadságon voltak.

Meglepett, hogy az én segítségemet kéri. De — szó, ami szó —, hízelgett hiúságomnak, és így ismét Cochoran segítségét kértem. Ez is rendben volt.

Ádámmal együtt érkeztünk a színház főbejárata elé (Frostéknak is külön színház-helyiségük van), Gruzára várni kellett.

De megérte! Taxin érkezett, amelyből kipattanva egy igazi művész állt elénk. Rikítóvörös bársony zeke, kékfehér csíkos nadrág, nyakán négyméteres sál hanyagul áttekerve és a maradék lelógatva, kezében esernyő, fején hollófekete, széles karimájú bársonykalap. Dermesztő volt.

Hanyagul kezét nyújtotta, és lekezelt Ádámmal is.

— Voltaképpen meggondoltam magam, de nem akartalak felültetni — kezdte. — Láttam már párszor a tévében a Frost Show-t, és eléggé unalmasnak találtam. Nem hiszem, hogy eredetiben izgalmasabb lesz.

Pukkadj meg — gondoltam magamban. Tom Cochoran aranyosan fogadott, és ritka szívélyességgel kalauzolta a vendégeket.

Nem akarom leírni a látványt, mert jóformán semmiben sem tér el Cavett színházától, csupán az épület még ósdibb és a legénység sokkal, hogyismondjam... „lezserebb". A világosítók és a kameramenek a pincében egy nyirkos helyiségben éppen kártyáztak, a színpad üres, a technikai helyiség kicsi és túlzsúfolt. — Üljetek be a nézőtérre — mondta Cochoran —, az első sorban foglaltam helyet.

Itt is bemelegítéssel kezdődik a show. Csak ez sokkal gépiesebb és unalmasabb, mint Cavettnél, és az egyik ügyelő vezeti. A felvétel kitűzött időpontja már tizenöt perce elmúlt, és Frost még sehol. Azt mondják, gyakran

késik. Én még nem találkoztam vele. Tom Cochoran kérte, mielőtt elbúcsúzott volna, hogy a felvétel végén maradjunk a helyünkön, ne menjünk el, mert beszélt rólunk David Frosttal, aki szeretne a végén találkozni velünk.

— Unalmas ez az egész — nyafog Jerzy —, bánom, hogy eljöttem. Frost sem a régi már. Angliában sokkal jobb volt.

— Honnan tudod, hisz nem is voltál Angliában?! — dörrenek rá.

— Hollywoodi barátaim mondták — válaszol zavartalanul.

Pukkadj meg — gondolom újfent. De kezdődik a felvétel. Itt is villogtatnak, itt is tapsolnak, fütyülnek a villogtatásra. Frostot, aki ugyancsak színészként kezdte, de Cavettnél sokkal tovább folytatta színészként, nem zavarja a taps. Sőt, „rájátszik". Két kezét magasba emelve lengeti a karzat felé, és hosszasan hajlong.

Első vendége Avery Corman, egy sikeres ifjú író, akinek Oh, God (Ó, Isten!) című szatírája nagy könyvsiker. Kellemes és helyenként kifejezetten szellemes beszélgetésbe kapcsolódik a második vendég, Jack Gilford, a Broadway ismert komikus színésze. Gilford, a röpke interjút követően, egy megírt dialógust mond el Avery Cormannel, mintha az írónak megjelenne könyve főalakja, az Isten.

A párbeszéd a színpad túlsó felén zajlik, és a magára maradt Frost nem is figyel túlságosan. Jegyzeteit tanulmányozza. Az a benyomásom, és aligha tévedek, hogy előre készül. Feltehetően nem sok időt szentelhetett a mai műsorra, és most nézi, mi a dolga a következő vendégekkel.

— Nem valami nagy műsor — suttogja nem túl halkan Gruza.

Válaszra sem méltatom. Bár eddig sok szenzáció nem akadt, ez igaz.

A harmadik vendég ismét színész: Charles Nelson Reilly. Komikus ő is, de modernebb, fiatalabb, mint Gil-

ford. Válaszai szellemesek, önirónia különösen nagy tetszést arat. Frost mint jó nevű színész-pedagógust kezdi faggatni.

— Nagynevű tanítványaim nemigen hencegnek azzal, hogy tőlem tanultak, hiszen én többnyire csak hirdetésekben jelenek meg a tévében, és arra senki sem büszke, hogy egy „hirdetés-színész" volt a mestere — mondja Reilly.

— Hogyan tanít az ember színészetet? — kérdi naivan Frost.

— Hogyan, hogyan?... Megmutatom, jó?

A show legmulatságosabb részlete következik. Három önként (?) jelentkező hölgyet választ ki a közönségből Reilly, akik hajlandók a kísérletnél, vagy inkább bizonyításnál szerepelni. Véletlenül (?) akad három példány Shakespeare Macbeth-jéből, és ebben kísérteties (?) gyorsasággal megtalálják a három boszorkány jelenetét. Reilly kiosztja a szerepeket a három hölgy közt, és valóban ellenállhatatlanul mulatságosan „betanítja" a három boszorkány károgását, vijjogását. Hatalmas tapsot arat...

A továbbiakban egy Bill Withers nevű néger énekes saját gitárkíséretével egy dalt ad elő, majd következik Garson Kavin, ugyancsak író, akinek Kate and Spencer című könyvéről beszélnek. „Kate és Spencer" nem más, mint a nagy páros, Katherine Hepburn és Spencer Tracy. Kavin igazi bennfentes, a neves pár jó barátja, könyve a jelekből ítélve amolyan pletyka-bestseller. Ő maga pedig félelmetesen ismerősnek tetszik. Hogy is mondja Ozmin, Mozart: Szöktetésében? „Ezt a pofát én már láttam..."

Hát persze! Mégpedig nem is régen. San Franciscóban, mégpedig a tévében, a This is Your Life műsorban. Ott ő „játszotta" a nagy Ruth Gordon-Jones negyedik férjét. Aki író és féltékeny... No persze, nem a művésznő egyébként rendkívüli írói tehetségére...

Ezzel vége is.

— Hát ez nem valami nagy eset — nyögi fájdalmas

arccal Jerzy barátom, és most az egyszer nem is tudok neki semmit sem kívánni, mert van valami igaza.

Cochoran jön értünk.

— Gyertek, Tom, David vár benneteket...

Frost fenn áll a színpadon, és roppant szívélyesen ráz kezet mindhármunkkal.

— Nem is képzelitek fiúk, mennyire irigyellek benneteket — mondja. — Utazni, világot látni, tanulmányútra menni. Ez igen. Erre nekem soha nem lesz módom...

Mi hárman szaporán nyelünk, mert volna olyasmi, amiben mi azért cserélnénk Frosttal.

Gruza egyszeriben megelevenedik. Gruza, a blazírt. Gruza a szenvelgő, a fanyalgó, a lesajnáló... Elibénk ugrik, ahogy ott sorjázunk Frost előtt.

— David — kezdi lelkesült mosollyal —, nem is képzeled, mennyire élveztem a felvételt! Arról meg fogalmad sincs, milyen népszerű vagy nálunk!

— Igazán? — kérdi valóban meglepve Frost.

— Rendkívüli módon! Mondhatom, milliók tisztelnek. Óriási élmény volt ez az este. Soha nem felejtem el!...

Észreveszi a fényképezőgépemet.

— Tom, megtennéd, hogy lefényképezel Daviddel? — kérdi, és se szó, se beszéd, odapattan Frost mellé.

Hát most aztán igazán megpukkadhat. Ez már több a soknál! Átadom a gépet Ádámnak, és beállok Frost másik oldalára. Azt az örömet mégsem szerzem meg neki, hogy kettesben legyenek, és Frosttal mint „öreg haverjával" kérkedjék mindenütt. Legalább kényszerüljön magyarázatra, valahányszor a képpel henceg, hogy kicsoda az a kis, kópcös muki még a képen...

Ádám kétszer kattintja a gépet. Biztos, ami biztos, legyen meg kétszer.

Az már csak Syracuse-ban derült ki, amikor a tekercset előhívattam, hogy főrendező barátom a két képet egymásra fényképezte, és a világon semmi sem lett belőle. Úgy kell Gruzának!

Amikor kilépünk a kapun, zuhog az eső. Másodpercek

alatt halomra ázunk, de a művészbejárónál így is ott szorong vagy tíz rajongó autogram-vadász, akik a show-ban szereplő nagyságokra lesnek esténként. Egyikük megszólít:

— A Frost Show-ban szerepelt?

— Nem, nem — tiltakozom, és máris megszületik az ötlet. Gruzára mutatok.

— Én nem, de ő igen...

— Kicsoda ő? — kérdi a fiú.

— Híres lengyel tenorista. Jan Kiepura a neve...

Szempillantás alatt megrohanják, és ő hogyan is állhatna ellen? Hiszen nem is hallotta, hogyan mutattam be.

Amikor Ádámmal beszállunk a taxiba, a sűrű esőben még javában osztogatja aláírásait...

Ahogy közeledik a kaland vége, úgy gyorsulnak az események. Az eddig „epikus lejtésű" programban egyre gyakoribb a helyváltoztatás.

Boston. Öt napra a WHDH tévé-állomás lát vendégül. Mr. Caulfield, a híradó vezetője vállalt el, mi sem természetesebb hát, hogy a megadott reggelen, amikor 9.30-ra invitált munkába, nincs jelen. Viharedzett vagyok, nem egykönnyen lehet eltántorítani. Lemegyek a kantinba, iszom egy kávét. Ez ugyan nem kis áldozat, mert utazásaim során sok rossz kávét ittam már, de olyan pocsékot, mint Amerika-szerte mérnek, sehol.

Negyed tizenegy tájban ballagok vissza az emeletre, lám, ki halad lassú, tekintélyes léptekkel, mint maga Mr. Caulfield, aki különben megszólalásig hasonlít Kálmán Györgyhöz.

— *Hi!* — mondom én.

— *Hi!* — válaszol készséggel.

— Magát keresem Mr. Caulfield — folytatom az eszmecserét.

— Miért? — kérdi nyilvánvaló meglepetéssel.

— Én vagyok az a magyar — szolgálok hiteles felvilágosítással.

— Hát nem kapott megbízatást riportra? — kérdi újfent.

— Nem bizony.

— Nem véletlen. Ugyanis teljesen megfeledkeztem magáról . . .

Csendesen nevetgél humorán. Két perc múlva megkapom beosztásom egy szakállas, enyhén őszülő és roppant halk szavú néger kolléga mellé, akit — fura! — George Forsythe-nak hívnak.

George odavisz iróasztalához és gyorsan beavat.

— A Boston College-ba, az öt bostoni egyetem egyikére megyünk. Tegnap este tizenöt diák ülősztrájkba kezdett a rektori hivatal előtt, többszöri felszólításra sem voltak hajlandók távozni, végül hajnalban a rendőrség közbelépett, és letartóztatta őket. Most forrong az egyetem. Hát ide megyünk riportra ...

— Miért kezdtek ülősztrájkba azok tizenöten?

— Ja, csupán azért, mert ez a szigorú jezsuita egyetem soha semmilyen mozgalomnak, politikai megmozdulásnak, propagandának nem engedett teret, és most mégis beengedte a légierő toborzó tisztjeit. A diákok előbb csendesen, később erélyesen tiltakoztak, mígnem beültek a rektori hivatal helyiségeibe.

— És most mi lesz a riport témája, hiszen a rendőrség már letartóztatta a tüntetőket?

— Mindkét fél, mármint az egyetem és a diákság, nyilatkozatot kíván tenni. Ezt vesszük fel. Mehetünk is.

Otthon sohasem dolgoztam a híradónak, és ha emlékezetem nem csal, egyetlen ilyen tevékenységem Jurij Gagarin fellövésével kapcsolatos, amikor is az utcán „riportoztam meg" járókelőket, hogy mit szólnak az „emberhez a világűrben". Annyi fogalmam azért van, hogy hogyan indulnak nálunk riportra, és kik alkotják a stábot. Tehát: egy riporter és nem ritkán egy szerkesztő (bár az utóbbi mostanában már egy és ugyanaz a személy). Megy továbbá egy felvételvezető, egy operatőr, és — ha belső forgatásról, azaz nem szabadtérről van szó — mennek világosítók is. Az sem ritka, ha az operatőr a segédjét is magával viszi. No meg a gépkocsivezető. Ez, ha jól számolom, öt-nyolc személy. Készül belőle egy másfél-kétperces riport.

George tehát felkászálódott, és indultunk kifelé. A ka-

pu előtt hatalmas és elég vén Ford „Station Waggon", vagyis kombi, benne egy kövér és kopasz úr.

— Mehetünk, Pete! — adta ki az utasítást George Forsythe. — Mellesleg ez a gentleman magyar tévés, aki megnézi hogyan dolgozol, és ha nem csipkeded magad, nem mehetsz Magyarországra — tette hozzá.

— Már voltam ott a háború után — így Pete, és ezzel az ügyet lezártuk.

A kocsiban hátul gépládák, lámpák. Gondolom Pete, a gépkocsivezető, csupán a szerelést viszi — nyilván George miatt maradt hátra, és a többiek a helyszínen vannak.

Riporter kollégám nem a szavak embere — legalábbis magánemberként nem az —, az út szó nélkül telt el.

A Boston College épületsorai közt semmi nem vallott rendellenességre. Szabályos vöröstéglás épületek, köztük gyepes parkok: a campus. Pete már ismerhette a járást, határozottan irányította kocsiját egy földszintes ház elé.

George-dzsal kiszálltunk, Pete pedig futólépteкkel felnyitotta a kocsi hátulját, kirántott két nagy ládát, és minket is megelőzve belépett a házba.

Odabent már zsúfoltság: vagy tíz újságíró, három hatalmas lámpa, két filmkamera állványon, és mindezekkel szemben egy árva íróasztal.

Pete már harmadszor fordult. Veszett sebességgel kinyitotta az egyik ládát, kiemelte a kamerát, felállította az állványt. A másik ládából a mikrofont és a hozzátartozó zsinórt emelte ki, és helyezte az asztalra. Következett további két lámpa, végül egy sokadik ládából még egy filmkamera. Nem állványos, csak kézi.

— O. K., kezdhetjük — szólalt meg verítékező homlokát törölgetve.

A tantusz csak most esett le. Ez a Pete egyrészt gépkocsivezető, másrészt hangmérnök, harmadrészt operatőr, negyedrészt világosító, ötödrészt hórukk-ember. Egyszemélyben.

A többiek, a másik két kamera a szobában, a két bostoni versenytárs tévétól voltak. Szintén egy-egy ember.

De konkurrencia ide vagy oda, barátságosan vártak, amíg Pete mindent kirak, felszerel, és ezután következett a két nyilatkozat.

Ez már nem volt izgalmas. Előbb a diákok képviselője, majd a rektori hivatal egy közepes hatalmú tisztviselője olvasott fel két-kétperces közleményt, amelyek — persze a két fél nézőpontjából — rögzítették a történteket, minden emóció nélkül.

Pete és két társa ebben is jobban érdekelt. Mindhárman rászegezték kamerájukat az asztalra, rögzítették a gépeket, és míg azok forgatták az éppen soros nyilatkozattevőt, ők egy-egy kézikamerával már a szobában körbenálló újságírókról, riporterekről készítettek úgynevezett „vágóképeket".

Tehát még önmaguk segédoperatőrjei is voltak!

A két nyilatkozat meglehetősen érdektelenül hangzott, és George dohogott is:

— Ennek az egésznek semmi köze igazi diákmegmozduláshoz. Csodálkoztam is, mikor hallottam, hogy a Boston College-ban zűr van. Ezek a jezsuiták nem tűrnek szabad gondolatot az intézményben. Nem lehet szó komoly dologról, tudtam előre.

Kiderült, hogy félóra múlva nagygyűlést tart a diákság kinn az épületek előtti nagy, füves térségen. És bár George-nak az volt a véleménye, hogy az egész nem riporttéma, mégis várnunk kellett. George ugyanis nem fixfizetéses riporter. Nem havi biztos pénzért jár riportokra, hanem — szerződése szerint — riportonként fizetik. Ennek ellenére kizárólagosan a WHDH tévétársaság rendelkezésére kell állnia. Ha viszont egy riportról visszatérve olyan anyagot hoz, ami nem kerül az adásba, hiába dolgozott. Még ha önhibáján kívül is érdektelen a téma. Mint ez a mai. Persze, ha már ő is, Pete is idefáradt, maradnunk kell. Tán kialakul...

Öt perccel a megadott időpont előtt szóltak a diákok, hogy mégsem kinn a füvön, hanem benn a hallban tartják a gyűlést. Pete, aki, már elrakta lámpáit, szitkozódva,

de nagy hasához képest nem mindennapi fürgeséggel száguldott vissza a kocsihoz.

Vagy hetven-nyolcvan diák gyűlt össze, főként fiúk. Jó része, ahogyan a tantermekből jött a lépcsőn lefelé, megállt, érdeklődve nyújtogatta nyakát, miről is lehet szó. Látszott, fogalmuk sincs, mi játszódott le az egyetemen. Voltak, akik egy-két percig ácsorogtak, aztán továbbmentek.

Egy értelmes fiatalember, akinek szavaiból kiderült, hogy nem az egyetem hallgatója, csupán az események vonzották ide, arról beszélt, hogy maga is katolikus miszsziós pap volt Guatemalában, de az amerikai katonaság ottani véres beavatkozásának hatására kilépett rendjéből, és ahogy ő mondta, agitátor lett.

— Ne Guatemaláról beszéljünk, hanem Juice elnökről! — kiáltották néhányan. Juice elnök az egyetem — feltehetően nem túl népszerű — elnöke.

— Menjünk tiltakozásul Juice háza elé! — kiabálta egy másik, és George-nak valóban igaza lehet. Inkább csak unatkozó diákok ezek a gyerekek, akik borsot szeretnének törni néhány tanáruk orra alá.

Mondja is George:

— No, most meg mit találtak ki már megint! — de azért indulunk, hisz még mindig történhet valami. Pete már el sem rakodik, vállára veti gépét és beállunk a sor végére. Megyünk tiltakozni. Már mintegy harmincra fogyott a létszám.

Elegáns, egyemeletes ház elé érünk. Felsorakozunk. Egy fiatal lány becsenget. Semmi. Közben a csoportban ilyen-olyan szellemes megjegyzések hangzanak el, amin jót nevetnek.

Harmadik csengetésre kinyílik az emeleti ablak, és egy fiatal nő szól ki.

— *Hi!*

— *Hi!* — zengi rá a kórus.

— Mit óhajtanak?

— Juice elnökkel akarunk szót váltani.

— Nincs itthon.
— Hol van?
— Ebédel a Toledóban.
Ezzel be is csukja az ablakot.
— Menjünk oda — hangzik kissé félénken a javaslat.
— Hol van arra pénzünk, hogy a Toledóban ebédeljünk?! — kiáltja egy dörgő hangú fiú, és óriási derültséget vált ki.
Ezzel szépen be is fejeződik a tiltakozó megmozdulás. A jómódú jezsuita College diákjainak nincs még igazi gyakorlatuk abban, hogyan fejezzék ki nemtetszésüket. Alighanem nem is lesz soha. George dühös.
— Ráment a délelőttöm, és egy vasat sem kerestem. Mert ebből ugyan nem lesz riport. Én magam mondom meg a főnöknek, hogy be ne tegye az adásba. Hitelrontás lenne.
Csak Pete nem szól egy szót sem.
Elcsomagol...

New York. A CBS esti híradója vitathatatlanul a legnépszerűbb. Mármint a networkök hasonló műsoraival való összevetésben. Walter Cronkite talán az egyetlen amerikai televíziós személyiség, akinek nevét Washington államtól Washingtonig, a fővárosig bárhol kimondhatjuk annak veszélye nélkül, hogy megkérdezzék: miben utazik ez a gentleman?
Itt-tartózkodásom közel három hónapja alatt, ha csak szerét ejthettem, megnéztem a „CBS Evening News"-t. A magamfajta európaiban amúgy is kialakult egyfajta feltételes reflex, amely arra késztet, hogy napjában legalább egyszer megtudjam, mi történt a világban.
Azért, ha nagyon őszinte vagyok, megvallom, hogy a csakugyan kiválóan szerkesztett és összeállított CBS-híradó sem bánik túl bőkezűen a nagyvilág eseményeivel. A harmincperces műsor tiszta, azaz hirdetés-mentes ideje huszonhárom perc, és ebből sohasem több a nemzetközi

hir, mint egy, maximum kettő (!) perc. Persze ebbe nem számítom azokat a külföldi eseményeket, amelyekben az Egyesült Államok — közvetlenül érdekelt.

Hiába: ha megérteni nehéz is, el kell fogadnunk, hogy ennek a nagy kontinensnek — illetve északi felének — lakossága, bármennyire is a világ egyik legnagyobb gazdasági és politikai hatalmának polgára, sok tekintetben elszigetelt, érdeklődése roppant korlátozott. Az sem véletlen, hogy a három network (csak a rend kedvéért ismétlem: ABC, CBS, NBC) esti, lényegében azonos időpontban sugárzott híradóját szerte az országban megelőzi a félórás helyi híradó, amelyet a helyi tévéállomás készít. Ez sokkal fontosabb és izgalmasabb a nézők számára, még akkor is, ha összeállításban és témagazdagságban meg sem közelíti a network-híradókat.

Miért is mondom el mindezt? Ja igen, mert néhány napig a legjobb, a CBS-híradó vendége voltam.

Mitől is legjobb? Ezek a minősítések néha igen furcsa indoklást váltanak ki az emberekből... Egy-egy tévéműsor, legyen az bár híradó is, erényeinek felsorolásánál még a legjobb szónok is könnyen dadogóssá válhat. Az amerikai esti híradókat összehasonlítva például nem mondhatnánk, hogy egyik is frissebb híreket mondana, mint a másik. Filmriportjaik — legyenek bárhonnan a világból — egyaránt magas fokú szakmai tudásról tanúskodnak. A „lebonyolítás" módszere lényegében azonos, legfeljebb annyi a különbség, hogy egyiknél kettő, másiknál egy bemondó — amerikaiul „anchor man", azaz „vasmacska ember" — viszi a szót, adja-veszi a labdát.

Bökjem ki hát akkor végre, hogy mitől jobb a CBS-híradó a többinél? Hogy mitől a legnépszerűbb? Hogy miért ülnek például a külföldi tudósítók — amennyire én tudom, köztük a magyarok is — este hét órakor a készülék elé és várják a CBS-híradó kezdetét?

Hát szent meggyőződésem, hogy a CBS-híradó egyesegyedül Walter Cronkite miatt jobb, népszerűbb a többinél!

Walter Cronkite az *anchor man,* aki hetenként ötször (szombat és vasárnap kivételével) ott ül íróasztala mögött, és tálalja a híreket, egymáshoz kapcsolja a riportokat. No most, gondolom, mindannyian maguk elé képzelnek, legalábbis az eddig olvasottak alapján, egy férfiút. aki egyesíti Frostot és Cavettet. Aki mondjuk, olyan lendületes profi, mint Frost, és olyan kisfiúsan ironikus, mint Cavett. Avagy olyan elegáns, mint a nagy David, és olyan jóképű, mint a szőke Dick.

Egyértelműen hatásvadászó feltételezéseim nyilván senkit nem vezetnek félre, és mindannyian — éppen az előző mondatokból — érzik, hogy Cronkite egyáltalán nem olyan. Hát nem is! Ámbár egyetlen tekintetben csakugyan egyesíti Frostot és Cavettet: körülbelül annyi idős, mint a kettő együtt!

Vagyis egy hatvan feletti bácsi, aki bármennyire is jól tartja magát, mégiscsak bácsi. Akkor bizonyára rendkívül szellemes, gunyoros kommentátor? Hát nemigen, mert soha nem kommentál! Arra ott van a CBS-híradónak Eric Sevareid. Akkor bizonnyal szép, szabatos és szabadon előadott, kapásból fogalmazott mondataival ragadja el hallgatóságát? Aligha, mert orrára biggyesztett szemüvegén át olvasva adja elő a híreket.

No, gondolom, szabad a gazda. Most azután magam is bajban vagyok, mert ugyan én egészen bizonyosan érzem, tudom, mi Cronkite titka, csak abban nem vagyok biztos, hogy meggyőzően el is tudom mondani.

Walter Cronkite elsősorban és mindenekfelett szuggesztív. Megjelenik a képen egy bácsi, aki külsejében és magatartásában olyan, hogy Kaliforniától Illinoisig, sőt az a gyanúm, hogy Ausztráliától Európáig bárhol a világon otthon van. Még pontosabban: minden otthonban, minden tévénézőnél otthon van. Egy olyan ember üldögél íróasztala mögött, aki sugározza a póztalanságot, nincsenek gesztusai, különösebb eszközei. Köszön, felveszi az előtte fekvő papírköteget, és dörmögős hangján olvasni kezd.

És bár orgánuma, az olvasás stílusa is megfelel a nem-

zetközi bemondói gyakorlatban meghonosodott „szenvtelen", „tárgyszerű" előadásmódnak, az ember mégis szelíd, békés alaptermészetet vél kiérezni a hang mögül. A vészterhes híreknél mintha enyhe rosszallást hallanánk, a furcsáknál szelíd iróniát, sőt még a szemüveg mögül is az csillog tán elő.

Mindenkinek ismerőse, még ha sohasem látták is. Én is úgy éreztem, mintha rég ismerném. Olyan ember, mint akármelyikünk. Olyan, mint mindenki. Valamennyiünkhöz hasonlít. Ez a titka!

Legalábbis: titkának egyik fele. A másik bonyolultabb, de kézzelfoghatóbb. Mert ha találnak egy ilyen szuggesztív egyéniségű bemondót, aki a híreket és a köztük levő egymondatos „átkötéseket" ilyen vonzóan, ilyen hitellel adja elő, annak „személyiségét" itt Amerikában „megcsinálják", tudatosan fel is építik. Ez pedig abból áll, hogy Cronkite, aki nem riporter, aki a CBS-híradóban soha egyebet nem tesz, mint híreket mond és bejelenti az egyes filmriportokat, rendszeres időközönként külön műsorokat készít a világpolitika vezető személyiségeivel.

Itt-tartózkodásom során láttam külön műsorát Willy Brandttal és Titóval. Szabályos protokoll interjúk ezek, amelyek egyáltalán nem teszik próbára a kérdező riporteri készségét. Ezekre nálunk is láthatnak elég példát. A riporter felteszi kérdéseit, amelyeket többnyire előre át kellett adnia a kérdezett világnagyság titkárságának, és amelyek közül kiválasztják azokat, melyekre felelni kíván az „alany". Ehhez különösebb riporteri adottságra, vitakészségre, újságírói éberségre — meg még sok egyébre — nincs szükség. Az az érzésem, hogy Cronkite — bár nyilvánvalóan roppant tájékozott ember — nem igazán riporteri alkat. De...

De, ha estéről-estére megjelenik milliónyi képernyőn az a kedves, közvetlennek ható, „olyan mint én" bácsi, és ez a bácsi sok-sok más estén a világ legtekintélyesebb embereivel „parolázik", hol Brandttal, hol Titóval, hol más nagyokkal, akkor ez az „olyan mint én" bácsi — bár

megőrzi személyes vonzerejét — óriási tekintélyt szerez előttem, a néző előtt.

„Lám, olyan mint én, és micsoda nagy emberekkel parolázik" — mondom, és elbűvölten lesem minden szavát.

Pedig csak híreket mond, azokat is csupán olvassa...

Mielőtt belépnének velem a CBS kapuján, egy apró sztori arról, mit jelent a CBS-nek Cronkite.

Andrew professzoréknál vendégeskedtem Berkeley-ben azon az estén. A tévékészülék a szomszéd szobában állt, így csak hallottam, de nem láttam. Mondom is:

— Átmehetnék megnézni? Cronkite a kedvencem!

Andrew-ék mosolyognak.

— Átmehet, de nincs Cronkite.

— Dehogyis nincs, hisz a hangját ezer közül felismerem.

— Lehet, de nincs Cronkite. Szombat van.

Az ám, csakugyan, hétvégeken tudom, hogy nem ő mondja. Dehát ez lehetetlen. Ez az ő hangja. Átmegyek. A képernyőn egy nála legalább húsz-huszonöt évvel fiatalabb ember beszél. Az ő hangján! Hát ezt nem értem.

— Látja ez az úr lényegében annak köszönheti karrierjét, hogy annyira hasonlít a hangja Walter Cronkite-éhoz — magyarázza Andrew.

A CBS — ha már nem teheti meg, hogy hétszer hetenként ültesse oda a „bácsit", szerzett valakit aki legalább a hangjával emlékeztet rá.

Odabenn a kedves, kövér, szemüveges Normann Brenner a gazdám. Rajongója a CBS-nek, és sokéves szolgálata alatt végigjárta a szamárlétra sok-sok fokát, mire eljutott posztjára. Gyártási főfelügyelő. Nálunk — úgy gondolom — főgyártásvezető lenne a neve.

— Itt vannak, Tom, a mai anyagok! — fogad, és kezembe nyom egy köteg papírt.

Kértem ugyanis, hogy egy-egy esti adás valamennyi szakaszának „termékét" megkaphassam, hazai használatra. Nem erre a kötetre gondoltam, de amit érdekesnek tartok, azt megmutatnám itt is.

Előbb annyit, hogy az esti híradó szervezeti felépítésében az egyik legfontosabb láncszem az úgynevezett „éjszakai szerkesztő". Ő tudniillik, már hajnalra elkészíti a nap várható főbb eseményeinek listáját, valamint azt, hogy milyen formában és hogyan kellene megszerezni a CBS-híradó részére. A Brennertől kapott papírköteg első lapja tehát ez.

„Kilátások 1971. október 27., szerdára.

1. Sevareid. (Ez nyilván azt jelenti, hogy a „szigorú Eric" Washingtonból dörgi képszalagra 2—3 perces kommentárját.)

2. A szovjetek.

a) Párizsban Brezsnyev a Louvre-ba megy és New York-i idő szerint háromkor ebéden vesz részt. Anyag műholdon jön, kommentátor: Kalischer.

b) Havanna. A BBC anyagát kapjuk 2 és 4 között műholdon. De felvehetjük a CBC anyagát is Montrealból, és választhatunk, amelyiket akarjuk. Vagy egyiket sem...

Még: a Natanson anyag, egy könnyed vita a kubai kommunizmus és a nemzetközi kommunizmus kapcsolatáról. Hátha valami közbejön. Bár nem valószínű...

3. Brandt. Részletek később.

4. Környezetvédelem. (Itt három, számunkra nem túl érdekes téma felsorolása következik.)

5. Tito. Fél kettőkor érkezik az Andrews légierő-támaszpontra. Tony Sargent lesz ott. Azt hiszem ő és Madame Tito azonnal Camp Davidre megy, és Nixonnal csak holnap találkozik első ízben.

6. Közgazdaság.

a) Conally a Ház pénzügyi albizottsága előtt. Dan Schorr megcsinálja.

b) A Megélhetési Költségek Albizottsága ülésezik. Hal Walker dolga.

7. Washingtoni vegyes.

a) Rogers a szenátus külügyi bizottsága előtt. M. Kalb ügye.

b) Tökfaragó verseny a Fehér Házban. Dan Ratheré. (Fogalmam sincs, mi lehet ez!)

8. Belfast. Londoni irodánk küldi a BBC anyagát és tájékoztat.

9. Vietnam. Hosszú az út hazafelé. — Simon anyaga, 2620 láb, 2.15-kor érkezik. Egyéb részletet nem tudok.

10. 18 évesek szavaznak. Dean anyaga Texasból, ahol tegnap szavaztak. Ez az országos helyzetnek mikrokozmosza. Ma le kell adni!

Napközben még legalább hatszor módosul az elképzelés, és ugyanennyiszer készül a „line-up" — a mi hazai szaknyelvünkön: tükör. Ezt persze mind nem zúdítom az olvasó nyakába, de talán az utolsót, a végső adástükröt szívesen megnézik. Ez a papírcsomó legutolsó oldala: „CBS esti híradó Walter Cronkite-tal.

1971. okt. 27. szerda.

1. Nyitás. (Bemondóval) 25 mp.
2. Cronkite.
3. Fehér Ház: Nixon az ENSZ Kína-döntéséről. 1.15 (Washingtonból)
4. Cronkite.
5. Kapitolium. ENSZ-ellenes hanulat. 1.30 (Washingtonból)
6. Cronkite.
7. ENSZ: A vörös Kína a Biztonsági Tanácsban. 1.30
8. Cronkite.
9. Első hirdetés. (Geritol és Sominex.) 1.05
10. Cronkite.
11. Washington: A kamcsatkai atomrobbantás. 2.00 (Washingtonból).
12. Cronkite.
13. Második hirdetés. (Smith pástétom és Norelco.) 1.05
14. Cronkite.

15. New Orleans: Kubai cukorszakértők. 1.30 (New Orleans-ból)
16. Cronkite.
17. Minneapolis: Városi szemétgyűjtő. 2.15 (Minn.-ból)
18. Cronkite.
19. Harmadik hirdetés. (Allstate és Heet.) 1.05
20. Cronkite.
21. Bonn. Brandt-interjú. 4.30
22. Cronkite.
23. Negyedik hirdetés. (Ralston.) 1.05
24. Cronkite.
25. Sevareid. 2.15.
26. Cronkite elköszön.
27. Negyedik hirdetés. (Texaco.) 1.05

Ez a ma esti műsor tehát. Most negyed hét, fél hétkor kezdődik.

Átmegyek a „Newsroom"-ba, az esti híradó szentélyébe. A világ legszabályosabb szerkesztőségi szobája, vagy inkább terme. Nyolc-tíz ember dolgozik az íróasztalok mögött, jobbára ingujjra vetkőzve. A telexgépek hol halkan, hol hangosabban csörögnek, aszerint, hány működik egyszerre. Egyesek gépelnek, mások hosszú „kutyanyelveket" olvasnak. Húznak, azaz rövidítenek.

Tíz perc múlva adás. A helyzet nem sokat változik akkor sem. Egy-két perc múlva betolnak két kamerát, és meggyújtják a mennyezeten függő néhány lámpát. Mert kérem szépen, itt a szerkesztőségi szoba maga az adás stúdiója is! Az a két-három lámpa és a két betolt kamera avatja tévéstúdióvá ezt a szerkesztőségi termet. A munka egyébként az adás alatt is zavartalanul folyik. Olyannyira, hogy a telexgépek csörgése jól hallik Cronkite beszéde közben is, és ha a hír, ami érkezik, fontos, azonnal be is mondja.

Öt perc még. Sminkes jön és Cronkite-ot púderozza. A többiek fel sem pillantanak a munkából.

Három perc.

— Hol a kabátom? — kérdi Cronkite. Nem találják. Egyszerűen eltűnt a zakója, amit az egyik szék támlájára tett. A pánik szele csap meg, bár Cronkite nem ideges. Csodálom, mert ingujjban aligha kezdheti műsorát.

Pillanatok vannak csak hátra, amikor bezuhan egy fiatalember a kabáttal.

— A takarítónő vitte el, hogy ne legyen rendetlenség az adás alatt — magyarázza, és mindenki megkönnyebbülten nevet.

Átmegyek a technikai helyiségbe. A rendező birodalmába. Itt úgysem maradhatnék.

Fred Stocklon, vézna, vörös hajú ember a rendező. Huszonhárom éve dolgozik a CBS-nél. Húszévesen, mint kézbesítő kezdte. Most, évente 260 estén, valahányszor Cronkite dolgozik, ő a rendezője az adásnak. Pár hónapja autóbaleset érte, lemondtak róla. Hat hétig kómában feküdt, aztán egy este megszólalt: — Walter mögött igazítsák meg a hátteret! —

Ekkor tudták, hogy felépül.

Most ül a pult mögött, az órát figyeli, és abban a pillanatban, amikor a másodperc mutató áthalad a tizenkettesen, jelt ad a szomszédos üvegfülkébe.

Ott meg, az ablak mögött, szinte valószerűtlen vékonyka, zsoké méretű, szivarozó emberke. Hátradől székén, lábát az előtte levő másik széken nyugtatja. Amikor felvillan előtte a rendező jelzése, kiveszi szájából a szivart és megszólal:

— CBS esti híradó, Walter Cronkite-tal!

Ő a bemondó, aki láthatatlanul mondja be, majd konferálja „le" a műsort. Gyönyörű orgánum, képzett szép beszéd.

Mire Cronkite képe feltűnik, a bemondó szájában újra a szivar. Harminc percig nyugta van. Szívhatja ...

A híradó pedig pereg, másodpercre úgy, ahogyan a „tükör" előírja. Az pedig ravaszul politizál. Az első washingtoni anyagban Nixon nehezményezi az ENSZ döntését Kí-

na felvételével, illetve Tajvan kizárásával kapcsolatban. A másodikban már a Kongresszus hasonló nézeteiről kapunk hírt, végül a jól „előkészített" néző szembetalálja magát a Kínai Népköztársaság képviselőivel, amint a Biztonsági Tanácsban elfoglalják helyüket.

Gondosan és tudományos pontossággal megszabott sorrend.

Később a rövid Brandt-interjú inkább csak azért került a műsorba, hogy jelezze: Cronkite Titótól útban hazafelé, Willy Brandttal is külön műsort készített, amit később láthat a közönség.

Hat óra ötvennyolc perc és ötven másodperc. Újra a kis szivarosé a szó:

— A CBS esti híradóját hallották Walter Cronkitetal!

A kép elhomályosul, majd elsötétedik. Mindenki kiegyenesedik és nagyot fúj. De nem mozdul senki.

Mint ahogy Walter Cronkite is ottmarad asztalánál.

Egy perc múlva kezdődik minden elölről.

A CBS-híradót ugyanis fél hétkor és hétkor adják. Ebben a két időpontban átvehetik a CBS-re előfizető helyi állomások élőben is, de rögzíthetik, ha más időpont megfelelőbb.

Itt mindenesetre kétszer egymás után „eljátsszák", méghozzá úgy, hogy a másodikat leggyakrabban nem az első felvételéről ismétlik, hanem már addigra beérkezett friss hírekkel módosítják, vagy ha kell, teljesen újonnan, más sorrendben ismétlik. Persze élő adásban.

Ma este nem így történik. Cronkite és az ügyeletes főszerkesztő pár másodperc alatt eldönti, hogy marad az első verzió, így hét órakor, azaz ebben a pillanatban, felvételről ismétlik.

Megkeresem Brennert. Már egy hete ígéri, beszél Cronkite-tal, hogy fényképet készíthessek róla.

— Jó, gyere, most elkapjuk.

Az „olyan, mint én" bácsi ismét ingujjban ül és olvas. Egy óra múlva még a CBS-rádióban híreket mond.

— Walter, ez az a magyar kolléga, aki szeretne lefényképezni.

— O. K. semmi akadálya.

Alig tudja leplezni jókedvét, amikor meglátja masinámat. Hát ami igaz, az igaz. Ezen van is mit röhögni. Az ilyen tizenhétdolláros dobozgéppel nyolcvan és százharminc év közötti amerikai hölgyek szoktak Rómában fényképezni. Nincs rajta más, csak egy gomb. Azt kell megnyomni, és aztán vagy van kép, vagy nincs.

— Gyerekek, kapcsoljátok be a lámpákat, mert ez az érzékeny Kodak nem bírja a sötétséget — szól a világosítókhoz, én meg megállapítom, hogy lám, jól éreztem szemében a szelíd iróniát adás közben.

Kapnám a gépet, hogy esnénk túl rajta gyorsan.

— Várjon csak szépen. Felveszem a kabátomat.

— Nem fontos Mr. Cronkite. Legalább látják, hogy munka közben készült.

— Nem, nem. Hadd legyek olyan, mint egy tiszteletre méltó televíziós.

Begombolkozik, és szépen beáll a fénybe.

— Várjon csak. Normann (ez Brenner), csináld meg a képet, és a magyar úr álljon szépen mellém.

Hóna alá kap, Brenner meg nagy gonddal illesztgeti szeméhez gépemet.

— Normann, bánj óvatosan ezzel a műszerrel . . .

No, ennyit igazán nem kéne gúnyolódni!

Katt és még egyszer katt! Brenner két képet is csinált.

Megköszönöm, és indulok. Cronkite utánam szól:

— Voltam egyszer fél napot Budapesten. Gyönyörű ország . . .

Kösz, Walter.

Újra Syracuse-ban. Az utolsó hét. „Kiértékelés és elszámolás" — ez a hivatalos megnevezése az egyetemen töltött utolsó hat napnak. Sokáig úgy volt, hogy nem kell visszatérnünk ide, és sokan — köztük magam is — morogtunk, mikor kiderült, hogy mégis. New Yorkban Cavettnél, Frostnál és Cronkite-nál hasznosabban töltöttem volna az időt. Meg azután, onnan is repülök haza. Most szálldoshatok egy órát Syracuse-ba, onnan majd megint New Yorkba.

Most viszont, hogy megérkeztem, már egyáltalán nem bánom. Grimmék annyira örültek és olyan kedvesen fogadtak. Meg a többi ismerősök is mind. Syracuse-ba már hazajöttem.

Grimméknél mellesleg szaporodott a család. A három gyerek és macskák, meg a megnevezhetetlen nevű rágcsáló, valamint a fehér egerek, továbbá a papagáj mellé lett egy kutyájuk. Most kicsi még, de azt mondják, hatalmas lesz.

Én már azt meg nem várom...

Visszaérkezésem után, első este, családi körben élménybeszámolót kellett tartanom, noha az volt a benyomásom, hogy Báb-ot, Grimm tiszteletes urat nem nagyon érdeklik kalandjaim. De az aranyos Bábi körém ültette egész családját, hogy meséljek.

Hogyan menthetném meg ezeket a szegényeket?

— Mrs. Grimm, most nem mesélek semmit, csak rö-

viden elmondom, merre jártam. A könyvemben, tudja, amit erről az egész útról írok, benne lesz minden.

— Az ám, Tom! Hát hogyan áll a könyvvel? Készül?

— Az túlzás. Készítettem jegyzeteket. Naplót is vezettem és mindenféle nyomtatványt, könyvet összeszedtem, amiről úgy éreztem, szükségem lehet rá. Persze, elsősorban az emberekről írnék. Csakhát az nehéz...

— Miért?

— Nézze, kedves Mrs. Grimm! Ezen az úton találkoztam megszámlálhatatlan érdekes, kedves emberrel. Olyanokkal, akikre csak hálával gondolhatok, de akikről egyéb véleményem is van, túl a hálaérzésen. Az olvasót aligha érdeklik az én ömlengéseim, inkább megfigyelésekre kíváncsi. Arról nem is beszélve, hogy én az élettel, az emberekkel, meg szerencsére önmagammal szemben is, egyfajta ironikus „szemüveget" hordok. Márpedig ez sem eshetne jól sok kedves barátnak, aki majd kézbe veszi a könyvet...

— Nem hiszem, hogy ez probléma lehet, Tom...

— Jó. Hát itt van például maga, Mrs. Grimm! Mit szól majd ahhoz, ha megírom, hogyan döbbentett meg, amikor hatgyermekes tiszteletreméltó matróna létére fia versenykerékpárján száguldott körbe-körbe itt a ház előtt? Bizonyosan azt mondja: nahát, ennek is ez maradt meg rólunk, a vendégszeretetünkről, a kedvességünkről!...

Mrs. Grimm nem válaszol. Nem is tud. Rázza a nevetés. Szinte fuldoklik. Rohan ki a konyhába vizet inni. Útközben, mint egy tornalovon, átugrik a két szék tetejére fektetett vasalódeszkán.

Megkönnyebbülve, de szégyenkezve jön vissza.

— Majd az is benne lesz a könyvében, hogy nem elég, hogy egy szál sortban biciklizek, még a szobában bakot is ugrok...

A csoport első találkozásán is nagy az öröm. Bishy, a kis becsuánai minden ceremóniát félredobva kivétel nélkül valamennyiünknek a nyakába ugrik.

Jimmy Dean, az ugandai, eltörte a karját. Gipszben van.

— Megpróbáltam síelni — mondja nevetve. — Végre egyszer havat láttam. Nem tudtam ellenállni...

John Hottenstein is szeretettel mér végig bennünket, majd rövid beszédet mond.

— Barátaim! Elérkeztünk a program végéhez, az értékeléshez és elszámoláshoz. Valamennyien élőszóban számot adtok az egyedül töltött időszak tapasztalatairól, élményeiről. Engedelmetekkel, a beszámolókat magnóra vesszük és eltesszük. Éppen ezért azt szeretném kérni, hogy ezekben elsősorban szakmai érdekességekről legyen szó, arról, hogy miben volt hasznos az egyedül töltött időszak, és csak mellékesen, ahol elengedhetetlenül szükséges, emlegessük az előfordult problémákat. Ezeket külön írásban el lehet juttatni hozzám.

A búcsúbankettet és a diplomakiosztást december 13-án tartjuk, és szónoka Mr. William D. Blair lesz, aki fontos ember a State Departmentben. Számos helyen járt a világban, és már harmadízben vesz részt ilyen banketten. Öröm és élvezet lesz hallgatni...

Mielőtt szétszéledtünk, félrevonom Joy Brandont.

— Joy, azt hiszem Johnnak valamilyen búcsúajándékot illenék vennünk. Azt javaslom, mindenki szálljon be öt dollárral, és te megvennéd.

— A vásárlást vállalom, a begyűjtést nem.

— Azt én elintézem.

Nem volt könnyű. Először El Shamrihoz mentem, elmondtam miről van szó.

— Oké, ez magától értetődik. — Azzal kifordult a szobából, és többé nem láttam a bankettig.

Danny Webb, az ausztrál, csoportunk „Steinmann, a grófnő"-je már körmönfontabb volt.

— Nézd, Tom, én Ausztráliából postán küldettem vala-

mit, amit ajándékba adok, ettől függetlenül itt az öt dollár.

A kis Bishy közölte, hogy neki még gondolkodnia kell, Russel Winston, a trinidadi, pedig megmutatta, hogy egy szép krokodilbőr darabba bevéste: „John Hottensteinnek az 1971-es nemzetközi csoporttól..." Ez az ő ajándéka, de persze beszáll.

Végül is egész szép összeg kerekedett ki, és Joy ügyesen vásárolt. Ezüst íróasztalkészletet.

— Így mindig eszébe jutunk, ha az íróasztalához ül — mondta.

El is jött a búcsúbankett délutánja. Mindenki díszbe vágta magát és az egyetemen gyülekeztünk. Természetesen a vendéglátó családok, így Grimmék is, hivatalosak voltak a bankettra, de ők egyenesen oda jönnek.

Ezt az ajándékozási ügyet el kell még intézni.

— Joy, majd a hivatalos aktusok után, amikor megkaptuk a diplomákat, néhány keresetlen szó kíséretében neked kell átadnod az ajándékot!

Joy Brandon halkan, suttogva válaszol.

— Nem lehet!

— Miért?

— Nem hallod?

— Persze hogy nem hallom, ha suttogsz!

— Éppen ez az ok: nem tudok beszélni, berekedtem...

Jó, akkor megpróbálom Danny Webbel. Mondtam, hogy ő a csoport „Steinmann, a grófnő"-je. Voltaképpen többet is írhattam volna erről a különös emberről. Rajtam kívül ő volt a csoport egyetlen riporter tagja, érthető, ha érdeklődésemet hamar felkeltette. Csaknem ugyanolyan gyorsan le is lohadt kíváncsiságom: Danny, a mosolygós, Danny, az udvarias, Danny, a kíváncsi, Danny, a mindentudó, — Danny szegény, ahhoz a típushoz tartozott, akit soha nem tudtam igazán szeretni.

Úgy éreztem, minden mű rajta. Művi úton hozza létre kíváncsiságát, udvarias érdeklődését, barátságos társalgási modorát. Valószínűleg bennem is hiba van, hogy például

még az is bosszantott, amikor kérte Johnt, hogy utazásaink során őt tegye a dél-vietnami Nam Minh-nel egy szobába, mert francia társalgást szeretne gyakorolni.

Mellesleg: Nam Minh nem vállalta...

Szóval: mondom Danny Webbnek, hogy csoportunk őt szeretné megbízni a Johnnak szóló ajándék átadásával.

Danny nagy szeretettel mosolyog rám.

— Tom, elmondhatatlanul kedves, hogy rám gondoltatok, mégis attól tartok, nehéz lenne elvállalnom. Az a helyzet ugyanis, hogy igen szigorú protokoll szerint zajlik majd a búcsúbankett, és már engem az egyetem, pontosabban a tanszék tanári testülete felkért, hogy a csoport hallgatói nevében szóljak az ünneplőkhöz. Így hát, bármennyire sajnálom, nem tehetek eleget kéréseteknek...

Kissé émelygő gyomorral támolyogtam vissza Joyhoz.

— Joy, Danny ebben a „túl szigorú protokollban" nem vállalhatja...

— Danny hülye...

Nem én mondtam!

Végül elintézte, hogy Russel Winston, amikor átnyújtja az ő kis „bürkéjét", néhány szóval a csoport közös ajándékát is odaadja.

Az „est" valóban pompásan indult. Mindenki legszebb holmijában pompázott, ami Jimmy Dean, Sept Szulejman esetében igazán szép nemzeti leplet jelentett, míg zambiai barátunk, Sishimba az itt vásárolt legtarkább inget, nem kevésbé „színgazdag" hippi nadrágot öltött fel, mindezt egy rikító sárga sállal súlyosbítva.

A „Drumlins Country Club" különtermében ezen az estén a környék legkorosabb és leggorombább pincérnői szolgáltak fel. Aki ismeri az itt szokásos korokat és a gorombaság itt meghonosodott fokát, az esetleg könnyelműnek is tarthatna a fenti kijelentésért.

De olyan ünnepélyes volt a hangulat, annyira meghatott a légkör, hogy észre sem vettük. Még azt sem, hogy milyen gyalázatosan rossz a vacsora.

Myers professzor emelkedett szólásra. A díszasztalnál

ült többedmagával, és most, hogy beszédéhez készült, kis pulpitust raktak elé, hogy jegyzeteit ahhoz támassza.

De nem voltak jegyzetei. Szabadon beszélt. És hosszan... Sok kis apró humoros megjegyzéssel, fordulattal. Főként arról, hogy mennyire örült ő és az egyetem rádiótévé fakultásának valamennyi professzora, hogy minket itt fogadhattak. Meg arról, hogy az amerikai adófizetők dollárjait igyekeztek oktatásunkban a legjobban felhasználni. Végül és leghosszabban arról, hogy az egyetem mennyire hálás a State Departmentnak azért, hogy immár tíz esztendeje őket bízza meg ennek a rendkívüli fontosságú szemináriumnak a lebonyolításával.

Következett a diplomaosztás. Szépen sorra odajárultunk a nagy asztal elé és a rektortól átvettük az elegáns kék vászonkötéses oklevelet.

„In civitate novi eborari omnibus ad quos hae litterae pervenerint salutem in Domino sempiternam quoniam — Tamas Vitray — studia in Universitate honeste perfecit, quamobrem nos Cancellarius et Curatores Universitatis auctoritate nobis commissa ad titulum — Amicus Universitatis —" stb., azaz, hogy becsülettel elvégeztem tanulmányaimat az egyetemen és ezért az „egyetem barátja" kitüntető címet kapom. Oké egyetem, legyünk barátok!

Nagy taps közepette emlékedett szólásra a „tanulóifjúság" nevében Danny Webb. Öt perc alatt tizenhétszer használta a „hála", „hálás" és „hálatelt" kifejezést, nyolcszor mondta, hogy „életre szóló" és négyszer, hogy „felejthetetlen". Ebből bárki kitalálhatja, miről beszélt.

Az ausztrál Webbet — aki olyannyira magánemberként kívánta ajándékát John Hottensteinnek átnyújtani, hogy nem is itt a nyilvánosság előtt tette, nehogy véletlenül valaki is félreértse és azt higgye: közös —, Russel Winston követte.

Kedvesen, okosan és őszintén beszélt. Arról, hogy mit tanulhattunk, hogy milyen jó volt látnia egy olyan apró kis szigetország lakójának, mint ő, hogy a nagy és gaz-

dag Egyesült Államokban is éppoly egyszerű az egyszerű ember. Hogy gondjaik, örömeik mennyire hasonlók lehetnek. Jó és hasznos volt ismerkedni, barátokat szerezni. És ez volt ennek az útnak a legfőbb haszna, mégha ezzel esetleg csalódást is okozna a professzoroknak, akik ugyan igazán nagy jó szándékkal okítottak minket szakmai dolgainkban.

Beszéde végén lassan elővette a krokodilbőr darabot, és John méltatásába kezdett. Szavai nyomán John kedves, kisfiús ábrázata felett lelki szemeim már látták a glóriát. Russel úgyszólván nekrológot mondott fiatal vezető-tanárunkról. Egyre jobban belelendült, és szeme is egyre gyanúsabban csillogott. Ő, aki nem gazdag ember, úgy gondolta, hogy nem vesz valami drága, de értéktelen ajándékot, hanem úgy véli, legigazibb, ha valamit, amit két keze munkájával készített, ad át. Íme ez a kis krokodilbőr darab, amelybe saját kezével és késével faragta bele az alábbi szavakat: John Hottensteinnek az 1971-es nemzetközi csoporttól...

Eddig jutott, és saját nagylelkűségétől teljesen meghatódva, könnyes szemmel tette le a bőrt John elé, majd hatásosan, szemét elfedve távozott.

Az írókészletet meg vitte magával a hóna alatt!...

Hát roggyon rám az ég, ha én még egyszer az életben ilyesmit szervezek!

Még szerencse, hogy Joy, aki egy asztalnál ült a mostanra már zokogó Russellal, rekedtség ide, rekedtség oda, felkapta a csomagot, és nyilván nem Johnra, hanem trinidadi csoporttársára neheztelt, midőn egyetlen szó nélkül, mérgesen lecsapta Hottenstein elé az asztalra...

Mindezt már menet közben láttam, mert — tudom szégyellhetem érte magam —, dühömben ennél a pontnál távoztam a búcsúbankettről...

A hátralevő időt már szinte önkívületi állapotban töltöttem. Elmondhatatlan türelmetlenség vett rajtam erőt. Szerettem volna átaludni valamennyi hátralevő percet, hogy csak otthon, az enyéim közt kelljen felébrednem.

Ehelyett természetesen a szemem sem hunyom le az utolsó syracuse-i éjszakán. Járnak a kerekek az agyamban szakadatlanul.

Hajnalban kelek, kinn még vaksötét. December 14. Kémlelem az eget, nézem milyen a „légtér", milyen lesz a légiút.

Fél hatkor Bábi kopogtat.

— Ne haragudjon Tom, de hallottam, hogy motoz, gondoltam nem árt, ha átadom ajándékainkat családja részére.

Kis fenyőággal, szép karácsonyi papírba burkolva, családom összes tagja kapott valamit. Még én is. Egy hatalmas konzervet: juharlevél szirupot. Palacsintára...

Amint mindig, ha meghatódom, most is idétlenül kurtán köszönöm meg a kis csomagokat. És mindent...

Hétkor, a repülőtéren újra találkozunk jónéhányan a csoportból. Mindenki, aki New York felé indul. Manuel például Szulejmannal együtt megy Mexikóba, mivel a tanzániai megtakarított ösztöndíján szeretne még egy darabot látni a világból. Joy Brandon is itt van, ő meg Floridába megy, ott találkozik vőlegényével, a négyméteres rendőrrel...

Szólítanak a géphez. Kölcsönös kézrázás, vidám búcsú.

Azután New York.

Egy óra múlva tovább.

Hat és fél órával később már Frankfurtban leszek.

És már ott is vagyok!

Gyorsan átiratkozom egy korábbi járatra, amivel Bécset érintve még éjjel tizenegyre otthon lehetek...

Bécs.

Ferihegy!
Uramisten, de kicsinyke!
És milyen kedves!...

Kifizetem a taxit, csengetek a kapun.

— Ó, Vitray úr, hát meg tetszett jönni?! Tudja, hogy azt mesélték, disszidált?!

Fel gyorsan a liften. Mint mindig, amikor későn jövök haza és már alszik a bandám, most is két aprót csengetek.

A feleségem nyitja ki a kis ablakot.

— Te jó isten, mi történt?!

Csak holnapra vártak.

— Semmi, előbb jöttem.

Egyikünk sem veszi észre, hogy csak ekkor nyit ajtót. Mintha előbb igazolni kellett volna idő előtti betoppanásomat.

Benn állunk a hallban és csendben, suttogva örülünk. A fiúk szobájából egyszercsak neszezés és Tomi álmos, dörmögő hangja:

— Hé, itt valami gyanús hangokat hallok!...

És már ott is a nyakamban. Hirtelen leugrik, berohan szobájukba.

— Peti, ébredj fel, itt az apu!

A kis szöszi mogyoró is kocog már kifelé, bár a szeme csukva.

Egy egészen picit homályosan látok...

Meg a hangom is olyan furcsa, rekedt...

— Üljetek le azonnal ide a kanapéra, mind a hárman, így ahogy vagytok, pizsamában! Itt a csodás, új fényképezőgépem, a tizenhétdolláros. Leülni, egy-kettő. —

Mert ezt a pillanatot m e g k e l l ö r ö k í t e n i !

1971. december — 1972. május.

TARTALOM

Előszó 5

Hálaadás 9

Az innenső parton 15

Hogyan is kezdjem? 15

Összerázódunk 33

A syracuse-i szép napok 66

Az egyetem 74

Két party 79

Mestermunkák 87

New York először 117

A túlsó parton 139

Las Vegas 139

Filmország városaiban 154

Inaskodom 178

Ismét a keleti parton 205

New York másodszor 205

A hajrá 215

Búcsú 231

23,50 Ft

23,50 Ft